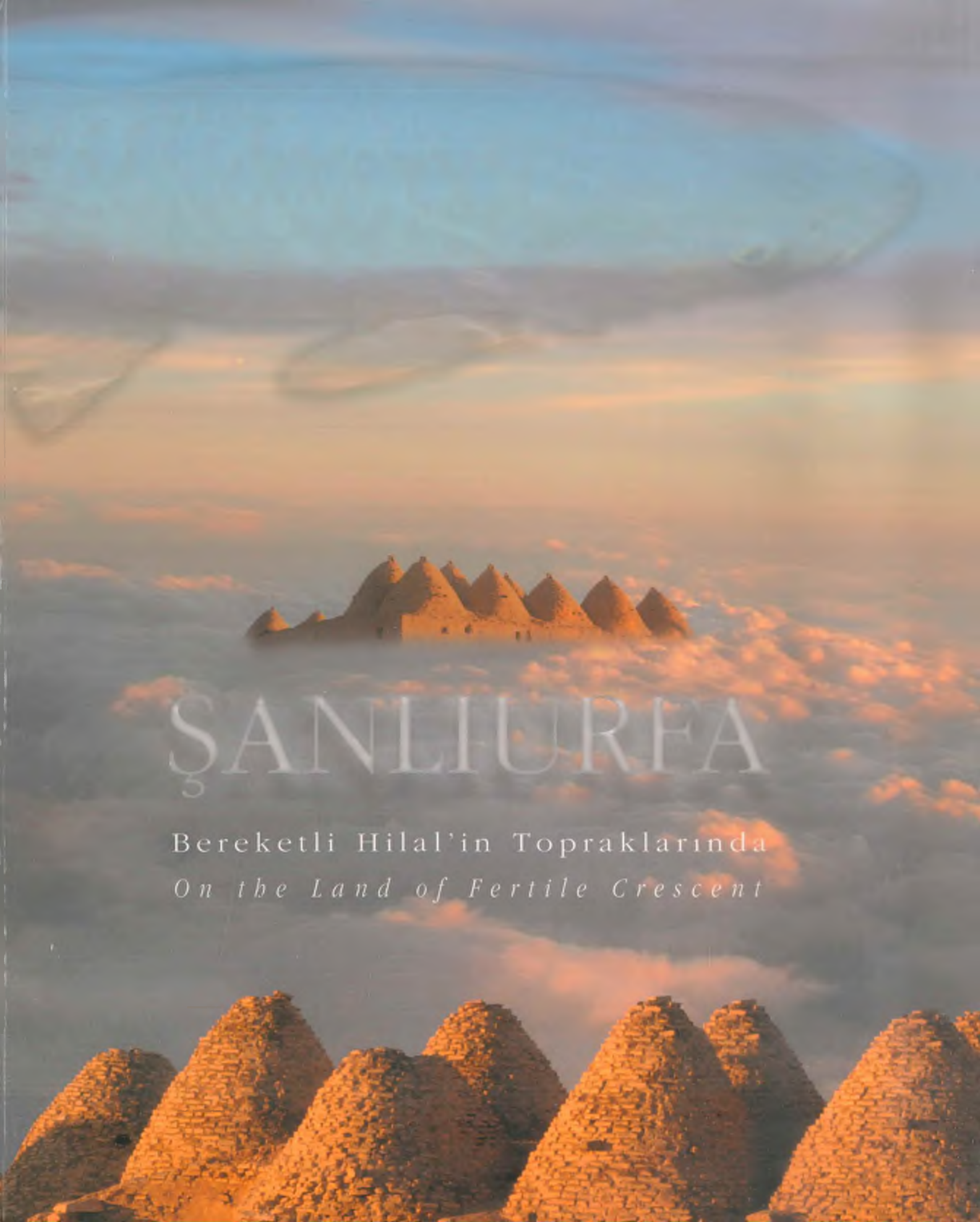
ŞANLIURFA
Bereketli Hilal'in Topraklarında
On the Land of Fertile Crescent

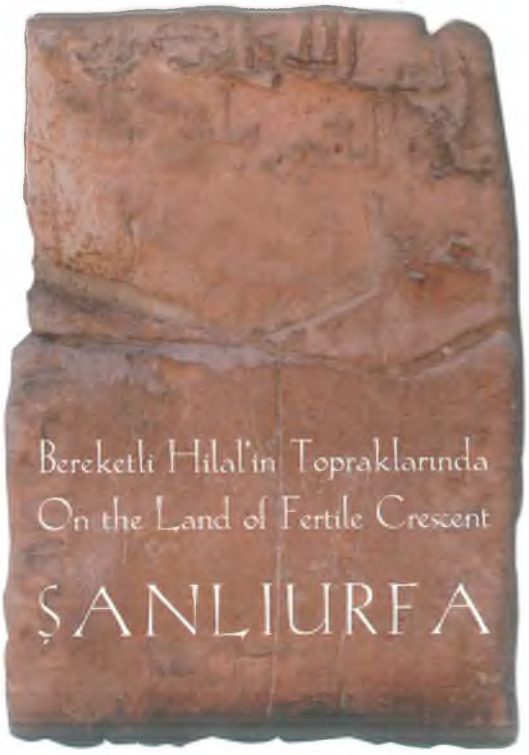
Bereketli Hilal'in Topraklarında
On the Land of Fertile Crescent
ŞANLIURFA

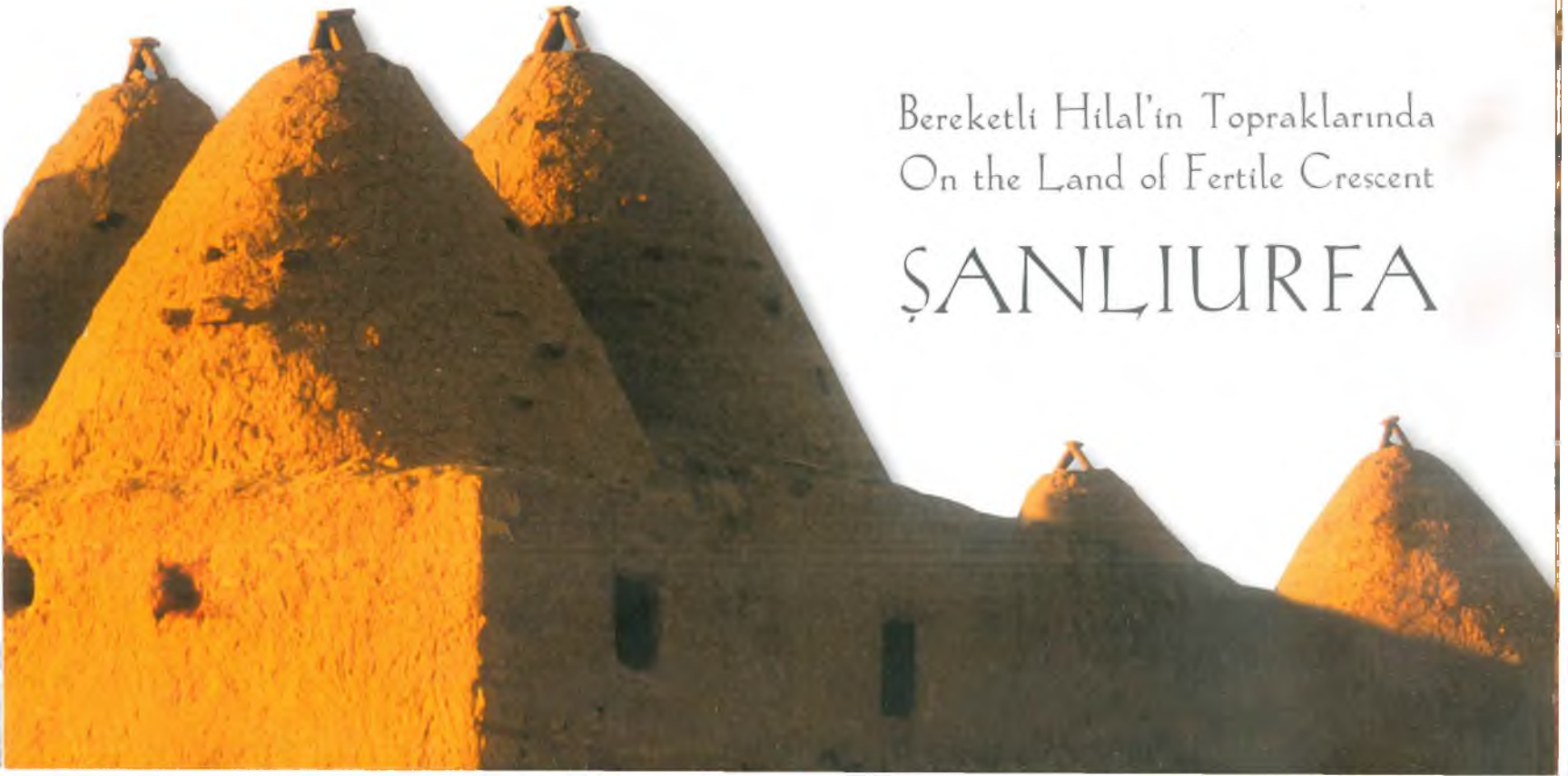

Bereketli Hilal'in Topraklarında
On the Land of Fertile Crescent

ŞANLIURFA

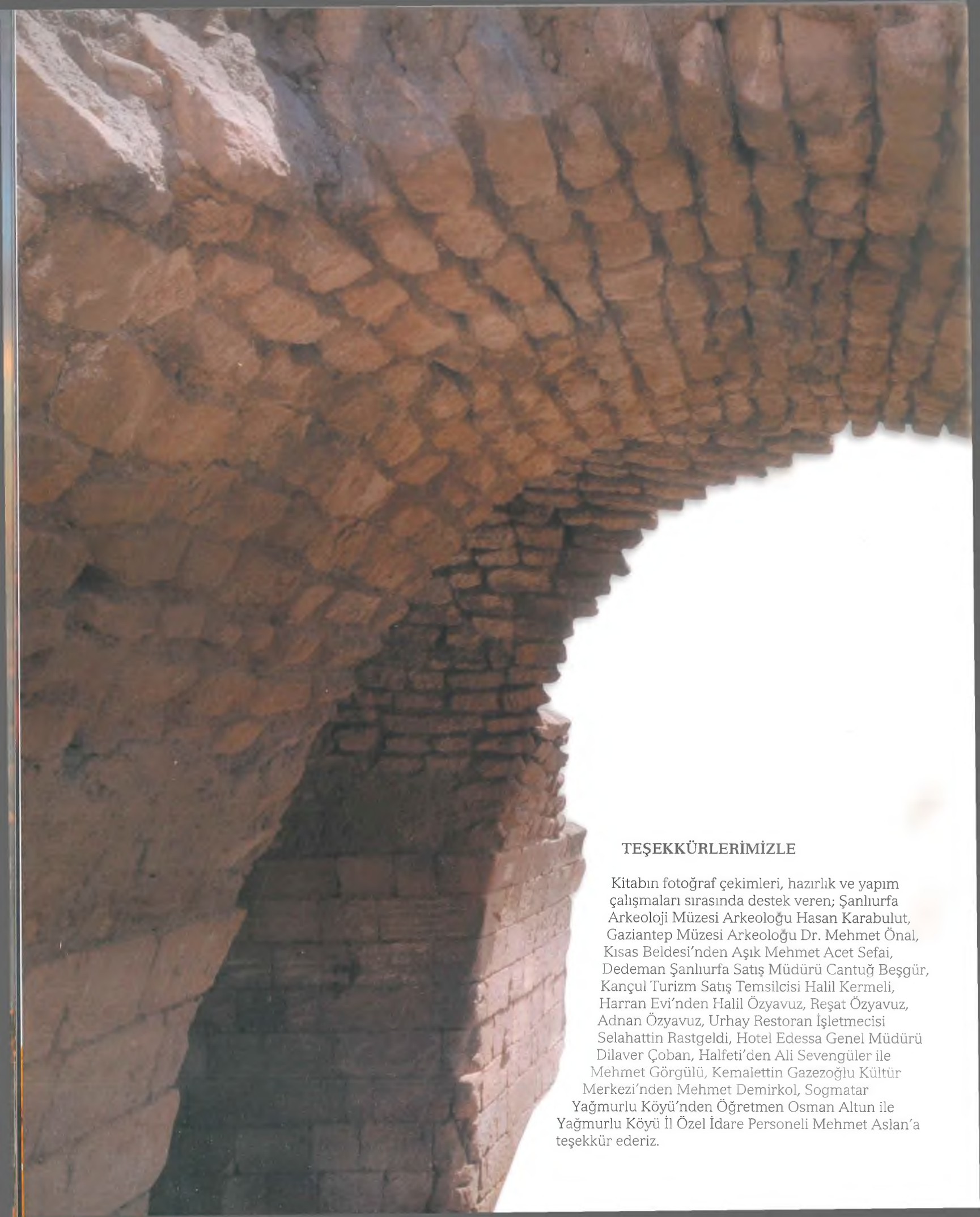

TEŞEKKÜRLERİMİZLE

Kitabın fotoğraf çekimleri, hazırlık ve yapım çalışmaları sırasında destek veren; Şanlıurfa Arkeoloji Müzesi Arkeoloğu Hasan Karabulut, Gaziantep Müzesi Arkeoloğu Dr. Mehmet Önal, Kısas Beldesi'nden Aşık Mehmet Acet Sefai, Dedeman Şanlıurfa Satış Müdürü Cantuğ Beşgür, Kançul Turizm Satış Temsilcisi Halil Kermeli, Harran Evi'nden Halil Özyavuz, Reşat Özyavuz, Adnan Özyavuz, Urhay Restoran İşletmecisi Selahattin Rastgeldi, Hotel Edessa Genel Müdürü Dilaver Çoban, Halfeti'den Ali Sevengüler ile Mehmet Görgülü, Kemalettin Gazezoğlu Kültür Merkezi'nden Mehmet Demirkol, Sogmatar Yağmurlu Köyü'nden Öğretmen Osman Altun ile Yağmurlu Köyü İl Özel İdare Personeli Mehmet Aslan'a teşekkür ederiz.

ACKNOWLEDGEMENT

We are grateful for the support provided by Mr. Hasan Karabulut - the archaeologist of Şanlıurfa Archaeology Museum, Dr. Mehmet Önal - the archaeologist of Gaziantep Archaeology Museum, troubadour Mehmet Acet Sefai from the town of Kısas, Cantuğ Beşgür – Sales Manager of Dedeman Şanlıurfa, Halil Kermeli – Sales Representative of Kançul Tourism, Halil Özyavuz, Reşat Özyavuz and Adnan Özyavuz from the House of Harran, Selahattin Rastgeldi – a Restaurant Administrator, Dilaver Çoban – The General Manager of Hotel Edessa, Ali Sevengüler and Mehmet Görgülü from Halfeti, Mehmet Demirkol from Kemalettin Gazezoğlu Culture Centre, Teacher Osman Altun from Sogmatar Yağmurlu Village and Mehmet Aslan – personnel of İl Özel İdaresi (Special Provincial Administration) of Yağmurlu Village during the photograph shootings, preparations and production phases of the book.

TÜRSAB KÜLTÜR YAYINLARI

TÜRSAB CULTURAL PUBLICATIONS

metin **text** hümeyra özalp konyar

fotoğraflar **photos** rasim konyar

tasarım **art director** hümeyra özalp konyar

grafik uygulama **graphics design** özgür açıkbaş

türkçe redaksiyon **turkish reduction** arzu çengil

ingilizce redaksiyon **english reduction** kazım konyar

çeviri **translation** turgut arıkan

teknik yönetmen **technique coordinator** özgür açıkbaş

baskı ve cilt **printing & binder** müka matbaa

TÜRSAB

TÜRKİYE SEYAHAT ACENTALARI BİRLİĞİ
ASSOCIATION OF TURKISH TRAVEL AGENCIES

Dikilitaş Mahallesi. Aşık Kerem Sokak.
No: 42, 34349 Beşiktaş/İstanbul, Türkiye.
Tel: (0.212) 259 8404 Faks: (0.212) 259 0656
www.tursab.org.tr e-mail: tursab@tursab.org.tr

ISBN NO 978-975-7450-03-0 İSTANBUL 2008

Her türlü yayın hakları saklıdır. Bu kitapta yer alan metinler ve fotoğraflar, TÜRSAB'ın, yazarın ve fotoğrafçının izni olmadan kullanılamaz. Kitabın tamamı ya da bir bölümü ilgili kişilerden izin alınmadan, fotokopi dahil, optik elektronik ya da mekanik herhangi bir yolla kopyalanamaz, çoğaltılamaz, basılamaz, yayımlanamaz.

All rights reserved. This book or any portion thereof may not be reproduced in any way by any optical, electronic or mechanical methods, including photo-copying, without prior permission from the author, the photographer and TÜRSAB.

içindekiler contents

11. Başaran Ulusoy: "Şanlıurfa Göz Kamaştırıyor". *"Şanlıurfa Takes the Breath Away".*

12. Hümeyra Özalp Konyar: "Urfa Topraklarında Mezopotamya Rüzgarları." *"Mesopotamia breezes through the lands of Urfa."*

14. Çoktanrılı Dinler ve Tarihin İlk Tapınağı. *Polytheistic Religions and the First Temple in History.*
18. Göbeklitepe.
28. Sogmatar.

38. Tektanrılı Dinler, Peygamberler ve Urfa. *The Monotheist Religions, Prophets and Urfa.*
42. Hz. İbrahim Mağarası. *Prophet Abraham Cave.*
46. Balıklı Göl ve Çevresi. *The Surrounding of Balıklı Göl.*
62. Hz. Eyyub Camii. *St. Ayyub Mosque.*
64. Hz. Eyyüb Kuyusu. *Well of St. Ayyub.*
65. Hz. Şuayb Mağarası. *St. Şuayb Cave.*
66. Hz. Musa ve Hz. Yakub Kuyusu. *Prophet Moses and Prophet Jacob Well.*
68. Hz. Eyyub Türbesi. *Tomb of Ayyub.*
70. Hz. Elyesa Türbesi. *Tomb of Elyesa.*
74. Rahime Hatun Türbesi. *Mausoleum of Lady Rahime.*

76. Harran.
80. Ulu Camii ve Çevresi. *Ulu Mosque ans the Surroundings.*
88. Harran Kalesi. *Harran Fortress.*
96. Halep Kapı. *Halep Gate.*
98. Harran'ın Kubbe Evleri. *Domed Houses of Harran.*
114. El-Harrani Türbesi. *Tomb of El-Harrani.*
115. İmam Bakır Türbesi. *Tomb of Imam Bakır.*

122. Urfa Merkez. *Urfa Centrum.*
124. Urfa Kalesi. *Castle of Şanlıurfa.*
132. Çift Kubbe. *Double Domes.*
134. Bey Kapısı, Mahmutoğlu Kulesi. *Bey Gate, Mahmutoğlu Tower.*
136. Hızmalı Köprü, Karakoyun Su Kemeri ve Millet Köprüsü. *Hızmalı Bridge, Karakoyun Aqueduct and Millet Bridge.*
138. Ulu Camii. *Ulu Mosque.*
140. Fırfırlı Camii. *Fırfırlı Mosque.*
146. Selahaddin Eyyubi Camii. *Selahaddin Eyyubi Mosque.*
154. Arabi Camii. *Arabi Mosque.*
158. Veli Bey Hamamı. *The Veli Bey Bath.*
162. Şanlıurfa Sokakları. *Şanlıurfa Streets.*
166. SURKAV Kültür Merkezi. *SURKAV Cultural Centre.*
178. Devlet Güzel Sanatlar Galerisi. *State Fine Arts Gallery.*
180. Şanlıurfa İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü. *Cultural and Tourism Directorate of the City of Şanlıurfa.*
182. Vali Kemalettin Gazezoğlu Kültür Merkezi. *Governor Kemalettin Gazezoğlu Cultural Centre.*
192. Şair Sakıp Efendi Köşkü. *The Villa of Poet Sakıp Efendi.*
194. Narlı Ev. *Narlı House.*
200. Yıldız Konuk Evi. *Yıldız Guest House.*
202. Gülizar Konuk Evi. *Gülizar Guest House.*
204. Kurtuluş ve Harb-ı Umumî Şehitleri Anıtları. *Monuments of Liberation and Martyrs of WWI.*
205. Mustafa Kemal Paşa Anıt Çeşmesi. *Mustafa Kemal Pasha Monumental Fountain.*
206. Dedeman Oteli. *Dedeman Hotel.*

212. Şanlıurfa Arkeoloji Müzesi ve Edessa Mozaikleri. *Şanlıurfa Archaeology Museum and Edessa Mosaics.*
214. Şanlıurfa Arkeoloji Müzesi. *Şanlıurfa Archaeology Museum.*
228. Edessa Mozaikleri. *The Edessa Mosaics.*

240. Halfeti ve Rumkale. *Halfeti and Rumkale.*
244. Halfeti Camii. *Halfeti Mosque.*
246. Hamid Bey Konağı. *Hamid Bey Mansion.*
248. Feyzullah Efendi Konağı. *Feyzullah Efendi Mansion.*
258. Rumkale.
263. Aziz Nerses Kilisesi. *St. Nerses Church.*
264. Barşavma Manastırı Kuyusu. *Well of Barsavma Monastery.*
270. Savaşan (Beresul) Köyü. *Savaşan (Beresul) Village.*
278. Kanterma Mezrası Hanı. *Kanterma Hamlet Inn.*

282. Birecik ve Urfalı Kuşlar. *Birecik and Birds of Urfa.*
284. Atatürk Barajı. *Atatürk Dam.*
292. Birecik Köprüsü. *The Birecik Bridge.*
294. Birecik Kalesi. *The Castle of Birecik.*
296. Urfa Kapı. *Urfa Gate.*
298. Birecik Ulu Camii. *The Birecik Ulu Mosque.*
300. Kelaynaklar. *Northern Bald Ibis Birds.*
306. Urfa Güvercinleri. *Urfa Pigeons.*

316. Çevredeki Tarihi Yapılar. *A Short Tour to the Historical Edifices.*
318. Bazda Mağaraları. *The Bazda Caves.*
326. Han El Barur. *El Barur Inn.*
330. Şuayb Antik Kenti. *Şuayb Antique City.*
334. Viranşehir, Tella Martirion'u. *Tella Martyrion.*
336. İbrahim Paşa Konağı. *İbrahim Pasha Mansion.*
338. Senem Mığar Köyü. *Senem Mığar Village.*
346. Kasr-ül Benat.
352. Çimdin Kale. *Çimdin Fortress.*
354. Germüş Kilisesi. *The Church of Germüş.*
356. Çar Melik Han. *Tsar Melik Inn.*
358. Der Yakup.

360. Müzik, Kültür ve Mutfak. *Music, Culture, and Kitchen.*
364. Kısas Köyü'nde Semah. *Rituel Dance in Kısas Village.*
366. Sıra Gecesi. *A Traditional Night.*
368. Urfa Mutfağı. *Şanlıurfa Cuisine.*
380. Geleneksel El Sanatları. *The Traditional Handicrafts.*
384. Urfa Çarşıları. *Urfa Markets.*

397. Haritalar. *Maps.*

399. Kaynaklar. *Bibliography.*

Şanlıurfa göz kamaştırıyor

Akdeniz uygarlıklarının tartışmasız beşiği olan Anadolu toprakları; doğudan batıya, kuzeyden güneye sayısız tarihi eser barındırıyor. Ülkemizin hemen her köşesi, her ili, her köyü; neredeyse başlıbaşına bir müze gibi.

Bunlar arasında tarihi ve kültürel zenginlikleri ile göz kamaştıran illerimizden biri de Şanlıurfa. Kültür ve Turizm Bakanlığı verilerine göre; 198 arkeolojik sit alanına sahip bu ilimizde; 415 sivil mimarlik örneği, 77 dinsel yapı, 82 kültürel yapı listeleniyor. Bu sayılar bile Şanlıurfa'nın göz kamaştıran zenginliğine parlak bir ayna tutuyor...

Çoktanrılı dinler çağlarından başlayarak, üç büyük dinin yeşermesine ev sahipliği yapan, insanlık aleminin inanç yolculuğuna sayısız eser ve efsane armağan eden ve nihayetinde "peygamberler şehri" olarak haklı bir ün yapan Şanlıurfa, geçmişi günümüze bağlayan önemli bir köprü görevi üstleniyor. Özellikle Balıklı Göl çevresinde yoğunlaşan ziyaret yerleri ile Şanlıurfa, inanç turizminin vazgeçilmez destinasyonlarından birini oluşturuyor.

Hele de 13 bin 500 yıllık tarihi gözönüne alındığında, benzersiz bir birikime sahip bu ilimiz, son yıllarda iki farklı arkeolojik kazıyla, tüm dünyanın dikkatini bir kez daha üzerine çekti.

Göbeklitepe'de devam eden kazılar, dünya arkeoloji tarihinin bilinen tüm doğrularını değiştirdi ve dünyanın en eski tapınağının Türkiye topraklarında yer aldığını kanıtladı.

Öte yandan, il merkezinde devam etmekte olan bir başka kazı yerinde ise muhteşem mozaikler çıkarılmaya devam ediyor.

Antalya ile başlayıp, İzmir ve Çanakkale ile devam ettiğimiz TÜRSAB Kültür Yayınları Dizisi'ne; Şanlıurfa kitabını ekliyor olmanın gururunu yaşıyoruz.

Önceki kitaplarımızda olduğu gibi, bu kez de keyifli bir yolculuğa çıkacağınızı ümit ediyor, bir sonraki eserimizde, güzel ülkemizin bir başka değerli köşesinde buluşmayı diliyoruz.

Başaran Ulusoy
Yönetim Kurulu Başkanı
Türkiye Seyahat Acentaları Birliği

Şanlıurfa Takes the Breath Away

The land of Anatolia, the indisputable cradle of the Mediterranean civilisations, houses innumerable historical pieces of art. Almost every corner of our country, each city, each village, seems to be a museum on its own.

One of these cities with its fascinating historical and cultural wealth is Şanlıurfa. According to the records of the Ministry of Culture and Tourism, there are 198 archaeologically protected sites in the city along with 415 samples of civil architectural works, 77 religious and 82 cultural edifices. Even these figures reflect the fascinating wealth of Şanlıurfa...

As of the polytheistic eras, Şanlıurfa undertook the function of an important bridge, connecting the past to the present by hosting the growth of the three main religions, bestowing innumerable artifacts and legends in the mankind's voyage of belief and gradually made a righteous fame as "the city of prophets". Especially with the points of interest centered around Balıklı Göl (Lake with Sacred Fish), Şanlıurfa is an inevitable destination for tourism of faith.

When its past of 13,500 years is taken into consideration, this city with a unique past has once again drawn the attention of the entire world, during the last years, with two different archaeological diggings. The diggings that have been in progress at Göbeklitepe has altered all the known facts of the world's history and proved that the oldest temple of the world rests in the lands of Turkey. On the other hand, fantastic mosaics are being excavated in the city centre, from another site where the diggings are still in progress. We are living the pride of adding the book on Şanlıurfa to the TÜRSAB Cultural Publication Series that commenced with Antalya and followed by İzmir (Smyrna) and Northern Aeagean. We hope that you are going to take a delightful trip as you did with our previous books and hope to meet you once again in our next work, in another valuable corner of our beautiful country.

Başaran Ulusoy
President of the Executive Board of
The Association of
Turkish Travel Agencies

Urfa topraklarında Mezopotamya Rüzgarları

Sarı bir yolculuktur Şanlıurfa... Toprak renginin bütün tonlarına bulanmış; uzun, çok uzun bir tarih, değişse de değişmeyen bir kültürdür. Güneydoğu Anadolu'nun bütününde olduğu gibi burada da ağır taşların ardında rengarenk bir yaşam gizlenir. Binlerce yıl önce, "Bereketli Hilal" olarak anılan bu topraklar, Mezopotamya'nın ta kendisidir. Günümüzden bin yıllar önce başlayan öyküsü, insanoğlunun inanç dünyasını şekillendirmiş, daha da önemlisi üç Semavi dinin yollarını çizmişti. Bunca yoğun birikimin kazandırdığı bu ayrıcalık; kentin, "Kutsal Şehir", "Peygamberler Şehri", "Bereketli Hilal'in Toprakları" gibi üstün sıfatlarla anılmasına neden oluyor. Hıristiyanlık, bir devlet tarafından resmi olarak ilk kez bu topraklarda kabul görmüş, İsa'nın yüzünü sildiği mendile akseden portresi, dünyada ikona sanatının doğmasına neden olmuş, müzik ile ayinlerin birleştirilmesi, kilise müziğini doğurmuştu. Tarihçiler ve teologlar için büyük önem taşıyan Şanlıurfa, arkeologlar için cazibesini hala koruyan kapalı bir kutu. Yakın geçmişteki kazılar, 11 bin 500 yıl önceye tarihlenen bir tapınağı ortaya çıkartınca, Pagan tapınakları ile ilgili bilgiler de altüst oldu. Kentin ortasındaki kazılardan çıkan mozaikler ise Edessa Krallığı'ndan yeni haberler taşıyor hala. Şanlıurfa ne kadar farklı bir kentse, bu kenti gezmek de o kadar büyük bir ayrıcalık taşıyor.

Ay'a, Güneş'e tapan insanların yarattığı heykellere dokunmak, Asur ve Babil'den gelen rüzgarları solumak, Harran'ın tarif edilmez büyüsü içinde uyumak; ayrıcalık değil de, nedir? İsa, Musa ve Muhammed peygamberlerin atası sayılan İbrahim Peygamber'in doğduğu mağarayı görmek, kutsal balıkların yüzdüğü gölü seyretmek; peygamberlerin yaşamına dolanan efsaneleri dinlemek, mistik mekanları ziyaret etmek...

İnanç dünyasına ait izlerin ötesine geçer de güneş rengi taşların sesine kulak verirseniz; nice kale, manastır, kilise veya camiinin serin duvarlarına yaslanabilirsiniz. Esrarengiz mağaralar, ufka dokunan ovalar, deniz kadar derin nehirler, nadide kuşlar, özel çiçekler ve kolay kolay unutulmayacak lezzetler...

Hani masallardaki gibi içi tıka basa dolu bir hazine sandığına benziyor Urfa. Ne sürprizi bitiyor, ne de ışıltısı.

Böylesine heyecanlı bu dünyanın içinden geçmek, gerçekten de olağanüstü bir deneyimdi. Heykel sanatçısı Rasim Konyar'ın objektifinden düşen her bir fotoğraf, bize tarifsiz keyifler kazandırdı. Bu duyguyu size de geçirebiliyorsak, ne mutlu bize...

Hümeyra Özalp Konyar
İstanbul, 2008

"Mesopotamia breezes through the lands of Urfa."

Şanlıurfa is a yellow voyage... Smudged into all the tones of the colour of the earth; long, a very long history is an unchanged culture even if it has undergone changes. As in all the Southeast Anatolia a colourful life is hidden behind heavy stones in this region. This land, which was called the "Fertile Crescent" thousands of years ago is in fact the Mesopotamia itself. The story that started in ancient times has formed the world of faith and moreover has drawn the routes of the three sublime religions. This privilege that was gained by such an intense accumulation has let the city to be called with supreme adjectives such as the "Sacred City", "City of Prophets" and the "Land of the Fertile Crescent". Christianity was first accepted as the official religion of a state in these lands, the portrait of Christ on the handkerchief that was transferred, while he was wiping his face and gave birth to icon art and unification of music and liturgy resulted in church music.

Şanlıurfa, which carries a great importance for the historians and theologians, is a closed book for the archaeologists while keeping its charm. In the near past, a temple facts dateing back 11,500 years has been excavated. This event has turned upside down all the data related to the Pagan temples. And the mosaics excavated from the diggings in the city centre still bring fresh news from the Kingdom of Edessa.

Şanlurfa is so different; so is the privilege to walk around this city. To touch the sculptures created by people who worshipped the Moon and the Sun, to breathe the winds coming from Assyria and Babylon, to sleep in the indefinable charm of Harran; what are these, if not privilege? To see the cave where the Prophet Abraham, assumed to be the ancestor of the prophets Christ, Moses and Mohammed, was born, to watch the lake where the sacred fish swim; to listen to the legends wrapped around the lives of the Prophets, to visit the mystical places...

If you pass beyond the traces of the world of faith and listen to the sounds of the sun coloured stones; then you can lean on the cool walls of many castles, monasteries, churches or mosques. Mysterious caves, vast plains touching the horizon, rivers as deep as seas, rare birds, special flowers and tastes hard to forget...

In fact, Urfa is like an over loaded treasure chest as in the fairy tales. Neither the surprises nor the glitters have an end. Nonetheless, this is the magical land of Mesopotamia...

It has really been an extraordinary experience to pass through such an exciting world. Each photograph reflected through the lenses of sculptor Rasim Konyar bestowed us pleasure beyond definition. It will be our satisfaction if ever we can pass this feeling on to you...

Hümeyra Özalp Konyar
İstanbul, 2008

Çoktanrılı Dinler
ve
Tarihin İlk Tapınağı
Polytheistic Religions
&
the First Temple in History

Bereketli Hilal ya da Yukarı Mezopotamya...
Güneyde, Arap Yarımadası çöllerinin bittiği yerden başlayıp, kuzeyde Toros Dağları'nın eteklerine kadar uzanan toprakları bir yay gibi içine alan bölge, tarihçiler tarafından "Bereketli Hilal" ismiyle taçlandırılıyor. Dicle ve Fırat nehirleri arasında kalan bu zengin bölge, tarihin ve uygarlığın da başladığı yer. Hilal biçiminde uzanan bu topraklar; Asya, Avrupa ve Afrika'dan gelen yolların kavşak noktası olmuş, İpek Yolu'na karışmış, günümüzden 10 bin yıl önce yerleşik yaşama geçerek; hem tarım, hem de tarihin ilk tohumlarını yeşertmişti...
Tarımın getirdiği zenginlik, İpek Yolu'nun taşıdığı ticaretle birleşmiş, birbiri ardına kurulan kentler Eski Yunan ve Roma Uygarlıkları'na temel oluşturmuştu. Yukarı Mezopotamya olarak da anılan bölgede kurulan önemli kentlerden biri de Urfa idi. Bereketli Hilal'in tüm izlerini taşıyan ve bin yıllar öncesinden beri kesintisiz varlığını sürdüren Urfa toprakları, aynı zamanda inancın ve tapınmanın başladığı yerdi. Urhay, Urhai, Ruha, Orhe, Orhai gibi sözcüklerden türetildiği düşünülen Urfa kelimesi, kente zengin bir isim listesi kazandırıyor ama bunların en önemlisi olan Edessa isminin, Büyük İskender tarafından verilmiş olması, Urfa'nın şöhretini artırıyor.

Fertile Crescent or Upper Mesopotamia...
The region that surrounds the land like an arc; streching from Toros Mountains in the north to the Arabic Peninsula's deserts to the south is crowned as, "Fertile Crescent" by the historians. This rich region between Fırat (Euphrates) and Dicle (Tigris) is the place where history and civilisation commenced. This land, shaped of a crescent, has been the junction of the roads coming from Asia, Europe and Africa, became a part of the Silk Road and by passing onto a settled habitation has germinated the first seeds of both agriculture and history...
Unification of the wealth generated by agriculture with the commerce, brought in by the Silk Road and the cities that were set up one after the other, constituted the financial base for the Old Greek and Roman Civilisations.
One of the towns with significant past in the region of upper Mesopotamia is Urfa. The lands of Urfa have continuously existed throughout thousands of years carry all the traces of the Fertile Crescent and it is the place where faith and worshipping have commenced.
The word Urfa is supposed to be derived from words like Urhay, Urhai, Ruha, Orhe, Orhai adds to the list of names given to this town, but the name Edessa, given by Alexander the Great increases its fame.

Harran, gece.
Harran, at night.

Urfa il merkezinden yarım saat uzaklıkta, Örencik köyü yakınında yükselen bir tepe... Yol boyu büyüyen merak, tepeye varınca tuhaf bir sessizliğe bırakıyor yerini. Kentin ve otoyolun uğultusu, insan sesleri, günlük yaşamın baskın gürültüsü; hiçbiri ama hiçbiri duyulmuyor artık. Şimdi yalnızca 12 bin yıl öncesinin sesi var...

Tepenin altında göz alabildiğine uzanan sarımtırak renk, Mezopotamya'nın resmini çiziyor. Kalıntılara vardığınızda "zaman" kavramını kaybediyor, coğrafyayı unutuyor, bu dünyaya ait olmayan bir yere taşınıyorsunuz. Sanki bilimkurgu bir film izler gibi...

Burası dünyanın en eski tapınağı. Ayaklarınızın hemen dibinde açılmış çukurlar, binlerce yıldır sakladığı taşları döküvermiş ortaya. 12 bin yıl önce; insanoğlunun dua etmek, adak adamak belki de dilek tutmak için geldiği yer. İnancın dünyadaki en eski merkezi...

Çanak çömleğin henüz bilinmediği Neolitik Dönem'e ait olduğu belirlenen ve "şimdilik" İ.Ö. 9000'e tarihlenen Göbeklitepe'de kazılar devam ediyor ve tarihçiler tarafından hala büyük bir ilgiyle izleniyor. Kimbilir, taşlar daha ne sırlar dökecek günümüze...

Göbeklitepe'den çıkartılan taşlar ve kazı alanı.
The stones excavated from Göbeklitepe and the excavation site.

A hill, rising close to the village of Örencik, half an hour away from the city centre of Urfa... Curiosity that increases on the road turns into a strange silence as you reach the peak. The humming of the city and the highway, sounds of the people, dominant noise of the daily life, none of them, really none of them is heard anymore. Now there is only the sound of the past: 12 thousand years old...

The yellowish colour spreads below the hill, as far as the eye can see, draws the picture of Mesopotamia. When you reach the ruins time looses its concept, you forget geography and move to a place that does not belong to this world. As if you're watching a science fiction movie...

This is the oldest known temple in the world. The holes opened up right under your feet have scattered around the stones that have been kept for thousands of years. The place where souls came 12 thousand years ago to pray, to vow to make an offering, pleading for a wish. The oldest centre of faith on earth...

The excavations at Göbeklitepe, dated "for now" back to 9000 BC to the Neolithic Era when nothing on earthenware was known, is in progress and still closely followed by historians. Who knows what secrets the stones shall reveal...

Alman Arkeoloji Enstitüsü (DAI) ile Şanlıurfa Müzesi'nin ortaklaşa gerçekleştirdikleri kazı çalışmalarına başkanlık eden Alman Arkeolog Prof. Dr. Klaus Schmidt'in bulguları, tapınağın "yerleşik hayata geçmemiş avcı-toplayıcı insanlar" tarafından yapıldığını ve dinsel amaçlı bir ziyaret yeri olduğunu gösteriyor.
Yaklaşık ikişer metre aralıklarla dizilmiş "T" şeklindeki dev blokların oluşturduğu dairelerin her birinin, birer tapınak odası olduğu düşünülüyor.

Göbeklitepe kazı alanı.
Göbeklitepe excavation site.

According to the findings of Prof. Dr. Klaus Schmidt, the leader of the excavation lead by the Museum of Şanlıurfa along with the German Archaeology Institute (DAI), the temple was construcdet by "hunter-gathevers" as a spritual place. Each circle, formed by "T" shaped gigantic blocks, stand almost by 2 meter spaces and it is believed to be a temple island.

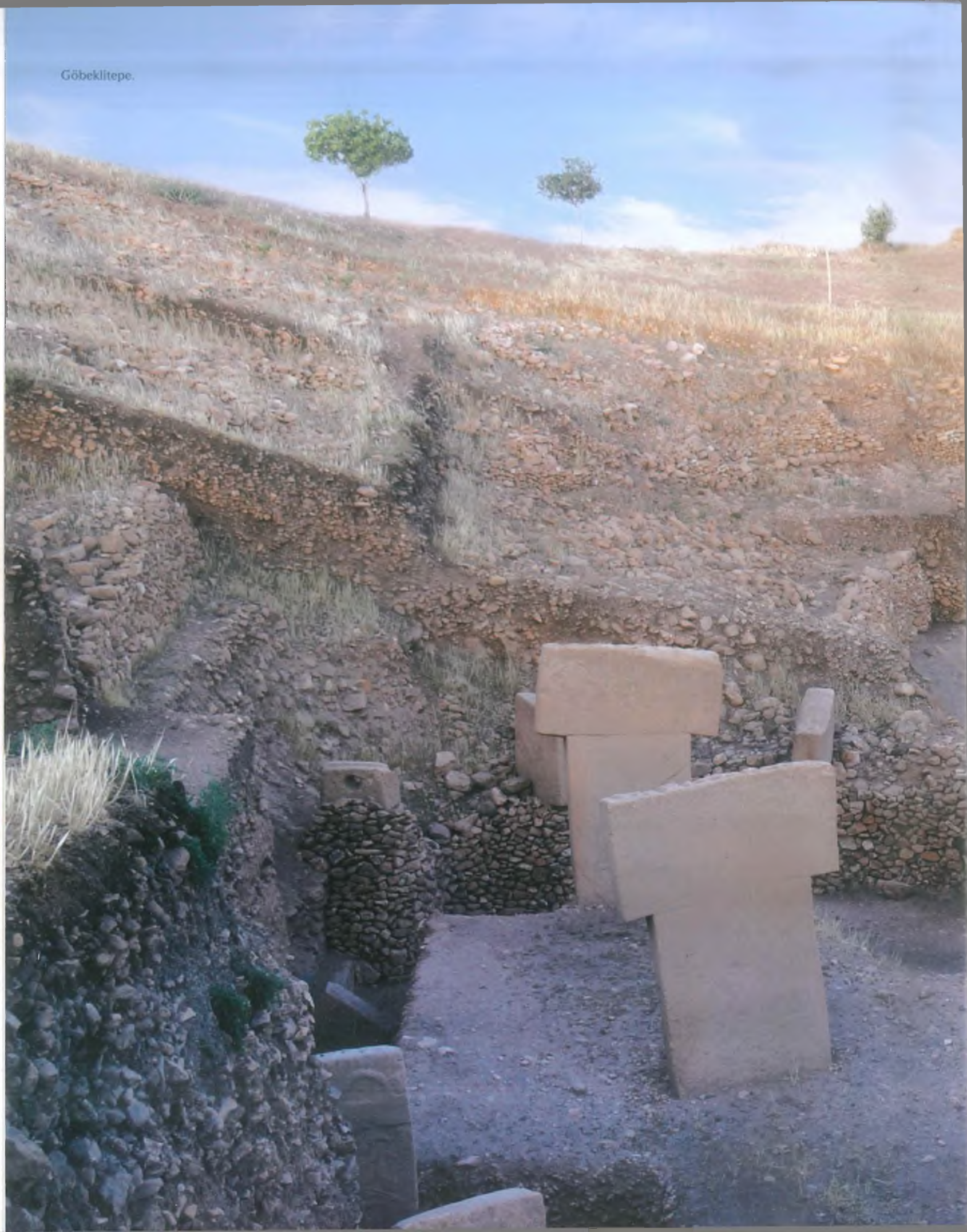

Göbeklitepe.

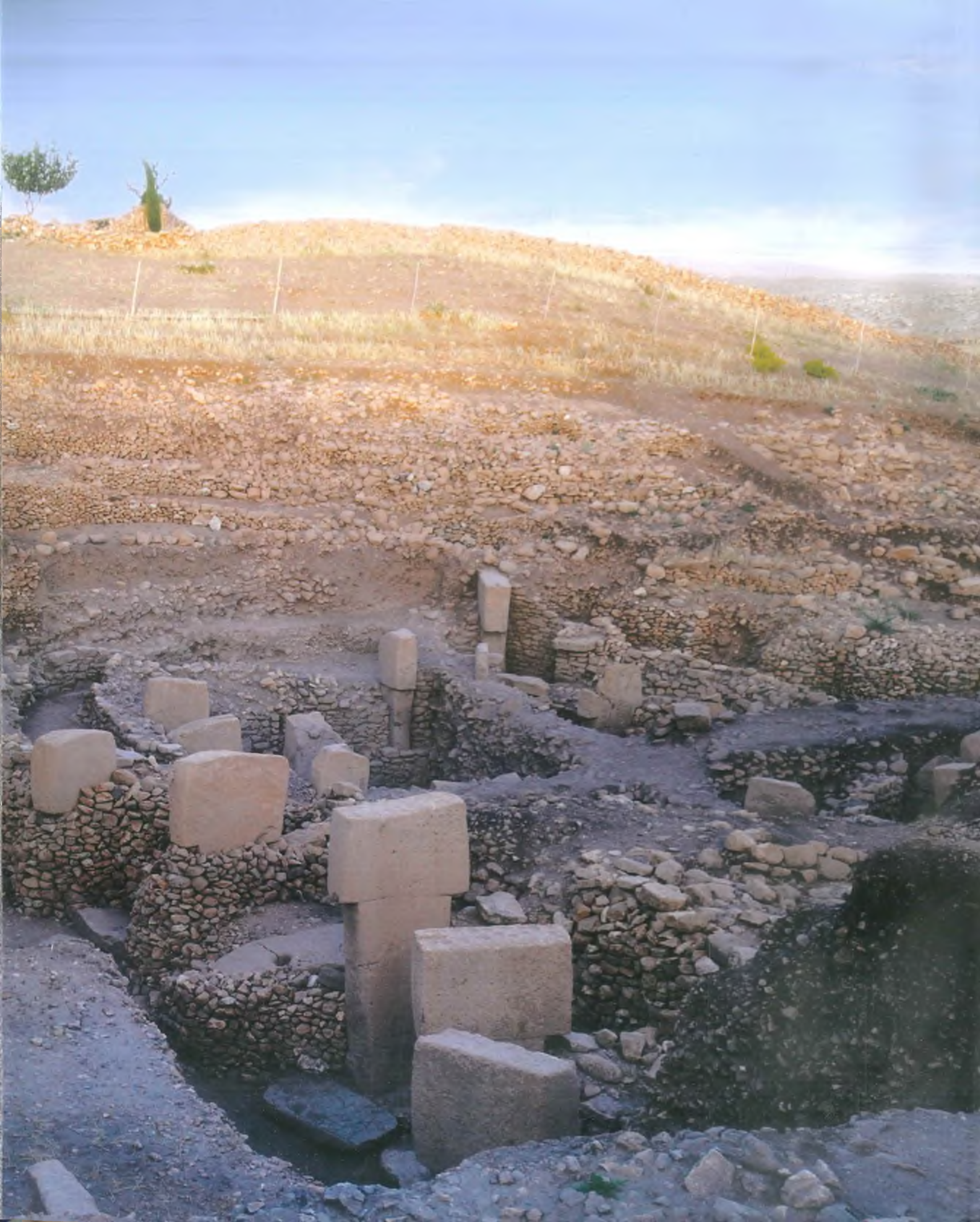

Toprak rengi dev blokların üzerindeki hayvan figürleri şaşırtıcı denilebilecek kadar ustalıkla çizilmiş. Taşların üzerinde; yaban domuzu, kelaynak, yılan, aslan, tilki, boğa, turna, ördek, ceylan, yabani eşek, örümcek, akrep gibi hayvan figürleri ile yarımay sembolleri var.

The animal figures on the earth coloured gigantic blocks were drawn surprisingly skilfully. On the stones there are animal figures such as wild pigs, northern bald ibis birds, snakes, lions, foxes, bulls, cranes, ducks, gazelles, wild donkeys, scorpions and also half moon symbols.

Dikilitaş'ın üstünde kuş figürleri, altta ise tilki kabartması yer alıyor.
Bird figures on an obelisk and a fox relief at the bottom.

Sogmatar yolu.
The road to Sogmatar.

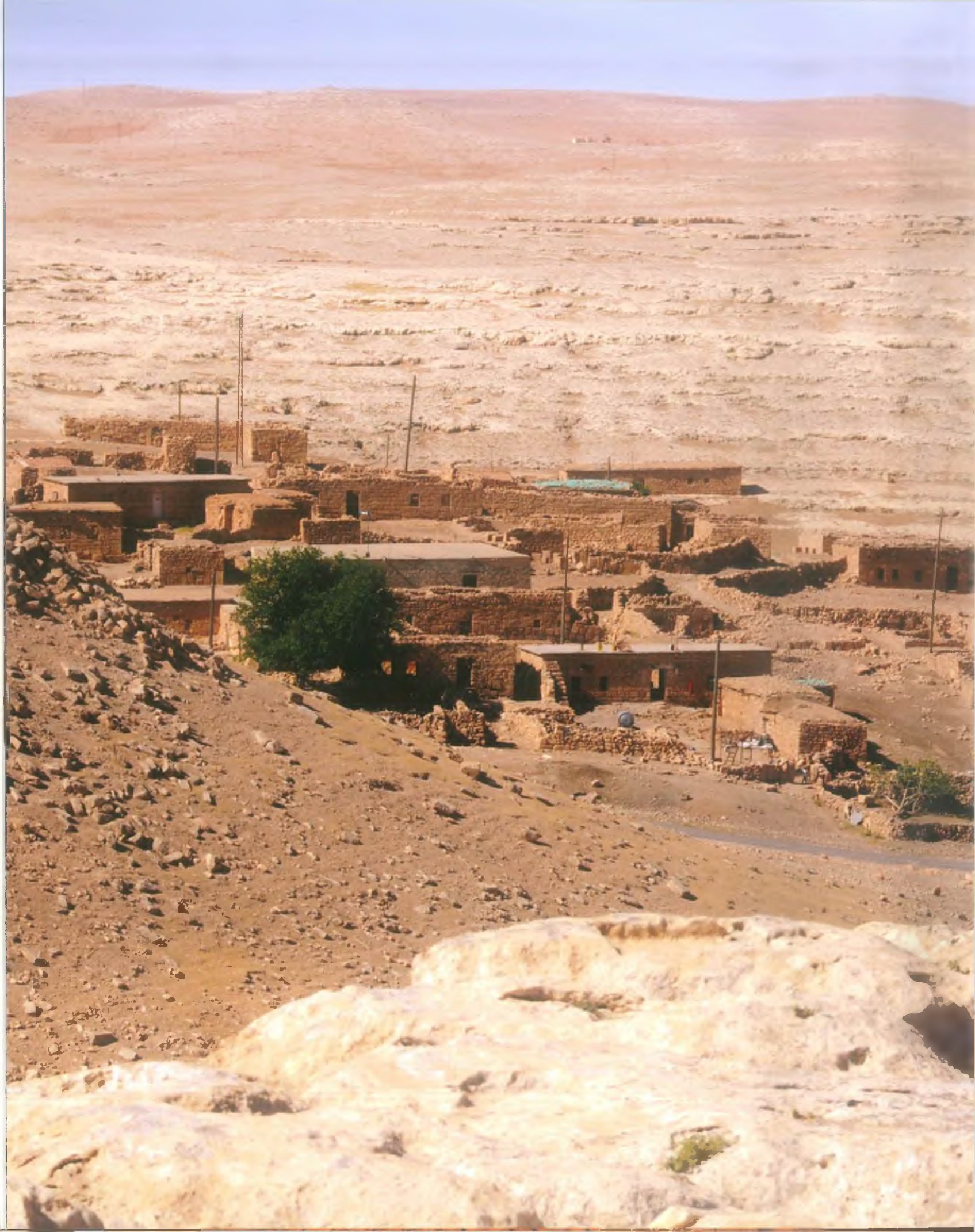

Yağmurlu köyünün genel görünüşü ve köydeki kuyulardan biri.
The general view of Yağmurlu Village and one of the wells of the village.

Bereketli Hilal'in önemli merkezlerinden biri olan Urfa'nın toprakları, ilkel dinlerden semavi dinlere kadar pek çok inanca ev sahipliği yapmıştı. Özellikle Harran ile Sogmatar kentleri, Pagan inancının kutsal duraklarıydı. Paganlar aya, güneşe, kutsal kabul ettikleri hayvanlara tapar; tapınaklarına, duvarlarına ve heykellerine bu kutsal sembolleri resmederlerdi.
Şanlıurfa ilinin güneydoğusunda yer alan Sogmatar, bugünkü adıyla Yağmurlu köyü de bunlardan biri. Neredeyse gökyüzünün bile toprak rengine boyandığı uçsuz bucaksız arazide, küçük bir tepenin yamacına kurulu köy, eski bir fotoğrafı andırıyor. Köye yaklaştıkça evler, damlar seçilmeye başlıyor ve tek bir rengin ağırlığı altında kalmış yaşamlar dökülüyor ortaya...
Köyün, Arapça'da "Yağmurlu Çarşı" anlamına gelen "Suk el-Matar" kelimesi, Türkçe'ye "yağmurlu" olarak yerleşmiş. Geçmiş yüzyıllarda Tektek Dağları'ndan inen gürül gürül sular kalmamış ama çoktanrılı dinlerin izleri, tüm heybetiyle duruyor hala.

The lands of Urfa, one of the important centres of the Fertile Crescent, have hosted many faiths: from the primitive to the celestial religions. Especially the towns of Harran and Sogmatar were the divine stations of Pagan faith. The Pagans worshiped the moon, the sun, the animals that they believed to be divine; drew the figures of these sacred symbols on their walls and temples and made their sculptures.
One of these is Sogmatar, now called Yağmurlu Villa is situated at the southeast of Şanlıurfa. The village, set up at the skirts of a small hill reminds you of an old photograph amidst the immense land where even the sky is painted in umber. The houses and the roofs are amarge as you approach the village and the lives that have been depressed under a single colour scatter around...
The Arabic word, "Suk el-Matar" which means "The Rainy Market" , is now called simply "Yağmurlu" (rainy) in Turkish. Not even a drop has been left from the plenty of flowing waters of the Tektek Mountains whereas the traces of polytheistic religions are still there with all the grandeur.

Köyün ortasından, yumuşak bir kavisle yükselen höyüğün Milattan Önce'ye ait pek çok bilgiyi barındırdığına kesin gözüyle bakılsa da araştırmalar en çok İ.Ö. II. yüzyıla inebilmiş. Sogmatar bugün Paganlar'ın Baştanrısı "Marelahe"nin merkezi olarak tanınıyor. Kutsal Tepe olarak adlandırılan dik kayalıkların üstünde yükselen açık hava tapınağı, Marelahe'yi temsil ediyor ve Süryanice yazılara dayanılarak İ.Ö. 4. yüzyıla tarihleniyor. Oldukça dik bir eğimle çıkılan kayaların zirvesinde, insan boyunda iki tanrı rölyefi yükseliyor. Sağ tarafta yer alan ve başının arkasındaki kabartmalarla, Güneş Tanrısı Şamaş'ı sembolize ettiği düşünülen erkek kabartmasının boyu 110 santim. Solda, bir niş içinde yer alan büstün her iki yanında Süryanice yazılar var. Oldukça okunaklı ve sağlam durumdaki yazılardan, günümüz dillerine çevrilmiş cümlelerinden biri şöyle diyor:
"Ben Tanrı, onu görüyorum. Onu görüyorum ve ona bakıyorum. Ben Tanrı Sin..."

Although it is commonoaly agreed that the tumulus in the middle of the village rising with a soft curve retain rich data; the researches can current go only as far back as to 2nd century BC. Today, Sogmatar is known as the centre of "Marelahe", the Chief God of the Pagans.
The open air temple that rises on the steep rocks named as the Sacred Crest represents Marelahe and dates back to 4th century BC according to the writings in Syriac. Two man-size god reliefs rise at the summit of the rocks can be reached after climbing a rather steep slope. The male relief, measuring 110 cm in length. On the right hand side, symbolises Şamaş, the God of the Sun, with the reliefs behind his head. On the left there is a bust placed in a niche with Syriac writings on both sides. One of the sentences among the writings, which are quite readable and in good condition, has been translated to say:
"I God, see him. See him and look at him. I God Sin..."

Yağmurlu köyünde sürpriz, Kutsal Tepe ile bitmiyor. Köyün içinde yer alan bir mağara, gezginleri bir kez daha şaşırtıyor. Küçük bir ağızdan girildikten sonra birden bire büyüyen mağaranın duvarlarında; tam boy insan rölyefleri, Süryanice yazılar ve Ay Tanrısı Sin'i simgeleyen hilal şeklindeki figürler neredeyse hiç bozulmadan günümüze kadar gelebilmiş.
20. yüzyılın başında, Fransa'nın Bağdat Konsolosu H. Pognon tarafından keşfedildiği için onun ismini taşıyan mağaradaki kitabelerin, dünyanın en eski Süryani yazıtlarından olduğu biliniyor ve İ.S. 150-200 yılları arasına tarihleniyor.

Ponyon Mağarası.
Pognon Cave.

The surprise in the Yağmurlu Village does not end with the Sacred Crest. The cave that is situated in the village surprises the travellers once again. After a narrow entrance the cave suddenly widens and the actual man-size human reliefs, writings in Syriac and the figures in the shape of crescent symbolising the Moon God Sin on the walls have reached our day as almost unharmed.
The cave is known by the name of its discoverer H. Pognon (Pognon), the Baghdad Consulate of France at the beginning of 20th century and the tablets found in this cave are known to be the oldest Syriac writings dated between the years 150-200 AD.

Pognon Mağarası'ndaki rölyefler ve Süryanice yazılar. *Reliefs and the Syriac writings of the Pognon Cave.*

Pagan kavimlerinin yaşadığı dönemlerde; Kutsal Tepe'nin etrafında yer alan 7 tepede, 7 tapınak daha vardı ve bunlar Güneş, Ay, Satürn, Jüpiter, Mars, Venüs ve Merkür tanrılarını temsil ederdi. Bu 7 tapınak ve ortasındaki Kutsal Tepe öylesine önemliydi ki; uzak Harran'da yaşayan halklar bile, Baştanrı Marelahe Tapınağı'nın bulunduğu tepeye dönerek ibadet ederlerdi.

During the era of the Pagan tribes; there were seven more temples at the crests of the seven hills around the sacred crest and they represented the Gods of the Sun, Moon, Saturn, Jupiter, Mars, Venus and Mercury. These seven temples and the sacred crest in the middle were so important that even the people living at the far away lands of Harran used to turn and pray towards the crest where the temple of the Chief God Marelahe was located.

Kutsal Tepe'nin karşısındaki Satürn Tapınağı kalıntıları. *The ruins of the temple of Saturn across the Sacred Crest.*

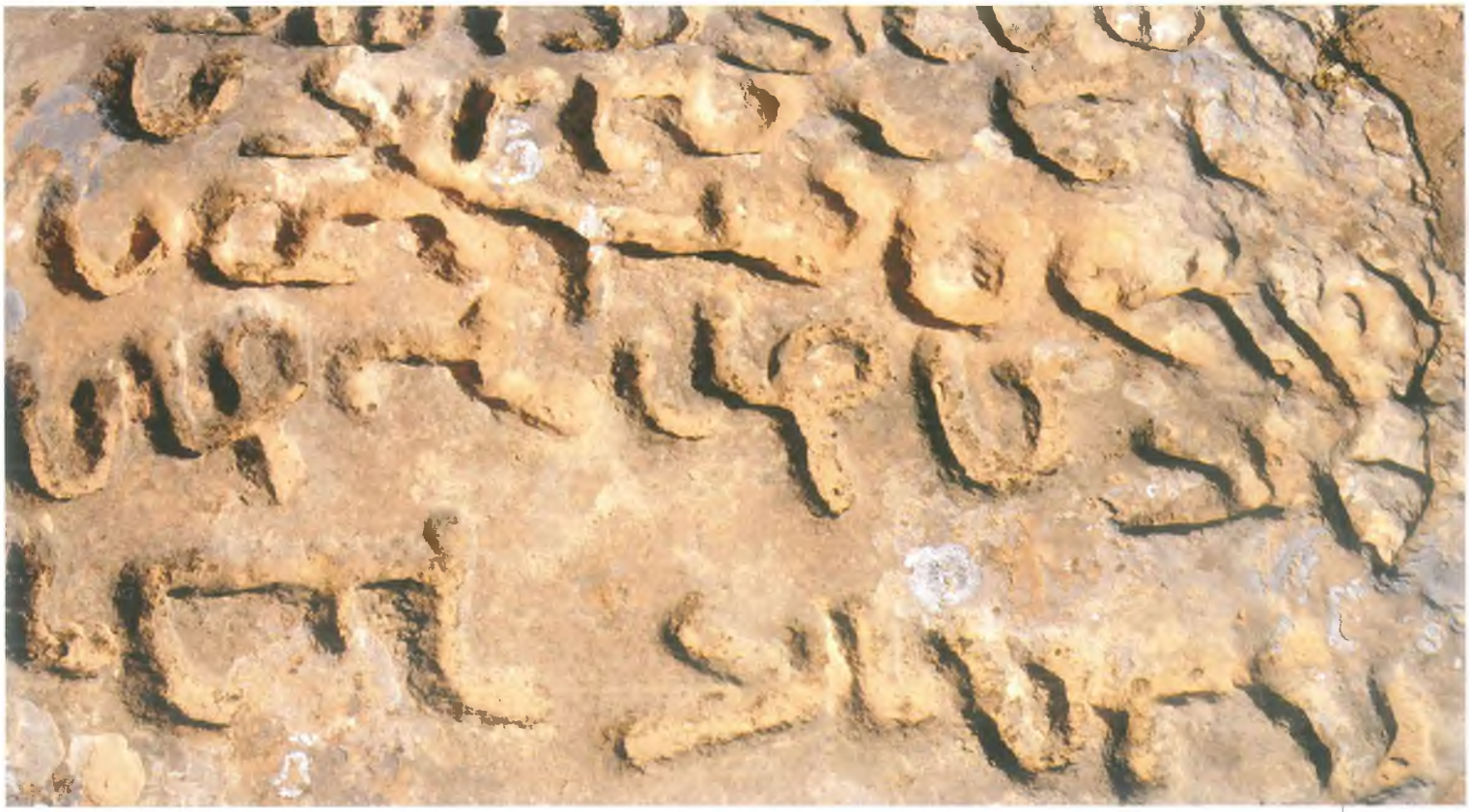

Tektanrılı Dinler,
Peygamberler
ve Urfa
The Monotheist Religions,
Prophets & Urfa

Eski Çağ'da Bereketli Hilal'in önemli inanç merkezlerinden biri olan Urfa, Tektanrılı Dinler'e geçildiğinde bu özelliğini daha da güçlendirecek efsanelerle örüldü.
Son 2 bin yıllık dönem Urfa'nın hem Yahudiler, hem Hıristiyanlar hem de Müslümanlar tarafından "Kutsal Kent" , "Peygamberler Kenti" ya da "Evliyalar Kenti" olarak taçlandırılmasını sağladı.
Semavi Dinler'in yayılmaya başlamasıyla Urfa, kendisine bu ünvanları kazandıracak sayısız tarihi olay yaşadı. Musevi, Hıristiyan ve İslâm dinlerinin peygamberleri; Hz. Musa, Hz. İsa ve Hz. Muhammed'in atası olan Hz. İbrahim Urfa'da doğdu, Hz. Yakub Harran'da evlendi, Eyyub Peygamber burada vefat etti, Hz. Şuayb bu topraklarda yaşadı ve Hz. Musa ile Sogmatar'da buluştu.
Söylencelerin arasında özellikle Abgar Efsanesi, Hıristiyan Dünyası için büyük önem taşıyor.
Urfa Kralı V. Abgar, Hz. İsa'ya bir mektup yazarak; Hıristiyanlığı kabul ettiğini bildiriyor ve dini yayması için kendisini Urfa'ya davet ediyor. Bunun üzerine Hz. İsa da Abgar'a bir cevap yazıyor ve mektup ile birlikte yüzünü sildiği bir de mendil gönderiyor.
Havari Addai ile Kral Abgar'a gönderdiği bu mendilin üzerine, Hz. İsa'nın yüzünün sureti çıkıyor. İnanışa göre hasta olan kral, bu mendile yüzünü sildikten sonra iyileşiyor. Yıllar boyu Urfa'yı düşmanlardan koruduğuna inanılan bu mendil, Bizans orduları tarafından İ.S. 944 yılında Urfa'dan çalınıyor ve İstanbul'a götürülüyor. Agion Mandilion adı verilen bu mendil, "İsa'nın ilk portresi" olarak kabul ediliyor ve yüzyıllarca sürecek ikona sanatını başlatıyor.
Öte yandan Urfa, Hıristiyanlığın ilk kez bir devlet tarafından "resmi din" olarak kabul edildiği kent olarak da tarih sayfalarına geçiyor.
Kentin, İslam dünyası için önemi ise Balıklı Göl'ün kutsal balıklarını anlatan rivayet ile başlıyor...

Urfa had been one of the important faith centres of the Fertile Crescent in the Old Age and still kept and even enhanced its this fame with legends at the times of the Monotheistic Religions. The last 2 thousand years have crowned Urfa with the terms; "Sacred Town", "The Town of the Prophets" or "The Town of the Saints" by the Jews as well as the Christians and the Muslims. As the Celestial Religions started to spread, Urfa had undergone many historical events to deserve these titles. The prophets of the Jewish, Christian and Muslims; Abraham, the ancestor of Moses, Christ and Mohammed was born in Urfa, Jacob got married in Harran, Prophet Ayyub died here, Jethro met Moses in Sogmatar. Among the legends, especially the legend of Abgar is of great importance for the Christian World.
The King of Urfa, Abgar V, wrote a letter to Christ and told him that he accepted Christianity and invited him to Urfa to spread the religion. Then, Christ wrote back a letter to Abgar and sent along a handkerchief in which he wiped his face. The portrait of Christ was transferred onto the handkerchief he sent to King Abgar with apostle Addai. According to the belief, the King was sick and recovered after rubbing his face with this handkerchief... The written sources record that the text of this letter was found by the German archaeologist Baron Max Von Oppenheim in 1914. It is a pity that the letter which was engraved on the wall of a rock grave in a cave in Urfa, known as the Forty Caves does not exist any more. The text of the letter, on the wall of the cave that was vanished under the shanty houses during construction, published by Oppenheim in Greek reads:
"How happy for you Adgar and for your town named Edessa. Happy for you those who believed in me without having seen me. You shall be granted perpetual health. When consider your writings on coming to you; know that I have to complete all that I have been assigned to do here and upon completion of my duty I have to ascent to my Father who sent me. I will send you one of my disciples Addai, who is also called Thomas, who shall heal all your sufferings and shall give you health again, grant you peace and enable you not to bow your head in front of the enemies and shall convert all who are with you onto eternal life. Amen, letter of our Lord, Christ."
This handkerchief was believed to protect Urfa from enemies, was stolen in 944 AD by the Byzantine Commander Ioannes Kurkuas from Urfa and taken to İstanbul. As you see, this handkerchief called Agion Mandilion is assumed to be the "first portrait of Christ" and starts the art oficom making which lasted for centuries. On the other hand, Urfa has been recorded in the pages of history as the "first town where Christianity was accepted as the official religion of a state." The importance of the town for the Muslims starts with the hearsay telling the sacred fish of the Balıklı Göl (Lake with Sacred Fish)...

Agion Mandilion tasvirlerinden biri ve Balıklı Göl'de yüzen kutsal balıklar.
One of the images of Agion Mandilion and the sacred fish swimming in Balıklı Göl.

Urfa'yı kutsal kent yapan en önemli mekanlardan biri kuşkusuz Balıklı Göl ve çevresindeki ziyaret yerleri. "Peygamberlerin Atası" olarak kabul edilen Hz. İbrahim'in (Hz. Muhammed ile Hz. Musa'nın dedeleri) burada doğmuş olması ve Balıklı Göl efsanesinin iki bin yıldır nesilden nesile aktarılması kentin kutsal bir kimlik kazanmasında en büyük etken.

Efsaneye göre, Kral Nemrud bir gece rüyasında krallığının yok olduğunu görür. Danıştığı kahinler ona "Bu yıl doğacak bir çocuk büyüdüğünde senin putperest hükümdarlığına son verecek ve tektanrılı yeni bir din getirecek" der. Bunun üzerine Kral o yıl doğan tüm bebekler ile hamile annelerin öldürülmesini emreder. İbrahim'e hamile olan annesi Nuna, gizlenmeyi ve çocuğunu bir mağarada doğurmayı başarır. Yıllarca bu mağarada gizlenen İbrahim, delikanlı çağına geldiğinde kimsenin dikkatini çekmez. Bir gün kent halkını toplar ve "Taşlara, heykellere değil, yeri göğü yaratan Allah'a tapınmaları" için çağrıda bulunur. Olayı duyan Kral Nemrud, bugün Balıklı Göl'ün bulunduğu alanda büyük ateş yaktırır ve İbrahim'in Urfa Kalesi'nin bulunduğu tepeden aşağı atılmasını emreder.

Rivayete göre o an, Allah; ateşe seslenerek "İbrahim'e karşı serin ol!" der. İşte o anda alev alev yanan ateş büyük bir suya, odunlar ise balıklara dönüşür. Hz. İbrahim ise bir gül bahçesinin içine düşer...

İşte bugün Balıklı Göl olarak bilinen Halil-ür Rahman Gölü'nün böyle oluştuğuna inanılıyor. Öykünün devamında; İbrahim'e inanan Nemrud'un kızı Zeliha'nın kendisini O'nun peşinden ateşe attığı ve buranın da "Ayn-ı Zeliha Gölü'ne dönüştüğü anlatılmakta.

30 metre en, 150 metre genişliğindeki Halil-ür Rahman Gölü kanallarla Ayn-ı Zeliha'ya bağlanıyor ve bu göller içinde yüzen kutsal sazan balıkları büyük bir özenle korunuyor... Halk arasındaki yaygın bir inanca göre, bu balıklardan yiyen insanların öleceği ya da başlarına bir büyük felaket geleceği düşünülüyor...

The most important places that make Urfa a sacred town is undoubtedly the Balıklı Göl and the places around it. Birth of Abraham (grandfather of Mohammed and Moses) in this land and narration of the Balıklı Göl legend from generation to generation for two thousand years have been the most important factors of the religious identity of Şanlıurfa.
According to the legend, one night King Nemrud saw in his dream that his kingdom has vanished. The soothsayers he consulted told him that, "A child who will be born this year shall bring an end to your pagan kingdom; when he grows up he shall bring in a new monotheist religion." Then, the King gave orders that all the children who were born that year and also all the pregnant women should be killed. Nuna, who was pregnant with Abraham, succeeded to hide and give birth to her child in a cave. Abraham hid in this cave for years and did not draw any attention until he reached his youth. One day he gathered the people of the town and asked them not to worship stones and sculptures but the God who created the earth and the sky.
King Nemrud, who heard this, ordered that a huge fire be lit, where Balıklı Göl stands today, and asked Abraham to jump off the crest where the Castle of Urfa stands.
According to the hearsay, the God asked the fire to "be cool for Abraham!" Right at that moment, the fire turned into water and the pieces of wood into fish. And Abraham fell down into a rose garden...
So, it is believed that Halil-ür Rahman Lake, which is known as Balıklı Göl today, was created like this. As the story continued, it is narrated that Zeliha, Nemrud's daughter who worshiphed Abraham threw herself down into the fire after him and the Lake "Ayn-i Zeliha" was created there.
Halil-ür Rahman Lake, which is 30 m by 150 m, is connected to Ayn-I Zeliha with canals and the sacred crabs that swim in the lake are protected with great care... According to a common belief among people, "anyone who eats fish from this lake is going to die or face a great catastrophe"...

İbrahim Peygamber'in doğduğu mağaraya taş kemerli bir kapıdan giriliyor. "Hz. İbrahim Makamı" olarak adlandırılan kubbeli mekan, iki bölümden oluşuyor. Girişte ayakkabılar çıkartılıyor ve Makam kısmını oluşturan bölüme geçiliyor. Ziyaretçiler burada dilek tutuyor, betonların altından akan kutsal suya para atıyor ve saygı gereği, mekanı terkederken, geri geri yürüyerek çıkıyor. Kapısında, yılın hemen her günü, her saati, uzun kuyruklar oluşan mağara, bugün Şanlıurfa'nın en çok merak edilen, en çok ziyaret edilen yerlerin başında geliyor.

You enter through a stone arch into the cave where Prophet Abraham was born. The place with a dome in 2 sections is called the office of Abraham. At the entrance you are requested to take your shoes off and then pass to the office section. Here, the visitors make a wish, throw money into the sacred water flowing under the concrete and as a sign of respect, leave the place by walking backwards. Almost every day and every hour, there is a long queue in front of this cave that is the most wondered and the most visited place in Şanlıurfa.

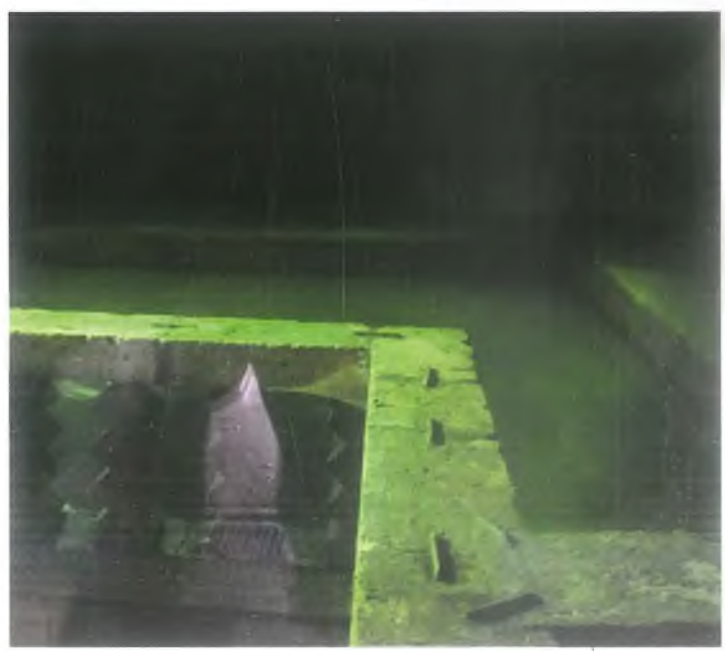

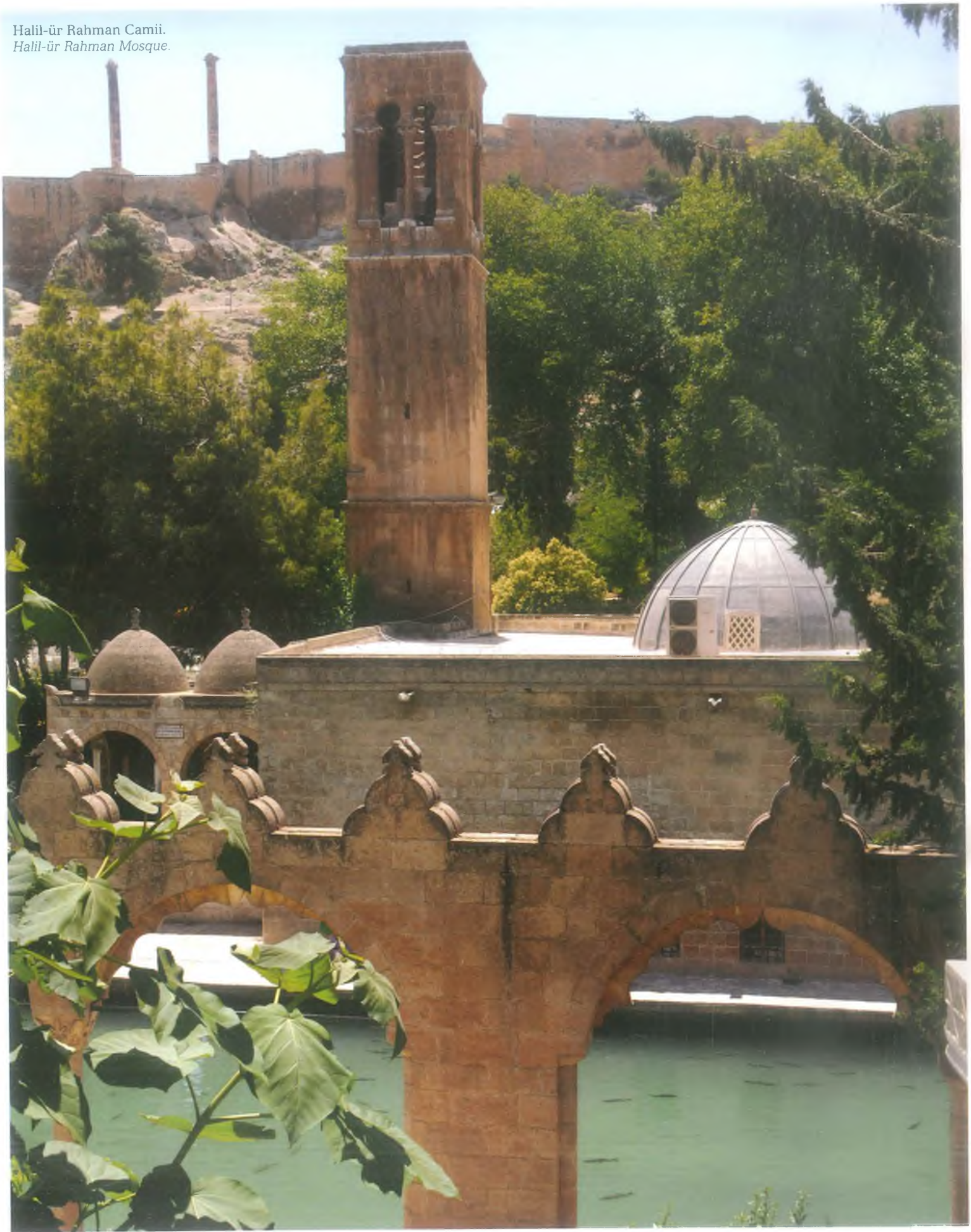

Halil-ür Rahman Camii.
Halil-ür Rahman Mosque.

Halil-ür Rahman Camii ve Gölü.
Halil-ür Rahman Mosque and Lake.

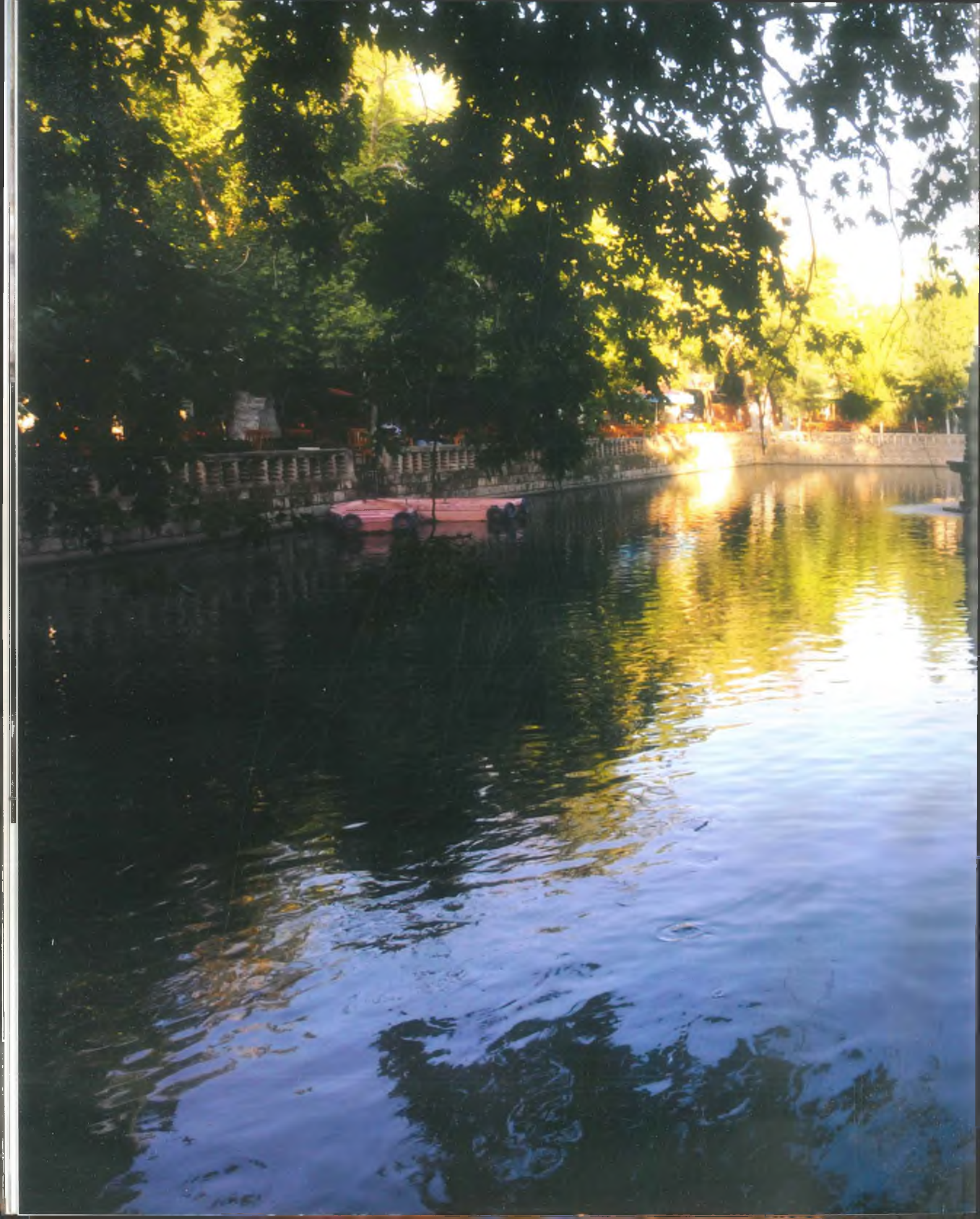

Ayn-ı Zeliha Gölü.
Ayn Zeliha Lake.

Şanlıurfa Kalesi eteklerinde yer alan Balıklı Göl'ün etrafı, Halil-ür Rahman Külliyesi'nin birbirinden güzel yapıları ile çevrili. Külliyenin en eski yapısı 13. yüzyıldan kalma Halil-ür Rahman Camii. Halk arasında "Döşeme Camii" ya da "Makam Camii" olarak da anılan camiye; Halil-ür Rahman Medresesi, Rızvaniye Camii, Rızvaniye Medresesi ve diğer yapılar eşlik ediyor.

Eski bir kiliseden camiye dönüştürüldüğü düşünülen ve geçirdiği iki büyük onarım sonucu Eyyubi mimarisine ait izlerini kaybeden yapının kitabelerinde onarım yılları olarak 1810 ve 1871 tarihleri yer alıyor. Aynı adı taşıyan ve yapım tarihi hakkında kesin bir tarih belirlenemeyen medresesi ise kemerli revakları, türbeleri ve göl kıyısındaki kubbesi ile göz dolduruyor.

The beautiful constructions of the Halil-ür Rahman complex surround the Balıklı Göl which is situated at the skirts of the Castle of Şanlıurfa. The oldest edifice of the complex is the Halil-ür Rahman Mosque which was built in 13th century. The madrasah (school of theology) of Halil-ür Rahman, Rızvaniye Mosque, Madrasah of Rızvaniye and other constructions accompany the mosque, which as well is called among the people as "Döşeme (furniture) Mosque" or "Makam (office) Mosque". It was considered to be converted into a mosque from an old church and after undergoing two remarkable restorations the edifice lost traces of the Ayyubian Architecture. According to the epitaphs, the restorations were materialised in 1810 and 1871. Its madrasah with the same name and having no definite date of construction satisfy the visitors with the arched canopies, mausoleums and the dome by the river bank.

Rızvaniye Camii.
Rızvaniye Mosque.

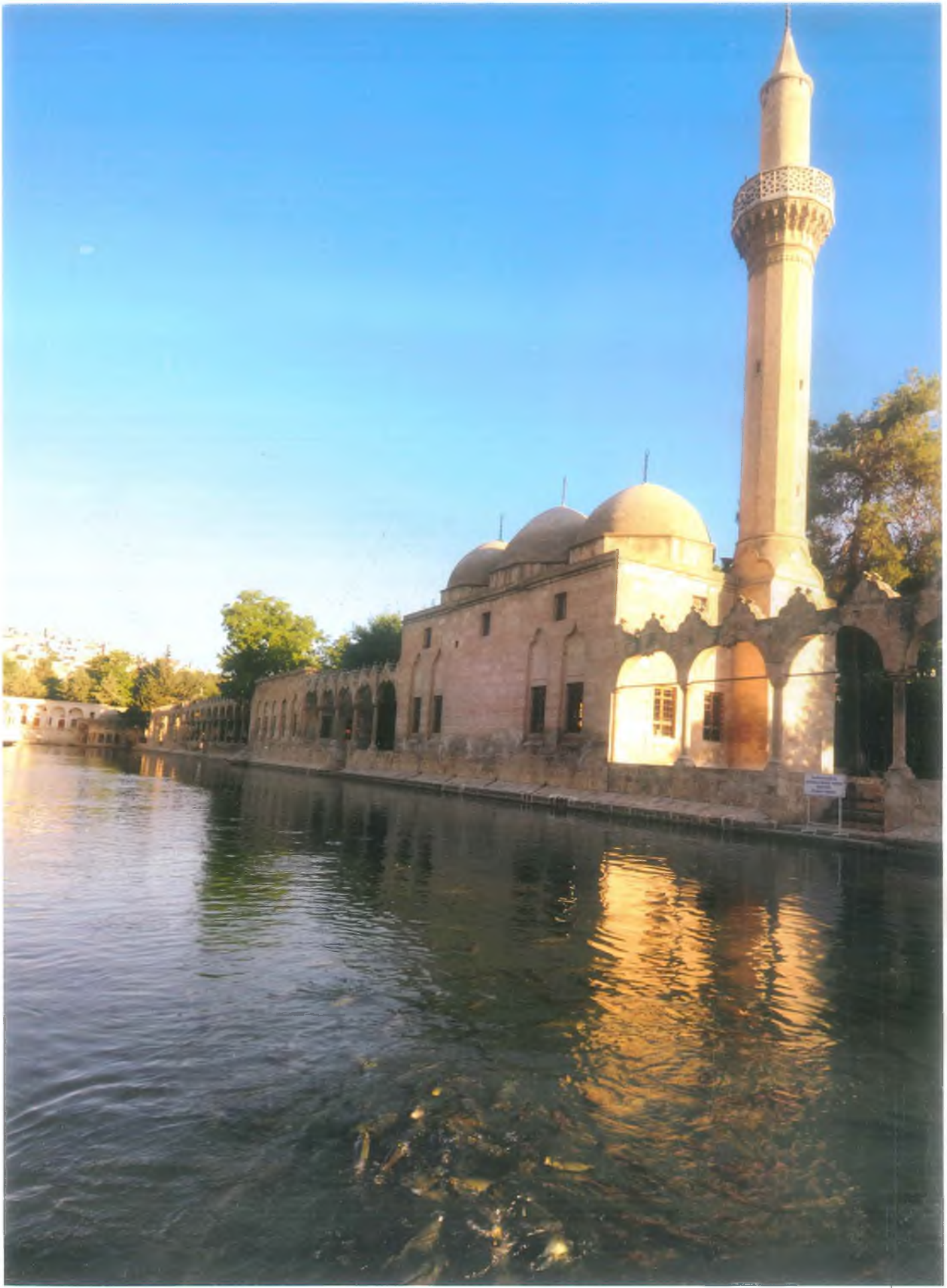

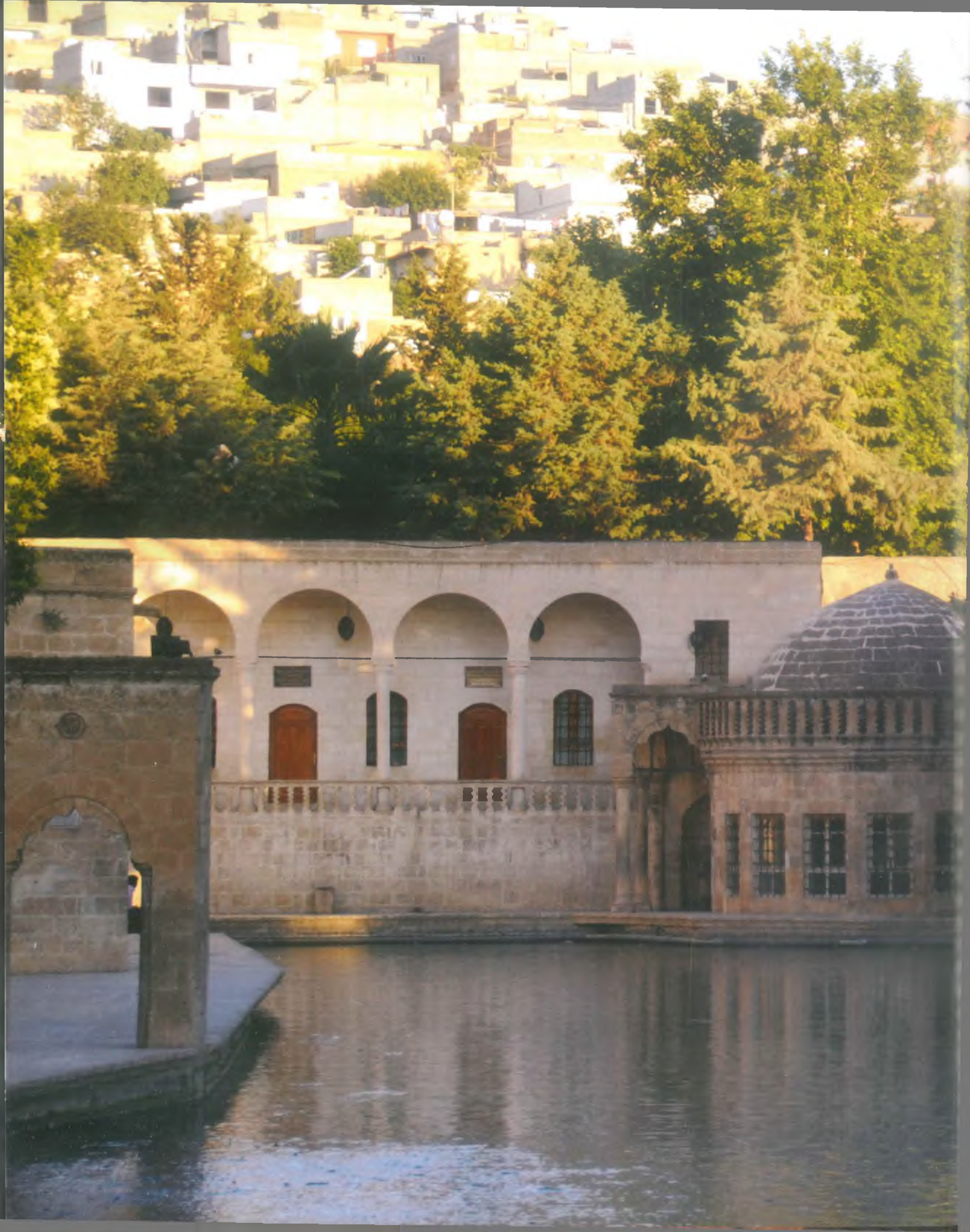

Halil-ür Rahman Medresesi.
The Madrasah of Halil-ür Rahman.

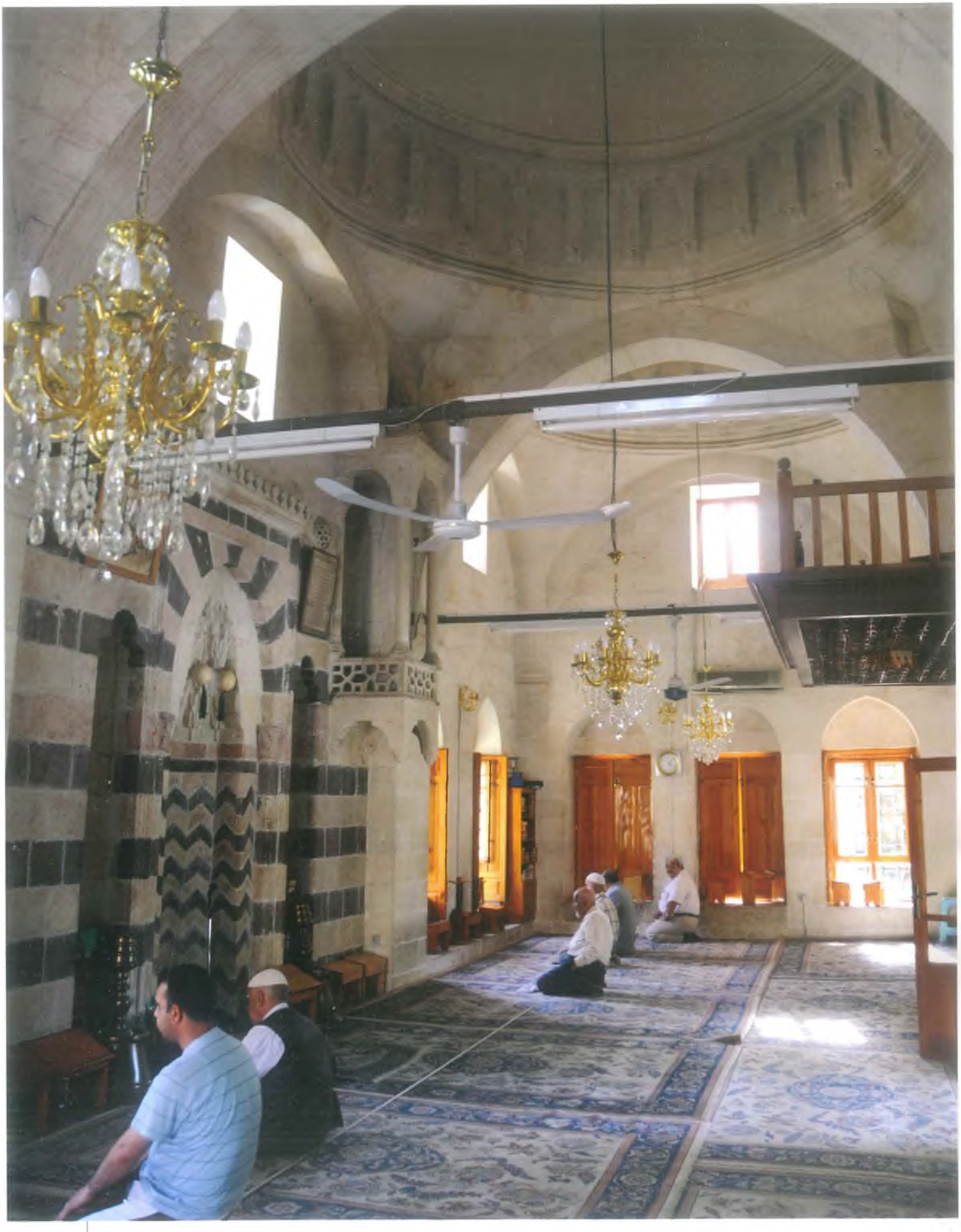

Rakka Valisi Rızvan Ahmet Paşa tarafından 1717 yılında yaptırılan Rızvaniye Camii ve Medresesi, külliyenin en gösterişli yapılarını oluşturuyor. Kesme taşlarla örülü camii; tek şerefeli minaresi, kubbeleri, aydınlık iç mekanı, siyah-beyaz taşlardan oluşan balkon biçimindeki minberi ve kakma tekniği ile yapılmış ahşap büyük kapısı ile dikkat çekiyor.

Rızvaniye Mosque and its Madrasah, that were built with the orders of General Rızvan Ahmet, the governor of Rakka, in 1717, are the most fascinating constructions of the complex. The mosque that was built using hewn stone, draws attention with its single balconied minaret, luminous interior, the pulpit in the shape of a balcony made by black and white stones and its great wooden gate made with inlay technique.

Rızvaniye Camii, kapısı ve kapısındaki ahşap detaylar.
Rızvaniye Mosque, its gate and wooden details of the gate.

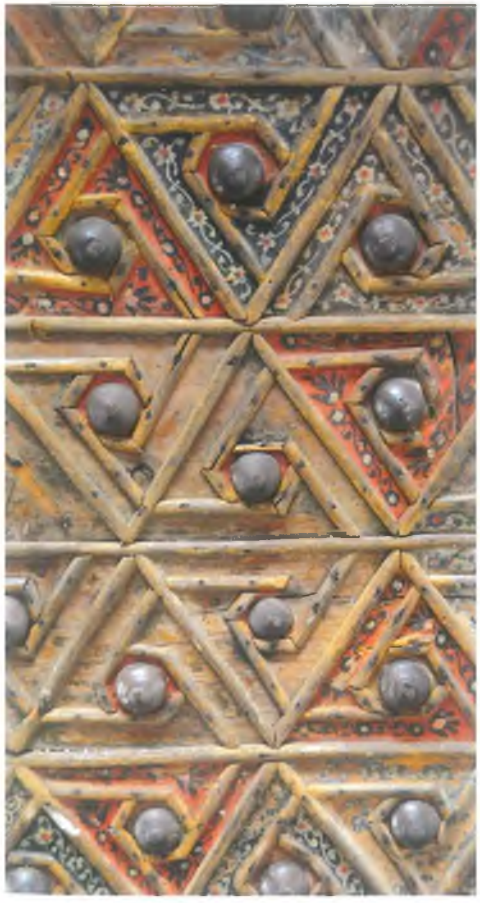

Rızvaniye Camii ve yapının diğer kapısı.
Rızvaniye Mosque and the other gate of the edifice.

Rızvaniye Camii'nin içinde bir başka alan daha "Makam" olarak kabul ediliyor ve bu mekanın; efsanede anlatılan Hz. İbrahim'in ateşin üzerine düştüğü nokta olduğuna inanılıyor.

In the Rızvaniye Mosque, there is another area that is also assumed to be "Makam" (office) and it is believed that this was the point where Abraham fell into the fire according to the legend.

Akkoyunlu Devleti Sultanı Uzun Hasan tarafından 1460 yılında yaptırılan Hasan Padişah Camii, Balıklı Göl çevresinin bir başka eski yapısı.
Hasan Sultan Mosque is another old edifice within the vicinity of Balıklı Göl that was built in 1460 by the decree of Uzun (Long) Hasan, the Sultan of Akkoyunlular State.

Hz. Eyyub Camii.
Ayyub Mosque.

Şanlıurfa'nın Balıklı Göl'den uzakta, Eyyubiye Mahallesi'nde, bir başka ziyaret yeri daha her gün kalabalıkların akınına uğruyor. Burası Hz. Eyyub Makamı.
Rivayete göre Urfa'da yaşayan ve çok varlıklı bir yaşam süren Hz. Eyyub, bir gün Allah tarafından sınanır. Önce tüm varlığını, sonra çocuklarını kaybeder ve ardından çok ağır hastalanır. Tüm bunlara rağmen yılmayan ve gene de şükreden Eyyub Peygamber, bir gün asasını yere vurur ve topraktan sular fışkırır. Bu suyu içen Hz. Eyyub hem iyileşir hem de tüm kayıplarını fazlasıyla geri alır. Bundan sonra halk arasında "Hz. Eyyub sabrı" olarak dilden dile dolaşan bu öykü, bugün de geçerliliğini koruyor. Her gün yüzlerce ziyaretçi, Hz. Eyyub'un hastalık çektiği mağara ile yarattığı kuyuyu ziyaret ediyor, adaklar adıyor.

Another place at the Eyyubiye (Ayyubian) quarter, far away from the Balıklı Göl of Şanlıurfa, draws crowds on a daily basis.
This is the place of Ayyub. According to the hearsay, Ayyub, who was leading a very sumptous life, was one day tested by the God. First he lost all his property, then his children and then caught a severe illness. Despite his mis fortunes, Prophet Ayyub did not get weary and still thanked God and one day when he hit the ground with his sceptre water gushed out. Ayyub, after drinking this water was healed and got back more than all what he had lost. And then this story started to circulate among people as "patience of Ayyub" and it is still told. Vows are offered by the hundreds of visitors every day to the cave where Ayyub had spent his time when he was severely ill and the well he created.

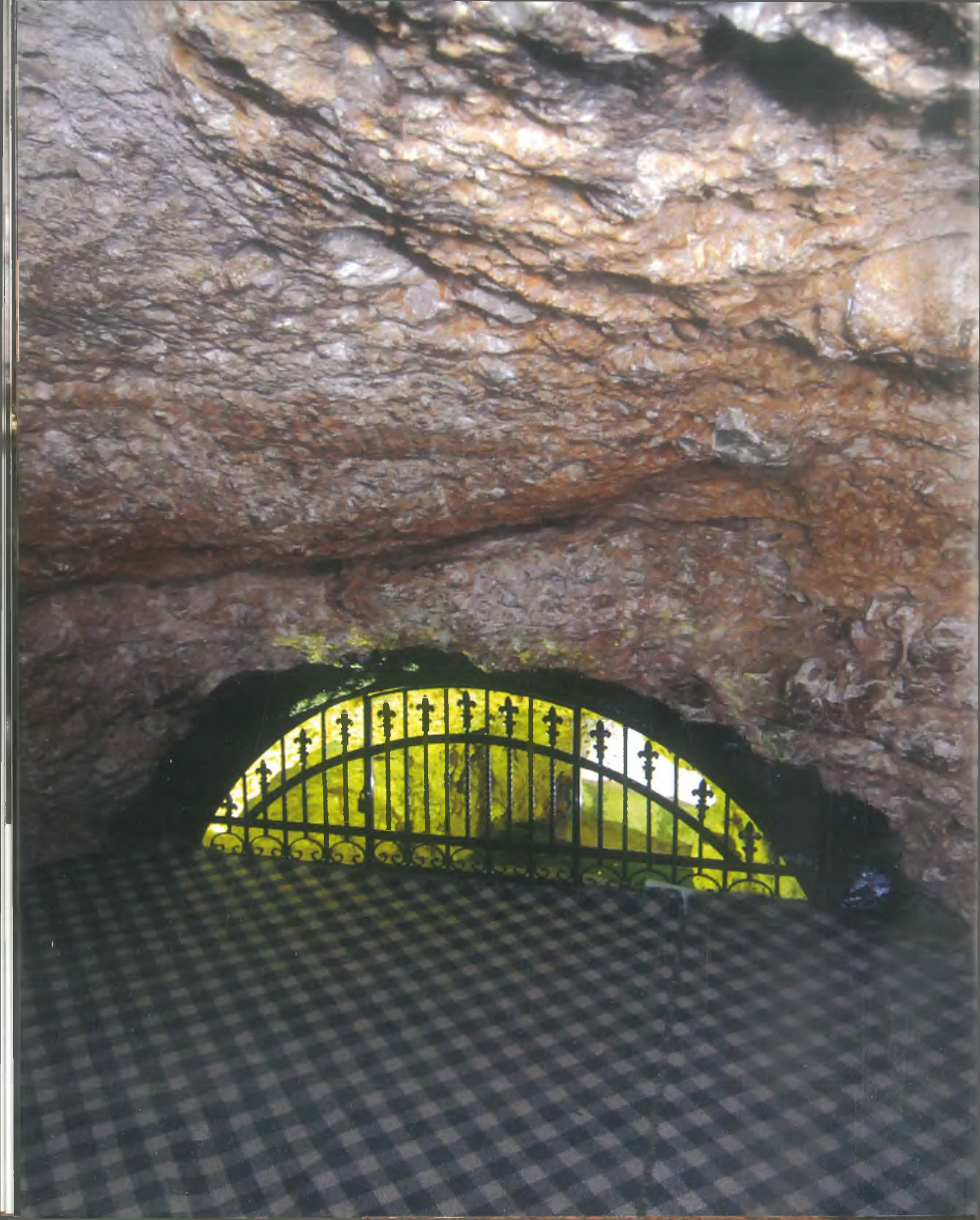

Hz. Eyyub'ün hastalık çektiği mağara ve Hz. Eyyüb'ün Kuyusu.
The cave where Ayyub suffered illness and the Well of Ayyub.

Hz. Eyyub Kuyusu ile ilgili bir diğer efsane de Hıristiyan dünyası için büyük önem taşıyor. İnanışa göre; Hz. İza'nın Urfa Kralı'na gönderdiği ve büyük bir özenle muhafaza edilen Agion Mandilion, yani kutsal mendil çalınır. Hırsız, mendili çaldıktan sonra elinin alev alev yandığını farkeder ve mendili yakındaki bir kuyuya atarak kaçar. Eyyüb Peygamber Kuyusu'ndan parlak ışıklar çıktığını gören halk, kuyudaki mendili bulur ve manastıra iade eder. Bu öykü, Urfa çevresinde bir kaç kuyu için daha anlatılıyorsa da en çok Eyyüp Peygamber Kuyusu'na ilişkilendiriliyor.

Another legend related the well of Ayyub is very important for the Christian world. According to the belief the sacred handkerchief, the "Agion Mandilion" that was protected with utmost care was stolen. The thief recognised that his hand started to burn in flames after he stole the handkerchief and he ran away after throwing the handkerchief into a well. People, who saw the bright light ascending from the Prophet Ayyub's well, found the handkerchief and took it back to the monastery. This story is told also in relation with other wells around Urfa, but mostly it is related with the well of the Prophet Ayyub.

Şanlıurfa'da yalnızca camiler, mağaralar değil, pek çok kuyu da kutsal sayılıyor. Bunlar arasında Sogmatar'da ziyaret edilen kuyunun, Hz. Musa'ya dayanan öyküsü şöyle: Mısır firavununda kaçan Musa Peygamber'in yolu, Şuayb kenti yakınına düşer. Bir kuyunun başında koyunlarını otlatan Şuayb Peygamber'in kızlarını görür. Çobanların kuyuya yaklaştırmadığı kızlara yardım eder. Bunu duyan Şuayb Peygamber, Musa Peygamber'i kente kabul eder ve onu kızlarından biriyle evlendirir. Bu öyküye kaynaklık eden Sogmatar'daki bu kuyu, ziyaret yerlerinden biri olarak tur güzergahındaki yerini alıyor (sol üstte).

In Şanlıurfa, not only the mosques and caves but many wells are regarded as sacred. Among these, is a well in Sogmatar andit relates to Moses is as follows: Prophet Moses found himself near the city of Şuayb (Jethro) as he ran away from the Pharaoh of Egypt. He saw the daughters of Prophet Şuayb (Jethro) beside a well who were pasturing sheep. He helped the girls who were not allowed by the shepherds to approach the well. Upon hearing this, Prophet Şuayb accepted Prophet Moses in his city and married one of his daughters to him. This well in Sogmatar and its story is a point of attraction in the tour itineraries (above left).

Harran'da bulunan kuyu ise Yakub Peygamber'in adıyla anılıyor. İbrahim Peygamber'in torunu olan Yakub Peygamber, kardeşi tarafından öldürüleceği korkusuyla bu topraklara gelir ve dayısının yanına sığınır. Burada, bu kuyunun başında dayısının kızı Rahel ile karşılaşır ve aşık olur. Kuyunun başında geçen bu karşılaşmada; Hz. Musa, kuyunun üzerindeki büyük ve ağır taşı kolaylıkla kaldırmış, böylece sihirli olduğuna inanılan bu taş, uzun yıllar Harran'daki manastırda saklanmıştı (sol altta).

The well in Harran is known by the name of Prophet Jacob. With the fear of being slain by his brother, Prophet Jacob, grandson of Prophet Abraham, came to these lands and took refuge under the wings of his maternal uncle. Here, by the side of the well he met Rahel, the daughter of his maternal uncle and fell in love. During this meeting by the side of the well, Jacob easily moved the stone, heavy and big, that was on the well; so, the stone that was thought to be magical was kept in a monastery in Harran for many years (left bottom).

Hz. Musa'nın Sogmatar kuyusunda başlayan öyküsü, Şuayb Antik Kenti'nde devam ediyor. Hz. Şuayb'ın kendi adıyla anılan bu antik kentte yaşadığına inanılıyor ve sayısız kaya mezarı ve kalıntıların arasındaki bu mağara, peygamber makamı olarak kutsal sayılıyor.
Rivayete göre, Hz. Musa, Şuayb Peygamber'in kızıyla burada evlenmiş ve mucizevi asasını da Şuayb Peygamber'den, burada almıştı...

The story of Moses started with the well of Sogmatar, continued in the archaic city of Şuayb (Jethro). It is believed that Şuayb lived in this archaic city known with his name and among the innumerable rock tombs and ruins, this cave was assumed to be sacred as the place of the prophet. According to the hearsay, Moses got married to the daughter of Prophet Şuayb and got his miraculous sceptre from him here...

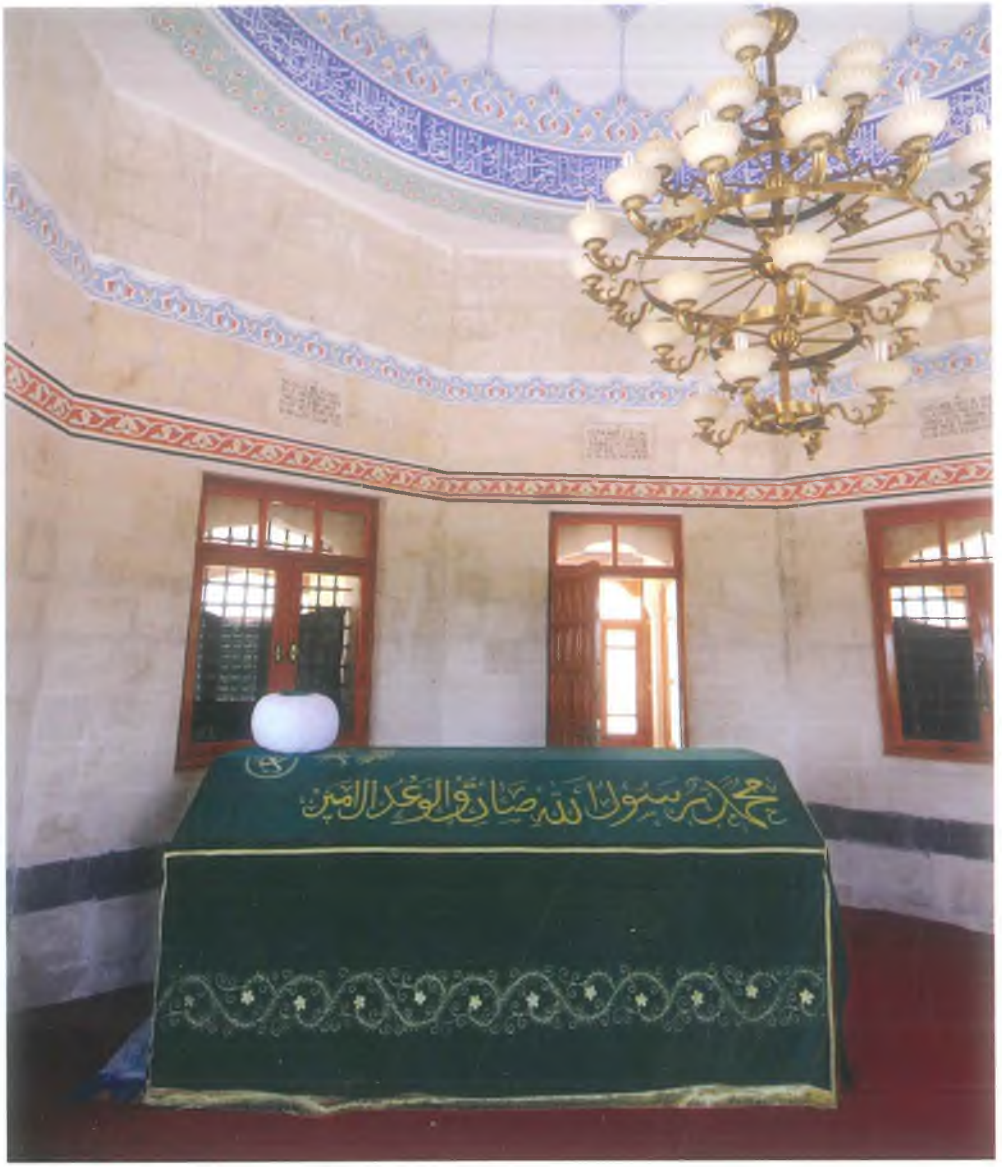

Şanlıurfa merkezine yaklaşık 100 kilometre uzaklıktaki Viranşehir ilçesinde yer alan ve "Hz. Eyyubnebi Sabır Beldesi" olarak anılan yöre bugün, özellikle dini günler ve hafta sonlarında binlerce ziyaretçinin akınına uğruyor.
Hz. Eyyub, Hz. Rahime ve Hz. Elyesa'nın türbelerinin olduğu köy, Eyyub Peygamber'in Şanlıurfa il merkezinde başlayan öyküsünü sürdürüyor.
Şanlıurfa merkezi, Eyyubiye Mahallesi'nde yer alan mağara ve kuyu, Eyyub Peygamber'in hastalığı ve iyileşmesi hakkındaki rivayetlere kaynaklık ediyordu. İnanışa göre, Hz. Eyyub iyileştikten sonra eşiyle bu köye gelmiş ve ölene kadar burada yaşamıştı.

The region that is known as the "Prophet Ayyub Patience Land" in the district of Viranşehir about 100 kilometres away from the central Şanlıurfa hosts thousands of visitors especially on religious days and weekends. The story of Prophet Ayyub that started at the city centre of Şanlıurfa had continued in the village where you can visit the tombs of Ayyub, Rahime and Elyessa. The city centre of Şanlıurfa, the cave and the well in Eyyubiye quarter has been the sources of hearsays on the illness and recovery of the Prophet. According to the belief, after recovery Ayyub and his wife moved to this village and lived here until his death.

Hz. Eyyub Türbesi dışı (sol altta), içi (sol üstte) ve sandukanın altındaki gerçek mezarı (sağda).
The exterior of the Tomb of Ayyub (left below), interior (left above) and the real grave under the sarcophagus (right).

بسم الله الرحمن الرحيم
الله
رب العالمين
لا إله إلا الله وحده لا شريك
وأشهد أن
الله الملك الحق المبين
قال الله تعالى لكل نفس ذائقة الموت
قال النبي شفاعتي لأهل الكبائر من أمتي
الوعد الأمين

Hz. Elyesa Türbesi dışı. *Exterior of the Tomb of Elyesa.*

Hz. Elyesa Türbesi içinde yer alan kutsal ağaç gövdesi. *The stem of the sacred tree in the interior of the Tomb of Elyesa.*

Eyyubnebi'deki ikinci türbe, Elyesa Peygamber'e ait. Rivayete göre Hz. Eyyub'ü ziyaret etmek isteyen Elyesa Peygamber, Şam'dan yola çıkar ve aylarca yürüdükten sonra bu köye ulaşır. Köye yaklaştığında karşısına insan kılığına girmiş şeytan çıkar ve Elyesa'ya Hz. Eyyub'ün bu köyde olmadığını, çok uzaklarda yaşadığını söyler. Bunun üzerine bütün umudunu yitiren Hz. Elyesa, elindeki asasını toprağa batırır ve hemen orada can verir... Buraya gömülen Hz. Elyesa'nın toprağa sapladığı asası, çok geçmeden yeşermeye başlar ve büyük bir ağaca dönüşür... Öykünün devamı 1990 yılına kadar geliyor ve kutsal ağacın gövdesi, efsunlu hikayelere dolanmaya devam ediyor. Türbe yapılıp da yeni mekanına taşınınca, o zamana kadar yemyeşil olan ağacın kuruduğunu farkeden yöre halkı, yeni düzenlemeye karşı çıkıyor. Bunun üzerine, kuruyan ağacın gövdesi alınarak, türbenin içine taşınıyor.

Hz. Elyesa Türbesi içi. *Interior of the Tomb of Elyesa.*

The second tomb at Eyyubnebi (Prophet Ayyub) belongs to prophet Elyesa. According to the hearsay, Prophet Elyesa left Damascus and after walking for months reached this village. As he was approaching the village, Satan dressed like a human, stood in front of him and told Elyesa that Ayyub did not live there, but was living for away. Elyesa lost all his hopes as he heard what Satan told him, plunged his spectre into the ground and dropped dead... Elyesa was buried there and his spectre soon after started to germinate and then turned into a magnificant tree...
The story continues to the year 1990 and the stem of the sacred tree keeps circulating with enchanted tales As the mausoleum was built and the body was carried to its new place, the evergreen tree started to fade and soon dried out. The people of the region, upon realizing this started to it protested the event and carried the stem of the dried tree into the mausoleum.

Hz. Eyyub'ün Sabır Taşı'nın korunduğu alan. *The area where the Patience Stone of Ayyub is kept.*

Türbelerin yer aldığı bahçe içinde, demir kafeslerin ardında, bazalt bir kaya parçası var. Bu taşın Hz. Eyyub'ün hastalandığı günlerde, sabırla sırtını dayadığı kutsal kaya olduğuna, onu iyileştirdiğine ve "Eyüp Peygamber Sabrı" deyişinin de buradan kaynaklandığına inanılıyor. Yakın yıllara kadar açıkta duran kaya; ziyarete gelenlerin küçük parçalar kopartarak, taşlar götürmeye başlamasından sonra demir kafes içinde korunmaya alınıyor. Buradaki türbeler, Hz. Eyyub'ün vasiyetine uygun şekilde ziyaret ediliyor. Eyyub Peygamber'in, "Beni ziyarete gelenler önce Hz. Elyesa'nın türbesini ziyaret etsin" dediğine inanıldığı için; önce Elyesa, sonra Rahime Hatun ve son olarak da Hz. Eyyub'ün türbelerine gidiliyor.

In the garden where the mausoleums are built, behind iron bars there is a basalt rock. It is believed that it was the sacred rock that Ayyub leaned against with patience in the days of his serious illness and that the rock helped his recovery and the term, "patience of Ayyub" isbased on this belief. The rock that was in the open until recently has been taken under protection after the visitors started to take away the small pieces they chipped from the rock. The mausoleums here are visited in accordance to the will of Ayyub. As it is believed that Prophet Ayyub had requested the visitors go to the mausoleum of Elyesa first. Accordingly, the visitors first stop at Elyesa's, then Lady Rahime's and at last Ayyub's mausoleums.

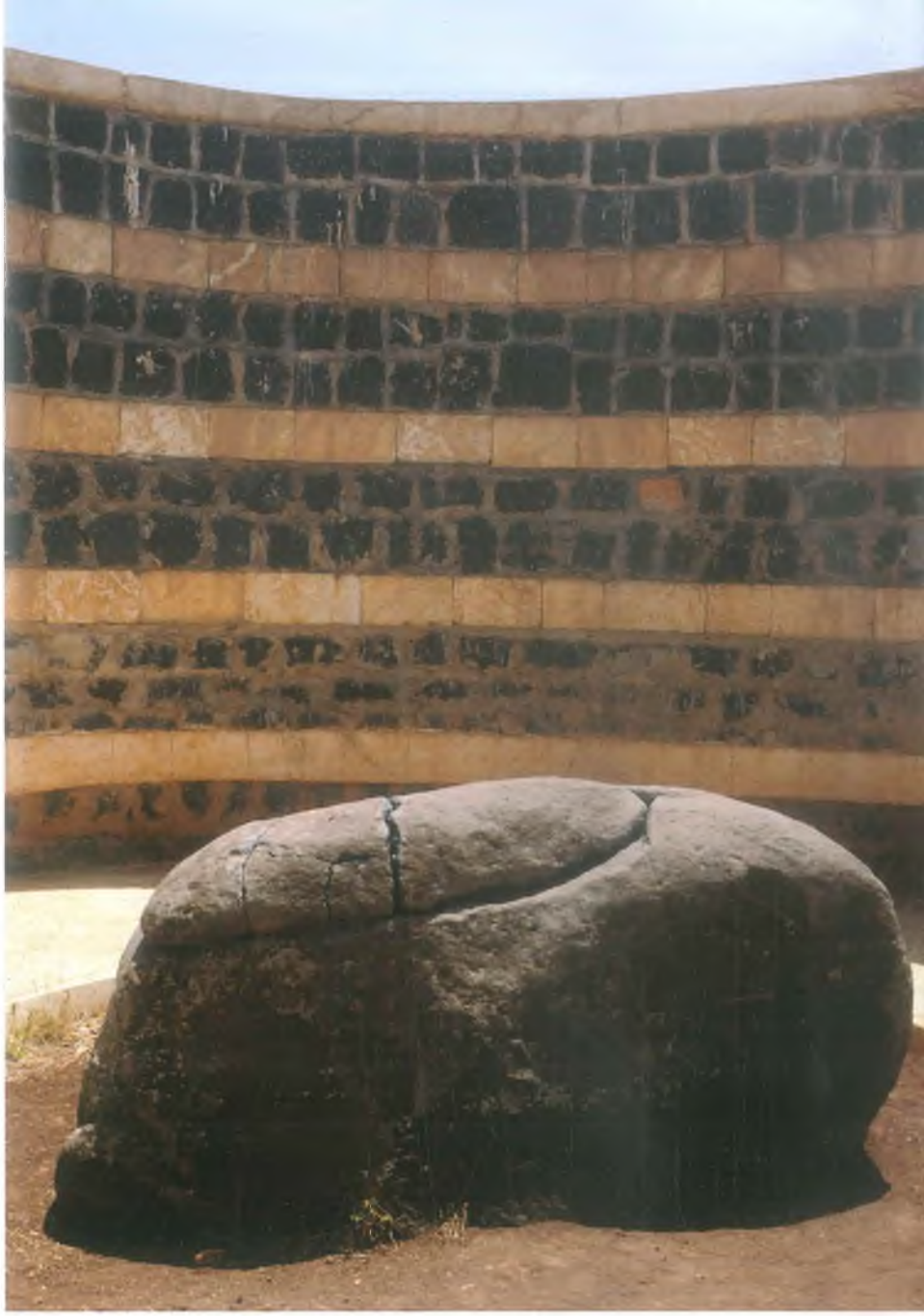

Hz. Eyyub'ün Sabır Taşı olarak kabul edilen bazalt kaya.
The basalt rock that is assumed to be the Patience Stone of Ayyub.

Gene bir başka rivayete göre, Bağdat seferi sırasında yolu buradan geçen IV. Murat, bu köyde mola verir ve o gece gördüğü rüyasından çok etkilenir. Rüyasında, fısıltı halinde bir ses "Kaldığın yer Eyyub Peygamber makamıdır. Sabah atın kişneyecek ve ayağını üç defa yere vuracak. İşte oraya bir camii ile türbe yaptır" der.
Tarihçiler ise IV. Murat'ın bu ziyarette türbeleri gördüğünü ve 17 köyün gelirinin bu türbelerin bakımına ayrılmasını emrettiğini aktarıyorlar.

Again, according to the hearsay, Sultan Murat IV, while on his way to Baghdad campaign, stopped over at this village and was extremely affected by what he dreamt that night. In his dream a whispering voice told him, "This place you are staying at is the place of Prophet Ayyub. In the morning your horse shall neigh and hit the ground with his foot three times. Ensure that a mosque and a mausoleum are built there."
On the other hand, the historians state that Murat IV saw the mausoleums during this trip and ordered that the income from 17 villages should be reserved for the maintenance of these mausoleums.

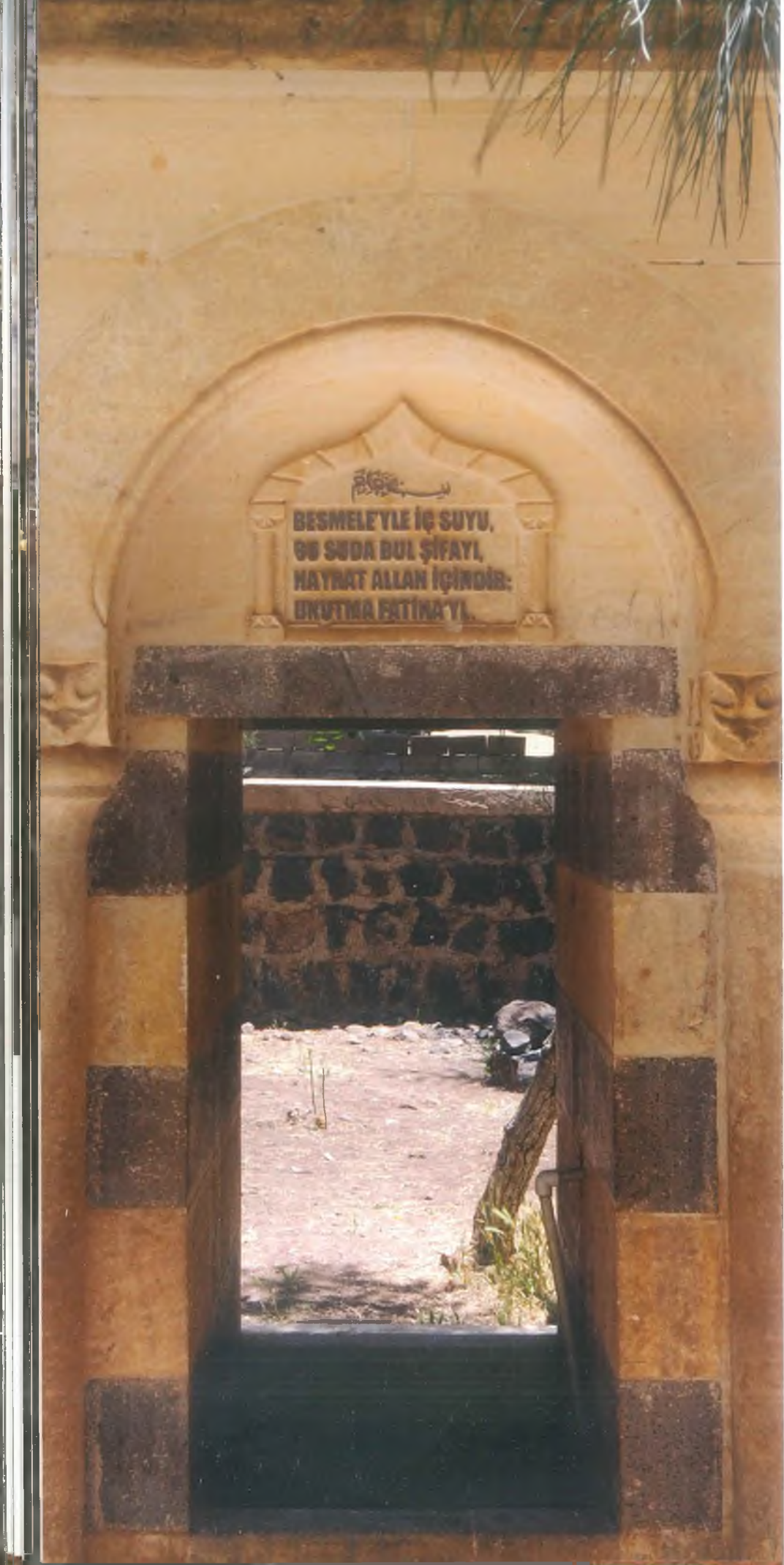

Rahime Hatun Türbesi dışı, içi ve çevresindeki eserler.
The exterior, interior and the artifacts around the Mausoleum of Lady Rahime.

Eyyub Peygamber Türbesi'nin yaklaşık 500 metre ilerisinde de eşi, Rahime Hatun'un türbesi yer alıyor. Hastalandığı zamanlarda Eyyub Peygamber'e büyük bir özenle baktığı için saygıyla anılan Rahime Hatun'un tek kubbeli mezarı oldukça sade bir mimariyi yansıtıyor.

Approximately 500 metres away from the Mausoleum of Prophet Ayyub there is the Mausoleum of his wife, Lady Rahime. The mausoleum of Lady Rahime, who is respectfully recalled as she very well looked after Prophet Ayyub during his severe illness, reflects a rather simple architecture with a single dome.

HZ.EYYUBUN
ZEVCESİ
HZ.RAHİME
VALİDEMİZ

HAZRETİ RAHME TURBESİ
HZ RAHME, HZ.EYYUBUN HANI
MUNİR HZ.İBRAHİMİN SOYUNDAN
HZ.YUSUFUN OĞLUNUN KIZIDIR.
YOKSULLUK VE HASTALIĞINDA
BİLE KOCASININ BAKIM VE İHTİYAÇ
LARINI İHMAL ETMEDİ. FAKİR GÜN
LERDEKİ İHSANI UNUTMADI.SO
NUNDA KENDİSİ DE MUHTAÇ VE
BUGSUZ BURUMA GELDİĞİ
EYYUBA-ALLAHA DUA ET-
BU BELANIN SEBEBİNİ ALSIN-
DEDİ, BAİMA SABREDEREK
RİVAYET EDİLİR Kİ BU DA
RESİZ IV GÜNLERİNDE SAĞ
LARINI SAĞARAK IRMAĞ
LARI KARŞILARI HZ.EYYUBU
İSE BUNA VE İNSANLARIN
SİTEMİNE DERİNDEN ÜZÜL
MÜŞTÜ. BELADAN KURTUL
MAK İÇİN DE DUA ETMİŞTİ.
İYİLEŞTİĞİNDE HZ.RAHMEYİ
CEZALANDIRMAYA YEMİN ET
MİŞTİ. ANCAK İYİLEŞTİĞİNDE
YUKARIDAKİ AYETTE DE BE
LİRTİLDİĞİ GİBİ ALLAH BUĞ
DAYI KOLAYLIK İLE AFFETMİŞTİ
NETİCEDE HZ.RAHME DE HZ
EYYUP İLE BERABER TÜM ESKİ
GÜZELLİK VE NİMETE YENİDEN
KAVUŞMUŞTU.
YÜCE ALLAH KABRİNİ ZİYARET
EDENLERDEN DE RAHMETİNİ
ESİRGEMESİN. 14.7.2005

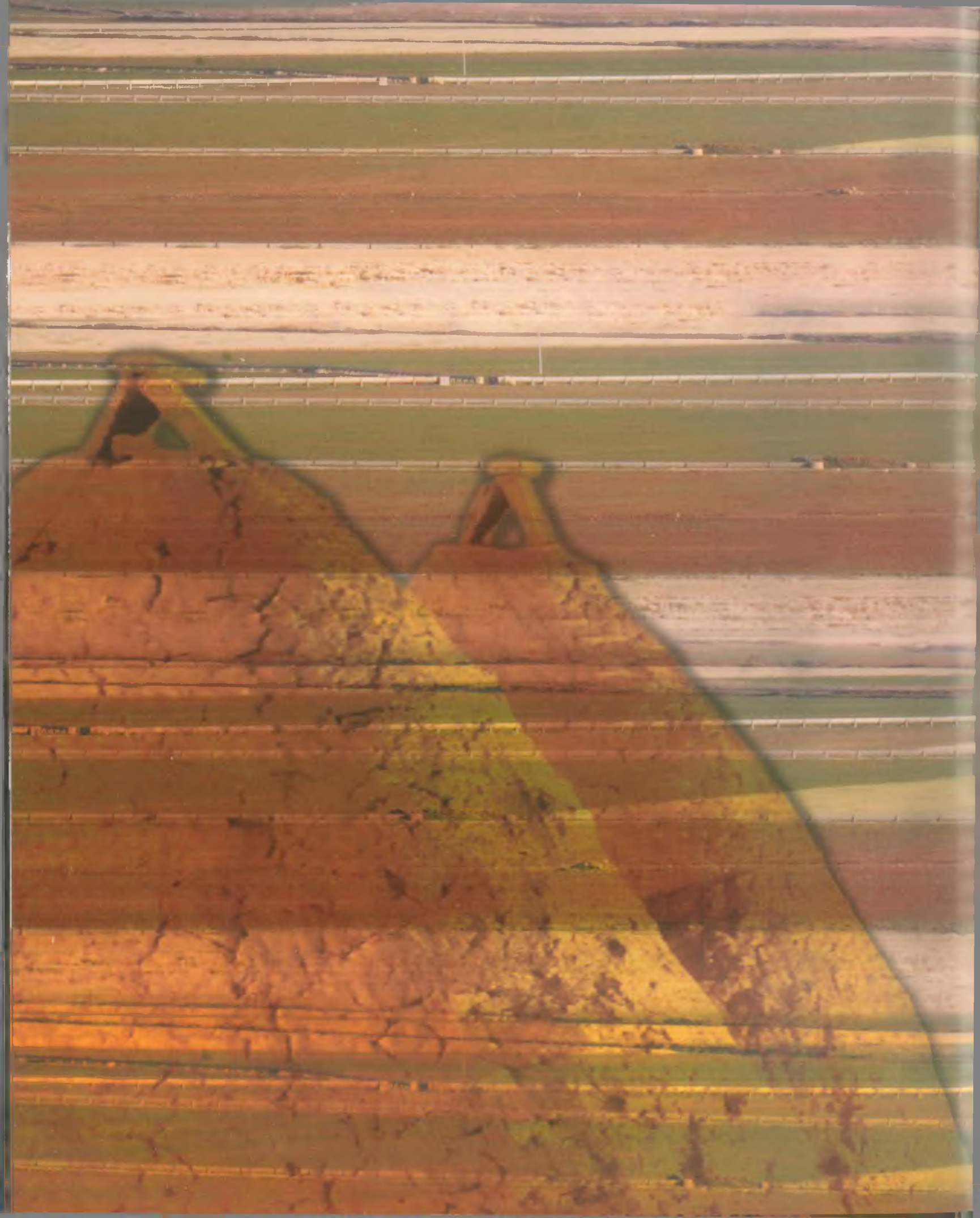

Harran

Şanlıurfa'nın 44 kilometre güneydoğusuna uzanan yol, Bereketli Hilal topraklarının en önemli merkezi, Harran'a varıyor. Kendi adıyla anılan ovanın ortasında, 5 bin yıllık geçmişi sürükleyen eserleriyle ayakta hala.

Birer mimarlık şaheseri olarak kabul gören ve her biri başyapıt gibi yükselen kubbe evleri ile "zamansız bir dünyanın" simgesi, Harran...

Kentin tarihini yansıtan belgeler ve yazılı kaynakların yanısıra, dilden dile dolaşan efsaneler, Harran'ın kubbe evlerine öylesine yakışıyor ki hangisi gerçek, hangisi öykü ayırdedemiyor insan.

Asur dilinde "yol, yolculuk, sefer, akın" anlamında kullanılan "Harran" kelimesi, matematik terimi olarak da "zaman" kelimesine karşılık geliyor...

Harran için öne sürülen öylesine çok tez, öylesine çok iddia var ki hangisinin gerçek olduğu tartışmaları hiç bitmeyeceğe benziyor.

Buna göre; Tevrat'ta "Haran" olarak geçen yer burasıydı... Hz. İbrahim'in kardeşi "Aran"ın adı aslında "Harran" dı... Hz. İbrahim Filistin'e gitmeden önce burada yaşadı... Nuh Peygamber'in torunlarından "Kaynan"ın adı da Harran idi... Nuh'un Gemisi Ağrı Dağı'nda değil, Harran yakınlarındaki Cudi Dağı'nda aranmalı... Tufan'dan sonra kurulan ilk kentlerden biri Harran'dı...

Efsaneler bir yana, Harran'ın pırıltılı geçmişi, tarihi belgelelerle de kanıtlanıyor. Bereketli Hilal'in odak noktasında yer alan kent, Mezopotamya'yı kuzeye, Anadolu'ya ve diğer kıtalara bağlayan ticaret yollarının en önemli durağıydı. Ticaretin getirdiği zenginlik, kenti kültürel açıdan da büyük bir birikimin sahibi yapmıştı.

Asur ve Babil şehirlerinin Pagan inancı; Ay, Güneş ve gezegenleri kutsal saydığı için Harran da dönemin astronomi merkezi olmuştu. Paganlar'ın en büyük tapınağı olarak kabul edilen Sin Tapınağı'nın kalıntılarına hala ulaşılamamış olsa da burada olduğuna inanıldı hep.

Dünya tarihinde "3 büyükler" olarak kabul gören felsefe akımlarından biri "Harran Felsefe Ekolü"ydü.

Eski Çağlar'dan beri var olduğu düşünülen ve ne yazık ki bugüne hiç bir kalıntısı kalmayan Harran Üniversitesi, çağının en ünlü bilim adamlarını yetiştirmiş ve Abbasi Sultanı Harun Reşit döneminde en parlak günlerini yaşamıştı.

744 yılında Emevi Devleti'ne başkentlik yapan Harran, 6 yıl sonra Emeviler'in yok oluşuna tanıklık etmişti. 639'da Arap egemenliği altına giren kent, 1271'de Moğol hükümdarı Hülagu tarafından yakılıp yıkıldı ve kent halkı değerli eşyalarıyla birlikte Mardin ve Musul'a kaçtı.

1516'da Osmanlı topraklarına katılan Harran'ın, daha o yıllarda bile görkemli görüntüsünden eser kalmamıştı.

The road that leads to 44 kilometres to the southeast of Şanlıurfa reaches the most important centre of the land of the Fertile Crescent: Harran. In the middle of the plain named after it, Harran is still standing with the artifacts that have been dragging along the last 5 thousand years.

Harran is a symbol of an "untimely world" with its domed houses, each ascending like a masterpiece and accepted as magnificent architectural works...

Along by the documents and written sources that reflect the history of the town the legends that is carried by oral history do perfectly suit the domed houses of Harran; you cannot differentiate the facts from fictions.

In Assyrian language the word "Harran" is used for "road, voyage, campaign, attack" and also as a term of mathematics it is equivalent of "time"...

There are so many theses and so many allegations related to Harran that the arguments on the truth seem to never end.

According to one; in the Old Testament the place referred to as "Harran" was in fact this place. And the name of Abraham's brother "Aran" was in fact "Harran". Abraham lived here before he went to Palestine... "Kaynan", name of one of the grandsons of Prophet Noah was as well Harran...

Even without the legends, the sparkling past of Harran is backed by historical documents. The town, in the focal point of the Fertile Crescent, was the most important stop of the commercial routes connecting Mesopotamia to the north, to Anatolia and to the other continents. The richness provided by commerce also helped the town to accumulate a lot on cultural wealth. As the Pagan belief of the towns of Assyrian and Babylon assumed the Moon, the Sun and the planets as sacred Harran became the centre for astronomy of the era. It has always been believed that the greatest temple of the Pagans, the Sin (Moon) Temple, is here although no ruins have been found yet.

In the world history, the philosophical trend of "Harran Philosophy School" is assumed to be one of the "biggest three". The University of Harran, that is believed to have existed ever since the Old Ages and unfortunately none of its ruins were ever reached, produced the most famous scientists of the age and lived the most brilliant days during the reign of Harun Reşit, the Abbasi Sultan. Harran, the capital of the Emevi State in 744, witnessed it's perish in 6 years. The town which passed to the control of the Arabs in 639, was burnt and demolished by Hülagu, the monarch of the Moguls and the people ran away to Mardin and Mosul with all their valuables. Harran was included to the Ottoman land in 1516, even at that time there wasn't a trace of the pompous image left.

Pek çok medeniyetin izlerini taşıyan Harran, hiç bir zaman Bizans egemenliği altına girmediği için bu uygarlığa ait hiç bir kalıntı da barındırmıyor. Kentin tam ortasında 22 metre yükselen Harran Höyük, yörenin Kalkolitik Çağ'dan Orta Çağ'a uzanan geçmişini saklıyor. Hala devam eden höyük kazıları bir yana, geçmişin ihtişamlı mimarisinden günümüze ulaşan yapılar arasında yalnızca Ulu Camii, İç Kale, Şeyh Hayat el-Harrânî Türbesi, surlar ve konik kubbeli evler sıralanıyor.

Yeri konusunda kesin bir kanıt bulunamamakla birlikte, Sin Mabedi'nin; Höyük, İç Kale ya da Ulu Camii'nin altında olduğu üzerine çeşitli varsayımlar sıralanıyor. Bu görüşü destekleyen en büyük kanıt ise Kültepe kazılarından geliyor. İ.Ö. 2000'li yılların başına tarihlenen Kültepe Tabletleri'nde "Harran'daki Sin Mabedi'nde imzalanan bir anlaşma"ya ait bilgiler yer alıyor. Hititler'e ait bir başka tablette ise "Harran'daki Ay Tanrısı Sin ile Güneş Tanrısı Şamas'ın, Hititler ile Mitanniler arasında yapılan bir antlaşmaya tanık olduğu" yazıyor.

Tıpkı Sin Tapınağı gibi Harran'ın geçmişini süsleyen ama kalıntılarına ulaşılamayan bir başka büyük yapı ise Harran Üniversitesi. Bilimsel ve sanatsal çalışmalarıyla 718-913 yılları arasında zirveye çıkan bu okulun yeri hakkında da farklı görüşler varsa da yeri hala bulunamıyor.

Haran Ulu Camii minaresinden kalıntıların görünümü.
The view of the ruins of the minaret of the Harran Ulu Mosque.

Harran, carrying traces of many civilisations does not have any ruins of the Byzantines since it had never been under the Byzantine rule. The Harran tumulus of 22 metres in height right in the centre of the town hides the past of the region from the Catholic Ages to the Medieval Ages. Apart from the tumulus excavations that are still in progress Ulu Mosque, İç Kale (castle interior), and the turbeh of Sheikh Hayat el-Harrani, the city walls and the houses with conic domes are among the edifices that have reached the present, reflecting the fantastic architecture of the past.

Although there isn't definite evidence about its place there are various assumptions that the Temple of Sin (Moon) is under the tumulus, İç Kale or Ulu Mosque. The greatest evidence to support this view comes from the Kültepe excavations. Among the Kültepe Tablets dated as the beginning of 2000 BC there is information on, "an agreement signed at the Temple of Sin in Harran". On another tablet of the Hittites it is states that, "the Moon God Sin and the Sun God Samas in Harran witnessed the agreement signed between the Hittites and the Mitanni Kingdom".

Just like the Temple of Sin another great edifice that enriches the past of Harran but whose ruins could not be reached is the University of Harran. Although there are different opinions on the place of this school, that climbed the peak with scientific and artistic studies between the years 718 and 913, it can not be found.

Harran Höyüğü'nün hemen altında, oldukça geniş ve neredeyse bomboş bir arazi... Uzaktan bakıldığında sanki "Ay yüzeyi" gibi tuhaf bir zemin... Tek başına gökyüzüne yükselen köşeli, uzun bir kule, gündoğumu ve günbatımının renkleriyle alev alev yanan, tiyatro dekoru gibi arkası boş, taş duvarlar... Burası, Harran Ulu Camii...

"Cami el-Firdevs, Cennet Camii ya da Cuma Camii" isimleriyle de anılan Ulu Camii, günümüz Harranı'nı yansıtan fotoğrafların değişmez yüzü.

Anadolu'nun "ilk anıtsal camii" olarak kabul edilen yapı, bu ünvanına başka özelliklerini de ekliyor ve "İlk revaklı, ilk avlulu ve şadırvanlı camii" ya da "en zengin taş süslemeli camii" sıfatlarıyla zenginleşiyor.

Rather wide and almost an empty land right below the Harran tumulus... When looked at from afar, an unusual terrain like the "surface of the Moon"... A squared long tower ascending into the sky all alone, nothing in behind as if a theatre decoration but in flames with the colours of daybreak and sunset, stone walls... This is Harran Ulu Mosque...

Ulu Mosque, which is also called by the names "Mosque of Firdevs, Cennet (Heaven) Mosque or Cuma (Friday) Mosque" is the permanent face in photographs of Harran in present.

This edifice that is assumed to be the "first monumental mosque" of Anatolia adds other specialities and enriches the title with "the first with canopy, the first with yard and Şadırvan (fountain)" or "the mosque with the richest stone decoration."

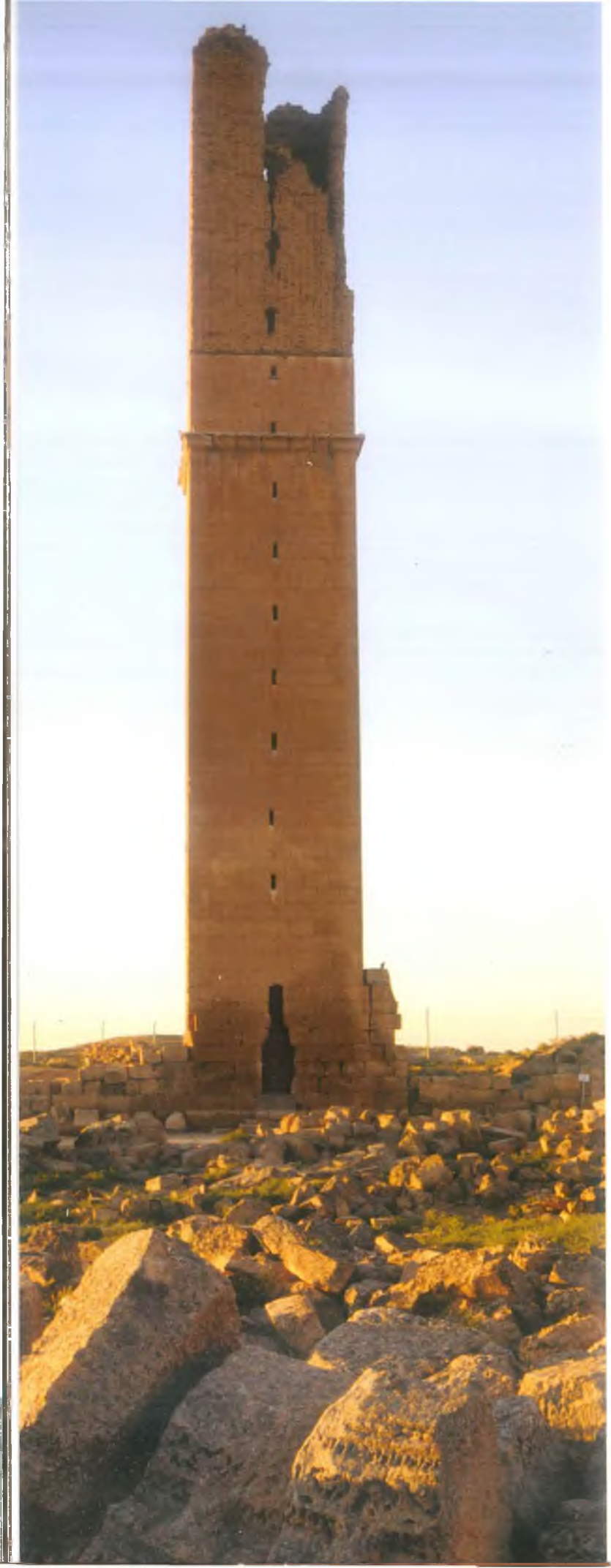

Ulu Camii minaresi ve çok geniş bir alana yayılmış kalıntılar.
The minaret of the Ulu Mosque and the ruins spread in a very wide area.

Hem Harran Kalesi hem de Ulu Camii, kentin Araplar tarafından ele geçirilmeden önceki dönemlerinde, Mezopotamya'da yaşayan Sabiiler'in tapınağı olarak kullanılıyordu. Araplar tarafından camiye çevrilen yapının geniş, şadırvanlı bir avlusu, altı kapısı vardı. Yedi katlı ve 40 metre yüksekliğindeki kare minaresinin duvarlarındaki küçük delikler, iç mekanı aydınlatıyordu. Emeviler'in süsleme sanatını yansıtan yapı, dantel gibi işlenmiş taşlarıyla göz kamaştırıyordu. Caminin Emevi döneminden kalan sütunlarından biri bugün, Şanlıurfa Arkeoloji Müzesi'nde sergileniyor. Yumurta akı, saman ve toprak karışımından elde edilen ünlü Horasan Harcı ile örüldüğü düşünülen minareye ait söylencelerden birinde; "kuleden yayılan gül kokusu"ndan söz ediliyor. Buna göre; yapım sırasında harcın içine eklenen gül yağı yüzünden; geçmiş yüzyılların yağmurlu günlerinde, taş kuleden benzersiz bir gül kokusu yayılıyordu...

Both the Harran Castle and the Ulu Mosque were used as temples by the 'Sabiler' (a tribe of Assyrian origin), who were living in Mesopotamia before the Arabic invasion.
The edifice that was turned into a mosque by the Arabs had a wide yard with şadırvan and six doors. The small holes on the walls of the square minaret of seven storeys and 40 metres of height were enlightening the interior.
The edifices that reflect the decoration art of the Emevi State were fascinating with the stones embroidered like lace. The columns of the mosque that were left from the period of the Emevi State are today displayed in the Şanlıurfa Archaeology Museum.
In one of the hearsays; on the minaret that is believed to be laid with the famous Khorasan mortar, made out of egg white, straw and soil it is stated that, "a rose scent is outspread." According to the hearsay, an incomparable rose scent used to outspread from the stone tower in the rainy days of the past centuries because of the attar of roses added to the mortar used for construction...

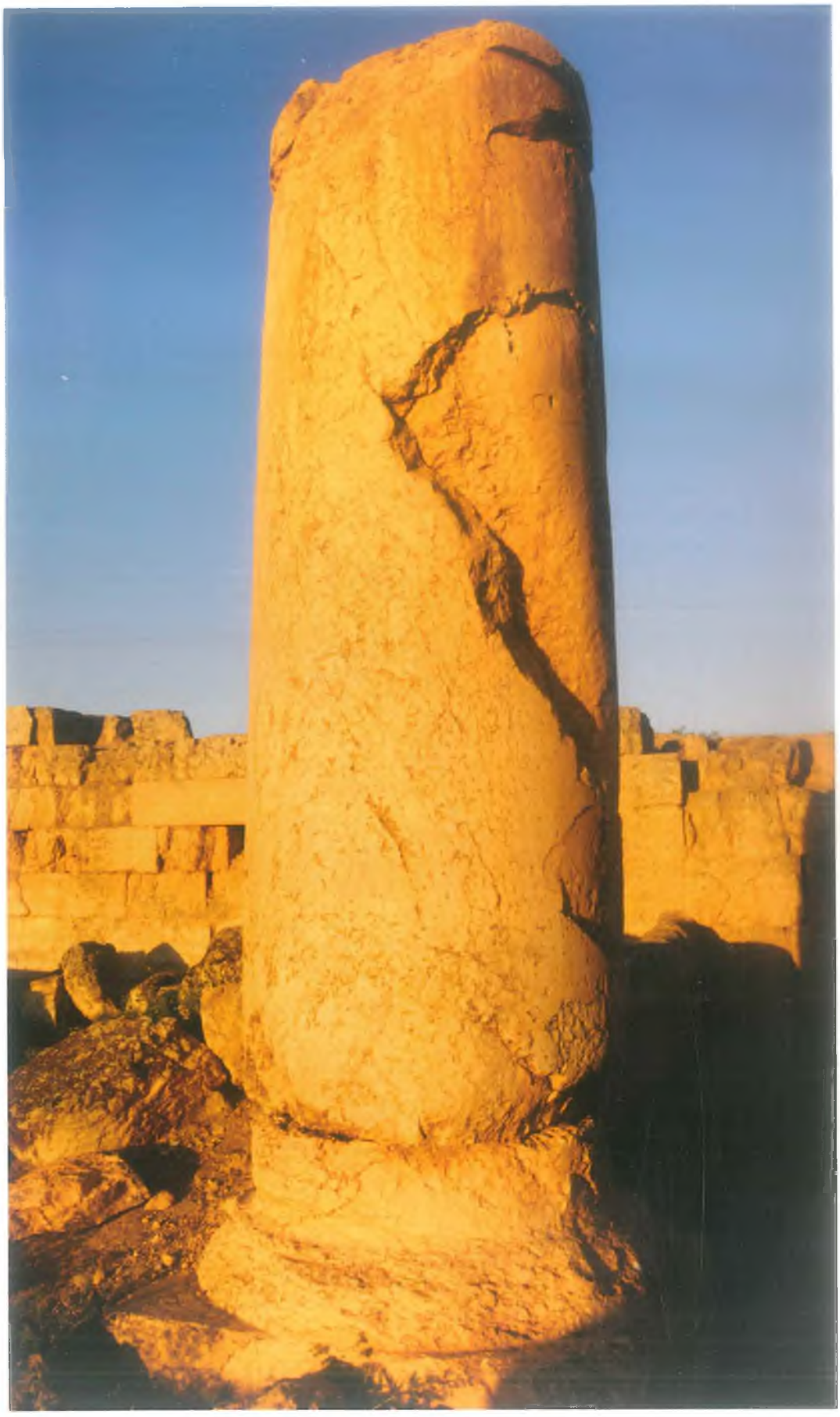

Ulu Camii çevresindeki sütunlardan biri ve avlunun giriş kapısı.
One of the columns that surrounded the Ulu Mosque and the main gate of the yard.

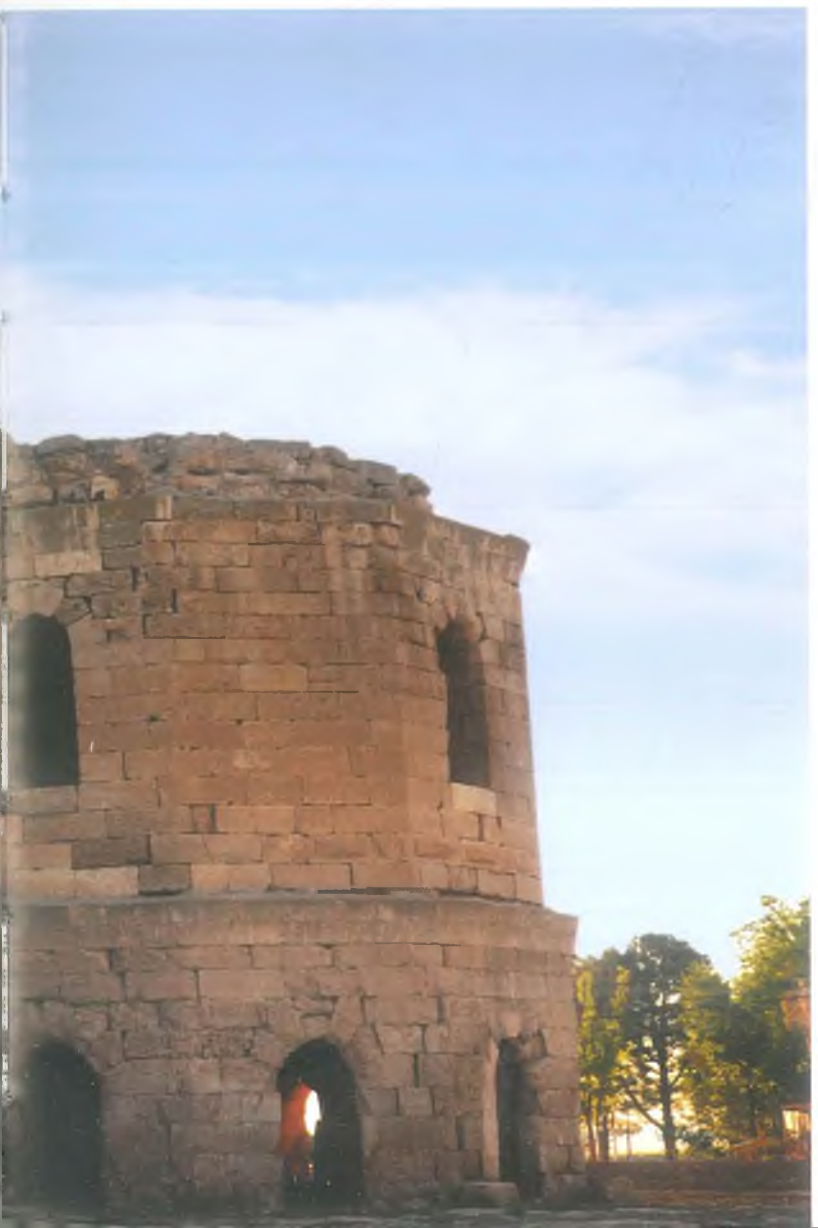

Harran, İç Kale'den görüntüler. *Views from İç Kale, Harran.*

Tıpkı Ulu Camii gibi önceleri Sabii Tapınağı olduğu bilinen İç Kale'nin de inşa tarihi kesin değil. Emevi Dönemini anlatan yazılı kaynaklarla başlayan bilgiler, yapıyı "Kudüs Kalesi gibi taştan yapılmış, sağlam ve güzel bir kale" olarak tarif ediyor. Özellikle yirminci yüzyılda gelişen kazı çalışmaları ışığında, Harran Kalesi'nin; 30 metre yüksekliğinde, 100'den fazla odası, 50'den fazla salonu bulunan, üç katlı, dikdörtgen planlı bir yapı olduğu ve farklı dönemlerde yeniden yapıldığı ya da restore edildiği biliniyor. Üç metreyi aşan kalın duvarları, çok kenarlı kuleleri ile bugün bile ihtişamını gizleyemeyen yapı, Harran'ın en gözde tarihi duraklarından birini oluşturuyor.

Just like the Ulu Mosque, the date of construction of İç Kale, that is known to be a Sabii (An Assyrian tribe) Temple is not definite. The record that began with the written sources of the Emevi period described the edifice as, "a strong and beautiful castle made out of stone as the Castle of Jerusalem."
Under the light of the excavation works carried especially in 20th century it is known that the Castle of Harran was 30 metres high, had more than 100 rooms, more than 50 lounges, three storeys, a rectangular edifice and rebuilt or restored in different periods. This edifice, with thick walls over three metres and multi cornered towers that cannot hide its magnificence even today, is one of the most favourite historical stops of Harran.

Harran, İç Kale.

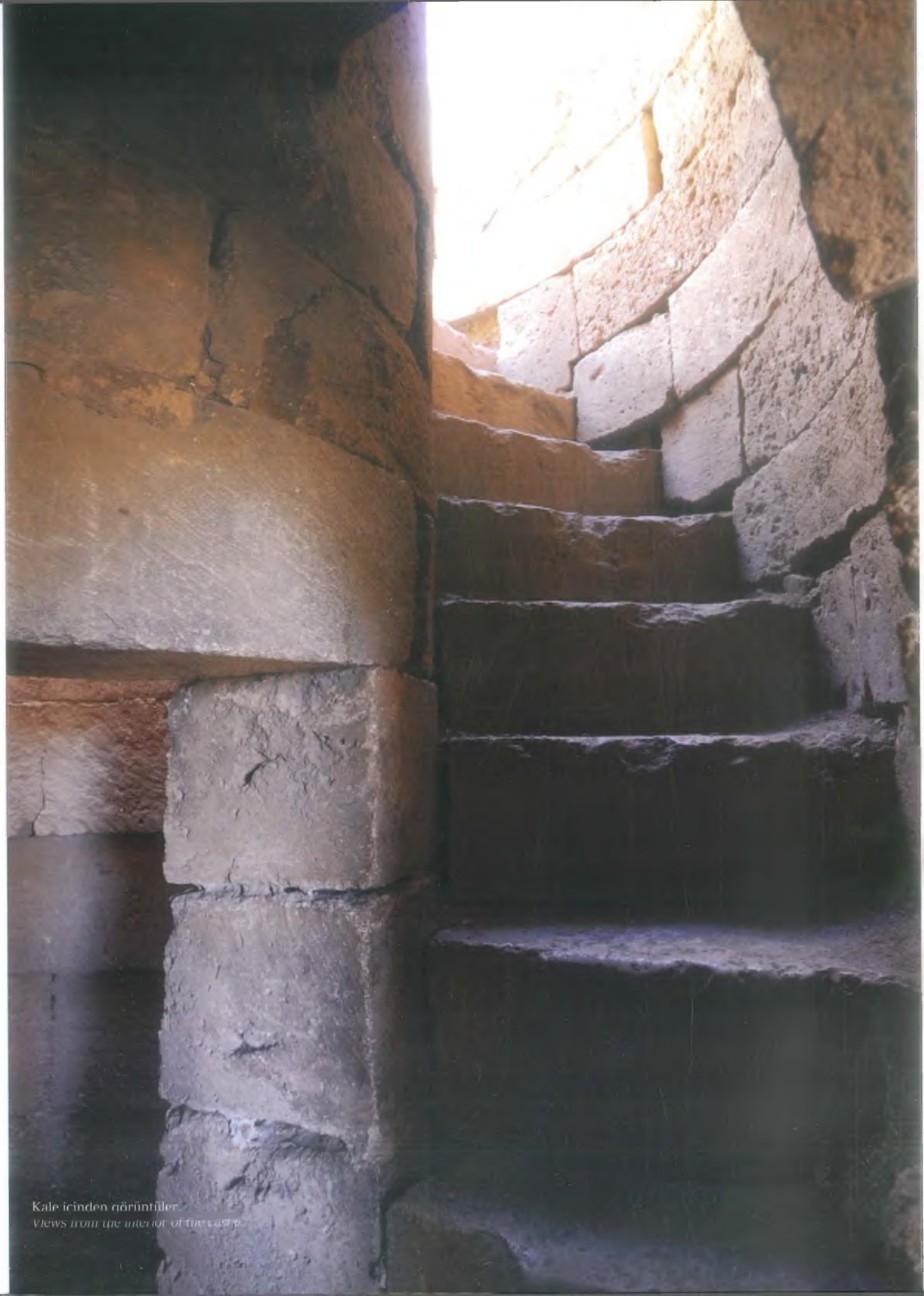

Kale içinden görüntüler
Views from the interior of the castle

Harran Kalesi'nin içi.
Views from the interior of the castle.

Harran, Halep Kapı.
Halep Gate, Harran.

Harran kenti elips şeklinde yerleşim gösterdiğinden, kenti çevreleyen surlar da aynı şekli korumuştu. Harran'ı çepeçevre saran bu kalın duvarlar, 6-8 adet kapı ve 187 burç ile tamamlanırdı. Böylesine görkemli surlar, ne yazık ki günümüze ulaşamadı. Yer yer görülebilen sur kalıntıları ile yalnızca Halep Kapısı ayakta duruyor.

As the city of Harran was spread in the shape of an eclipse the walls that surrounded the city were in harmony with the same shape. These thick walls surrounding Harran all around had 6-8 gates and 187 bastions. It is a pity that such glamerous walls could not have survived until present. Only the Halep Gate and wall ruins can be seen today.

Harran'ın tarihi kubbe evleri.
The historical domed houses of Harran.

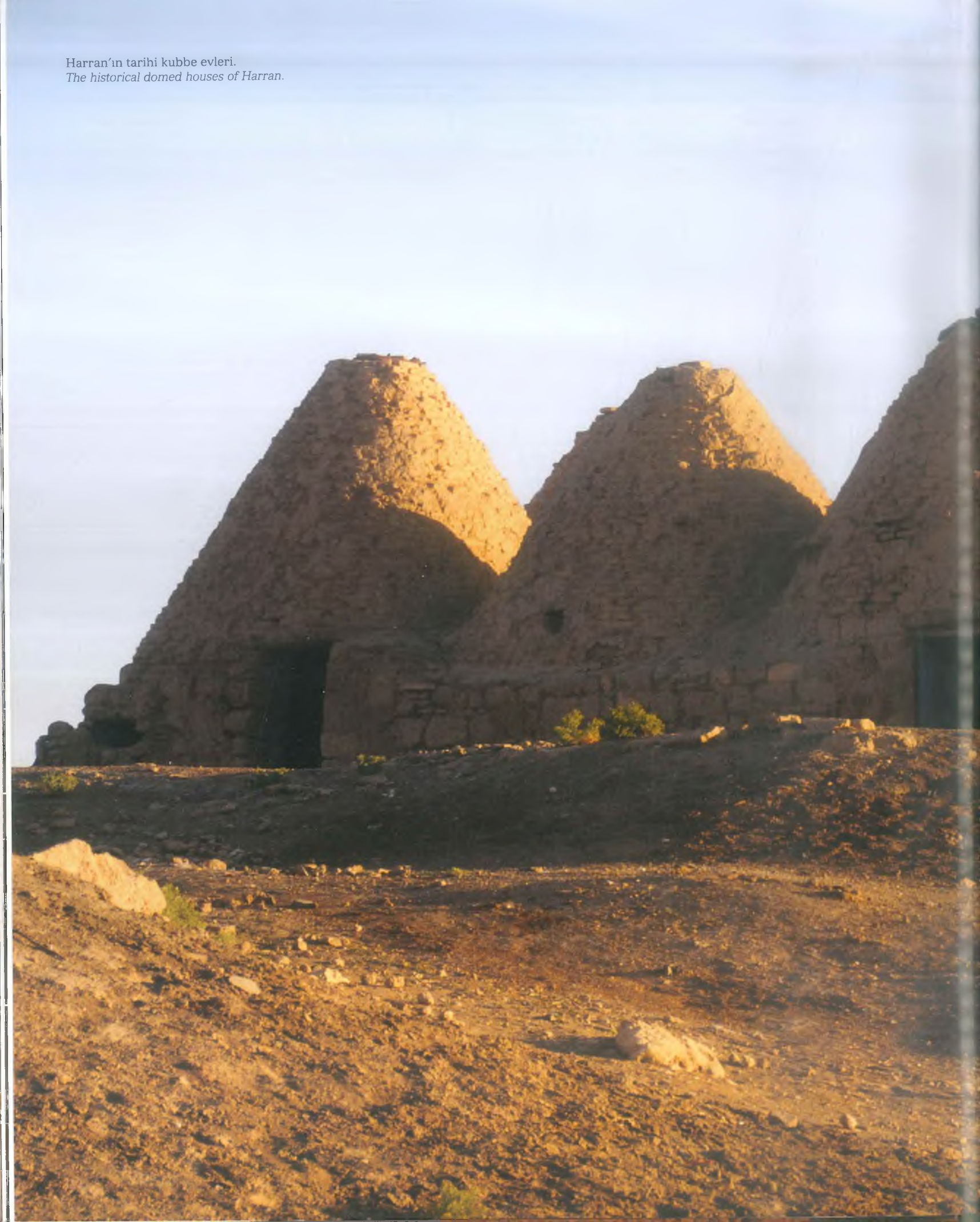

Ulu Camii, İç Kale, kent surları bir yana; 21. yüzyılın turist dalgaları bugün en çok Harran'ın geleneksel mimarisine dolanıyor.
Mezopotamya'da İ.Ö. 3000'e kadar yaygın olarak kullanılan kubbe mimarisinin tarihi aslında, İ.Ö. 6000'li yıllara kadar dayanıyor. Dünyada Musul, Tiflis, Kıbrıs, Transkafkasya ve İtalya'da örnekleri görülen bu üslup, Harran'da kendine özgü farklılıklar taşıyor.
Harran evlerinin en büyük özelliği, kubbelerinin kerpiç yerine tuğla ile örülmüş olması. Yörenin ağaçsız coğrafyasına; tuğla ve kil yapmaya uygun toprak yapısı da eklenince, mimarisi de kendine özgü stilini yaratmış.
Kare bir taban üzerine 30-40 sıra örülen tuğlalar, giderek daralarak bir külah formu alıyor ve kubbenin tepesi açık bırakılıyor. Her bir kubbe yaklaşık 1.800 tuğladan oluşuyor. Kubbe örülürken belirli aralıklarla tuğladan çıkıntılar oluşturuluyor ve bir merdiven işlevi kazanan bu basamaklarla gerektiğinde; baca, havalandırma ve ışık penceresi olarak görev yapan tepe deliğine ulaşılıyor.
Tepe yüksekliği beş metreyi bulan tuğla duvarlar; içeriden kırmızı toprak ve saman, dışarıdan ise kara toprak ve saman karışımından elde edilen bir tür harçla sıvanıyor.
Bazı evlerde iki, bazılarında üç ya da altı kubbe bulunan yapılar, içeriden kemerlerle birbirine bağlanarak geniş mekanlar elde ediliyor.

Apart from the Ulu Mosque, İç Kale and city walls the tourist waves of 21st century are mostly interested in the traditional architecture of Harran.
The dome architecture that was widely used in Mesopotamia until 3000 BC was in fact goes back to 6000 BC. This style the samples are seen in Mosul, Tbilisi, Cyprus, Trans-Caucasian and Italy, carries different unique features in Harran.
The most important feature of the houses of Harran is that the domes are not covered by adobes but by bricks. As suitable earth to make bricks and clay is added to the treeless terrain of the region, the unique architectural style of the area emerges.
30-40 rows of bricks on a square base gradually narrow and take a conic shape and the head of the dome is left open. Each dome is built with of approximately 1,800 bricks. While the dome is gaining height there are salient bricks left at certain spaces so as to form a kind of stairs to be used to reach the top opening which is utilized as chimney, ventilation and window for daylight in case of necessity. The brick walls that may reach a height of five metres are coated with a kind of mortar made out of red soil and straw from the inside and with black soil and straw from outside.
In some of the houses there are two, in some three or six domes which create spacious lounges using arches inside for connections.

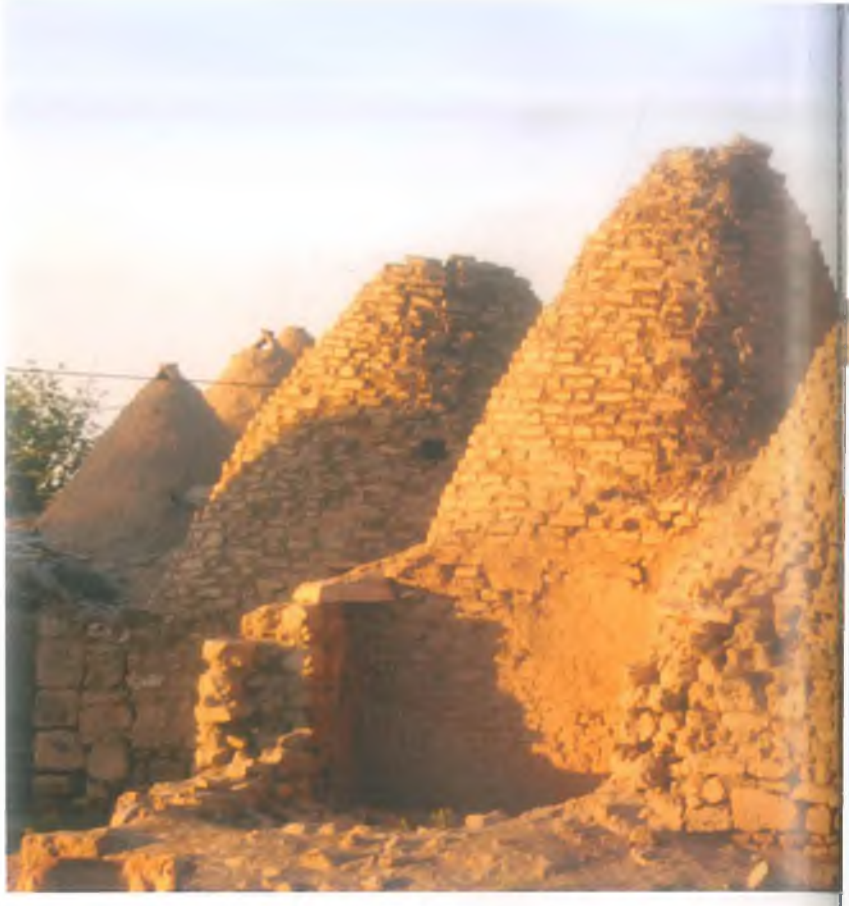

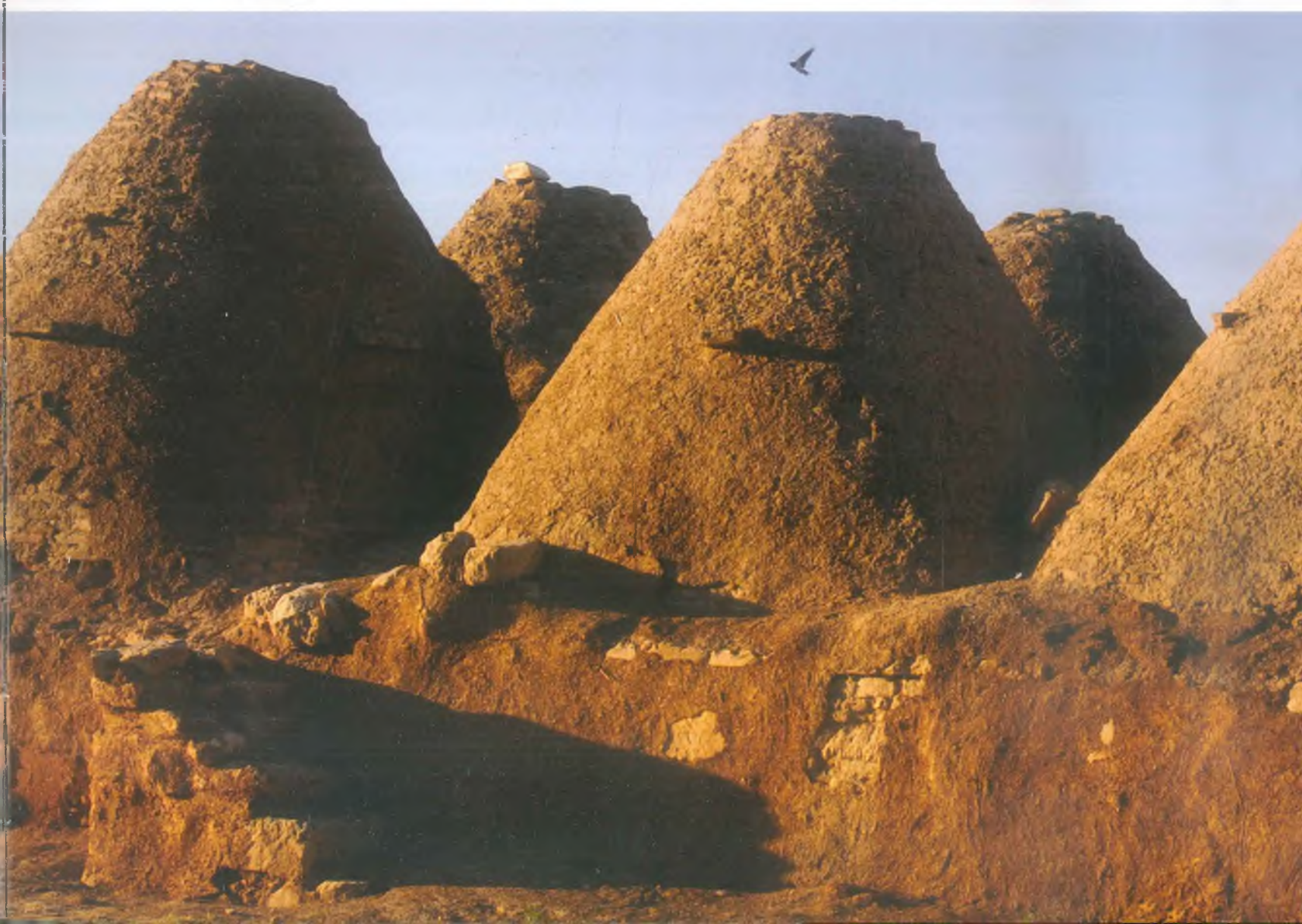

"Bindirme tekniği ile yapılmış, külah biçiminde, konik kubbeli evler" olarak tarif edilen bu yapılar, 1979 yılından beri "arkeolojik ve kentsel sit alanı" olarak tescil edilen Harran ile birlikte koruma altında. 960 adet kubbe eve sahip Harranlılar, bu yapılarda barınan tavukların daha çok yumurtladığına, atların daha uysal olduğuna, kuru soğan gibi bazı bitkilerin daha çabuk filizlendiğine inanıyorlar. Güneydoğunun özellikle yaz aylarında yaşamı cehenneme çeviren sıcaklarına serin bir soluk kazandıran kubbeler, kışın da ılık bir mekan sunuyor.
Bu tarihi evler içinde bir tanesi var ki, Harran'a yolu düşen gezginlere unutulmayacak saatler armağan ediyor. Harranlı bir aile, Halil Özyavuz ile oğulları Reşat ve Adnan Özyavuz; 19 kümbetten oluşan evlerini Kültür ve Turizm Bakanlığı onayı ile restore ediyor ve "Harran Evi" adıyla turizmin hizmetine sokuyor. Şanlıurfa'ya özgü lezzetler eşliğinde, bölgenin tüm kültürel değerlerini konuklarıyla paylaşıyorlar. Birbiri içine geçen odaların kimi Şark Odası, kimi Gelin Odası olarak döşenmiş, eski eşyalar ve yöresel kıyafetler dizilmiş, yapay ve plastik çirkinliklerden uzak, sahici bir atmosfer sunuyorlar...

These edifices defined as "conic domed houses in the form of conical hats made by use of pile up technique" have been under protection together with Harran as of 1979 after being officially registered as, "archaeologically and urban protected area." Those who live in Harran believe that the hens lay more eggs, the horses are more docile and some of the dried vegetables like onions give quicker seeds provided that they are kept in one of these 960 domed houses.
The domes that give a cool breath during the hellish heat of especially the summer months of the southeast as well bestow a warm home in the winter.There is one house among these historical houses that present unforgettable hours to the travellers who visit Harran.
A family from Harran; Mr. Halil Özyavuz and his sons Reşat and Adnan Özyavuz have restored their "Harran House" of 19 domes with the authorisation of the Ministry of Culture and Tourism and opened it for touristic purposes. With the accompaniment of the tastes unique to Şanlıurfa, they share all the cultural values of the region with their guests. The rooms have been decorated as Oriental Rooms, Bride Rooms etc. that are interconnected with each other and present a real atmosphere with the old and regional furniture far away from artificial and plastic deformity...

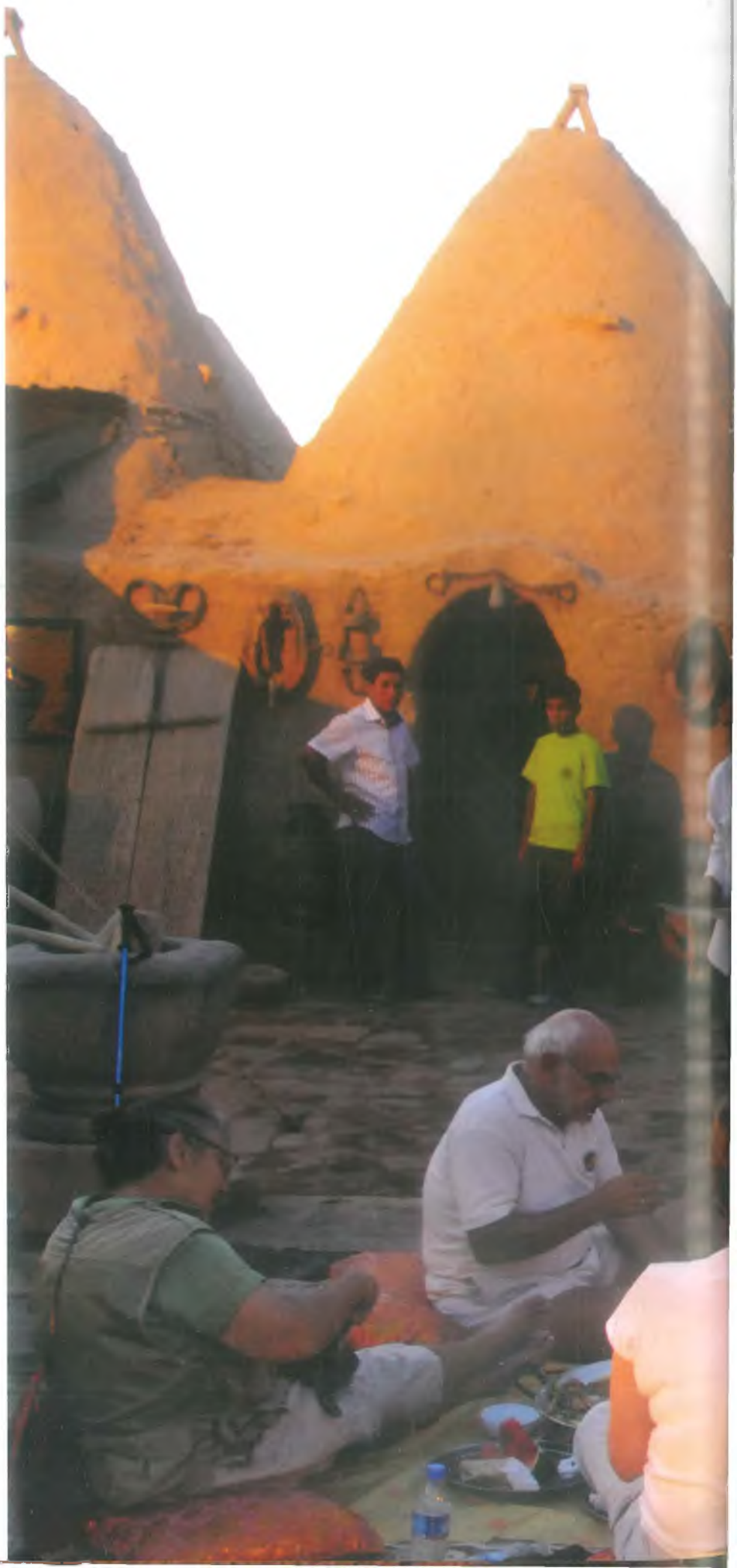

Harran Evi'nin kubbesi ve içi.
The dome and the interior of the "Harran House".

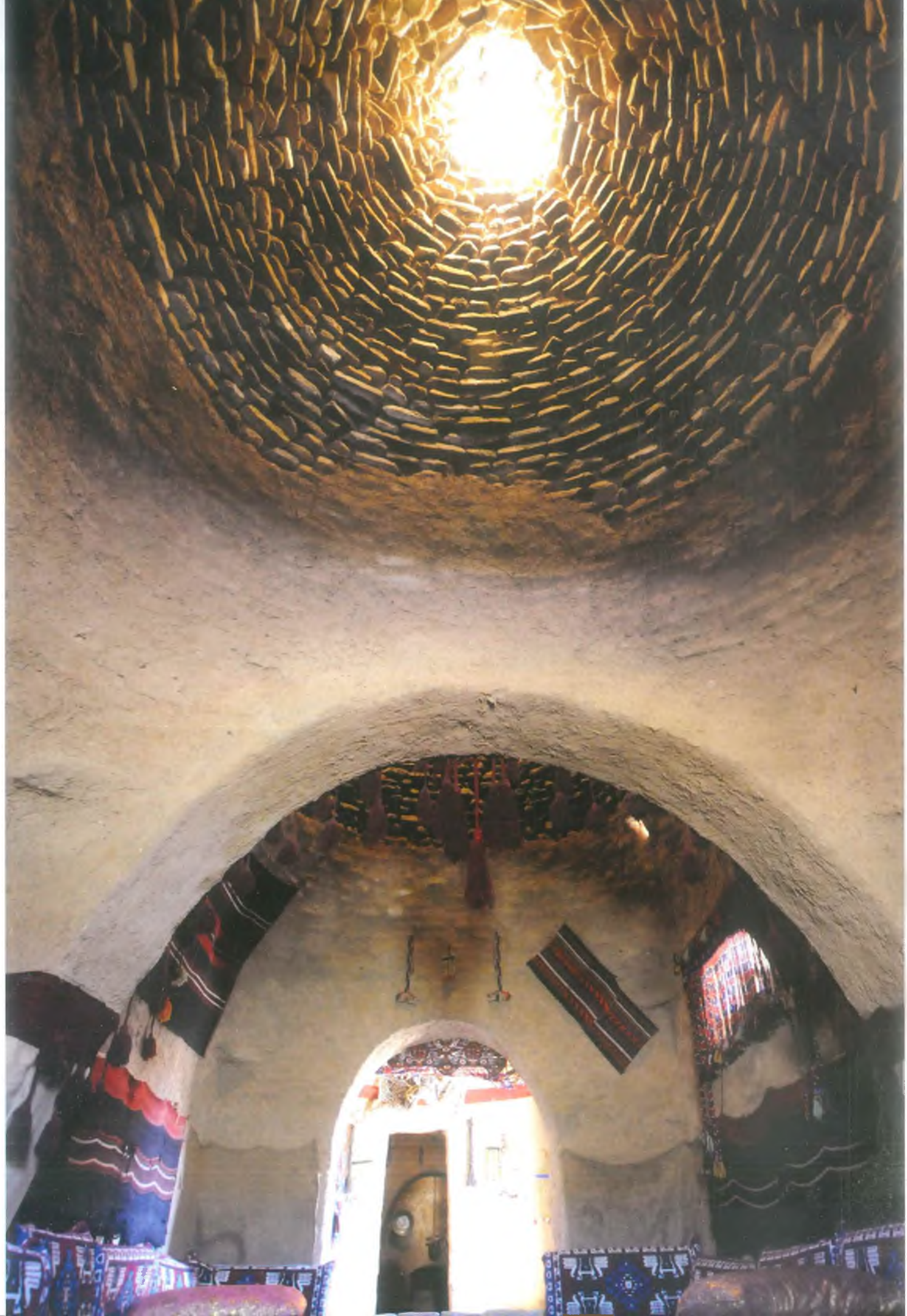

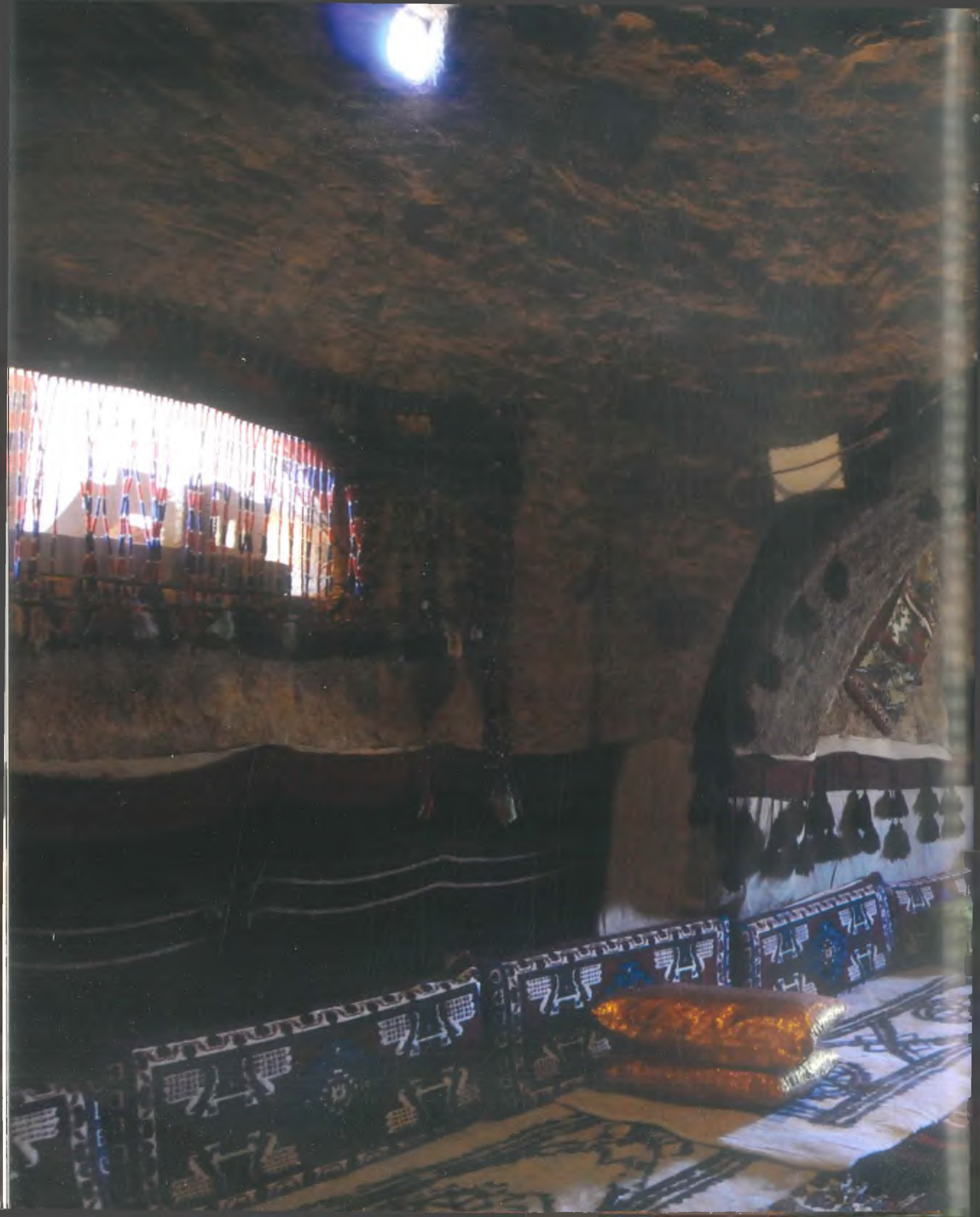

Arap kültürünün bir uzantısı olmakla birlikte Güneydoğu Bölgemiz'de yaygın bir şekilde tüketilen ve "Mırra" adıyla tanınan kahve, geleneklere uygun olarak servis ediliyor. Mırra keyfi yalnızca turistler için değil, Harran Evi sahibi Reşat Özyavuz için de geçerli...

Although it is an extension of the Arabic culture, coffee known as "Mırra" which is widely consumed in our South-eastern Region is presented in conformity with the tradition. The pleasure of Mırra is not only for the tourists but also for the host of Harran House, Mr. Reşat Özyavuz...

Güneydoğu Bölgesi özellikle yaz aylarında öylesine sıcak ki kırsal bölgelerde yaşayan halkın büyük çoğunluğu hala "taht" adını verdiği ve evlerinin damına ya da avlularına kurduğu yataklarında geceliyor. Gündüz ve gece arasında büyük ısı farkı yaratan iklim, geceleri yorgan örtecek kadar soğuyor. İşte Harran Evi de konuklarına, günübirlik bir molanın ötesinde; eşine az rastlanır bir deneyim fırsatı sunuyor. Burada konaklamak isteyen gezginler, avluda, tahtlara serilen yataklarda uyuyor.
Yöresel kumaşlarla kaplanmış yorganların ışıltısı, gecenin karanlığını yırtan yıldızlara yenik düştüğünde; geriye yalnızca kubbelerin silüeti kalıyor...

Especially in the summer months, the South-eastern Region is so hot that most of the people living in the country still spend the nights in beds set up either on the roof of their houses called "the throne" or in the yard. The temperatures vary so much between day and night that you need to go under a quilt at nights. Here, the Harran House presents the guests a rare experience much more than a daily break. Guests who wish to spend the night here can sleep in the beds laid in the yard or experience the throne.
Only the silhouette of the domes remain as the brilliance of the quilts covered with regional fabrics are overcome by the stars tearing apart the darkness of the night...

Kubbelerin altında kurulan ve "taht" adı verilen yatak.
The bed set up under the domes and called, "the throne".

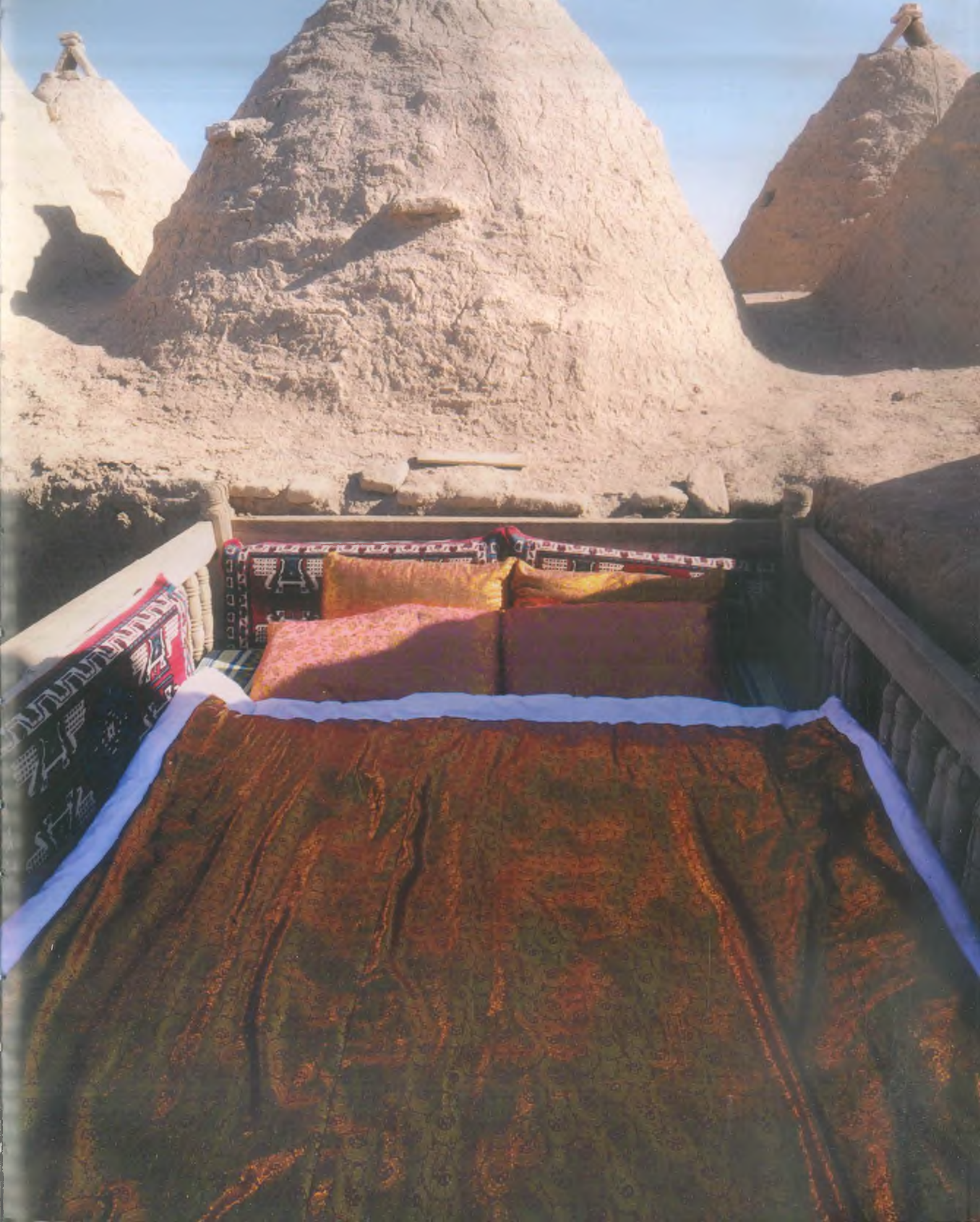

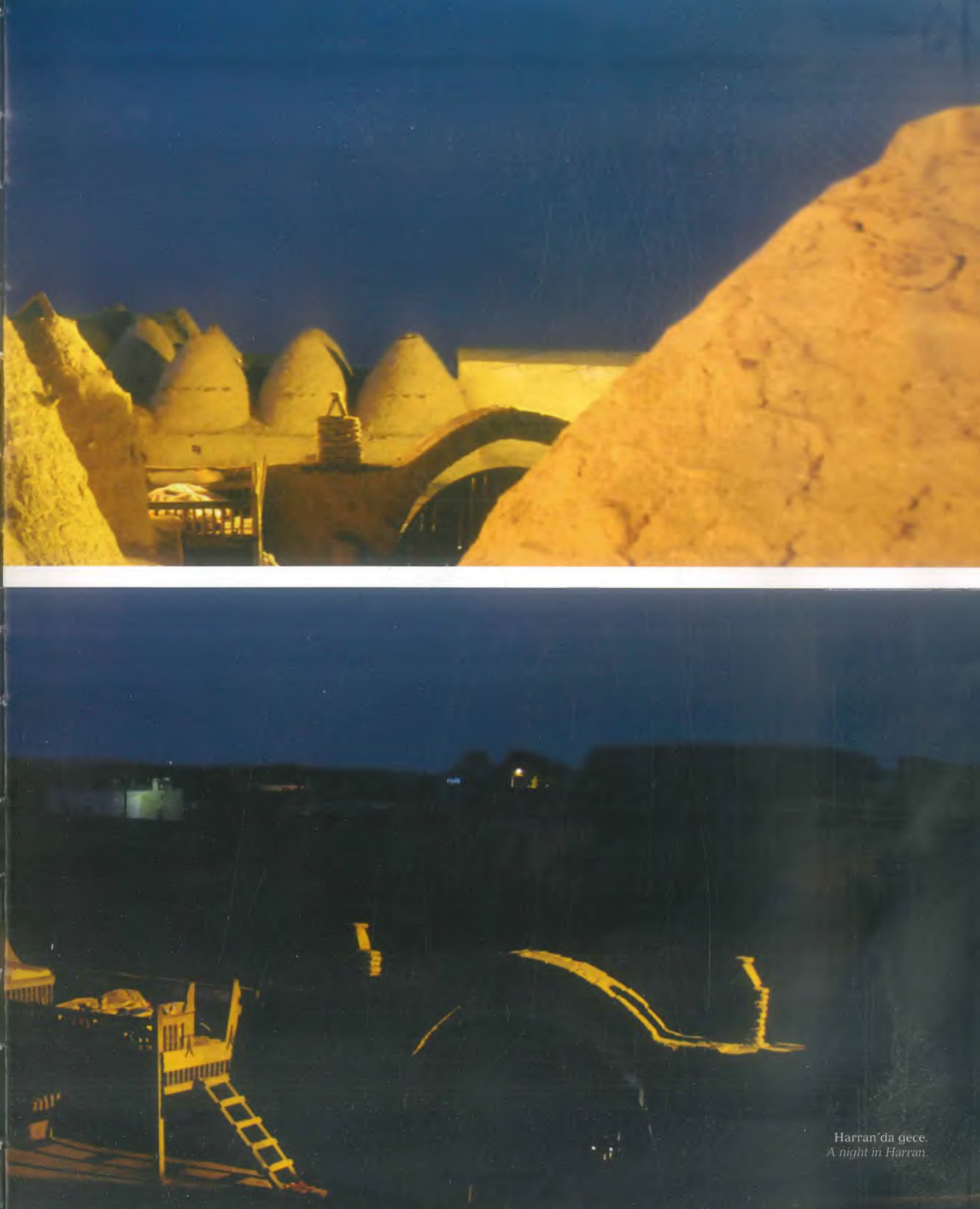

Harran'da gece.
A night in Harran.

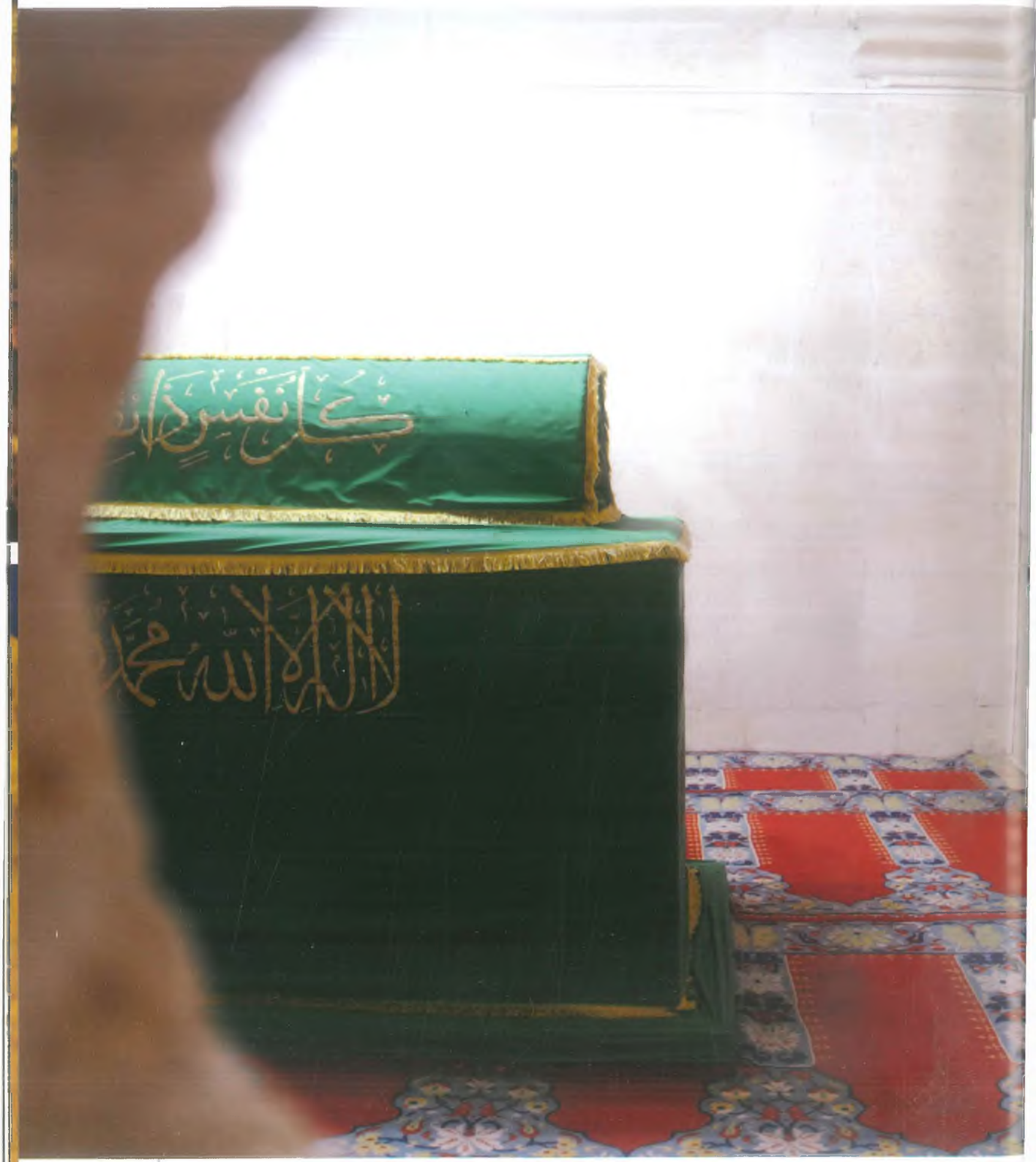

Harran'ın kendine özgü tarihi değerleri ve mimari güzelliklerinin yanısıra bazı ziyaret yerleri de İnanç Turizmi'nin durakları arasında yer alıyor. Bunlar arasında en büyük ilgiyi Şeyh Yahya Hayat El-Harrani Türbesi ve Camii topluyor. 12. yüzyılda Harran'da yaşamış büyük İslam bilgini ve din adamı Hayat el- Harrani, aynı zamanda İslam dünyasının 4 büyük evliyasından biri olarak kabul ediliyor.

In Harran, besides the unique historical values and the architectural beauties as well as some visiting places take part among the stops of faith tourism. Among these are the Turbeh and Mosque of Sheikh Yahya Hayat El-Harrani that draw the highest attention. Hayat El-Harrani, a great scholar in religion and ecclesiastics who lived in Harran in 12th century is assumed to be one of the four great saints of the Islam World.

Yöredeki diğer ziyaret mekanı ise İmam Bakır Türbesi. Burada, İslamiyet'in 12 İmamı'nın beşincisi olan Ebu Cafer İmam Muhammed Bakır'ın parmağının gömülü olduğuna, bu nedenle de buraya bu türbe ve aynı adı taşıyan caminin yapıldığına inanılıyor.

The other place to visit in the region is the Turbeh of Imam (prayer leader) Bakır. It is believed that the finger of the fifth Imam of the Islam, out of the twelve, Ebu Cafer Imam Muhammed Bakır, is buried here; that was the reason for the construction of a turbeh and a mosque.

Harran Ovası'nda uzanan sulama kanalları.
Irrigation canals along the Harran Plain.

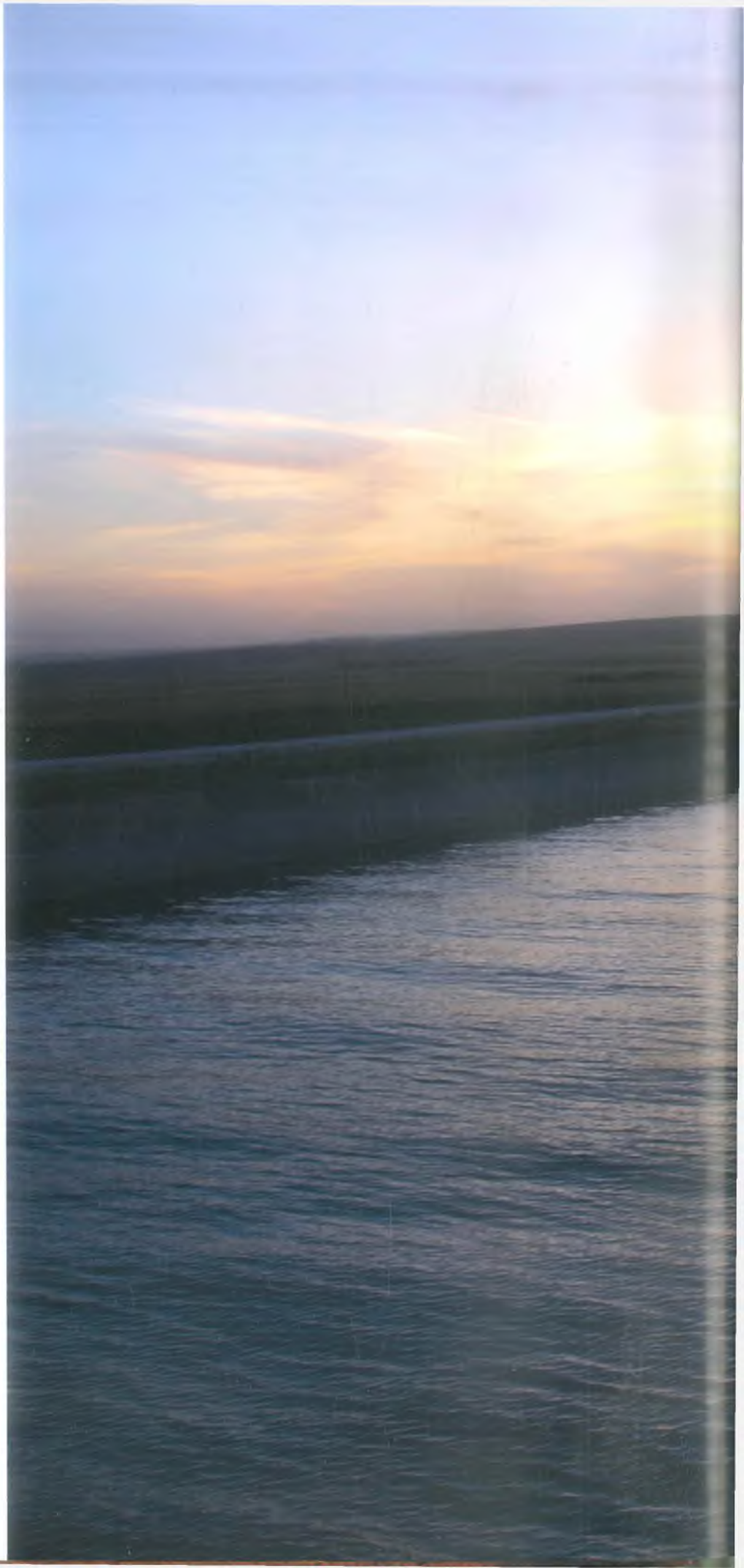

"Bereketli Hilal" olarak anılan Yukarı Mezopotamya'ya bereketi kazandıran Fırat ile Dicle'nin suları, Harran Ovası'nın can damarıydı, ta ki doğa bu topraklara küsene kadar... Öylesine sırt çevirdi ki doğa; sular kurumaya, toprak çatlamaya, iklimler değişmeye başladı. Ne yağmura edilen dualar, ne yeşile hasret ovalar, kuraklığın kilidini çözemedi. Ve Harran Ovası; yer gök kahverengiye boyanmış, çatlak toprak manzaralarıyla belleklere kazındı...
Atatürk Barajı'nın uzun soluklu yolculuğu Urfa Tünelleri ile buluşunca Fırat'ın suları bir kez daha Harran Ovası'nı kucakladı. Bereketli Hilal'in topraklarında başaklar uçuşmaya başladı yeniden...

The waters of the rivers Dicle (Tigris) and Fırat (Euphrates) that bestowed fertility to the upper Mesopotamia, called the "Fertile Crescent", were also the life and soul of the Harran Plain until the nature turned its head away...
It was such a negligence by nature that waters started to dry out, the earth started to crack and the climates started to change. Neither the prayers for rain nor the plains dying for the green opened the lock of the drought. And the Harran Plain was engraved to the minds with the cracked soil panoramas where the earth and the sky are painted brown...
When the long journey of the Atatürk Dam met the Tunnels of Urfa the waters of Dicle (Tigris) grappled the Harran Plain once again. The ears of grain started to fly over the grounds of the Fertile Crescent again...

Harran Ovası ve buğday başakları.
Harran Plain and the ears of grain.

Harlan Grass
Harnal Kaur

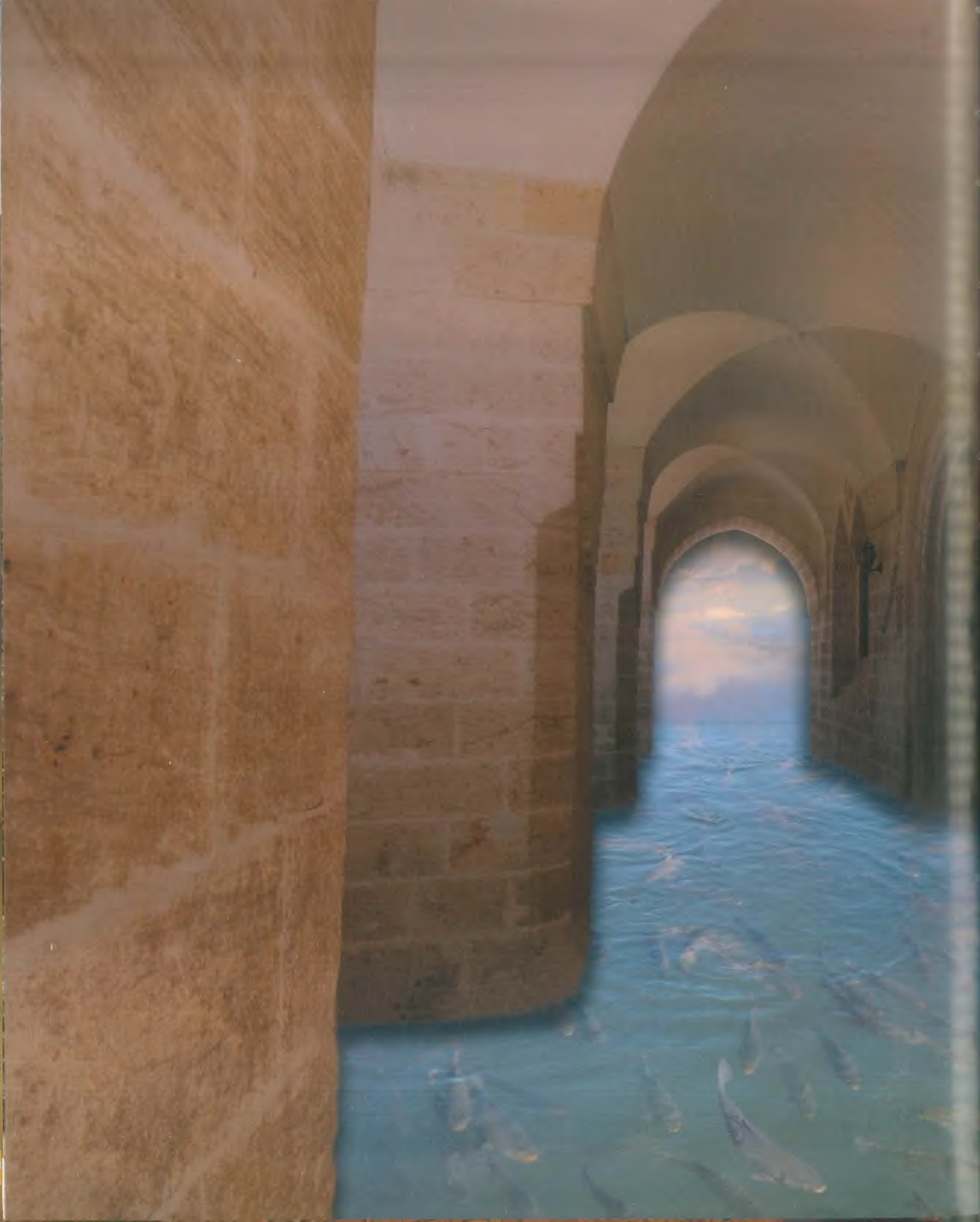

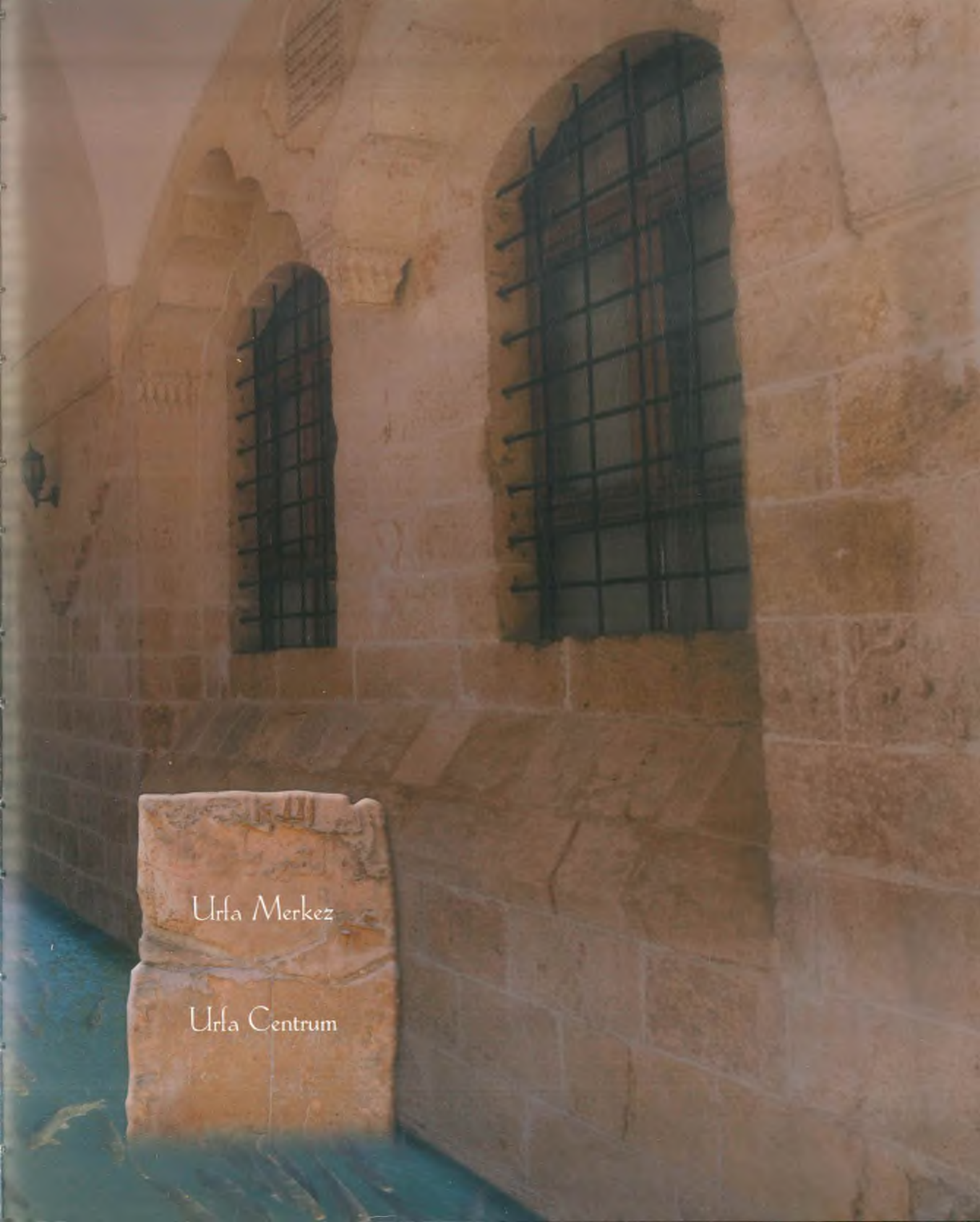
Urfa Merkez
Urfa Centrum

Balıklı Göl çevresi ve Şanlıurfa Kalesi.
The surrounding of Balıklı Göl and the Castle of Şanlıurfa.

Yukarı Mezopotamya'nın en eski yerleşim merkezlerinden biri olan Şanlıurfa'nın tarihi İ.Ö. 11.500'lü yıllara kadar uzanıyor. Kentin topraklarından öylesine çok, öylesine farklı uygarlıklar geçiyor ki, kronolojik bir sıralama bile, tarih derslerine kafa tutacak, uzun bir listeye dönüşüyor. Sümer, Akkad, Hurri-Mitanni, Hitit, Arami, Asur, Pers, Makedonya, Roma ve Bizans gibi uygarlıkların izlerini taşıyan kent, İ.Ö. 331'de Büyük İskender'in istilasına uğruyor. Seleukoslar, Edessa Krallığı ve Roma İmparatorluğu egemenliklerinden sonra Halife Hz. Ömer döneminde Araplar'ın yönetimine giriyor. 1094 yılında bölgeyi ele geçiren Selçuklular'dan sonra Latin Haçlı Kontluğu, Eyyübi, Memluk, Türkmen Aşiretleri, Timur Devleti, Akkoyunlular, Dulkadir Beyliği, Safaviler geliyor ve Yavuz Sultan Selim ile birlikte Osmanlı İmparatorluğu'na katılıyor.
1919 yılında İngilizler, daha sonra da Fransızlar'ın işgaline uğrayan Urfa, 1920'de işgalden kurtarılarak Türkiye Cumhuriyeti topraklarına katılıyor.
Böylesine farklı uygarlıklarla yoğurulan kentin isim listesi de hayli uzun. Aramiler tarafından "Urhay" olarak adlandırılan kent, Büyük İskender'in gelişiyle isim değiştiriyor. İskender'in Makedonya'daki kentine, Edessa'ya benzettiği Urfa'ya da "suları bol" anlamına gelen aynı isim veriliyor. Hiç birinin doğruluğu kanıtlanamasa da kentin daha eski isimleri arasında; Urhai, Ruha, Orhe, Orhai gibi adlar sayılıyor.

The history of Şanlıurfa, one of the oldest settlement centres of the Upper Mesopotamia, goes back to the years 11,500 BC. So many and so different civilisations passed through the lands of the city that even the chronological listing has turned into a long list to defy history lessons. The city that carries the traces of the Sumerian, Akkadian, Hurri-Mitanni, Hittite, Arami, Persian, Macedonian, Roman and Byzantine civilisations was invaded by Alexander the Great in 331 BC. After the sovereignty of the Seleucus, the Edessa Kingdom and the Roman Empire it went under the rule of the Arabs in the period of Caliph Ömer. After the Seljuk Empire's, invasion in 1094 the region then was added to the lands of the Latin Crusade County, Ayyubian, Memluk, Turkmen Tribes, Timur State, Akkoyunlular, Dulkadir Sultanate, Safavi and to the Ottoman Empire at the time of Yavuz Sultan Selim.
Urfa was invaded by the English in 1919 and then by the French; then was freed from occupancy in 1920 and was added to the lands of the Turkish Republic.
The city that has been moulded by so many different civilisations has a rather long name list.
The town that was called "Urhay" by the Arami's" changed its name by the arrival of Alexander the Great. Alexander, who saw the similarity between this town and his home town Edessa in Macedonia, gave Urfa the same name which means, "with plenty of water". Although none of them is proved Urhai, Ruha, Orhe and Orhai are among the other older names of the town.

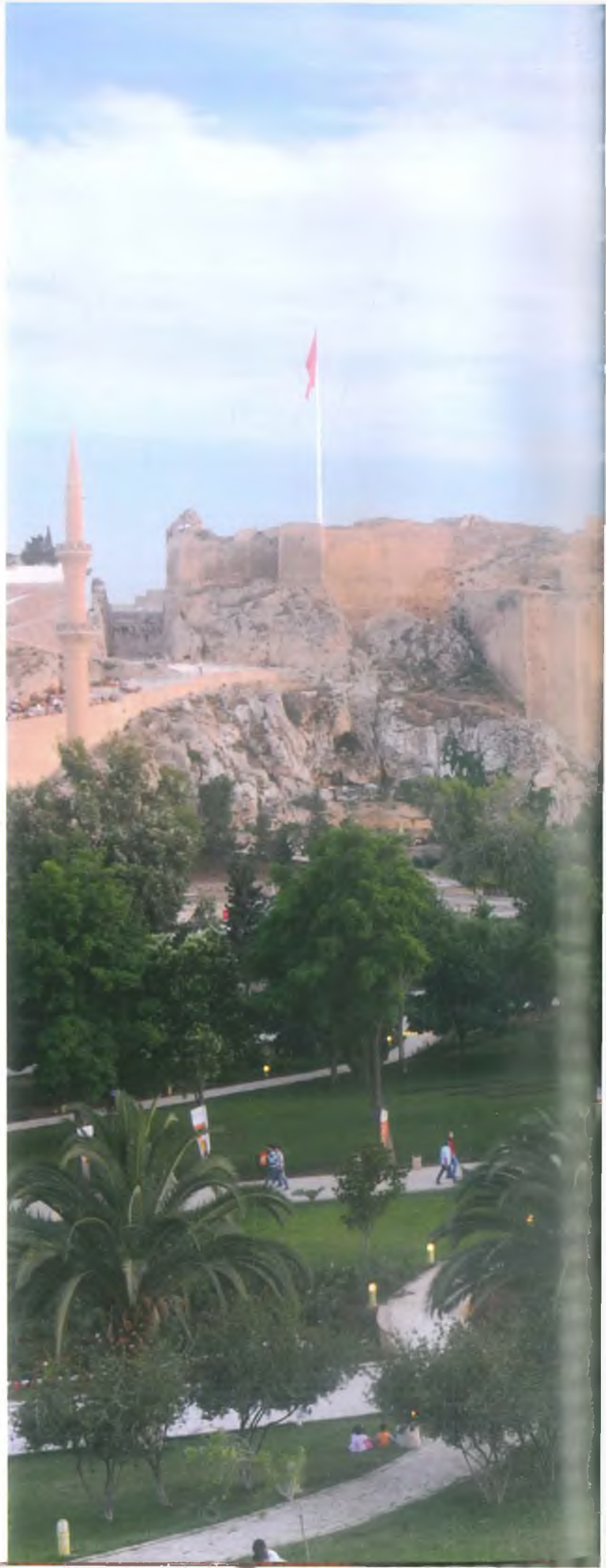

Kentin tek hakimi olarak Şanlıurfa'yı seyreden Kale, üzerinde yükseldiği Damlacık Dağı ile öylesine bütünleşiyor ki hangisi kalenin duvarı, hangisi tepenin toprağı, ayırd etmeyi imkansız kılıyor...

The castle, that overlooks Şanlıurfa as its sole dominant, unifies with Damlacık Mountain on which it arises, in such a way that it is impossible to differentiate the wall of the castle from the soil of the crest...

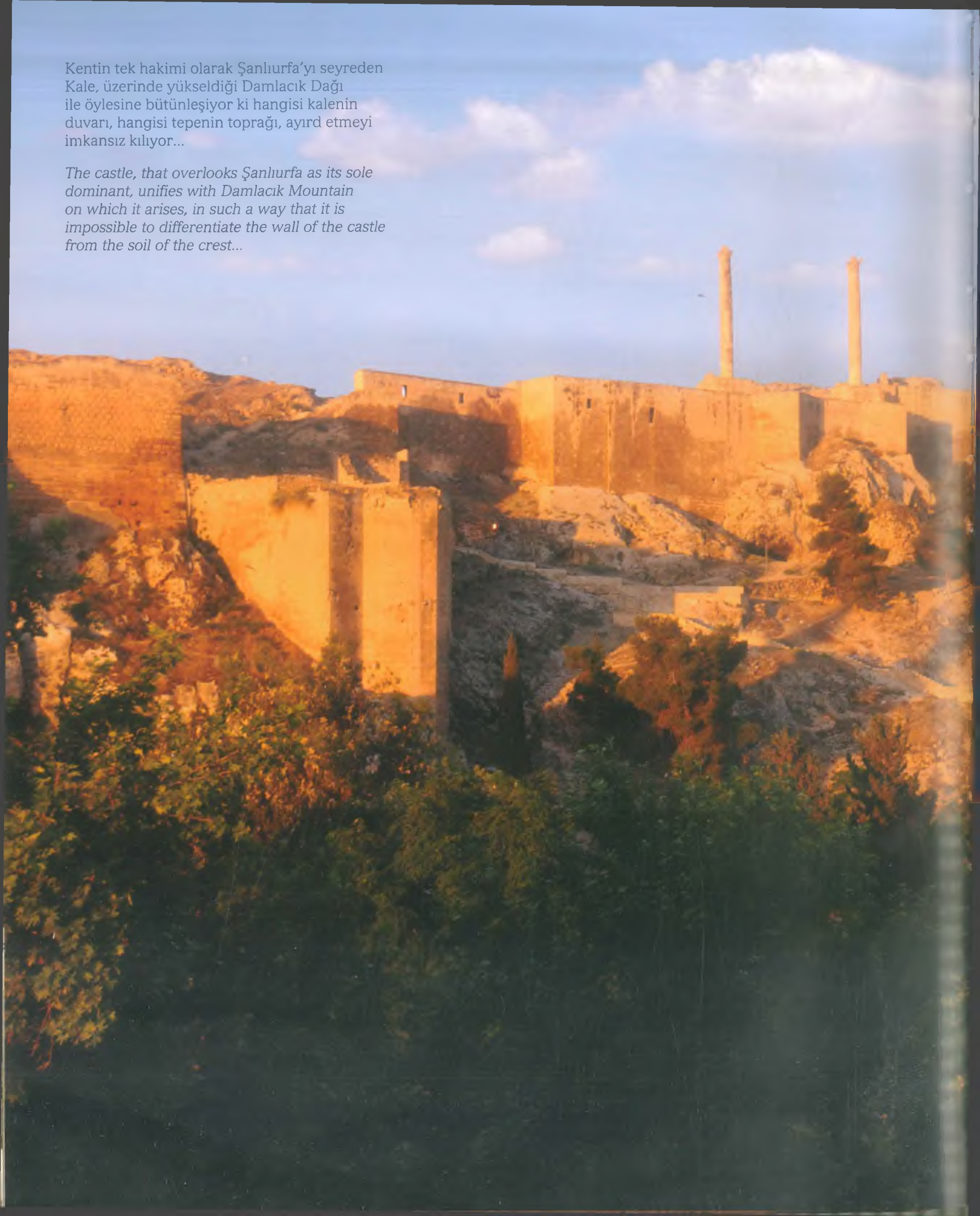

Yapım tarihi kesin olarak bilinememekle birlikte, 9. yüzyılda yeniden inşa edildiği tahmin edilen Kale; uzunlukları 17, çapları 4,5 metreyi bulan 2 sütunu ile efsanelerin de baş köşesine yerleşiyor.
Kral Nemrud tarafından ateşe atılan Hz. İbrahim'in, mancınık olarak kullanılan bu sütunlardan fırlatıldığına inanılıyor ve Osrhone Kralı Eftuha tarafından yaptırılan bu iki taş kolon, yüzyıllarca "şeytanın sureti" olarak korku salıyor. Efsanelerin saldığı korku bir yana, kaleyi çevreleyen derin hendek, gerçekten de ürkütücü bir görüntü veriyor.

The construction date of the castle is not precisely known, but it is thought to have been rebuilt in 9th century; with its two columns of 17 metres height and 4.5 metres diameter each, is heartily welcome by the legends. It is believed that Abraham was thrown into fire by King Nemrud with the help of these columns used as a catapult and these two stone columns made by the order of Eftuha, King of Osrhone, have been frightening the people for centuries as the image of devil. Besides the fear that the legends spread, the deep ditch surrounding the castle really presents a scary image.

"Ben, Eftuha'yım. Güneşin oğluyum. Bu sütun ile heykeli Mano'nun kızı Şelmet için yaptırdım..."
Edessa Krallığı'ndan kalma bu sözler, sütunlardan birinin üzerindeki Süryanice yazıtta yer alıyor ve Şanlıurfa Kalesi'nin 800 metre uzunluğundaki taş duvarı, her günbatımında Eftuha'yı doğrular gibi güneşle kucaklaşıyor...

"I am Eftuha. The son of the Sun. I have ordered this column and the statue for Şelmet, the daughter of Mano..."
These words that have been left from the Edessa Kingdom takes place among the Syriac writings on one of the columns and the stone walls of the Şanlıurfa Castle 800 metres in length, embraces the sun at each sunset as if to confirm Eftuha...

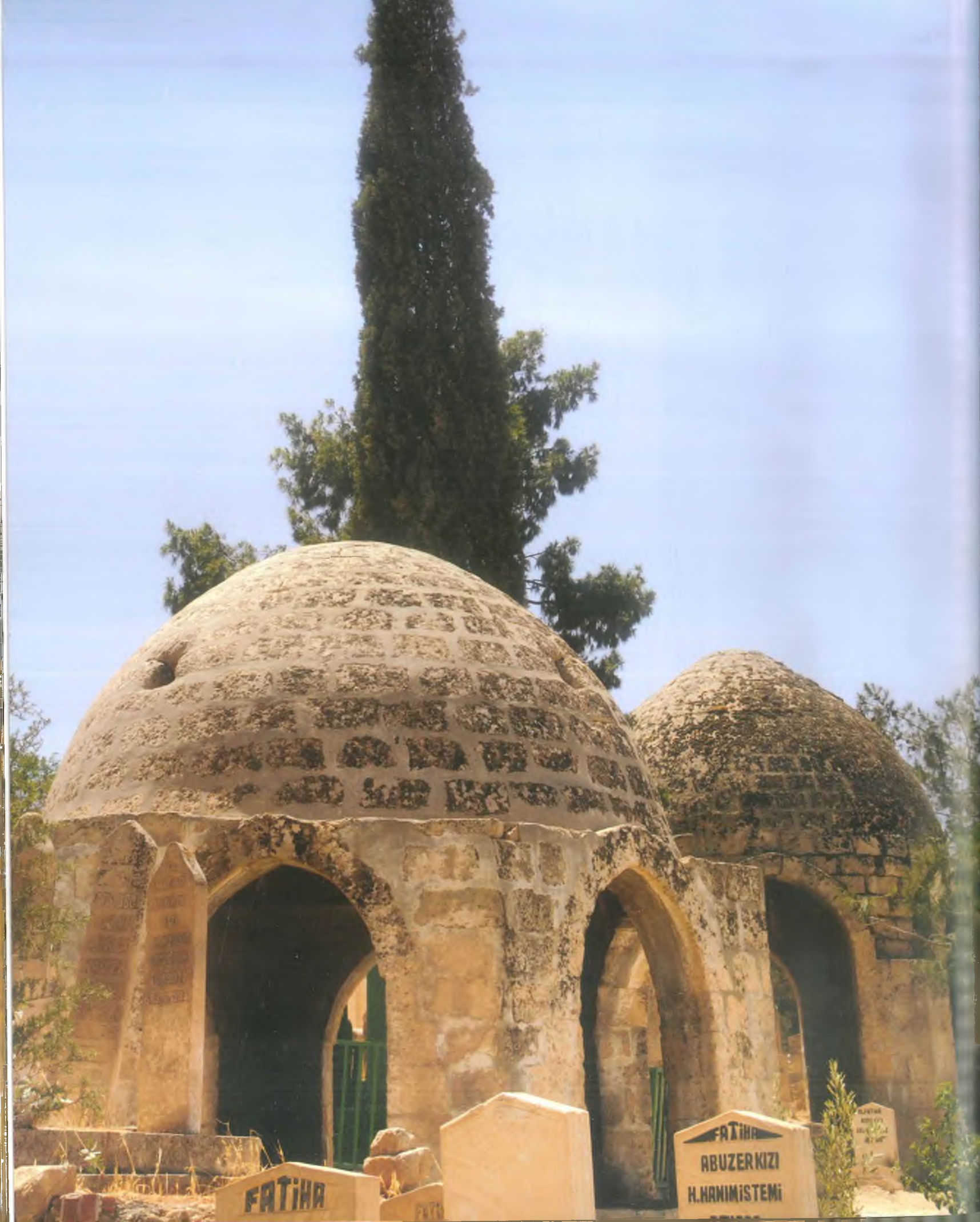
FATiHA
FATiHA
ABUZERKIZI
H.HANIMISTEMi

Şanlıurfa Kalesi'ne karşıdan bakınca, tepesinde yükselen iki sütuna, iki adet de kubbenin eşlik ettiği farkediliyor. Kalenin bittiği düzlükte yer alan Tepe Mezarlığı'ndaki bu iki mezar anıtı "Çift Kubbe" adıyla anılıyor ve kim tarafından ve kimler için yaptırıldığı bilinmiyor. Mimari açıdan dikkat çeken kubbelerin kentteki bir çok türbeye örnek oluşturduğu düşünülüyor.

When you look at Şanlıurfa Castle from a distance you recognise that two domes accompany the two columns rising at the crest. These two mausoleums in the Crest Cemetery in the plain where the castle ends are called the "Double Domes" and it is not known for whom and by whom they were constructed. It is estimated that these domes, which draw attention for their architectural concepts, have been the sample for so many turbehs in the town.

Şanlıurfa Kalesi, ne yazık ki günümüze ulaşmayan görkemli şehir surları ile de bağlantılıydı. Dış Kale ile İç Kale arasındaki alanda ise saraylar ve evler yer alırdı. Dış Kale üzerinde bulunan sekiz kapıdan, bugün ayakta kalmayı başarmış olanlar; Harran Kapı ile Bey Kapısı'nın devamı Mahmutoğlu Kulesi'dir.
Günümüze kadar gelmeyi başaramayan Bey Kapısı'nın burçlarından biri olan Mahmutoğlu Kulesi, 12. yüzyıl başlarına, Haçlı Kontluğu dönemine tarihleniyor. Osmanlı'nın son dönemlerinde, Mahmutoğlu Ailesi'ne hibe edilen kule, günümüzdeki ismini de bu nedenle kazanıyor.

It is a pity that Şanlıurfa Castle was as well connected with the magnificent city walls which could not have survived to the present. Palaces and houses took place in the area between the Dış Kale (exterior castle) and İç Kale (interior castle).
Out of the eight gates at the Dış Kale (exterior castle) that succeeded to survive until present are; the Harran Gate and Mahmutoğlu Tower, the Bey Gate's extension. Mahmutoğlu Tower, one of the bastions of the Bey Gate that could not survive, is dated back to the beginning of 12th century, to the period of the Crusade County. At the late periods of the Ottomans the tower was donated to the Mahmutoğlu Family and kept this name.

Bey Kapısı, Mahmutoğlu Kulesi.
Bey Gate, Mahmutoğlu Tower.

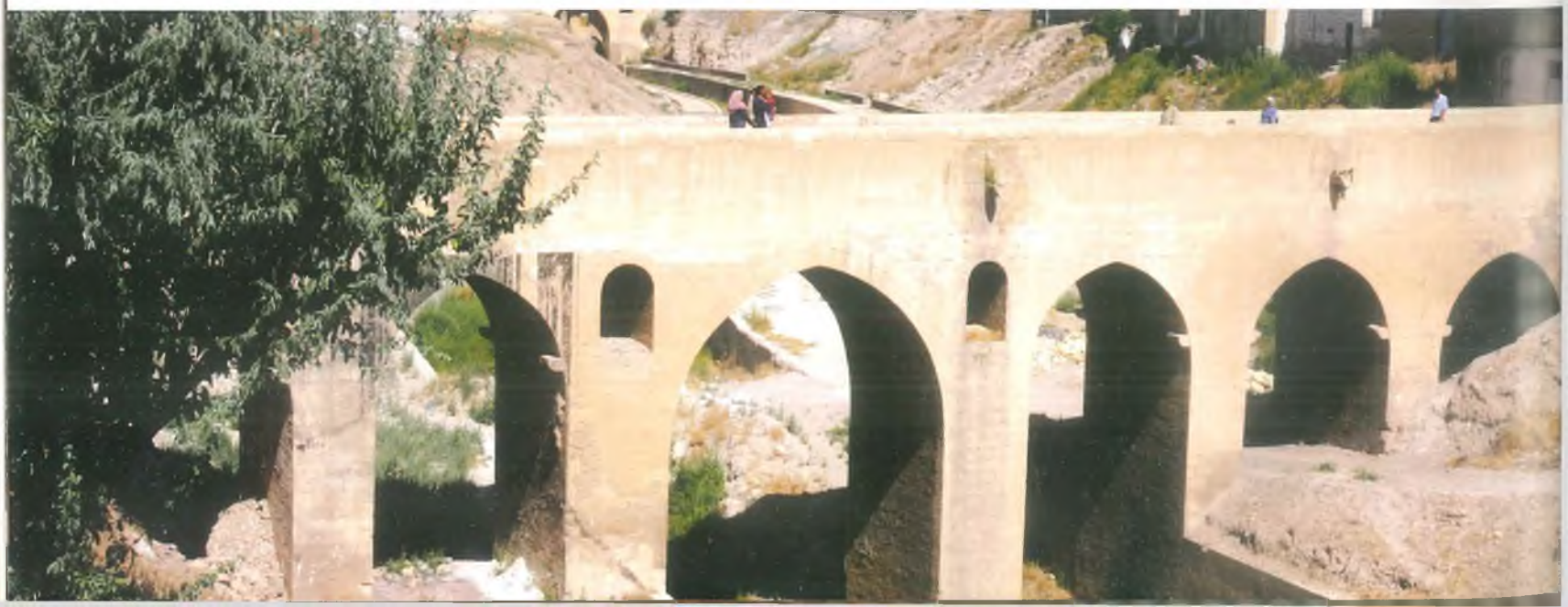

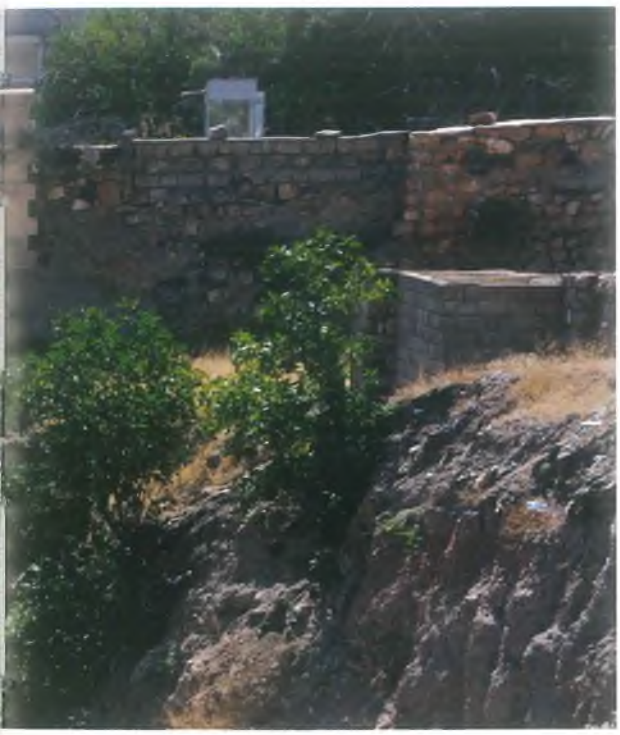

Hızmalı Köprü (üstte), Karakoyun Su Kemeri (ortada) ve Millet Köprüsü (altta).
Hızmalı Bridge (top), Karakoyun Aqueduct (in the middle) and Millet Bridge (below).

Şanlıurfa'nın, Karakoyun Deresi üzerinde uzanan ve altından sular akmasa da restore edilerek can verilmeye çalışılan üç adet tarihi köprüsü var. Bu üç köprünün ilki olan Hızmalı Köprü, güzel bir öyküyle taçlandırılıyor. Öyküye göre Karakoyunlu hükümdarının kızı Sakine Sultan, Hacca giderken Urfa'ya uğrar ve buraya bir köprü yaptırmak ister. Yapım çalışmalarını da izleyen Sultan, köprünün bir gün yıkılabileceği endişesiyle, üzerindeki altınlarla birlikte hızmalarını da temel harcının içine atar. Böylece köprü yıkılacak olursa, temelinden çıkarılacak altınlarla yeniden yaptırılabilecektir.
Bu nedenle Hızmalı adıyla anılan ve su kemeri olarak da hizmet verdiği bilinen köprü, üzerindeki kanallarla mimarisine övgü topluyor.
Bizans İmparatoru Justinyen tarafından 525 yılında yaptırıldığı düşünülen Karakoyun Su Kemeri, Millet Köprüsü ile Samsat Köprüsü arasında yer alıyor ve Justinyen Su Kemeri olarak da anılıyor.
Karakoyun Deresi üzerinde yer alan üçüncü köprü, Millet Köprüsü. Eskiden Millet hastanesi olarak bilinen ve bugünün Devlet Hastanesi'ne geçiş sağladığı için "Milet Köprüsü" olarak isimlendirilen yapının üzerindeki kitabede: "Ali Saip Köprüsü, sene 1341 (miladi 1922)" yazısı okunuyor. Tarihçiler bu ifadenin Urfa'nın Kurtuluş Savaşı sonunda Fransızlar ile imzaladığı anlaşmayı simgelediğini, Ali Saip Bey'in de dönemin Jandarma Komutanı olduğunu belirterek, köprünün yapım tarihinin çok daha eskilere dayandığını söylüyorlar.

There are three bridges over the Karakoyun Stream of Şanlıurfa, which were restored for preservation even though underneath them water flows no longer. First of these three bridges is the Hızmalı (with rings) Bridge which is crowned with a lovely story. According to the account, the daughter of the Sultan of the Karakoyun State stopped at Urfa on her way to pilgrimage and wanted to have a bridge built here. The Sultan kept her eyes on the bridge during construction and with the worry of demolition, she threw all her gold jewellery and rings into its foundation. Thus, the bridge would be rebuilt with the gold hid in its base in case one day it fell apart. This is the reason why the bridge is called Hızmalı. With the canals, the bridge also serves as an aqueduct and is praised for its architecture. The aqueduct of Karakoyun was ordered by the Byzantine Emperor Justinian in 525 is situated between the Millet and Samsat Bridges; it is also known as the Aqueduct of Justinian.
The third bridge over the Karakoyun Stream is the Millet Bridge. The name, "Millet Bridge" is given because it provides passage to the road to the State Hospital which was formerly called the Millet Hospital and on the epitaph attached to the edifice it is read that, "The Bridge of Ali Saip, year 1341 (1922 as per Gregorian calendar).
The historians state that this statement symbolises the agreement signed with the French at the end of the War of Independence as Mr. Ali Saip was the commander of the Gendarmerie of the period whereas the actual date of construction of the bridge goes further back in time.

Kiliseden camiye çevrilen yapının, minare işlevi gören sekizgen çan kulesi hala ayakta (solda). Ulu Camii bahçesinde yer alan sütun başlıkları.
The octagonal belfry of the edifice, which was transformed into a mosque from a church, that serves as a minaret is still standing (left). The capitals in the garden of the Ulu Mosque.

Urfa'nın tarihi, camilere olduğu kadar, görkemli kiliselere de tanıklık etti ancak bu muhteşem yapıların neredeyse hiçbiri günümüze ulaşamadı. Kiminin kalıntıları kaldı, kiminin yalnızca ismi. Kimi kültür merkezi oldu, kimi camiye dönüştürüldü, bir kaçı da onarım için bekliyor.
Kalıntıları bulunan Çardak Manastırı, harap bir halde bekleyen Norhut Kilisesi, yeniden projelendirilen Aziz Petrus ve Aziz Paulus Kilisesi, Rahibeler Evi olarak da bilinen Rahibeler Kilisesi, Der Yakub Manastırı, Tella Martyrionu, ilin en önemli Hıristiyan yapıları arasında sayılıyor.
Aziz Havariler Kilisesi Fırfırlı Camii, Aziz George Kilisesi Circis Peygamber Camii ve Büyük Kilise ise Selahaddin Eyyûbi Camii olarak kullanılıyor.
Bugün Ulu Camii olarak bilinen yapı ise sinagogdan kiliseye, kiliseden camiye dönüştürülerek günümüze ulaşan yapılardan biri.
Asıl adı Aziz Stefanos Kilisesi olan ve kent merkezinin en eski yapılarından biri olan Ulu Camii, İ.S. 5. yüzyıl başlarında sinagogdan kiliseye çevriliyor. St. Stephan Kilisesi olarak da bilinen yapı, kırmızı renkli mermer sütunlarından dolayı "Kızıl Kilise ya da Kırmızı Mescit" olarak da anılıyor.
12. yüzyıl, Zengiler döneminde camiye çevrilen yapının çan kulesi hala hem minare hem de saat kulesi olarak hizmet veriyor. Camii avlusunda yer alan sütun ve sütun başlıkları, avlu duvarları ile avlu kapıları, kiliseden günümüze ulaşan diğer örnekleri oluşturuyor.
Yapının bahçesinde bulunan tarihi kuyu ise Hıristiyan dünyası için büyük önem taşıyor. Hz. İsa'nın yüzünü silerek Kral Abgar'a gönderdiği mendilin bu kuyuya düştüğüne inanılıyor ve kuyudaki su da şifalı kabul ediliyor.

The history of Urfa witnessed magnificent churches as well as mosques, but almost none of these fantastic edifices have survived to this day. Some of them left behind only few ruins, whereas the others only their names. Some of them were transformed into cultural centres and some into mosques and some are waiting to be restored.
Çardak (Shelter) Monastery whose ruins were found; Norhut Church that waits in ruins, St. Petrus and St. Paulus Churches that have been re-projected; the Church of the Nuns also known as the House of the Nuns, Monastery of Der Jacob and Tella Martyrionu are among the important Christian edifices in the town.
Church of St. Apostles, Church of St. George and the Great Church were transformed from churches into mosques as Fırfırlı Mosque, Prophet Mosque and Eyyubi Mosque respectively. One of the edifices that has reached the present and known as Ulu Mosque was first transformed from synagogue to church and then from church to mosque.
Ulu Mosque, one of the oldest edifices of in the town centre was originally named St. Stefanos Church, was transformed from synagogue to church at the beginning of 5th century AD. The edifice, which is best known as the Church of St. Stephen, is also called the "Red Church" or the "Red Masjid" because of its red marble columns. The belfry of the edifice, which was transformed into mosque in 12th century in the period of the Zengiler, is still in use both as a minaret and a clock tower. The columns and their capitals in the yard of the mosque, walls and gates of the yard are the other structures that have reached the present.
And the historical well in the garden has significance in the Christian world. It is believed that the handkerchief that Prophet Christ wiped his face with and sent to King Abgar was fallen into this well and the water in the well is known to have healing qualities.

Şanlıurfa'da yer alan dini yapıların belki de en güzeli Fırfırlı Camii. Aziz Havariler Kilisesi'nden camiye dönüştürülen ve yapım tarihi belirlenemeyen kilisenin Hıristiyanlığın 12 Havarisi için yapılmış olduğu düşünülüyor. Bir zamanlar cezaevi olarak da kullanılan kilise, 1956 yılında camiye çevriliyor.
Cephelerinde ve köşe kulelerindeki taş işçiliği, kapının üzerindeki üç cepheli balkonu, bazalt taşından yapılmış sütunları ve giriş kapısını çevreleyen pembe mermerleri ile hayranlık uyandırıyor. Şanlıurfa'nın daracık sokakları arasına sıkışıp kalmış bu benzersiz yapının içi de dışı kadar muhteşem.

Maybe the most beautiful religious edifice of Şanlıurfa is the Fırfırlı Mosque. It is estimated that the mosque, once the St. Apostles Church, was built for the 12 apostles of Christ and date of its construction is yet to be determined. The church which was also used for prison was turned into a mosque in 1956. It creates a feeling of admiration with the stone works on the facades and corner towers, the three sided balcony over the gate, columns made of basalt and the pink marbles surrounding the entrance. The interior as well as the exterior of this unique edifice which has been squeezed among the narrow streets of Şanlıurfa is magnificent.

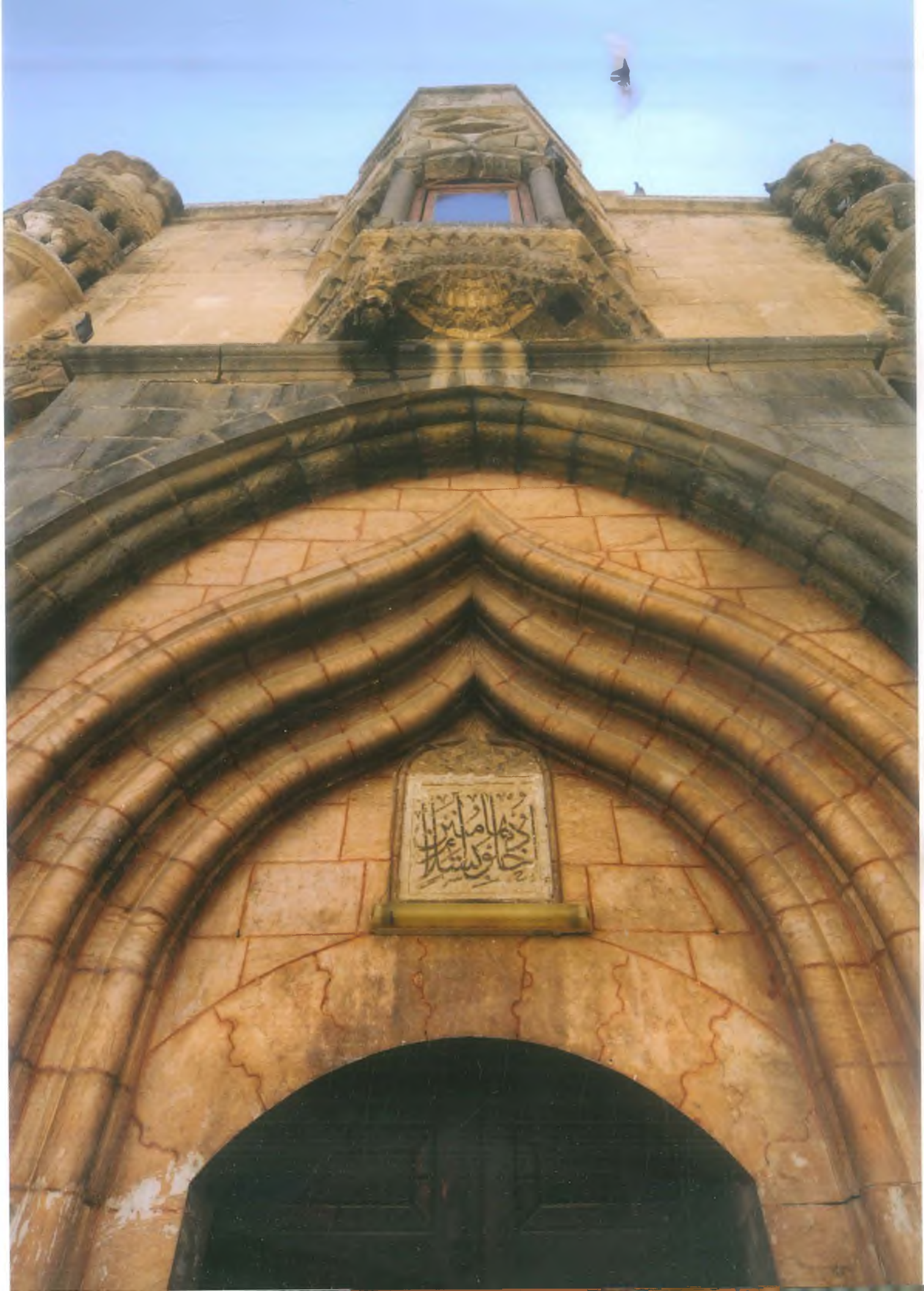

Fırfırlı Camii.
Firfirli Mosque.

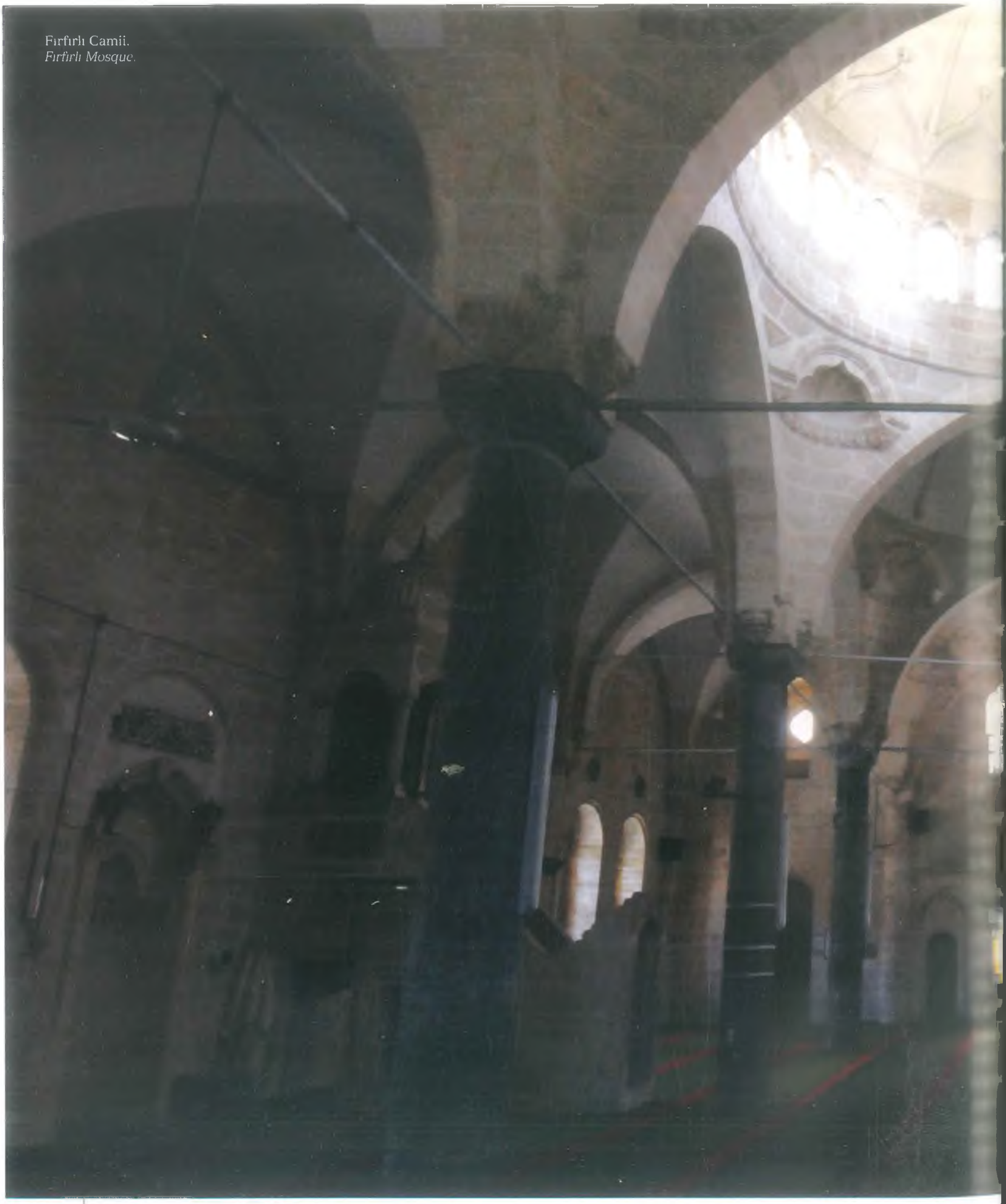

Fırfırlı Camii.
Fırfırlı Mosque.

Selahaddin Eyyubi Camii dış cephesi ve avluyu çevreleyen muhteşem kemerler.
The exterior of Selahaddin Eyyubi Mosque and the magnificent arches that surround the yard.

Piskopos Nonan tarafından, 457 yılında yaptırılan kilise aynı zamanda dönemin adalet sarayı olarak kullanılıyordu.
18. yüzyılın ikinci yarısında restore edilen kilise, daha sonraki dönemlerde Selahaddin Eyyubi adıyla camiye çevrildi.
Yapının bir kaç yerinde dikkat çeken yılan, haç taşıyan melek ve kuş figürleri, taş süslemeleri, dış dehlizleri ve mermer sütunları hala yapıya büyük bir zenginlik katıyor.

The church, commissioned by Bishop Honan in 457, was also the Palace of Justice.
The church was restored in the second half of the 18th century, and later on, was converted into a mosque and named Selahaddin Eyyubi.
Snake, angel carrying a cross and bird figures, stone decorations, exterior galleries and marble columns draw attention at various places and still add great riches to the edifice.

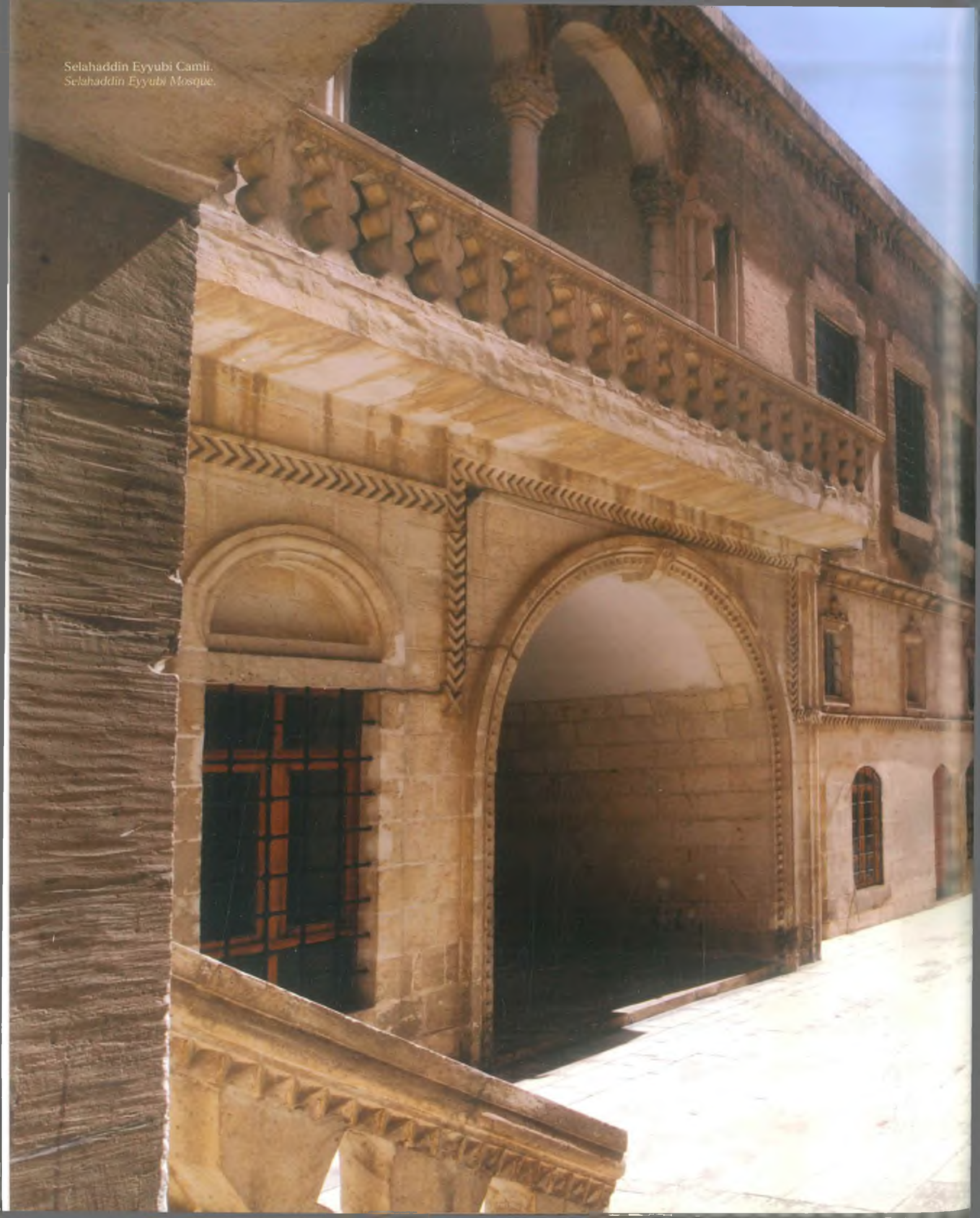

Selahaddin Eyyubi Camii.
Selahaddin Eyyubi Mosque.

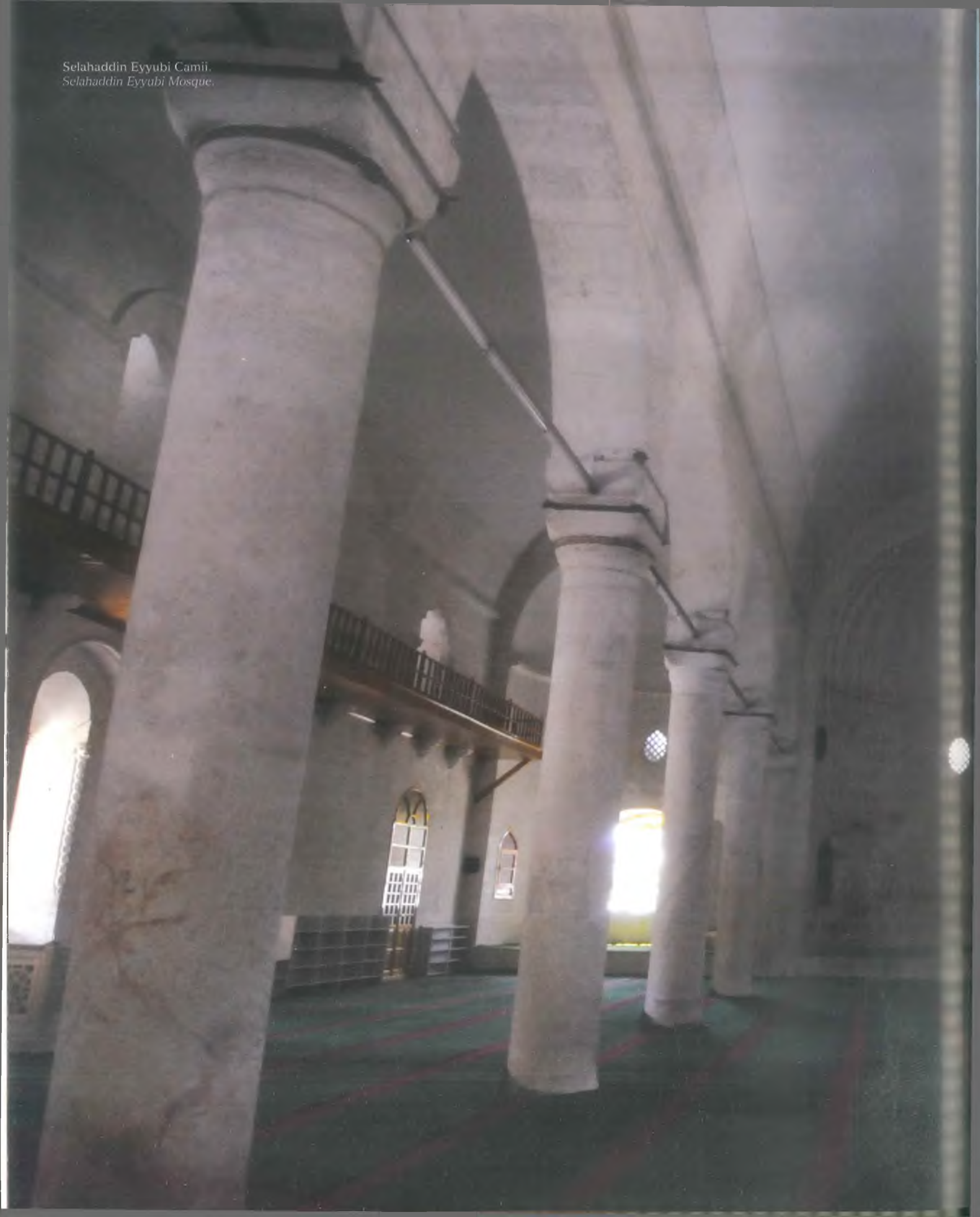

Selahaddin Eyyubi Camii.
Selahaddin Eyyubi Mosque.

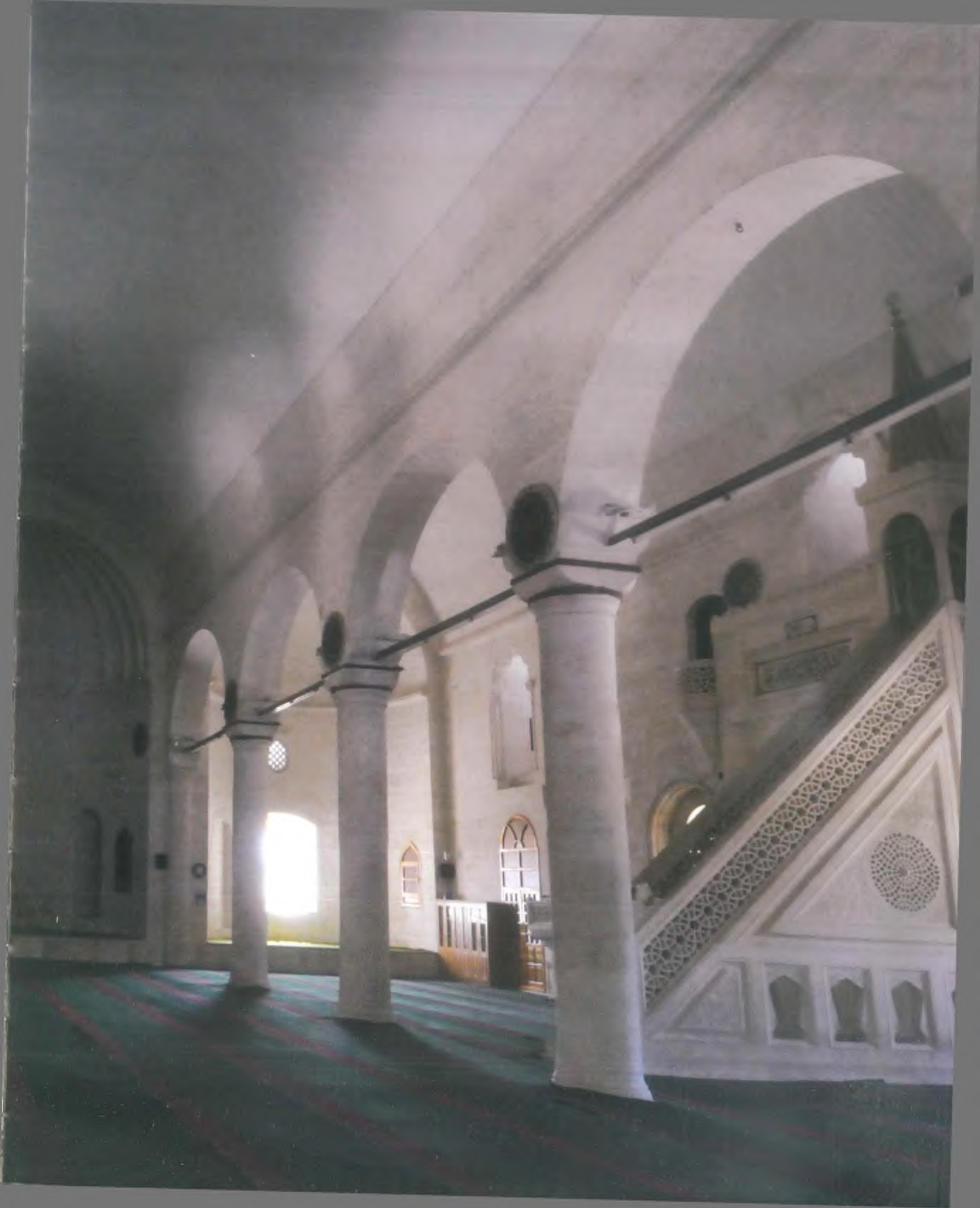

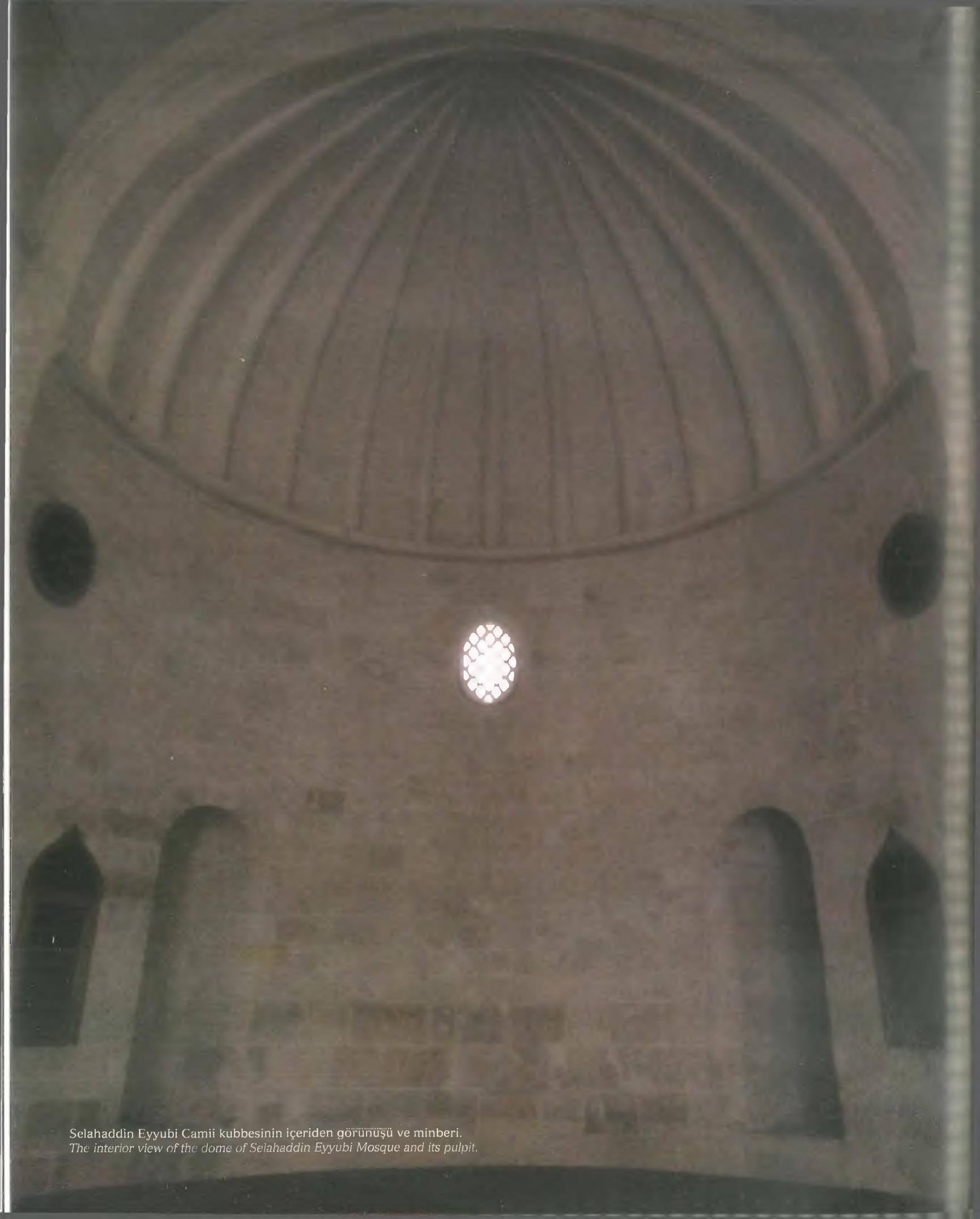

Selahaddin Eyyubi Camii kubbesinin içeriden görünüşü ve minberi.
The interior view of the dome of Selahaddin Eyyubi Mosque and its pulpit.

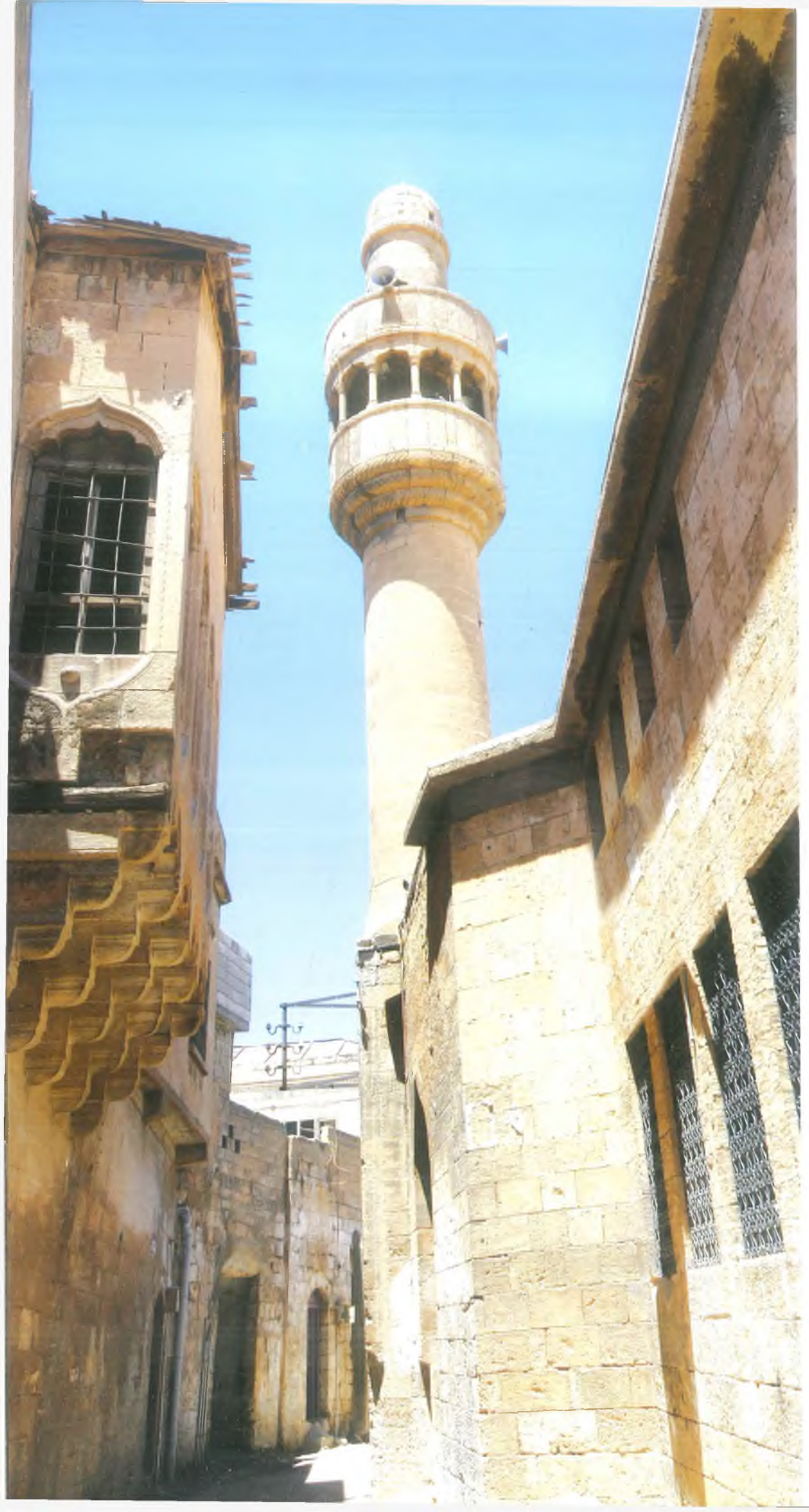

Arabi Camii ve bulunduğu sokak.
Arabi Mosque and the road leading to it.

Şanlıurfa'nın daracık taş sokakları, Osmanlı'nın tüm yaşamını gözler önüne seriyor. Arabi Sokak'ta yer alan "Arabizadeler Evi", sokak ve camiyle yalnızca ismini değil, Osmanlı'nın ruhunu da paylaşıyor. Sağlı sollu sıralanmış tarihi evler ve taş duvarlar, 1743 tarihli Arabî Camii'nin şiirsel görüntüsünü tamamlıyor.

The narrow stone streets of Şanlıurfa reveal the life during the Ottoman period. The "House of the Arabizadeler" (Arab-sons) at the Arabi Road did not only give its name to the road and the mosque but also shared the spirit of the Ottomans. Historical houses which have been lined on the right and left sides and the stone walls complete the poetic image of the Arabi Mosque dating to 1743.

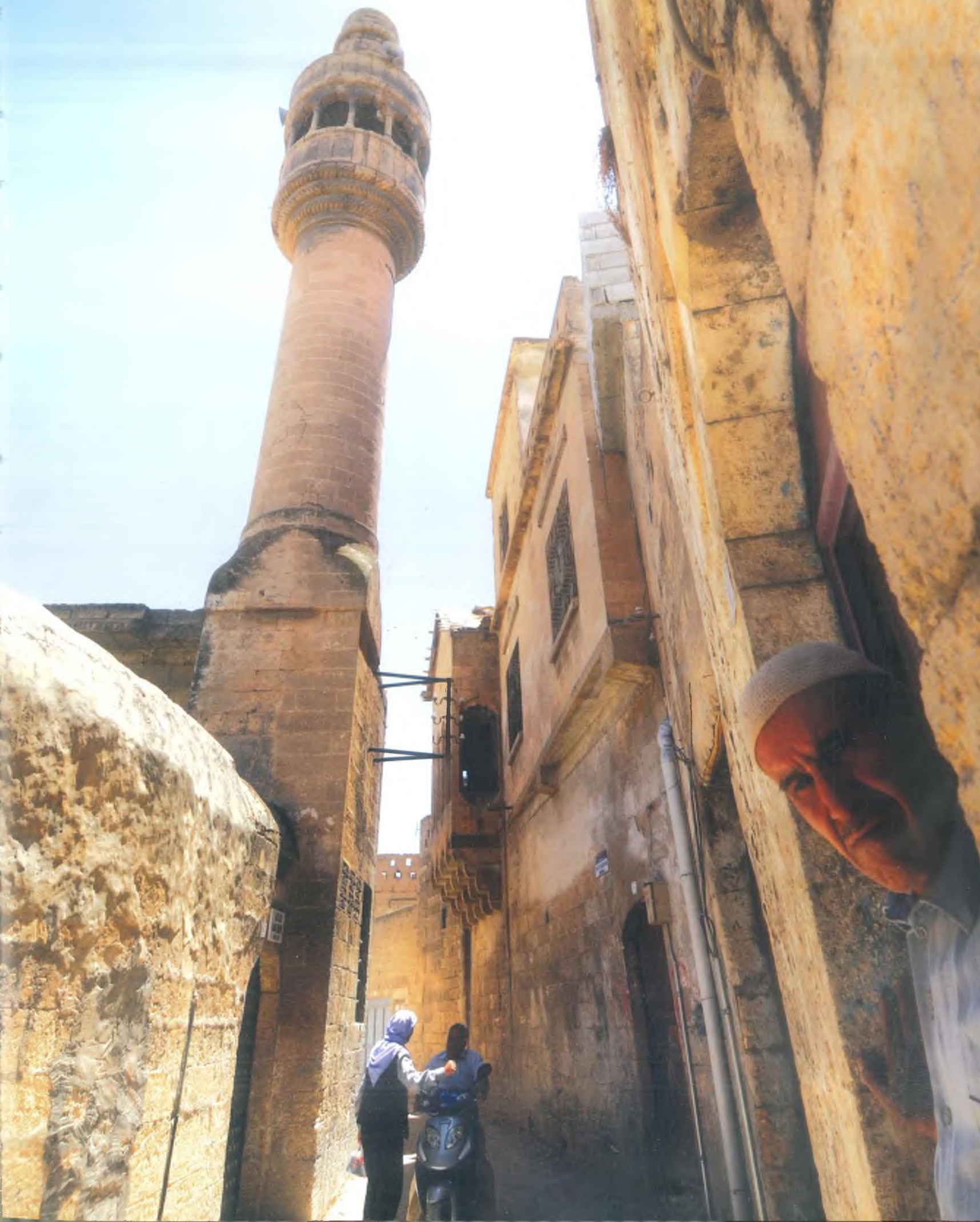

Mezarlar... Kimine göre yolculuğun son durağı, kimine göre öteki hayatın ilk adımı... İster ilk, ister son; yaşamın kaçınılmaz durağı... Binlerce yıldır üstüste biriken mezar taşlarını örten suskun dünyada; her biri birer öykü kahramanı gibi ayakta bekleyen taşlar, pek çok yaşamın özeti aslında.
Anadolu'nun hemen her yerinde olduğu gibi, Şanlıurfa'da da eski mezarlıklar, görkemli bir heykel sergisini andırıyor. Hüzünlü bulutun ardında; Osmanlı'nın ince sanatı, taş işçiliğinin mükemmel örnekleri sıralanıyor. Her bir taşın üstündeki figürler, simgeler, mezar sahibinin kimliğini ele veren zarif bir bilmece gibi. Uzun taşların üzerinde duran; sarık, kavuk, ya da fes şeklindeki başlıklar; mezar sahibinin erkek olduğunu fısıldamakla kalmıyor; mesleğine ve toplumsal statüsüne dair sırları da açığa çıkartıyor. Çiçeklerle süslü taşlar ise kadınların mezarlarına zerafet ekliyor. Kimi eski ve büyük mezarlıklar içinde, kimi camii avlusunda, kimi yol kenarında... Hepsi birbirinden özgün, hepsi farklı biçimde...

Graves... The last stop for some and the first step into the other life for the others... Whether it is the first or the last; it is an inevitable stop in life...
The silent world that covers the tombstones piled up over one another for thousands of years; the stones that wait on foot as if heroes of stories are in fact summaries so many lives. In Şanlıurfa, as well as in almost every place in Anatolia, the old cemeteries resemble a majestic sculpture exhibition. Behind the sad clouds, the fine art of the Ottomans and the perfect examples of stone masonry line up. Each figure and symbol is like a graceful puzzle that betrays the identity of the grave's occupant. The headstones in shapes of a turban, quilted turban, or a fez, do not only whisper the sex of who lies beneath, but also reveal the occupation and the social status. The stones decorated by flowers add elegance to the women's graves. Some in old and vast cemeteries, some in mosque yards and some by the roads... Each is more original than the other, all from a different perspective...

MUSTAFA HAKKI GÜLDAŞ 1942 1997

Osmanlı'dan bu yana günlük yaşamın vazgeçilmez ritüellerinden biri olan "hamam kültürü" Şanlıurfa'nın mimarisi açısından da büyük önem taşıyor. "Osmanlı'dan kalma eski hamamlar" sıralamasında; İstanbul, Bursa, Edirne ve Erzurum'dan sonra Türkiye'nin 5. önemli ili olarak sayılan Urfa'da, sekiz adet tarihi hamam var. Veli Bey, Vezir, Cıncıklı, Sultan, Serçe, Şaban, Keçeci ve Eski Arasta isimleriyle anılan bu hamamlardan; Keçeci ve Eski Arasta hamamları dışında kalanlar hala hizmet veriyor. Sabah saatlerinde erkeklere, öğleden sonra kadınlara ayrılan hamamlar, mimari özellikleri açısından Klasik Osmanlı Hamamları'nın tüm özelliklerini yansıtıyor, diğerleri gibi soğukluk, sıcaklık ve ılıklık olarak 3 bölüme ayrılıyor. Mahmutoğlu Veli Bey tarafından, 1693 tarihinde yaptırıldığı bilinen Veli Bey Hamamı, kent Türk Hamam Kültürü'nün en güzel örneklerinden birini oluşturuyor.

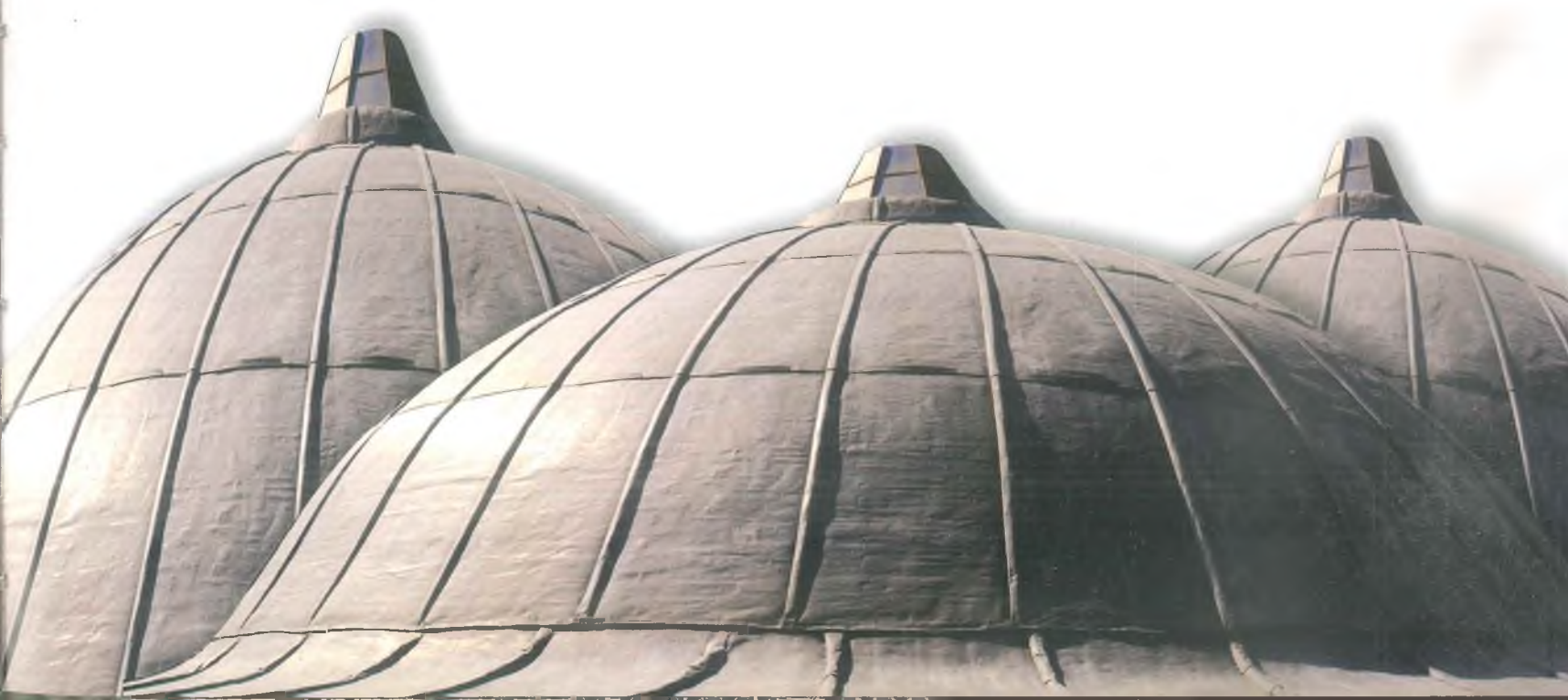

Veli Bey Hamamı ve kurnası.
The Veli Bey Bath and a marble basin.

"Bath (Hamam) Culture" has been one of the inevitable rituals of daily life since the Ottomans and has a very important place in the architecture of Şanlıurfa. In the listing of the "old baths left from the Ottoman", with eight historical baths Urfa occupies the 5th place in Turkey after İstanbul, Bursa, Edirne and Erzurum.

The names of these baths are: Veli Bey, Vezir (Vizier), Cıncıklı, Serçe (sparrow), Şaban, Keçeci (felt maker/seller) and Old Arasta (foundation of shops); all the baths, except Keçeci and Old Arasta, are still in used.

The baths serve the men in the mornings and the ladies in the afternoons and they reflect all the architectural features of the classical Ottoman baths and, like the others, they are separated into three sections of cold, hot and warm. The Veli Bey Bath, which was ordered by Veli Bey the son of Mahmut, is one of the most beautiful samples of the Turkish bath culture in town.

Zincirli, Arabi Camii, Yorgancı, At Pazarı, Karanlık Kapı, Madenli, Güllüoğlu gibi isimler taşıyan Şanlıurfa sokakları, kentin eski dokusunu bir ayna gibi yansıtıyor.
Bu sokaklarda yürümek; geçmiş yaşamların ruhuna karışmak demek. Hani, eski sandıklardan çıkan örtüler gibi, hani tavanarasının kapısını aralamak gibi...
Bugünün kostümleriyle yürüyen bir kaç kişiyi de saymazsak eğer; yorgun parke taşları, sarı-kara taş duvarları, karşı evlere değen cumbaları ile Osmanlı'nın sıradan bir gününe dokunuyorsunuz demektir...
Hele de "tetirbe" denilen çıkmaz sokaklara düşerse yolunuz; bir de "kabaltı" altından geçerseniz...

The streets of Şanlıurfa, which carry names like, Pınarbaşı (Springhead) Quarter Zincirli (Chained) Road, Arabi Mosque, At Pazarı (Horse Market), Karanlık Kapı (Dark Door), Madenli (metallic) and Güllüoğlu, reflect the old texture of the town like a mirror.
To walk on these streets is to become a part of the spirits of the past. Like the coverings that come out of old chests, as if spacing the door of the attic... If you ignore the few folks strolling around in modern dresses, then you can get a sense of an ordinary day in the Ottoman period, with the tired cobblestones, yellow-black stone walls and the bay windows almost touching the houses across...
Especially if you happen to find yourself in a blind alley called, "tetirbe" and if you pass under a "kabaltı".

Sokağın her iki yanındaki evleri birbirine bağlayan bu taş geçitlere "kabaltı" deniyor ve kentin daracık sokaklarına adeta minyatür köprüler işliyor.

The stone passages that connect the houses across the road are called "kabaltı" as if decorating the narrow streets of the town with miniature bridges.

Yorgancı Sokak'tan görüntüler.
Views from the Yorgancı (quilt maker) Road.

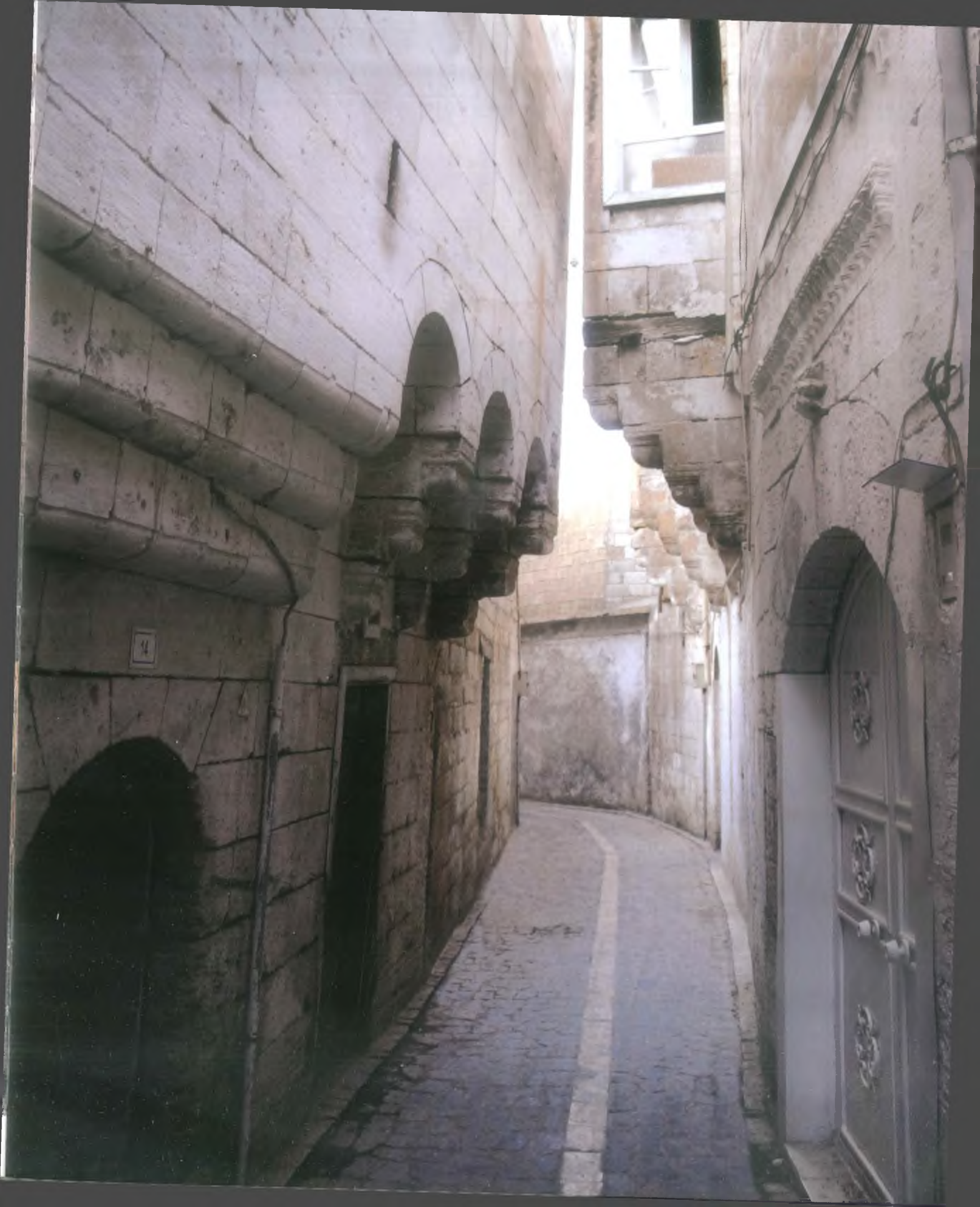

SURKAV Kültür Merkezi çevresindeki sokak, merdiven ve kabaltılar. *Road, stairs and 'kabaltı's around the SURKAV Culture Centre.*

Geleneksel Urfa evlerinin göz kamaştıran mimarisi; yörenin iklimi ve jeolojik özelliklerinin yanısıra, halkın yaşam kültüründen de etkilenerek, taşlardan örülü benzersiz bir dünya yaratıyor. Hevara olarak isimlendirilen yumuşak Urfa taşı sayesinde duvarlar, motiflerle bezenmiş dantel bir örtüye dönüşüyor.

İslami kuralların getirdiği kapalı toplum anlayışı; yaşamını evinin içinde geçiren kadına, zengin ve dekoratif bir dünya yaratma isteği doğurur; bu nedenle de Urfa evlerinin özellikle iç mekanları ve avluları olabildiğince süslü taşlarla çevrelenirdi. Bölgenin sıcak ikliminden korunmak için örülen kalın taş duvarlar ve geniş avlular; yaz aylarının dayanılmaz sıcağını tatlı bir serinliğe dönüştürürdü.

Evleri bölen odaların her biri farklı amaçla inşa edilir; bunlar "Zerzembe" denilen kiler, "tandırlık" ismiyle anılan mutfak, hamam, misafir odaları, hizmetçi odaları, tuvalet, develik olarak ayrılırdı.

"Hayat" adı verilen avlular her evin can damarıydı. Avluların ortasında mermer bir havuz, kuyu ve yalak yer alır; bir ya da bir kaç meyva ağacı taş zemine gün boyu gölge bırakırdı.

Urfa evlerinin en önemli özelliğinden biri de "kuş takası" adı verilen nişlerdi. Ekmek kırıntılarıyla beslenen kuşlar burada barınır, ev halkına uğur ve bereket getirirdi...

Bugünün Şanlıurfası'nı değerli bir mücevher gibi süslemeye devam eden ve özellikle son yıllarda ard arda restore edilmeye başlanan eski evlerin hemen tümü, bu geleneksel mimariyi bütünüyle yansıtıyor...

The glaring architecture of traditional Urfa houses; apart from its climate, the region's terrain has been affected by the culture of life and a unique world built by stones. With the help of Hevara, the soft stone of Urfa, the walls turn into a cover embroidered like lace. The closed society culture, brought by the Islamic rules, led to a rich and decorative world for the women who spend their lives at home. That's why, especially the interior and the yards of the Urfa houses are embroidered by the fancy stones to the greatest extent possible.

The spacious yards and the thick stone walls that have been laid so as to provide protection from the hot climate of the region turns the unbearable heat of the summer months into a sweet coolness.

Each room that divides the houses is built with a different purpose; these are: the larder called "zerzembe," the kitchen called "tandırlık," the bathroom, the guest rooms, the servant rooms, the toilet and the develik (for camels) (part of the basement of the house where camels are kept). The yards called "Hayat" (life) were the most important spaces in these houses. In the middle of the yards a marble pool, a well and a drinking basin are found; one or a few fruit trees shaded the stone floors throughout the day.

One of the most important features of the Urfa houses was the niches called "kuş takası" (bird houses). The birds that feed on crumbs lived in these niches and believed to bring good luck and fertility to the household...

Urfa evlerinin avlusunda yer alan tipik bir kuyu ve kuş takaları.
A typical well and birdhouses found in the yards of Urfa houses.

ŞURKAV Kültür Merkezi
ŞURKAV Culture Centre

Şanlıurfa Sanat ve Kültür Vakfı tarafından satın alınarak onarılan Mehmet Bağmancı ile Malatyalı Halil Evleri, böylesine muhteşem bir yapı topluluğunu kazandırmış kente. Hasan Padişah Camii karşısında yer alan ŞURKAV; kütüphanesi, kurs odaları ve kültür etkinlikleriyle 1994 yılından beri hizmet veriyor Urfalılar'a.

The Art and Culture Foundation of Şanlıurfa bought and restored the houses of Mehmet Bağmancı and Malatyalı Halil (Halil of Malatya); thus bestowed a magnificent edifice complex to the city.
ŞURKAV, located across the Hasan Padişah (Sultan) Mosque, has been giving service to the folks of Urfa with its library, class rooms and cultural activities.

ŞURKAV Kültür Merkezi.
ŞURKAV Culture Centre.

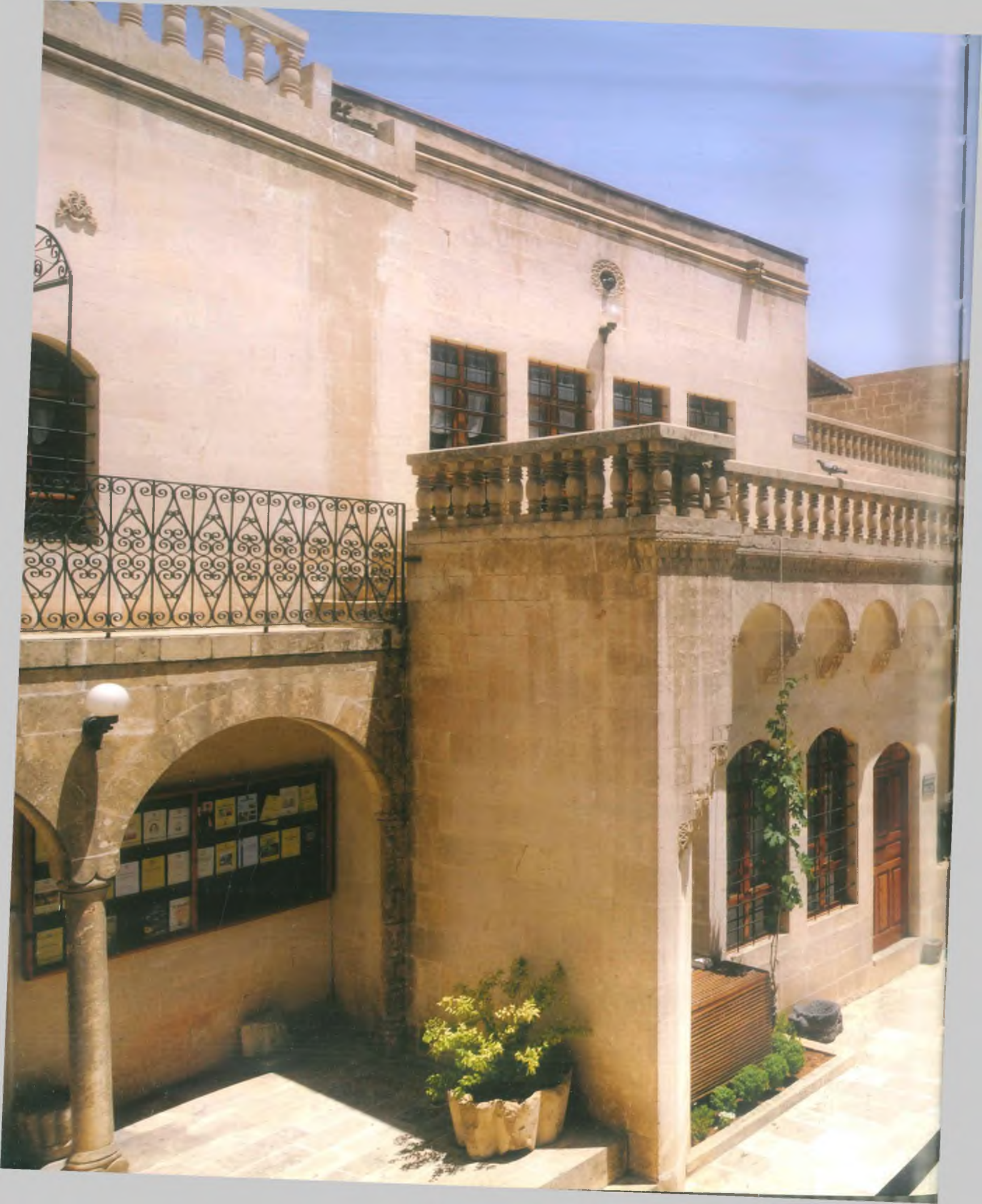

ŞURKAV Kültür Merkezi.
ŞURKAV Culture Centre.

Devlet Güzel Sanatlar Galerisi. *State Fine Arts Gallery.*

Hacı Hafız Ahmet Efendi Evi olarak bilinen ve bugün Devlet Güzel Sanatlar Galerisi olarak hizmet veren bu güzel yapı 1888 yılına tarihleniyor. 1998 yılında hizmete açılan ve açıldığı günden beri çeşitli sanat etkinliklerine ev sahipliği yapan taş ev, Şanlıurfa'da kamulaştırılan ilk yapı olma özelliğini taşıyor.

This beautiful edifice, known as Hadji Hafız Ahmet Efendi House and serves as the State Fine Arts Gallery today, dates back to 1888. The stone house, put into service in 1998 and hosted various art activities ever since it was inaugurated, is the first edifice to be nationalised in Şanlıurfa.

Hacı Hafız Ahmet Efendi Evi.
Hadji Hafız Ahmet Efendi House.

Bugün Şanlıurfa İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü olarak hizmet veren ve inşa tarihi hakkında kesin bilgiler bulunmayan yapı, kuşkusuz kentin en görkemli taş binalarından biri. Yarım bırakılmış bir yapı olarak duruyorken, 1930 yılında Mutasarrıf Münir Bey tarafından tamamlanan bina, 1993 yılında Valilik tarafından tekrar restore ediliyor. 2005 yılından beri Şanlıurfa İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü olarak hizmet veren bina, 4.200 metrekare alana sahip.

There isn't definite information on the construction date of the building, which serves as the Culture and Tourism Management of the City of Şanlıurfa today. Without any doubt, it is one of the most outstanding stone buildings in the town. The building was completed in 1930 by Mutasarrıf (flag officer) Münir Bey and was restored again in 1993 by the Governorship. The building, which has been in use as Culture and Tourism Management of Şanlıurfa since 2005, covers a 4,200 square metres area.

Vali Kemalettin Gazezoğlu Kültür Merkezi.
Governor Kemalettin Gazezoğlu Culture Centre.

6

Vali Kemalettin Gazezoğlu Kültür Merkezi.
Governor Kemalettin Gazezoğlu Culture Centre.

Hz. İsa'nın iki havarisi; Aziz Petrus ve Aziz Paulus adına 1861 yılında, 6. yüzyıla ait kilise kalıntılarının üzerine inşa edilmiş bu muhteşem yapının hüzünlü bir yaşam öyküsü var. 1924 yılına kadar kilise olarak hizmet veren bina, Urfalı Süryaniler'in Halep'e göç etmeleriyle boşalıyor. Bundan sonra Tekel İdaresi tarafından tütün işleme fabrikası ve sonra da şaraplık üzüm deposu olarak kullanılıyor. Bu yüzden de yapı halk arasında; Fransızca "tekel" anlamına gelen Regie kelimesinden hareketle, "Reji Kilisesi" olarak anılıyor. Valilik tarafından restore edildikten sonra 2002 tarihinde "Vali Kemalettin Gazezoğlu Kültür Merkezi" adıyla hizmete hizmete açılan tarihi yapı, bugün pek çok sanat ve kültürel etkinliğe ev sahipliği yapıyor.

There is rather a sad story of this stately building which was constructed in 1861 on the ruins of a 6th century church built in the names of St. Petrus and St. Paulus, the apostles of Christ. The edifice, that was used as a church until 1924, was deserted by the Assyrians of Urfa upon their immigration to Aleppo. Later, it was used as tobacco processing factory and then as a storage for wine grapes by the State Monopoly Administration. This is the reason why this building is called the "Reji Church" in reference to the word "Regie" in French, which means "monopoly." After the restoration by the governorship in 2002, this historical edifice was inaugurated as the "Governor Kemalettin Gazezoğlu Cultural Centre" and still hosts many artistic and cultural activities.

Vali Kemalettin Gazezoğlu Kültür Merkezi'nin kapısı ve kültür etkinlikleri için yeniden düzenlenen iç mekan.
The gate of the Governor Kemalettin Gazezoğlu Cultural Centre and the interior reorganised for cultural activities.

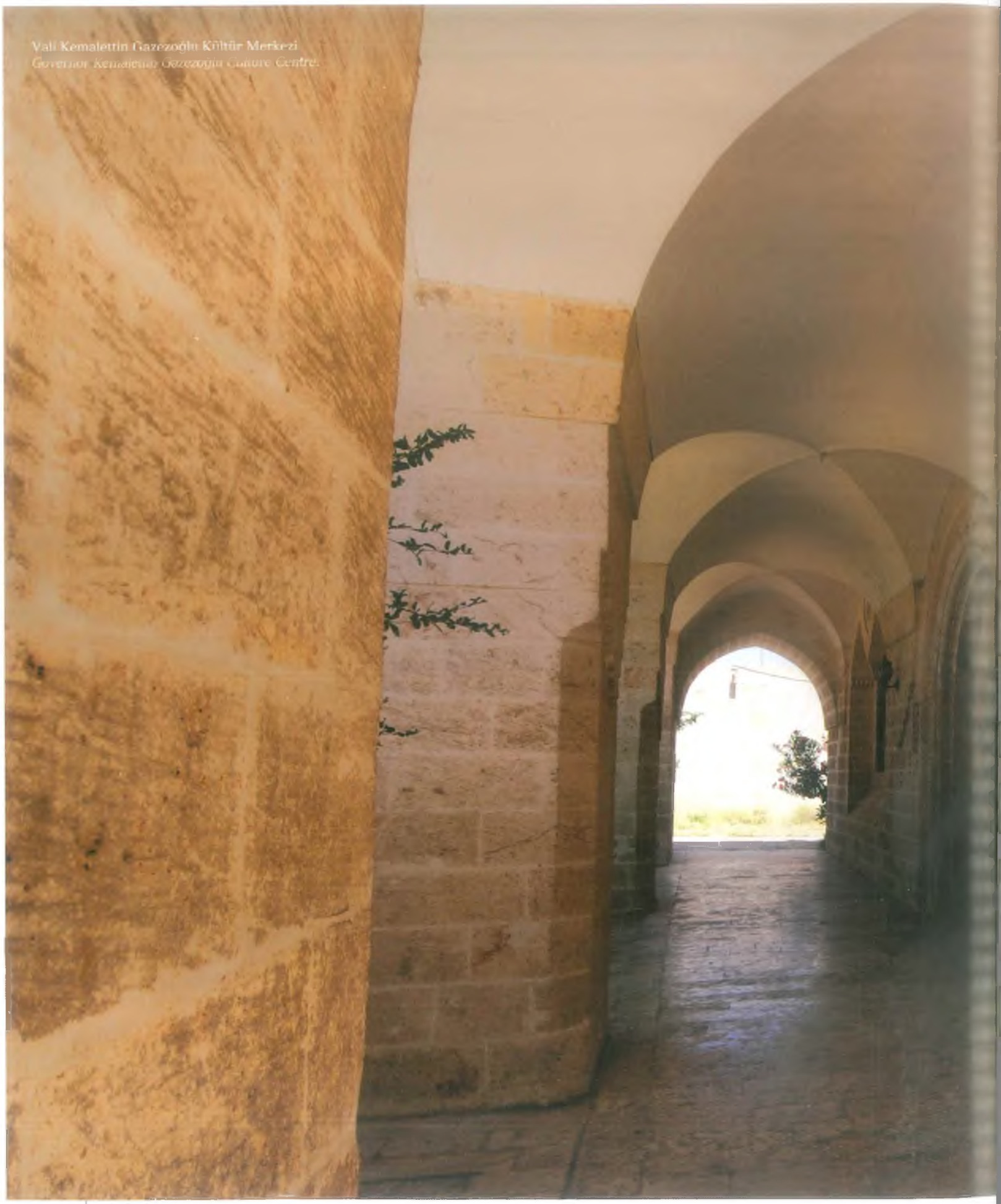

Vali Kemalettin Gazezoğlu Kültür Merkezi
Governor Kemalettin Gazezoglu Culture Centre

Vali Kemalettin Gazezoğlu Kültür Merkezi.
Governor Kemalettin Gazezoğlu Culture Centre.

Şair Sakıp Efendi Köşkü'nün avlusu ve kuyusu.
The yard and the well of the Chalet of Poet Sakıp Efendi.

1796-1876 yılları arasında yaşayan Şair Sakıp Efendi'nin evi olan ve "Sakıb'ın Köşkü" olarak tanınan yapının en önemli özelliği duvarlarında dolanan şiir dizeleri... Köşkün bir odasının duvarlarını boydan boya saran lacivert ahşapların üzerinde "Ta'lik hattıyla" yazılmış Sakıp Efendi'nin şiiri geziniyor. Günümüz Urfası'nda Park ve Bahçeler Müdürlüğü olarak kullanılan bu konak, Halepli Bahçe içinde yer alıyor.

The most important feature of the house of Poet Sakıp Efendi, who lived between 1796 and 1876 known as "Sakıb's Chalet", is the lines of poems written on the walls... In a room in the chalet, on the dark blue timbers that cover the walls from one end to the other, the poems of Sakıp Efendi written in "Ta'lik style" (a type of italic in Arab calligraphy) wander around. Today, this building used as the Parks and Gardens Administration of Urfa is located in the Halepli (of Aleppo) Garden.

Köşkün şiir dizeleriyle sarılı odası ve perde kornişlerinin üzerinde dönen mısralar...
The room of the chalet that is surrounded by poem lines and the verses that circle around the curtain cornices...

HOTEL EDESSA
NARLI EV
12
ŞURKAV

Özellikle son yıllarda inanç turlarının gözdesi haline gelen Şanlıurfa, geleneksel taş evlerini turizmin hizmetine açmaya başladı. Kentin pek çok tarihi yapısı artık "konuk evi" tanımlamasıyla küçük-büyük birer butik otel olarak hizmet veriyor. Edessa ve El-Ruha Otelleri, Gülizar, Harran, Yıldız, Cevahir konukevleri gibi işletmeler bunlardan bazıları.
Hotel Edessa'nın bağımsız bir bölümünü oluşturan Narlı Ev ise Avrupa Birliği Kültürel Mirası Koruma Fonu desteği ile restore edilmiş 12 odalı muhteşem bir konak. Narlı Ev'de yedi Şark Odası, kahvaltı salonu ve develik, eyvan, kiler gibi bölümlere ek olarak iki avlu ve üç teras yer alıyor.

Şanlıurfa, which has recently become a focal point in faith tourism, has started to open its traditional stone houses to the tourism sector. Many historical houses in the town, small or large, are now used as boutique hotels and are called "guest houses." Edessa and El-Ruha Hotels, Gülizar, Harran, Yıldız and Cevahir Guest Houses are the samples of such enterprises. Narlı House, which is an independent section of Hotel Edessa, is a fantastic mansion with 12 rooms, having been restored with the support provided by the Preservation of Cultural Heritage Fund of the European Union. In Narlı House, apart from the divisions like the seven Oriental Rooms, breakfast lounge and develik, eyvan (a room with one side opening to the exterior) and larder; there are two yards and three terraces.

Narlı Ev.
Narlı House.

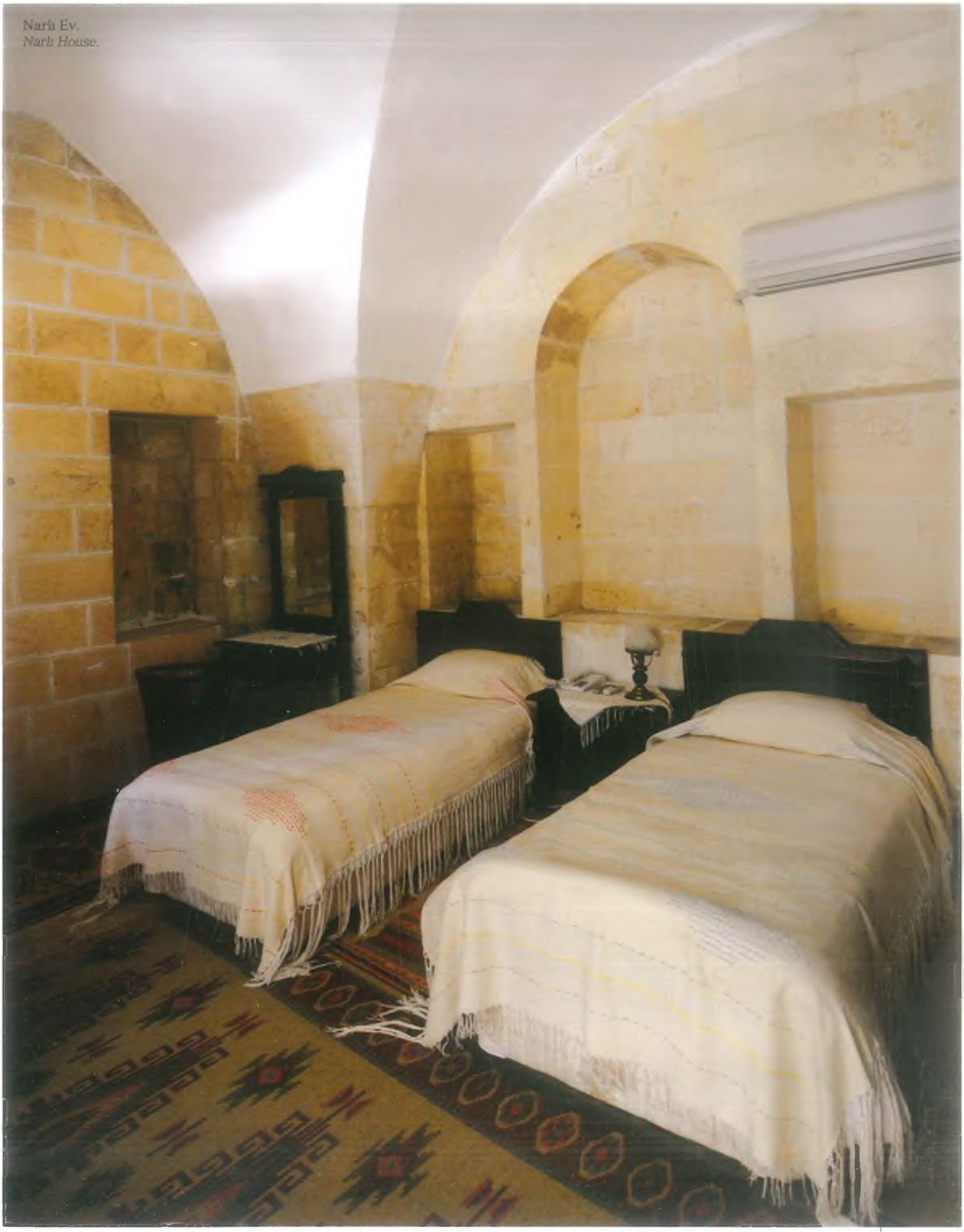

Narlı Ev.
Narlı House.

Narlı Ev.
Narlı House.

Yıldız Konuk Evi'nin cumbalı cephesi ve avluya bakan yüzü.
The facade of the Yıldız Guest House with the bay windows and the facade facing the yard.

Geleneksel Urfa evlerinin en büyüğü olan ve 350 yıl önce Tayyar Mehmet Paşa Sarayı olarak bilinen taş yapı, günümüzde Yıldız Konuk Evi olarak hizmet veriyor. Şark odaları, büyük tonozlu salonları, Türk hamamı ve teras katları bulunan konak, 1000 kişiye aynı anda yemek verebilecek kapasiteye sahip.

The stone structure dating back 750 years and known as Tayyar Mehmet Pasha Palace, is the largest traditional Urfa house which now serves as the Yıldız Guest House. The mansion, which has Oriental rooms, lounges with big arches, Turkish bath and terraced areas, can accommodate 1,000 diners at a time.

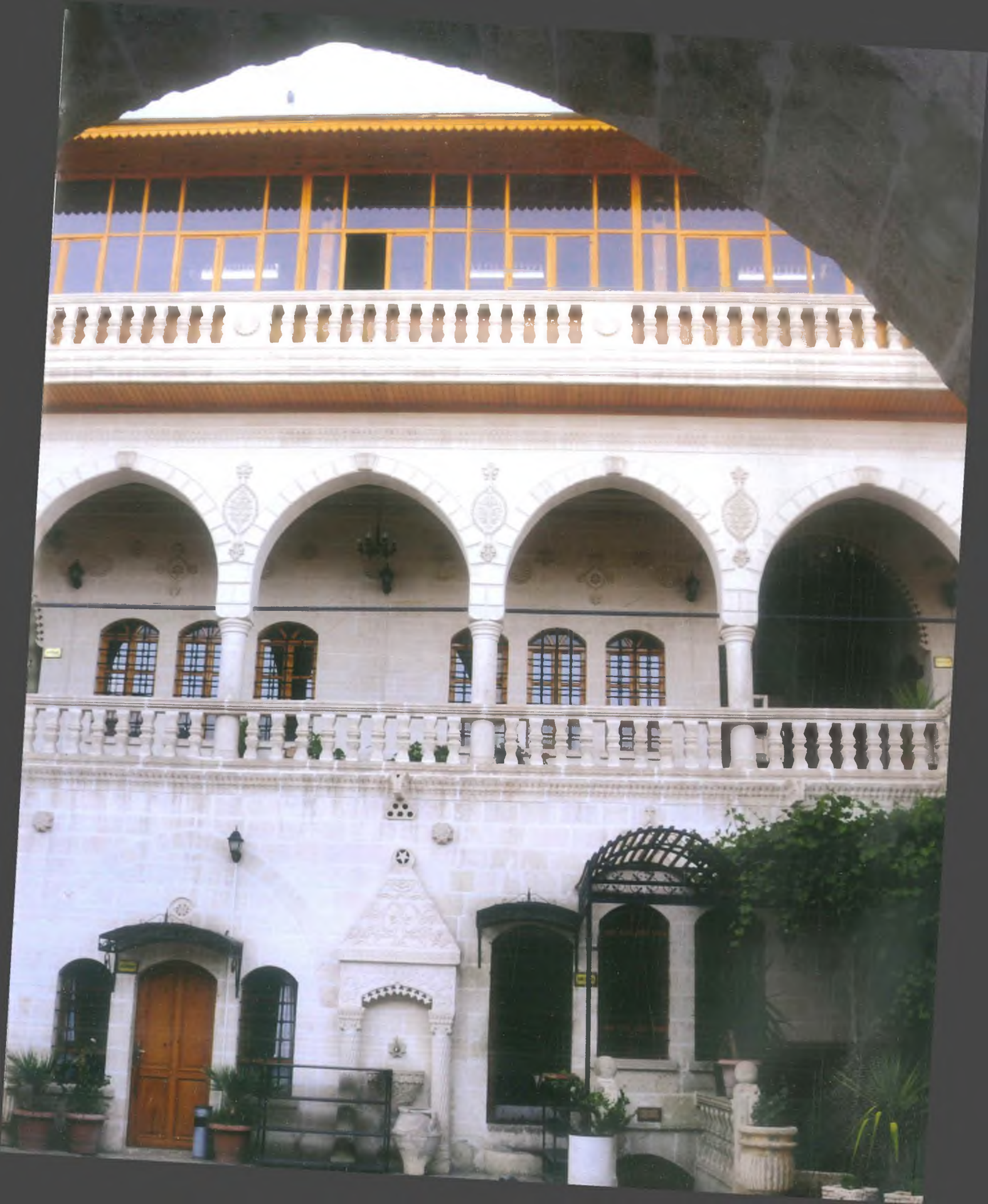

Gülizar Konuk Evi'nin avlusu ve odalarından birinin görünümü.
The views of the yard and a room from Gülizar Guest House.

Osmanlı Dönemi'nden kalma bir yapı olan Gülizar Konuk Evi, 1999 yılında restore edilerek otel hizmeti vermeye başladı. Kesme taşlardan örülü yapının özellikle Haremlik bölümü büyük ilgi görüyor.

Gülizar Guest House, left from the Ottoman period, was restored in 1999 and now provides hotel services. Especially the ladies (Harem) section of the house built with hewn stones draws special attention.

Kültür Bakanlığı tarafından 1987 yılında yaptırılan Kurtuluş Anıtı, son yıllardan yeniden düzenlenerek Urfa Taşı'ndan yapılan bir kaide üzerine oturtuldu ve üzerine Kurtuluş Savaşı'nda şehit olan Urfalılar'ın isimleri yazıldı.

The Monument of Liberty, procured by the Ministry of Culture in 1987, has been recently renovated and set on a base made out of Urfa Stone with the names of the martyrs of Urfa who died in the War of Independence engraved on it.

Osmanlı İmparatorluğu'nun parçalanmasının ardından başlayan Kurtuluş Savaşı yıllarında; 1919'da, İngilizler ve Fransızlar, Urfa'yı da işgal etmişlerdi. Kent halkının da kahramanca direnişi ile 11 Nisan 1920'de işgalden kurtarılarak bağımsızlığına kavuşan Urfa, 1924'de il oldu. 1984 yılında TBMM kararıyla yeni bir ünvan kazandı ve Kurtuluş Savaşı'nda gösterdiği kahramanlığın anısına, Urfa olan adı "Şanlıurfa" olarak değiştirildi. Bugün, Şanlıurfa'nın meydanlarında yükselen anıtlar; direniş ve mücadele yıllarının anısını koruyor. Hükümet Konağı önündeki kavşakta yer alan ve 1917 yılında yapılmış olan Harb-ı Umumî Şehitleri Anıtı, I. Dünya Savaşı'na katılan Urfalı şehit ve gazileri temsil ediyor. 4 kitabesi bulunan ve kesme taştan yapılmış olan anıtın yüksekliği 8,5 metreyi buluyor. Anıtın üzerinde yer alan kitabelerden birinde "Bu taş sessiz değil, büyük savaşın tacıdır" sözleri yer alıyor.

Monument in the memory of the martyrs of the World War I, which was built in 1917 and located at the junction in front of the governor's office, represents the martyrs and veterans from Urfa who took part in the war. The monument is built using hewn stones, has four epitaphs, and reaches the height of 8.5 metres. On one of the epitaphs the following is engraved: "This stone is not of silence but crown of a great war."

Mustafa Kemal Paşa Anıt Çeşmesi.
Mustafa Kemal Pasha Monumental Fountain.

Gaziantep-Diyarbakır-Mardin yolu kavşağındaki park içinde yer alan Mustafa Kemal Paşa Anıt Çeşmesi, Yol Gösteren Çeşmesi ya da Çanakkale Şehitleri Abidesi olarak da anılıyor. 1917 yılında Mutasarrıf Şehit Nusret Bey tarafından yaptırılmış olan ve yüksekliği 9 metreyi bulan abidenin ince sütunlar üzerine oturan katları, kubbesi ve kaide kenarındaki su hazneleri dikkat çekiyor. Mustafa Kemal Paşa henüz Atatürk soyadını almadan dikilen bu anıt "Türkiye'de onun adına yapılan ilk abide" olması açısından büyük önem taşıyor.

The Mustafa Kemal Pasha monumental fountain can be found in the park at the junction of the roads to Gaziantep-Diyarbakır-Mardin is also called, "the Leading Fountain" or the "Monument of the Martyrs of Dardanelles." The monument, ordered by Martyr Nusret Bey, the flag officer, in 1917, has a height of 9 metres; its storeys standing on thin columns, the dome and water tanks by the base draw attention. This monument was erected before Mustafa Kemal Pasha got his surname "Atatürk." So, it has special significance in that it is the first monument built in his in Turkey.

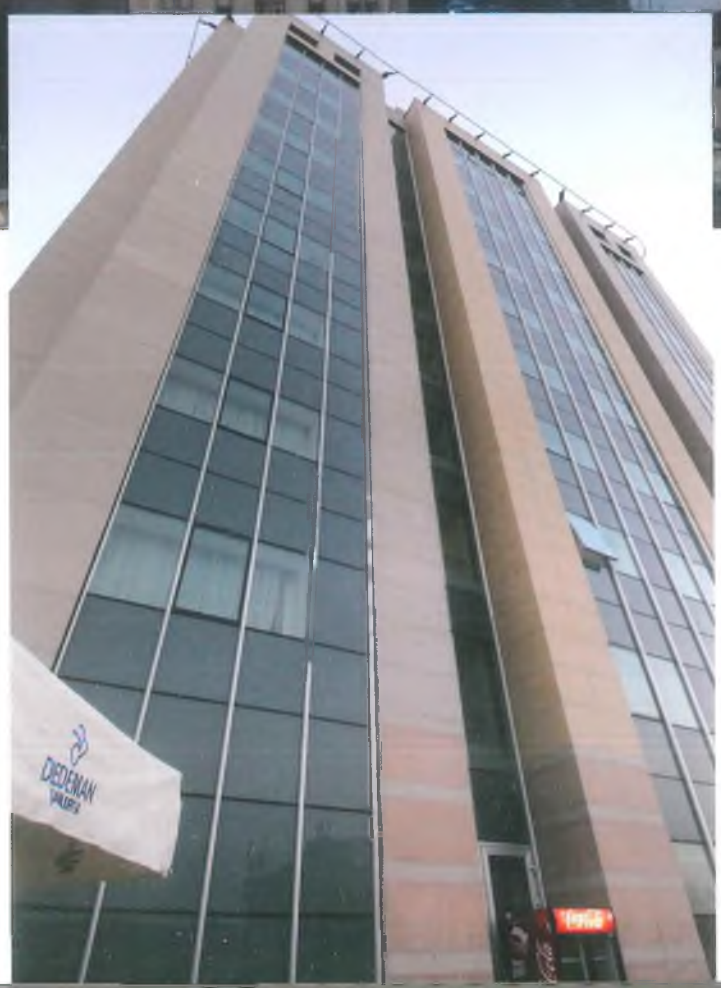

Şanlıurfa'nın geleneksel yüzünü yansıtan o daracık sokaklardan, taş evlerinden çıkıp da, kentin 21. yüzyıla dönmüş yüzüne bakınca; bulvarları, otoyolları ve meydanları ile bambaşka bir şehir çıkıyor karşınıza. Son yıllarda yükselmeye başlayan çok katlı yapılar, konaklama sektörüne de yeni bir alternatif kazandırıyor.
Kentin tek 5 yıldızlı oteli Dedeman Şanlıurfa; 266 yatak, 133 oda, 6 suit, 1 kral dairesi, kapalı yüzme havuzu, toplantı salonları, balo salonu, bar, restoranlar ve terası ile "kentin çağdaş yüzü"nü oluşturuyor.

Once you get out of the narrow roads and stone houses that reflect the traditional face of Şanlıurfa and look at the face of the city that has turned towards the 21st century; with the boulevards, highways and squares you come across a complete different universe. The multi storey buildings, increasing in height in recent years, mean new choices in the hospitality sector. Dedeman Şanlıurfa, the only 5 stars hotel of the city, constitute the "modern face of the town," with 266 beds, 133 rooms, 6 suits, 1 presidential suit, indoor swimming pool, meeting rooms, ball room, bar, restaurants and a terrace.

Şanlıurfa, gece.
Şanlıurfa at night.

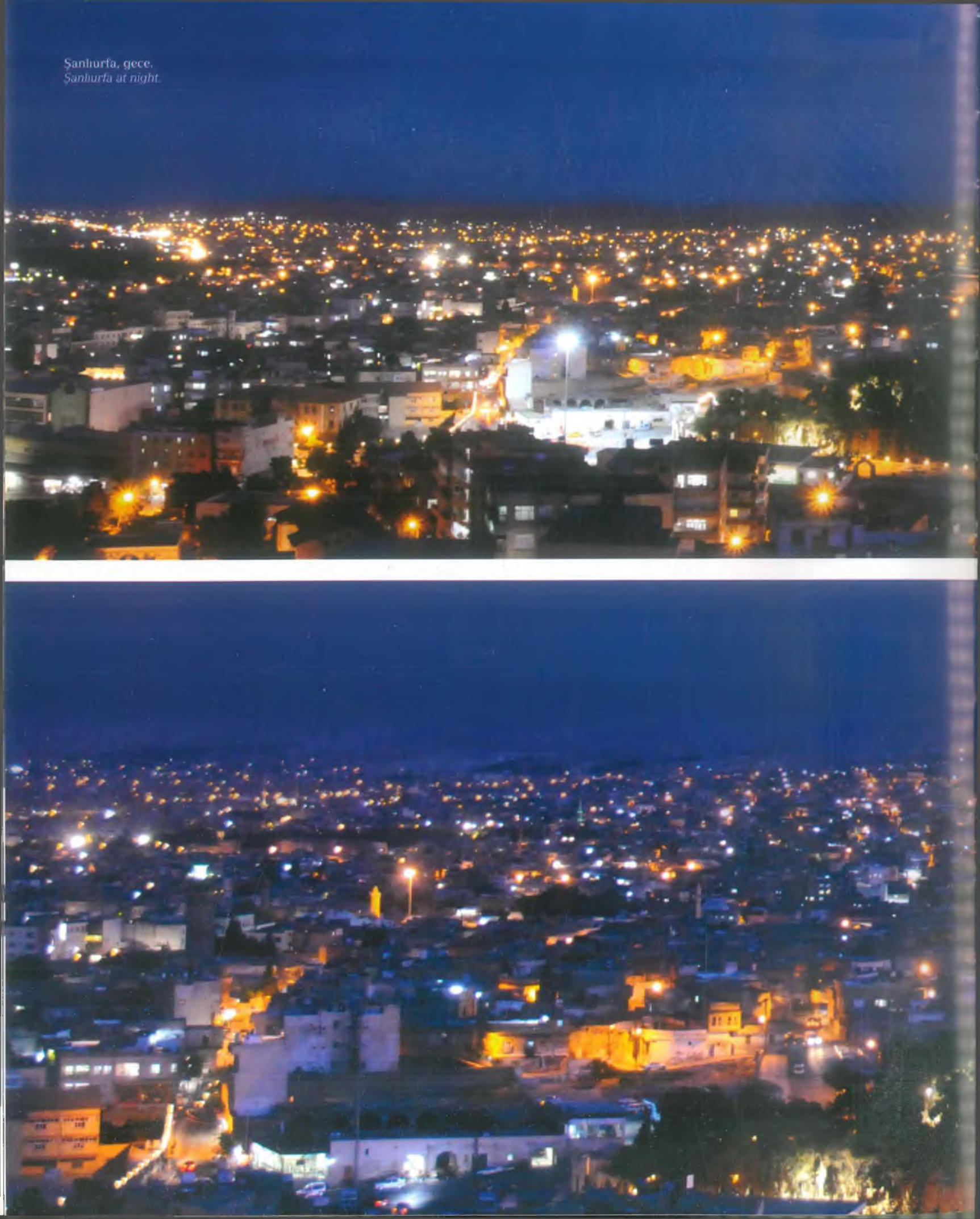

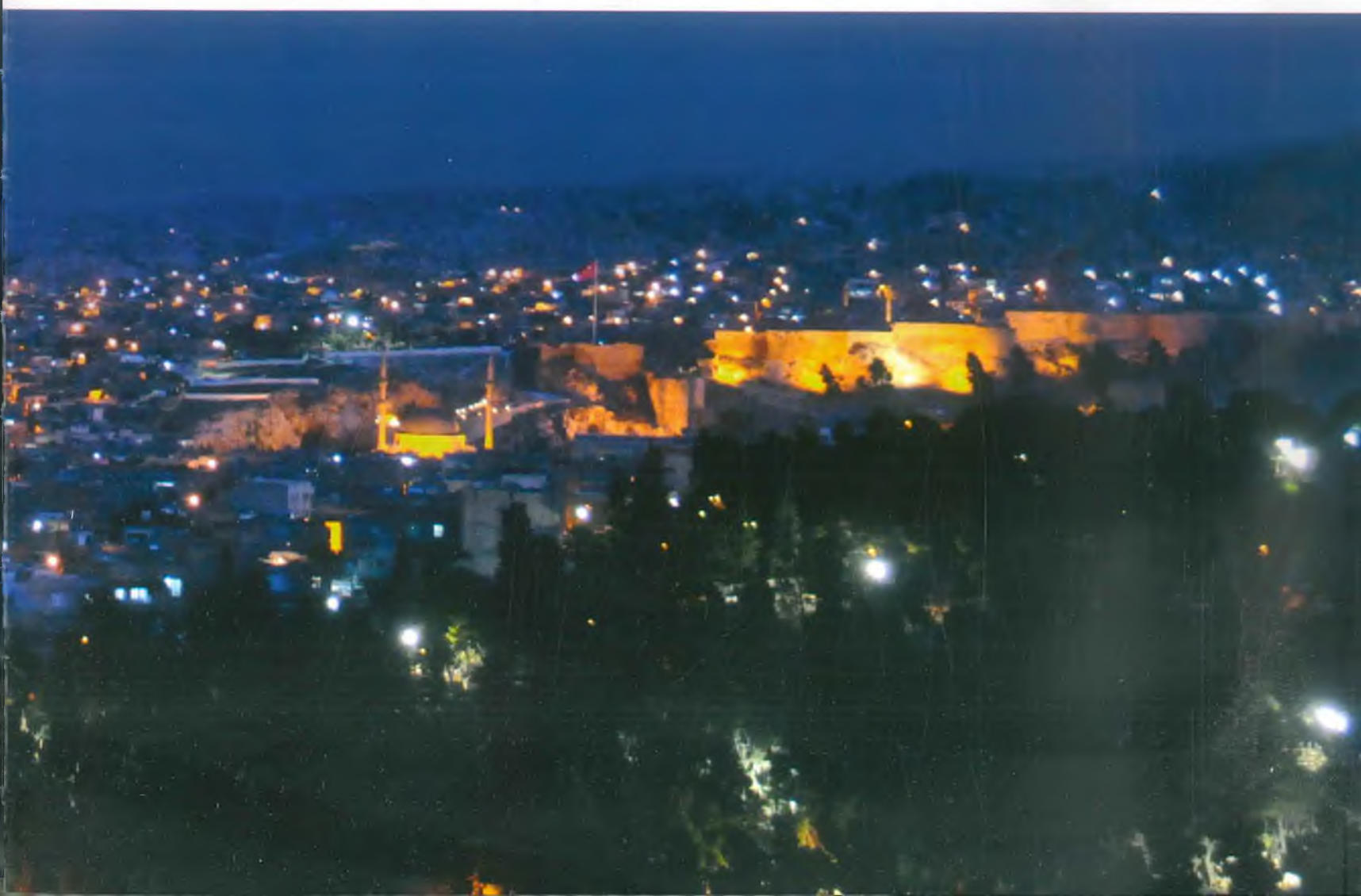

Şanlıurfa Kalesi, gece.
Şanlıurfa Castle, night.

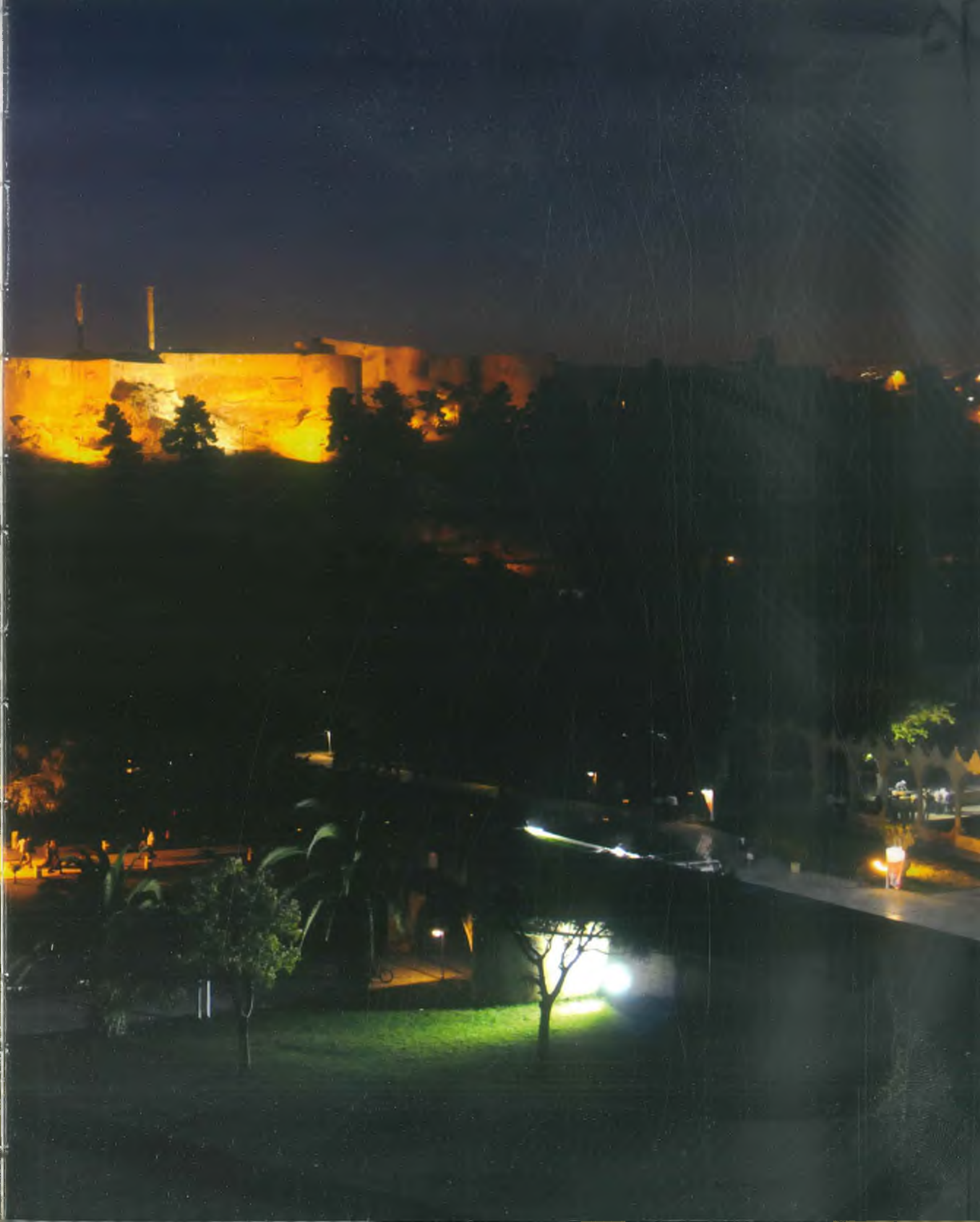

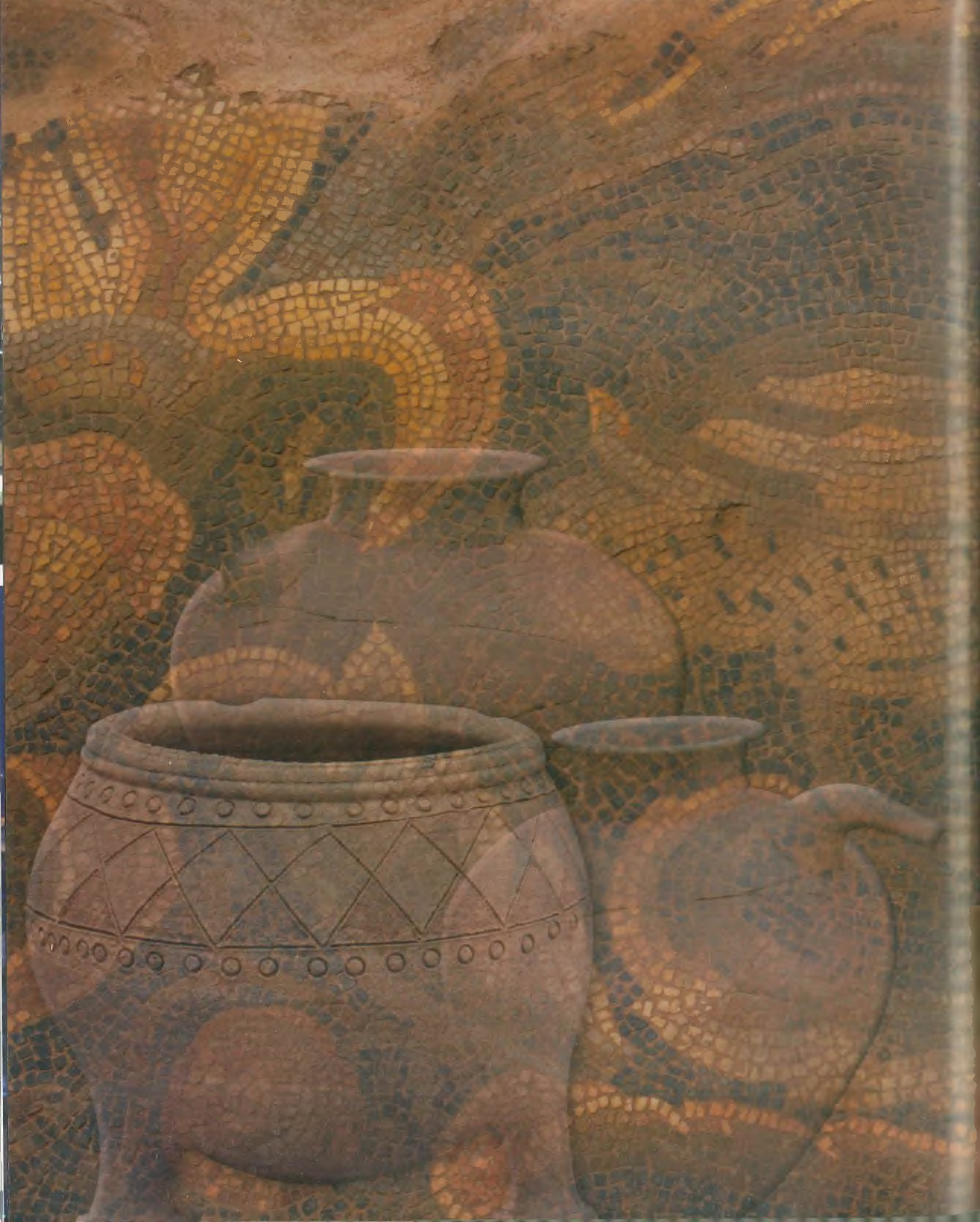

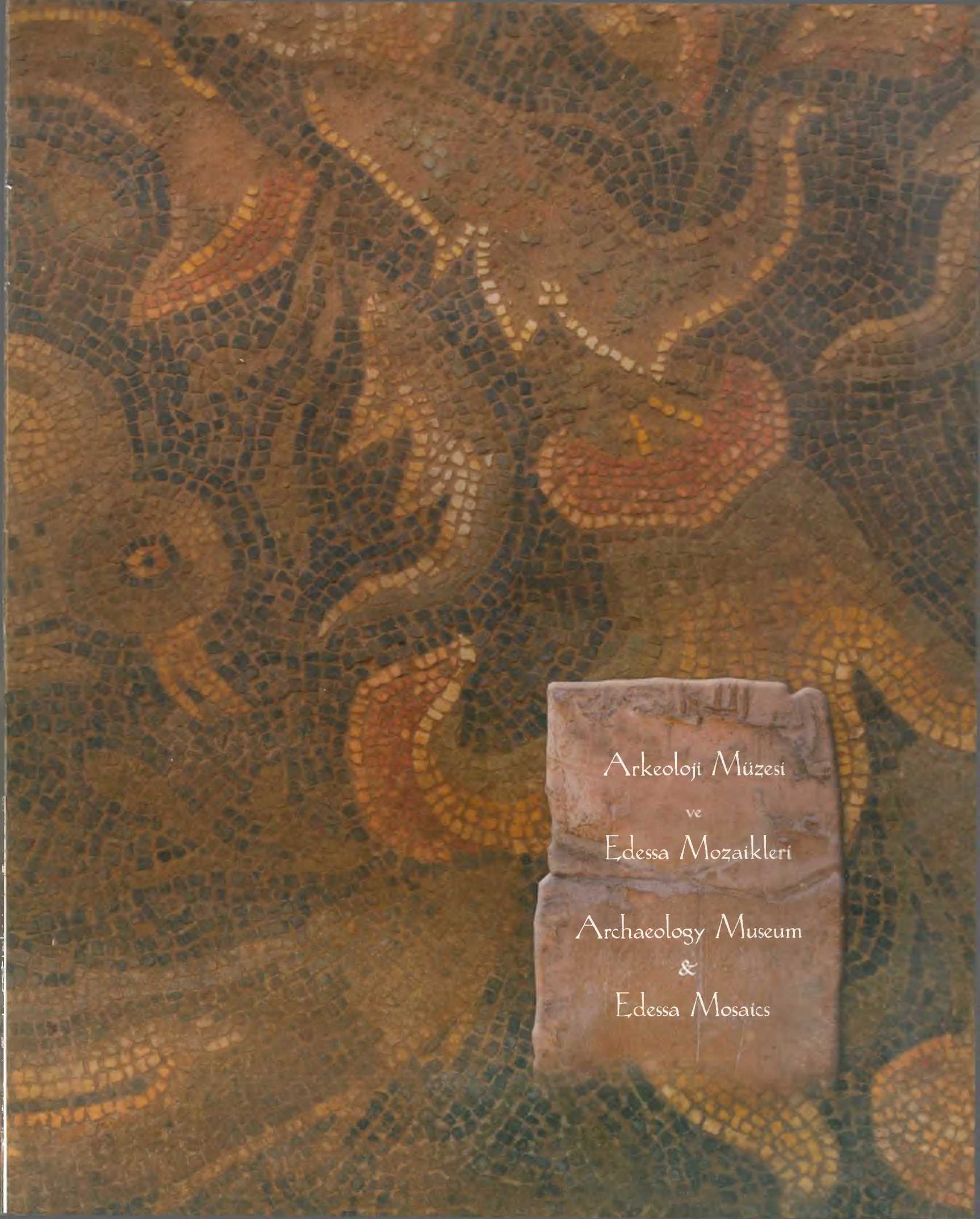

Arkeoloji Müzesi
ve
Edessa Mozaikleri

Archaeology Museum
&
Edessa Mosaics

Erkek Heykeli
Neolitik Dönem
İÖ 9000
Şanlıurfa.
Male sculpture
Neolithic Period
9000 BC
Şanlıurfa.

Taş İdoller
Eski Tunç Çağı
İÖ 3000-2000
Titriş Mezarlığı.
Stone Idols
Old Bronze Age
3000-2000 BC
Titris Cemetery.

Şanlıurfa'da gerçekleştirilen birçok arkeolojik kazı, günümüzden 11 bin yıl önce yaşamış toplumların "idol" olarak adlandırılan tanrı heykellerini de gün ışığına çıkarttı. Kalkolitik ve Eski Tunç Çağı olarak adlandırılan dönemlerde yaşayan halklar, çoktanrılı inançları gereği, taşları biçimlendirerek yarattıkları heykelleri kutsal sayarlardı.

Many archaeological excavations held at Şanlıurfa have as well revealed the god sculptures, called "idols", of the societies that lived 11,000 years ago. The people who lived during the Chalcolithic and Old Bronze Age eras, as a requirement of their polytheistic beliefs, assumed holy the sculptures they carved out of stones.

Eski ve Orta Tunç Çağı, insan ve hayvan figürinleri.
The human and animal figurines, Old and Medieval Bronze Ages.

İÖ 9000'e tarihlenen ve Göbeklitepe kazılarında bulunan aslan ve yaban domuzu heykelleri.
Lion and wild pig sculptures dated 9000 BC, found in the excavations at Göbeklitepe.

Bozova, Lidar Höyük kazılarında ele geçen balık formundaki heykel, Orta Tunç Çağı olarak kabul edilen İÖ 2000-1200 yıllarına tarihleniyor.
The sculpture in the form of a fish found at Bozova, Lidar Tumulus excavations dated 2000-1200 BC, assumed to be the Medieval Bronze Age.

Orta Tunç Çağı, İÖ 2000-1200 yıllarına ait bir başka buluntu.
Another finding that belongs to the Medieval Bronze Age, 2000-1200 BC.

Mezopotamya topraklarında yaşayan uygarlıkların en büyük tanrısı Ay'ı simgeler ve "Sin" adıyla anılırdı. Özellikle Babiller döneminde "Tanrıların Tanrısı, Tanrıların Kralı ya da Tanrıların Efendisi" olarak kabul edilen Sin, Pagan Roma döneminde "Marelaha" ismini aldı. Tanrı Sin, gökcisimlerini simgeleyen diğer tanrılar ile birlikte halkları korur, devletlerin siyasi açmazlarına tanıklık ve arabuluculuk ederdi.
Anadolu kazılarının birinde bulunan ve İ.Ö. 2000 başlarına tarihlenen bir Hitit tabletinde; Ay Tanrısı Sin ile Güneş Tanrısı Şamas'ın, Hititler ile Mittaniler arasında imzalanan antlaşmaya şahit olduğu yazıyordu. Gene bir başka tablet, Harran'daki Sin mabedinde imzalanan antlaşmayı aktarıyordu.

Müzedeki cam eserler.
Glass artifacts in the museum.

The greatest god of the civilisations that lived in Mesopotamia symbolises the moon and is called, "Sin". Especially during the Babylonian period, Sin was accepted to be the "God of the Gods, The King of the Gods or The Master of the Gods" and it took the name, "Marelaha" in the Romans' pagan period.
The God Sin protected the people, and together with the other gods that symbolise the celestial bodies, witnessed and mediated the political conflicts between the states.
On one of the Hittite tablets, dated to early 2000 BC and found at an excavation in Anatolia it is written that Moon God Sin and the Sun God Samas witnessed the agreement signed by the Hittites and the Kingdom of Mittani. Again, another tablet narrates the agreement signed in the Sin temple in Harran.

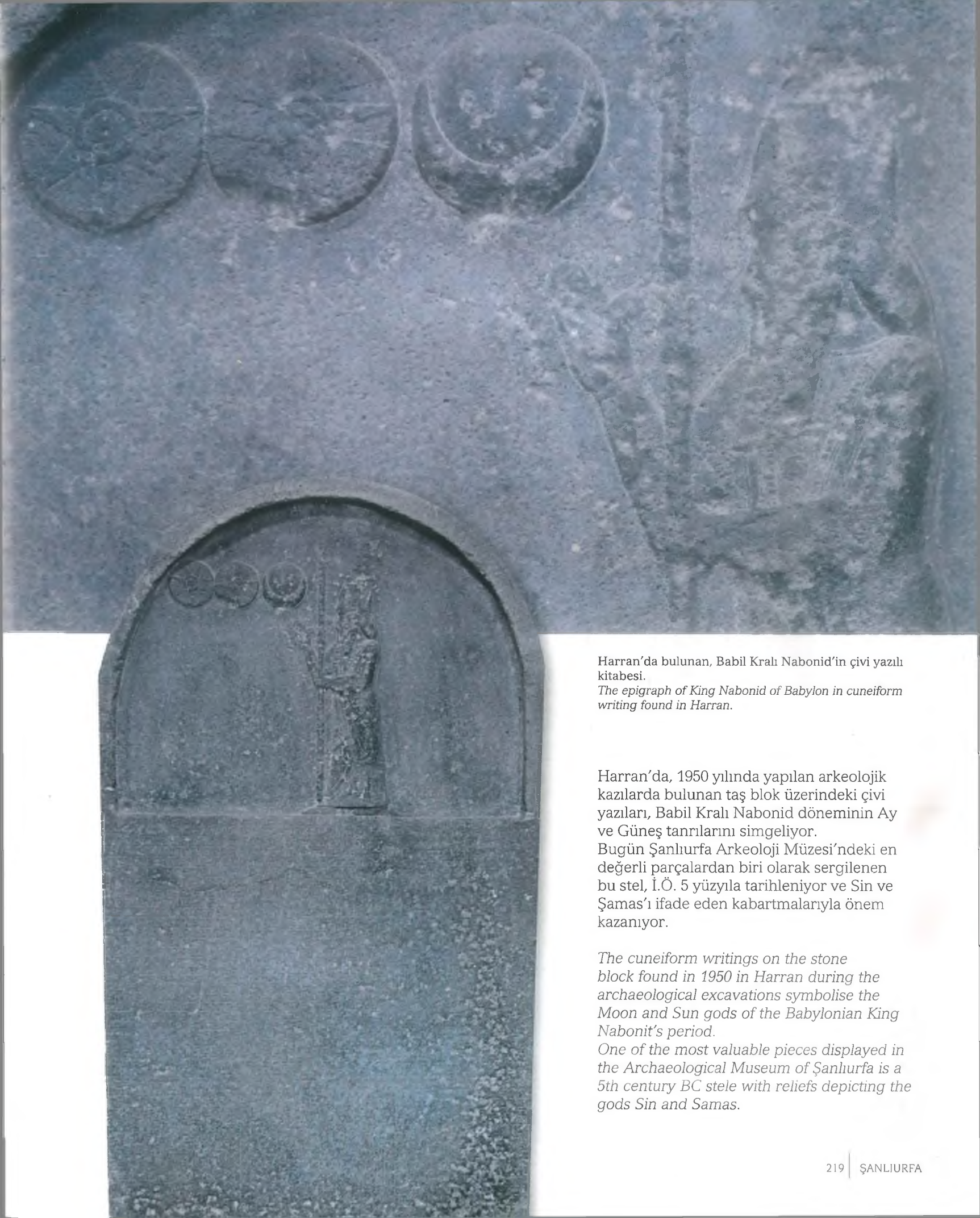

Harran'da bulunan, Babil Kralı Nabonid'in çivi yazılı kitabesi.
The epigraph of King Nabonid of Babylon in cuneiform writing found in Harran.

Harran'da, 1950 yılında yapılan arkeolojik kazılarda bulunan taş blok üzerindeki çivi yazıları, Babil Kralı Nabonid döneminin Ay ve Güneş tanrılarını simgeliyor.
Bugün Şanlıurfa Arkeoloji Müzesi'ndeki en değerli parçalardan biri olarak sergilenen bu stel, İ.Ö. 5 yüzyıla tarihleniyor ve Sin ve Şamas'ı ifade eden kabartmalarıyla önem kazanıyor.

The cuneiform writings on the stone block found in 1950 in Harran during the archaeological excavations symbolise the Moon and Sun gods of the Babylonian King Nabonit's period.
One of the most valuable pieces displayed in the Archaeological Museum of Şanlıurfa is a 5th century BC stele with reliefs depicting the gods Sin and Samas.

Müzede sergilenen Mezopotamya Uruk eserleri.
Mesopotamia Uruk artifacts displayed in the museum.

Eski ve Orta Tunç Çağına ait kap kaçak, alet ve oyuncaklar.
Pots and pans, tools and toys from the Old and Medieval Bronze Age.

Osmanlı Dönemi'ne ait, 18-19. yüzyıllardan kalma el yazması Kuran-ı Kerim örnekleri.
The Holy Koran manuscript samples from the 18-19th centuries of the Ottoman Period.

Urfa ve çevresindeki yapılarda bulunan veya bağışlanan Meryem ve İsa heykelleri.
Sculptures of Mary and Christ found in the edifices in Urfa and its vicinity or donated.

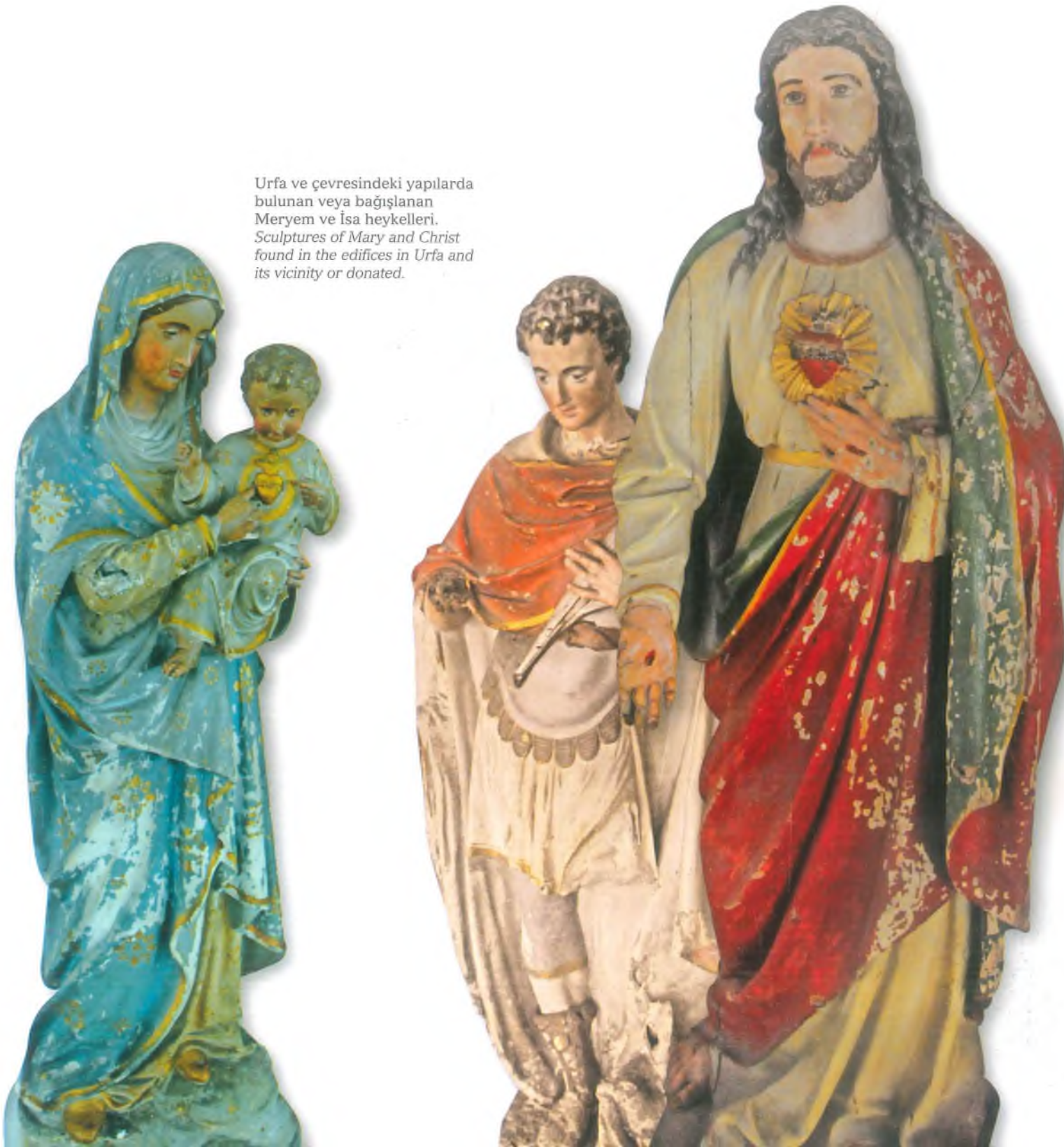

Şanlıurfa evlerine ait pencere ve kapı kanatlarından detaylar.
Details from windows and gate wings of the houses of Şanlıurfa.

18-19. yüzyıl, Osmanlı Dönemi'nden kalma lambalar, porselen ve cam eşyalar ve eski bir soy ağacı.
Lamps, porcelain and glass wares and an old family tree left from the 18-19th century Ottoman Period.

Şanlıurfa'da bulunan ve İslami dönemi simgeleyen üzüm kabartmalı, işlemeli sütun (solda) ve bahçede sergilenen lahitler.
A column with Grape reliefs, embroidered (left) and the sarcophaguses displayed in the garden symbolising the Islamic period that were found in Şanlıurfa.

Halepli Bahçe kazılarından çıkartılan Edessa mozaiklerinden bir örnek.
A sample of the Edessa mosaics found during the Halepli Bahçe (garden) excavations.

Balıklıgöl yakınındaki eski açıkhava fuar alanı için hazırlanan proje; kent merkezini, kutsal atmosferine uygun bir anlayışla yeniden yapılandıracaktı. Bu amaçla başlatılan alt yapı çalışmaları sırasında, kepçelere takılan mozaik parçaları bütün projeyi altüst etmekle kalmadı; hem Şanlıurfa'ya, hem de arkeoloji dünyasına yeni bir hazine kazandırdı.
Şanlıurfa Müze Müdürlüğü tarafından başlatılan kurtarma kazıları derinleştikçe, binlerce yıl öncesinden kalma yüzler belirmeye başladı. Edessa Antik Kenti'nin toprak altından çıkartılan mozaikleri; bugün zarif işçiliği, gözalıcı renkleri ve muhteşem figürleri ile dünyanın ilgisini bir kez daha Urfa'ya çekti.

The project made for the open-air fair grounds near Balıklıgöl was planned to reconstruct the city centre in a concept suitable to its holy atmosphere. During the construction, mosaics were discovered, which now are an added treasure both to Şanlıurfa and to the world of archaeology.
As the excavation works, carried by the Archaeological Museum of Şanlıurfa, got to deeper levels, thousands of years old faces started to appear. The mosaics of Edessa Antique City, with their fine workmanship, brilliant colours and the fantastic figures, draw the attention of the world to Şanlıurfa.

Av köpeği, Hippolyte'nin kılıcını sapladığı pantere saldırıyor. Kanlar içindeki panterin yüzü ise mozaiklerin ifade gücüne mükemmel bir örnek oluşturuyor.
The hunting dog attacks the panther that was hit by the sword of Hippolyte. The face of the panther in blood constitutes an excellent sample to the expression power of the mosaics.

Halepli Bahçe'de, oldukça geniş bir alanda devam eden kazı çalışmalarında; değerli mozaikler örtülerin altında korunurken, hemen yanında, topraktan çıkacak yeni buluntuların heyecanı yaşanıyor.
The joy of finding new artifacts excites you while the valuable mosaics are protected under covers right next to you as the excavations are in progress in a rather vast area in Halepli Bahçe.

İ.Ö. 300'lü yılların başında, Seleukos Krallığı tarafından kurulduğu bilinen antik Edessa kenti, Süryaniler'in hakimiyeti ile büyük bir krallığa dönüşmüş, Büyük İskender tarafından da Edessa ismini almıştı. Bölgeyi ele geçiren İskender, nehir kenarına kurulu bu yemyeşil kenti, doğum yeri olan Edessa'ya benzetmiş ve buraya da "suyu bol" anlamına gelen aynı ismi vermişti.
O tarihten sonra Edessa Krallığı olarak anılan kent, zenginliğin kazandırdığı muhteşem saraylar, kiliseler ve sanat eserleriyle donatılmıştı. Neredeyse tümüyle gecekondu bölgesi altında kalan kent kalıntılarından ümit kesilmişken, bugün Halepli Bahçe olarak anılan alanda ortaya çıkan mozaikler, arkeolog ve tarihçilere yeni bir kapı açtı.
İ.S. 3-5. yüzyıllarda yapılmış olduğu tahmin edilen bu mozaikleri benzerlerinden ayıran oldukça önemli özellikler var.
Bunlardan bir tanesi mozaikleri oluşturan taş parçalarının şaşılacak ölçüde küçük olmaları, diğeri ise Yunan mitolojisinin önemli oyuncularından olan Amazon savaşçılarına ait figürlerin ilk kez Anadolu'nun bu kadar doğusunda bulunması. Halepli Bahçe kazılarında ortaya çıkartılan dev eser, dört Amazon kraliçesini bir av sahnesinde buluşturuyor. Genellikle savaş sahnelerinde betimlenen Amazon kraliçelerinin bu kez avlanırken resmedilmesi; üstelik de dördünün aynı sahnede yer alması, buluntuların değerini bir kat daha artırıyor.
Panoda dört kraliçenin üçü, Yunanca isimleriyle yer alıyor ve at, panter, devekuşu, leopar, aslan, köpek, ceylan, ördek, keklik gibi hayvan figürleri ile birlikte, avlanırken yaşanan tüm duygular da aktarılıyor.

The city of Edessa, built at the beginning of the 300 BC by the Kingdom of Seleucus, was turned into a great kingdom under the sovereignty of the Assyrians and was given the name Edessa by Alexander the Great. Alexander, who controlled the region, saw that this green land by the river looked like Edessa, the town where he was born, and gave the same name meaning, "with plenty of water" to the city.
From then on, the city was called Kingdom of Edessa and was bedecked with splendid palaces, churches and artifacts. There were no hopes left for the ruins of the town which remained almost completely under the shanty region until the new door was opened for the archaeologists and historians with the mosaics found in the area now called, Halepli Bahçe.
These mosaics, which are believed to be from the 3-5th centuries AD, have important characteristics to differentiate them from other mosaics.
One of these is that, the stones pieces used are amazingly small. The other is the depiction of Amazon warriors, who have significant roles in the Greek Mythology, which is the first in this eastern part of Anatolia. The gigantic artefact, revealed during excavations at Halepli Bahçe, brings together four Amazon queens at a hunting scene. The Amazon queens appear in a hunting scene, rather than in their usual fighting scenes, making these a rare and valuable find. In the panel, three of the four queens are shown with their Greek names and the emotions of the hunt are reflected along with animal figures such as horse, panther, ostrich, leopard, lion, dog, gazelle, duck and partridge.

ΜΕΛΑΝΙΠΠΗ

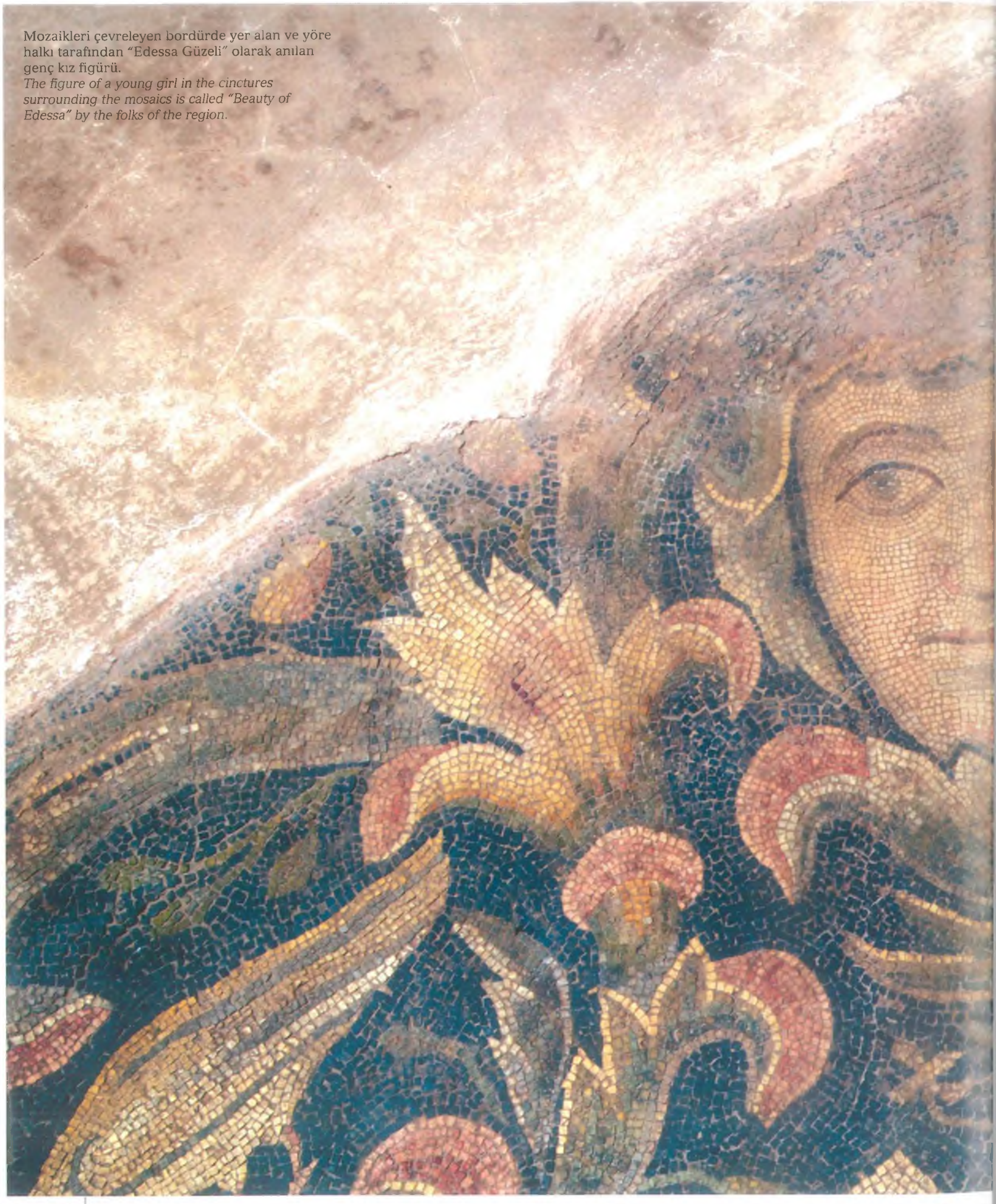

Mozaikleri çevreleyen bordürde yer alan ve yöre halkı tarafından "Edessa Güzeli" olarak anılan genç kız figürü.
The figure of a young girl in the cinctures surrounding the mosaics is called "Beauty of Edessa" by the folks of the region.

Mozaiklerde yer alan atlardan biri ve at başı, detay. *One of the horses in the mosaics and a head of a horse, detail.*

Amazon Kraliçesi Melanippe, at üstünde avlanırken. *Amazon Queen Melanippe hunting on a horse.*

Mozaiklerde yer alan dört Amazon kraliçesinden üçünün; Hippolyte, Antiope ve Melanippe'nin adları yazılı. At üzerinde resmedilmiş, dördüncü kraliçenin ise adı okunamıyor. Av sahneleri ve bordür içinde yer alan ördek, keklik ve kuş figürleri, doğallıkları ve mükemmel formları ile hayranlık uyandırıyor.

The names of three queens of Amazon are written on the mosaics: Hippolyte, Antiope and Melanippe. The name of the fourth queen, who is shown on a horse, cannot be read. The hunting scenes and a duck, partridge and bird figures in the cinctures draw admiration with their natural and perfect forms.

Halfeti
ve
Rumkale
Halfeti
&
Rumkale

Şanlıurfa il merkezinden Halfeti'ye uzanan pırıl pırıl otoyol, 100 kilometre sonra yeni bir coğrafyanın ilk ipuçlarını vermeye başlıyor. Bildik toprak rengi, uçsuz bucaksız düzlükler ve fıstık ağaçlarıyla kaplı alanlar gözden kayboluyor. Yolun sonuna sıralanmış birkaç virajdan sonra, birden bire, Akdeniz'in kıyılarını kıskandıracak bir görüntü beliriyor... Sanki sakin bir deniz kıyısı ya da masmavi bir göl kenarı gibi... Burası, 2000 yılında sular altında kalan Halfeti...

Enerji ve sulama amaçlı olarak Fırat Nehri üzerine inşa edilen Birecik Barajı, 2000 yılının Nisan ayında su tutmaya başlayınca, bölgede Halfeti'nin de içinde bulunduğu 45 köy sular altında kaldı. Bunlar arasında, Gaziantep ili sınırları içinde yer alan ve binlerce yıllık tarihi sırtlanan Zeugma gibi antik kentler de vardı, Halfeti ve Rumkale gibi köyler de. Fırat kıyısında yer alan bu köyler, sırtlarını sarp kayalıklarla örülü dik dağlara yaslıyor. Su kıyısına paralel uzanan dar alanlar ise yegane yeşillikleri. Coğrafyanın böylesine hırçın davrandığı, üstelik baraj gölü nedeniyle tarlaları, evleri yok olan köyler; şimdilerde su altında kalan yapıların yarattığı "batık kent" fotoğraflarıyla, turizmin yeni yüzü olmaya başladılar.

Halfeti'nin Rumkale ile birlikte, dört bin yıl önceye uzanan tarihi hakkında yeterli bilgiler bulunmasa da, Hitit, Asur ve Babil izlerini taşıdığı biliniyor. Kent, İ.Ö. 855 yılında Asur Kralı III. Salmanassar tarafından ele geçirildiğinde Şitamrat adını taşıyordu. Süryani, Arap, Roma, Bizans, Selçuklu ve Osmanlılar tarafından zapt edilen kentin yönetimleriyle birlikte adı da değişmişti. Yunanlılar Urima, Süryaniler Kal'a Rhomeyta, Araplar Kal'at-ül Rum, Bizanslılar, Romaion Koyla, ve Memlükler ise Kal'at-ül Müslimin adını verdiler.

Yavuz Sultan Selim döneminde Osmanlılar'a geçen kent, Urumgala ve Rumkale olarak anılmaya başlandı. Cumhuriyet döneminde, ilçe olan bölgenin merkezi Halfeti oldu. Baraj projesiyle birlikte ilçe merkezinin bir bölümü "Yeni Halfeti" adıyla Karaotlak'a taşındı. "Eski Halfeti" olarak anılan Fırat kıyısındaki yerleşim ise turizmin yeni gözdesi oldu.

The highway from the Şanlıurfa city centre to Halfeti, in mint condition, gives the first clues to a new geography after 100 kilometres. The accustomed colour of the earth, immense plains and fields covered with pistachio tress disappear. After a few curves of road, a panorama which would make the Mediterranean jealous, suddenly appears in front of you... This is Halfeti, which was under the water in 2000...

In April, 2000, as the Birecik Dam started to fill, 45 villages in the region, including Halfeti, came under the water. Among these there were antique cities with histories going back thousands of years: Zeugma within the boundaries of Gaziantep, as well as Halfeti and Rumkale villages. These villages on the river's banks, rested their backs to the steep rocky mountains. The only green is the narrow strips of land stretching along the river. The villages, with unlucky geography, and the villagers, with lost fields and homes, nowadays are the new faces of tourism with their "sunken city" photographs showing the edifices left under the water.

Although the history of 4000-year old Halfeti and Rumkale in not well-recorded, there are traces of the Hittites, Assyrians and Babylonians in the area. The city was called Şitamrat when it was captured in 855 BC by Salmanassar, the King of the Assyrians. The name of the city had changed as a new administration came with each invasion: Assyrian, Arab, Roman, Byzantine, Seljuk and Ottoman. The Greek called it Urima, Assyrians Kal'a Rhomeyta, Arabs Kal'at-ül Rum, Byzantines Romailon Koyla and the Memluks Kal'at-ül Müslimin.

The city, which passed onto the Ottomans during the reign of Yavuz Sultan Selim, started to be called as Urumgala and Rumkale. The region became a county in the Republic Period and Halfeti became the county borough. With the dam project, a part of the county borough moved to Karaotlak under the name, "Yeni (new) Halfeti". The settlement by the banks of Fırat (Euphrates) called "Eski (old) Halfeti" became the new favourite for visitors.

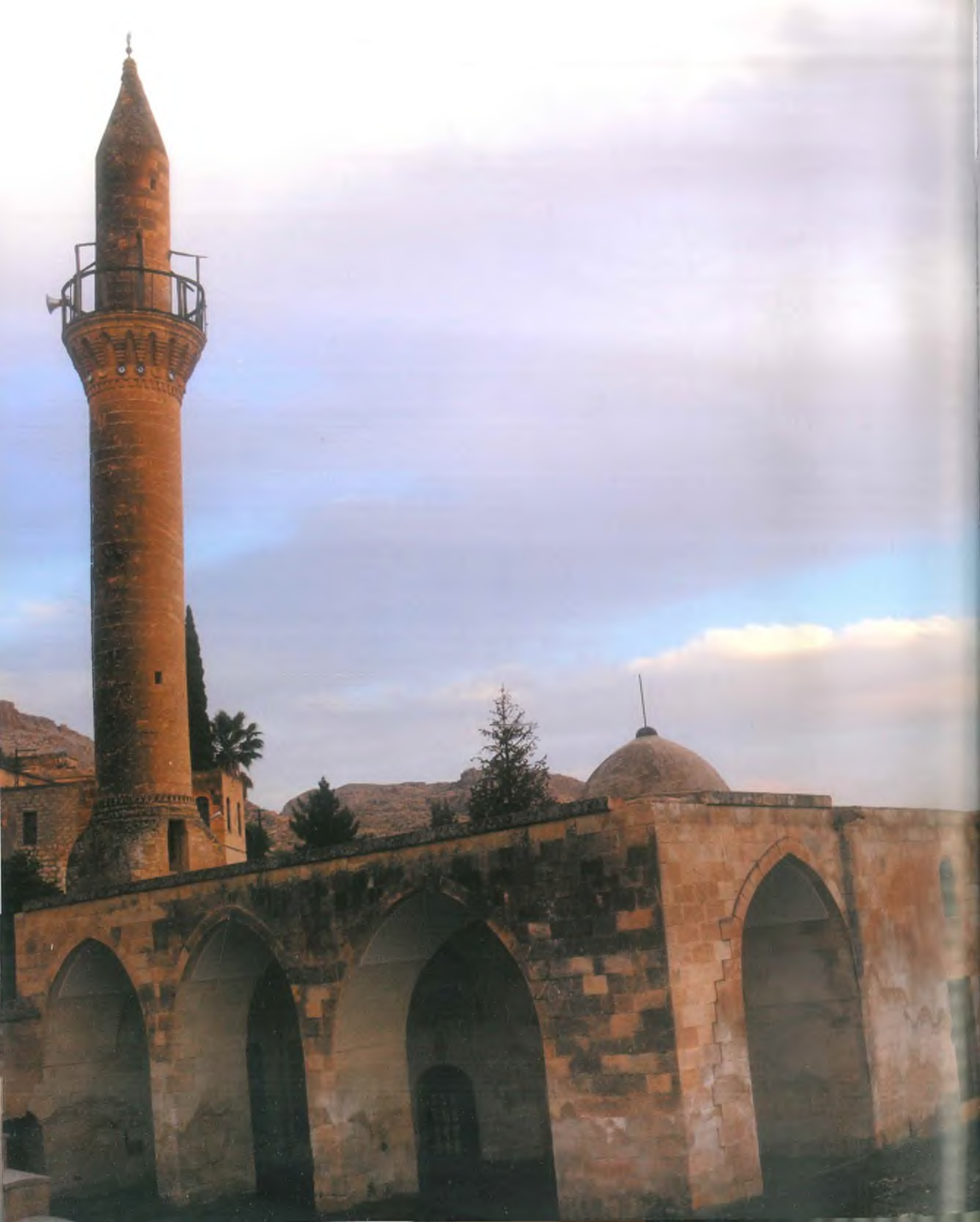

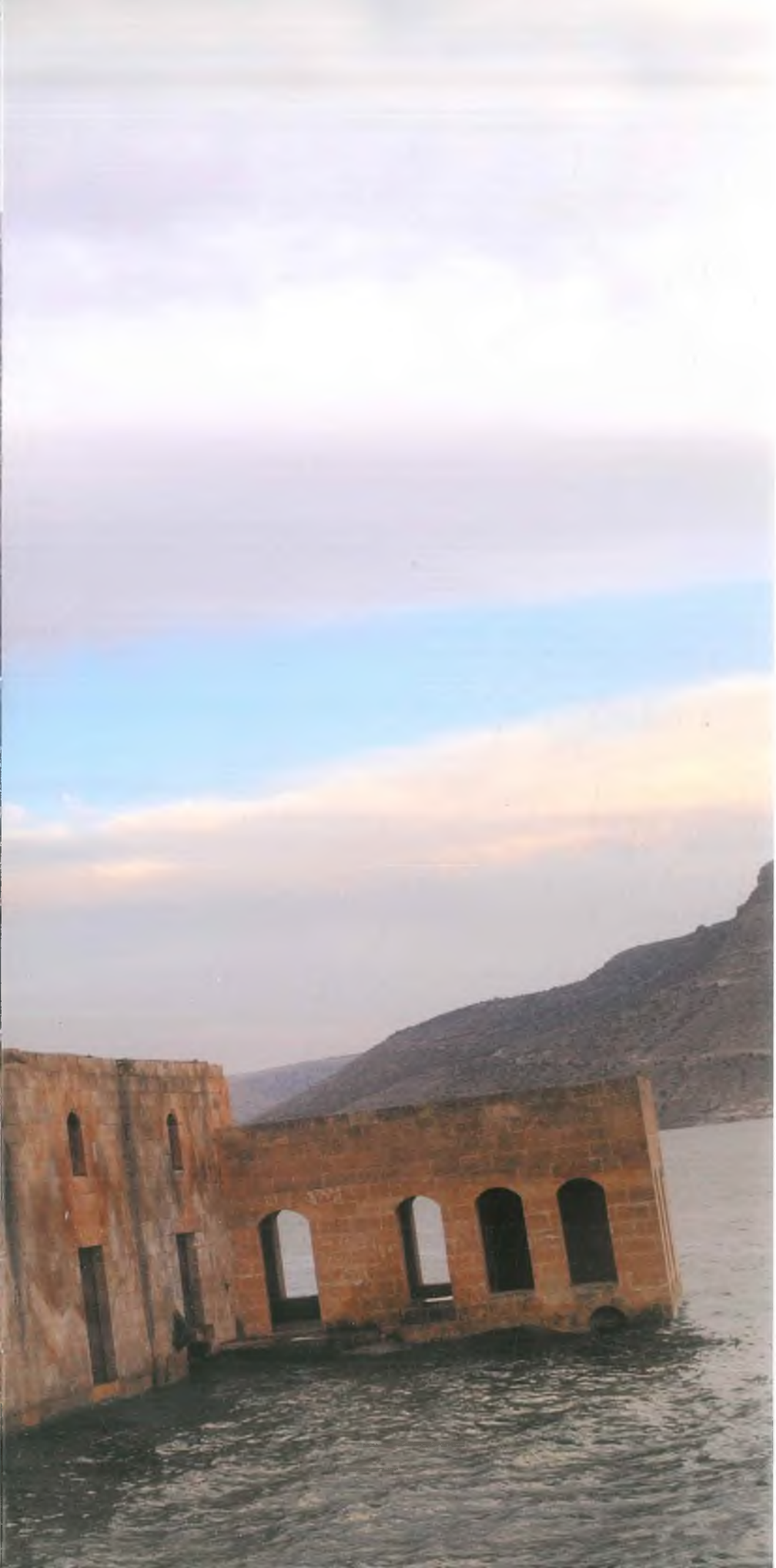

Batık Halfeti Camii.
Sunken Halfeti Mosque.

Fırat kıyısına yaslanmış eski Halfeti'nin silüeti hüzünlü bir resim yansıtıyorsa da bu haliyle bile öylesine güzel ki, hüzün yerini çok geçmeden, büyük bir hayranlığa bırakıyor. Karşıdan bakıldığında, ilk dikkat çeken yapı, yarısına kadar sulara batmış camisi. Avlusunda balıkların yüzdüğü, pencerelerine teknelerin yanaştığı bu alışılmadık görüntünün arkasında Halfeti'nin kesme taşlarla örülü evleri yer alıyor. Birbirinin arkasına büyük bir saygıyla dizilmiş bu evlerin hiç biri bir diğerinin manzarasını kesmiyor. Fırat manzaralı balkonlarından rengarenk çiçekler sarkıyor ve bu şaşırtıcı görüntüyle kent, büyülü bir atmosfer kazanıyor.

Although the silhouette of old Halfeti, resting on the banks of Fırat (Euphrates), reflects rather a sad scene it is so beautiful with its existing state that soon sadness gives way to admiration. When you look at it from across, the first edifice that draws the attention is the mosque half sunken in water. Behind this unaccustomed view, where the fish swim in the yard and boats sidle up to windows, the houses of Halfeti made of hewn stones are seen. The houses that have been lined up behind one another with such a careful planning in that not a single one of them disturb the view of another. Colourful flowers overhanging from the balconies facing Fırat (Euphrates) and with this breathtaking view the town creates a magical atmosphere.

2000 yılında, Birecik Barajı su tutmadan önce yükselen endişeli sesler; evleri, köyleri, tarihi yapıları ve antik kent kalıntılarını kurtarmaya yetmedi ama kalanlar dünyanın dikkatini Fırat kıyılarına çekti. 1844 tarihli Hamamlı Ev, 1796 tarihli Latifzade Hamamı ve 1844 tarihli Ulu Camii sular altında kalan en önemli yapılardı. Günümüze kalanlar ise Kanneci Konağı, Kız Mağarası ile yapımı 1910 yılına tarihlenen, Havana taşlarıyla örülü Hamid Bey Konağı.

There were loud cries and protests during 2000 as the Birecik Dam started to fill, but nothing could be done to save the houses, villages, historical edifices and the antique cities, but those that remained drew the attention of the world to the banks of Fırat (Euphrates). The most important edifices left under the water were the Houses with Bath of 1844, Latifzade Bath of 1796 and the Ulu Mosque of 1844. The ones that have survived are the Kanneci Mansion, Girl Cave and the Hamid Bey Mansion that was built by Havana stones in 1910.

Hamid Bey Konağı, Eski Halfeti.
Hamid Bey Mansion, Old Halfeti.

Bölgenin tarihi evleri içinde bir tanesi var ki kurtarılış öyküsü bile iki yıl süren bir serüven yarattı. Sular yükselmeden önce bölgede sular altında kalacak en önemli yapılardan biri Halfeti'nin karşısında, Fırat kıyısına kurulu Feyzullah Efendi Konağı idi.
Gaziantep sınırları içinde kalan bu iki katlı, eyvanlı, revaklı, 14 odalı konak; mimari özellikleriyle Geleneksel Halfeti Evleri için değerli bir örnek oluşturuyordu.
1901 yılına tarihlenen ve kesme taşlarla örülmüş bina için Şanlıurfa Harran Üniversitesi Avrupa Birliği Koordinatörlüğü tarafından bir kurtarma projesi oluşturuldu. Yapının önce rölevesi çıkartıldı, ardından tüm taşları tek tek numaralanarak söküldü. Konağın tüm parçaları Harran Üniversitesi Osmanbey Kampüsü'ne taşındı ve aslına uygun olarak yeniden inşa edildi. İki yıllık bir uğraş sonunda yeniden ayağa kaldırılan Feyzullah Efendi Konağı bugün, Fırat'ın kıyısında değil ama üniversitenin çiçekli bahçesinde yaşamını sürdürüyor.

There is a historical house in the region whose rescue is an adventure story, lasting two years. Before the water rise, one of the important houses that were going to remain under the water was the Feyzullah Efendi Mansion, across Halfeti by the banks of Fırat (Euphrates).
The mansion that remained within the boundaries of Gaziantep was a two storey building with a terrace, canopy and 14 rooms; it was a rare example of Halfeti Houses with its architectural features.
A rescue project was organised by the coordination of Şanlıurfa Harran University and European Union for this 1901 hew stone building. First, a building survey was made, then each stone was numbered and taken out. Each single piece of the mansion was carried to the Osmanbey campus of Harran University and rebuilt in conformity with the original. Feyzullah Efendi Mansion that was erected after two years of hard work today stands not by the banks of Fırat (Euphrates) but among flowers in the garden of the University.

Harran Üniversitesi Osmanbey Kampüsü'ne taşınarak yeniden inşa edilen Feyzullah Efendi Konağı.
Feyzullah Efendi Mansion, transported and rebuilt on the Osmanbey Campus of Harran University.

Eski Halfeti.
Old Halfeti.

Elazığ topraklarında doğduktan sonra Adıyaman ve Gaziantep sınırlarını çizerek Şanlıurfa'ya giren Fırat nehri, buradan Suriye, daha sonra da Irak topraklarına girer ve Dicle Nehri ile birleşerek Şatt'ul Arab adıyla Basra Körfezi'ne dökülür. Türkiye'nin en verimli nehri olan Fırat, Dicle ile birlikte tarih öncesi çağlardan beri bölgenin en önemli su kaynağıdır.
Yunanca Euphrates, Eski Farsça Ufratu, Akad dilinde Purattu ve Sümer dilinde Buranun olarak anılan Fırat'ın isminin, Arapça'da "tasasızlık, rahatlık" anlamına gelen "ferahat" kelimesinden geldiği düşünülüyor.
Mitolojiler, dini kitaplar, savaşlar, türküler ve aşk öykülerinin vazgeçilmez temasını oluşturan Fırat, günümüzde de bu özelliğinden hiç bir şey yitirmedi. Gün geldi; karşıdan karşıya sefer yapan sallarla can kurtardı, gün geldi gencecik bedenleri sürükledi, can aldı... Nice sevdalara tanıklık etti, adına türküler yakıldı, kimileri için "kıyametin habercisi" oldu, korkuttu... Binlerce Halfetili'nin evini, damını, toprağını yutan dev bir canavara dönüştü. Şimdilerde ise koskocaman bir deniz, pastoral bir keyif, lirik bir göl, masmavi, turistik bir yol oldu...

The river Fırat (Euphrates) with headwaters in Elazığ, define the border of Adıyaman and Gaziantep, flows into the lands of Şanlıurfa, and then enters Syria and later the Iraq's territories. Before it pours into the gulf of Basra, it unites with Dicle (Tigris) and form Shatt-al-Arab. Fırat (Euphrates), the most productive river of Turkey, since the pre-historical ages has been the most important water source in the region along with Dicle (Tigris).
It is believed that the name Fırat (Euphrates) is derived from the word "ferahat" in Arabic meaning "trouble free, comfort" and called Euphrates in Greek, Ufratu in Old Persian, Purattu in Akkadian and Buranun in Sumerian.
Fırat mentioned in mythologies, religious books, wars, folk-songs and love stories hasn't lost anything from this characteristic. Time came when it saved lives with rafts that carried people from across the banks, time came it dragged away and killed the young bodies... Witnesses so many loves, folk-songs were written in its name, for some it were frightening as being the "messenger for the judgement day"... Turned into a gigantic monster that swallowed the homes, roofs, and the fields of thousands of Halfeti villagers. Nowadays, it is a vast sea, a pastoral pleasure, a lyrical lake in full blue, emerging as an important tourist destination...

Fırat'ın suyundan mı, havasından mı bilinmez; dünya florasında ender görülülen iki çiçek türü de bu toprakların kucağında yetişiyor. Dillere destan bu iki özel türün biri Halfeti'nin Siyah Gülü, diğeri ise Mezopotamya Sümbülü.

Osmanlı döneminde, Divan Edebiyatı şiirlerinde işlenen ve 116 yıl önce keşfedildiği ileri sürülen Mezopotamya Sümbülü, Harran Üniversitesi'nde sürdürülen dört yıllık bir araştırmaya da konu oldu. Mezopotamya Sümbülü gibi bölgeye özgü endemik bir tür olarak kabul edilen diğer çiçek, Siyah Gül.

Beyaz, sarı, pembe, kırmızı gibi bilinen renklerinin ötesinde; ilkbahar ve sonbaharda koyu bir bordo rengine döndüğü için siyah olarak kabul edilen bu gülün, 19. yüzyıl ortalarında Fransa'da yetiştirilen "14. Louis" türü olduğu biliniyor. Halfeti'nin katmerli ve kokulu Siyah Gülü, her ne kadar "Halfeti dışında yaşamıyor, yaşasa da siyah olmuyor" uyarılarına rağmen, yörenin belki de en çok satılan turistik eşyaları arasına girdi bile.

It is hard to tell if its water or its air, but two rare flowers in the world grow in the cradle of these lands. One of these world famous flowers is the Black Rose of Halfeti and the other is the Mesopotamian Hyacinth. Discovered 116 years ago during the Ottoman Period and mentioned in their Divan Poetry, the Mesopotamian Hyacinth is also the subject of a 4-year study at Harran University.

Like the Mesopotamian Hyacinth, the other endemic flower kind that is unique to the region is the Black Rose.

Beyond the accustomed colours like white, yellow, pink and red; it is assumed to be black since in turns into a dark burgundy in spring and autumn and also known as the "Louis 14" type that was grown in France in mid 19th century. Double and odorous Black Rose of Halfeti has become may be the most popular tourists buy in the region despite the warnings: "It does not live outside Halfeti; if it does, it does not turn black."

Tarımdaki şansını yitiren Halfetililer, Fırat'ın turistik değerini keşfedince, tekne turizmine yöneldiler. Rumkale, Beresul, Zeugma, hatta Atatürk Barajı gibi yörelere düzenlenen bu turlar, yoğun ilgi görmeye başladı. Yerli ve yabancı turistlerin beğenisi arttıkça, Halfeti'nin de gelişimi şekillenmeye başladı. Kısıtlı sayıda da olsa küçük pansiyonlar, su üstündeki sevimli restoranlar ve el sanatlarına ilişkin mütevazi tezgahlar; gelecekteki büyük potansiyele göz kırpıyor.

The people of Halfeti, who lost their livelihood in agriculture, turned to boat-tourism when they discovered this potential of Fırat. The tours draw great attention and can be arranged in Rumkale, Beresul, Zeugma and even Atatürk Dam. The development of Halfeti is progressing steadily thanks to the increased appreciation for its potential for tourism. Even at small numbers, the little pensions, the cute restaurants on water and humble counters displaying handicrafts are precursors to what is to come in the bright future of this area.

Geleneksel usullerle hazırlanan Haşhaş Kebabı, Kemeli Kebap, Çiğ Köfte, Erik Tavası, Dolma Eziği, Lövlez Dürümü, Semsek, Mukaşşerli Pilav gibi yöresel isimler taşıyan pek çok lezzet bir yana, Fırat'a özgü Şabut balığı bir yana...
Fırat'ın sularında tutulan ve yaklaşık 15 kilo ağırlığı olan bu balık Halfeti sofralarının baştacı. Kuşbaşı parçalara bölündükten sonra nar ağacından yapılan tahta çubuklara geçirilerek pişirilen Şabut balığı, yalnızca Halfeti'ye özgü bir lezzet kazandırıyor.

So many tastes, which traditional regional names such as Haşhaş (poppy) Kebab, Kemeli (with a vegetable tasting like mushroom) Kebab, Çiğ Köfte (raw meatballs), Erik Tavası (fried plum), Dolma Eziği, Lövlez Dürümü, Semsek (a kind of pita) and Mukaşşerli (with pealed peas) Pilaf, are prepared in the traditional way in one side and the Şabut fish of Fırat to the other...
The Şabut fish is only found in the waters of Fırat weights approximately 15 kilograms and is always welcome to the tables of Halfeti. The fish is cut into small cubes and then skewed after been placed on pomegranate sticks and the result is a taste only unique to Halfeti.

Fırat'ın sularında dümen tutan kaptanlardan
Ali Sevengüler (üstte) ve Fırat'ın muhteşem koyları...
One of the captains, Ali Sevengüler, who cruises the waters of Fırat (above) and the splendid bays of Fırat...

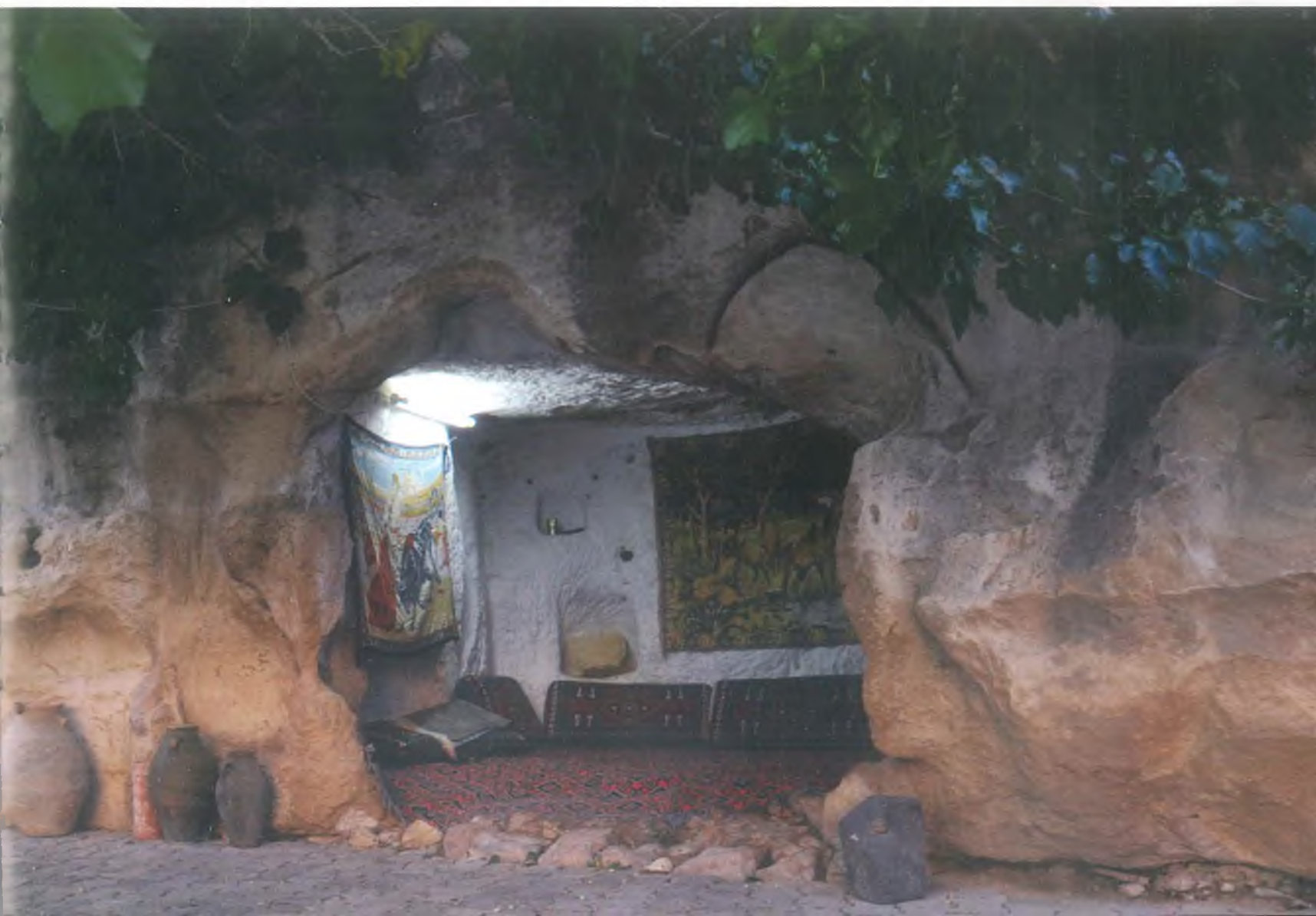

Fırat'ın iki kenarında yükselen kayalıklar.
Rocks rising by the sides of Fırat.

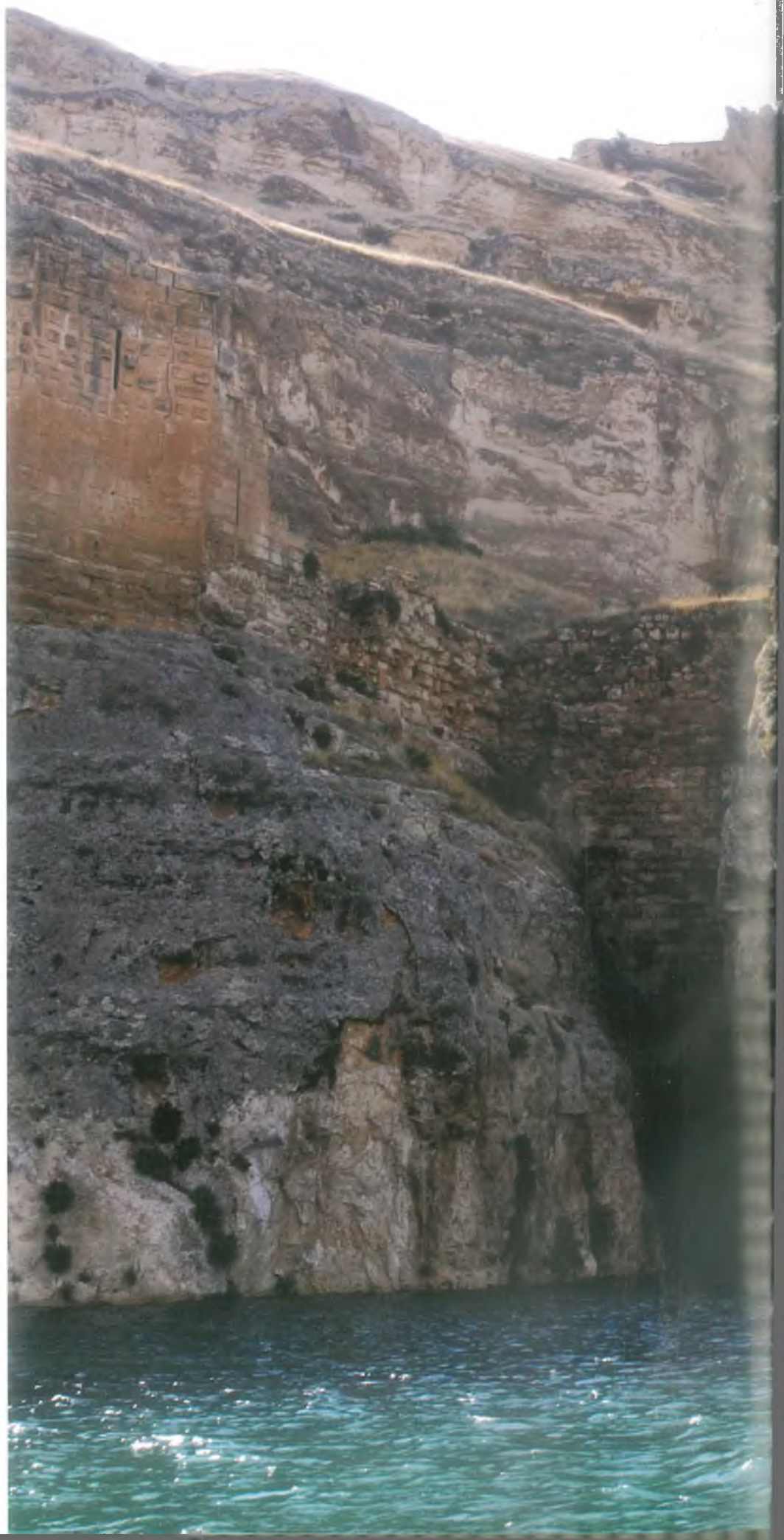

Duvar gibi yükselen dağların arasında kendisine yol bulan Fırat, her dönemecin ardında bir başka sürpriz biriktiriyor. Binlerce yıldır akan suya yenik düşerek, derin kanyonlar halinde yırtılmış kayalar; hem unutulmaz görüntüler sunuyor, hem de bölge hayvanları için ideal sığınaklar yaratıyor.

Fırat, finding its way through the mountains that rise like walls, accumulates a different surprise at each turn. The rocks, sliced by waters flowing for eons, are shaped in the form of deep canyons, present an unforgettable panorama and also provide an ideal shelter for the region's wildlife..

Kale'den Fırat Nehri'nin görünüşü.
The view of the River Fırat from the Castle.

Eski Halfeti'den başlayan tekne yolculuğu; işte bu kanyonların arasından döktüğü peşpeşe görüntülerle herkesi büyülüyor. Durgun, sakin ve masmavi süren yolun ilk durağı Rumkale...
İskeleye bağlanan tekneden inip de başınızı gökyüzüne kaldırdığınızda, Altın Kale'nin göz kamaştırıcı ışıkları doluyor ruhunuza...

The boat trip that starts from the Old Halfeti mesmerises everyone with the views as sailed along through these canyons. The first stop of this placid, calm and deep blue cruise is Rumkale...
When you raise your head to the sky as you get off the boat at the pier, the sparkling lights of the Altın Kale (Golden Castle) fills your soul...

Rumkale'nin kale duvarları.
Castle walls of Rumkale.

Kale kapılarından biri ve kaleden denize inen patika, Kale kapılarının birinin içinden geçiyor (solda). Aziz Nerses Kilisesi'nin ayakta kalan duvarı ile hemen altındaki Barşavma Manasırı kalıntıları (sağda).
One of the gates of the castle and the pathway that leads to the sea pass through one of the castle gates (left). The wall of St. Nerses Church that is still standing and the ruins of Barsavma Monastery right beneath it (right).

Şitamrat adıyla başlayan Rumkale'nin yaşamı, bugün binlerce yılın izlerini taşıyor. Bölgedeki yerleşimin merkezi olan Rumkale, Asurlular'dan bu yana hemen tüm uygarlıkların önemsediği bir kent olmuştu. Hıristiyan inancı içinde de ayrı bir yeri olan Rumkale'nin çevresindeki mağaralardan biri; "Havari Johannes tarafından İncil'in nüshalarının çoğaltıldığı" yer olarak kabul ediliyor ve kutsal sayılıyor. Dimdik duvarlardan oluşan kale duvarının ardında, tepede yer alan kalıntılar arasında Aziz Nerses Kilisesi ve Barşavma Manastırı farkediliyor.
Bir dönem başpiskoposluk merkezi olduğu bilinen kent, Hıristiyan dünyasına ait pek çok izi kaybetmişse de 12. yüzyıla tarihlenen Aziz Nerses Kilisesinin yıkık duvarı üzerinde yer alan iki taş levha, sırları aydınlatıyor. Patrik Nerses tarafından ya da onun anısına inşa edildiği düşünülen kilise, 13. yüzyıla kadar Ermeniler tarafından kullanılmış, 17. yüzyılda Türkler tarafından ele geçirilince camiye dönüştürülmüş.
Kilisenin hemen altında fark edilen kalıntıların ise Barşavma Manastırı'na ait olduğu düşünülüyor. 13. yüzyılda Yakubi Azizi Barşavma tarafından yaptırılan manastır yıkıntısı, bugün en çok içindeki büyük su kuyusu ile ilgi topluyor.
Kenti çevreleyen ve ihtişamından bugün bile hiç bir şey kaybetmemiş sur kalıntıları, günbatımında öylesine bir renge dönüşüyor ki buraya "Kale-i Zerrin (Altın Kale) adını veren Osmanlılar'ı haklı çıkartıyor...

The history of Rumkale, commenced with the name Şitamrat, now harbours the traces of thousands of years. Rumkale, a settlement centre the region, has been a town of importance for almost all the civilisations, beginning with the Assyrians.
One of the caves close to Rumkale has a remarkable place in Christianity; it is assumed that this was the cave where the "Bible was duplicated by Apostle Johannes" and therefore considered to be holy. Among the ruins on the crest, behind the rigid walls of the castle, St. Nerses Church and Barsavma Monastery are spotted. Although there is little left of the early Christian world in this town which was a principal centre for a period, two stone tablets found on the ruined walls of St. Nerses Church of 12th century sheds some light on the past. The church that is believed to be built by or to the honour of Patrick Nerses was used by the Armenians up to 13th century and converted into a mosque after being captured by the Turks in 17th century. The ruins found right beneath the church are thought to belong to Barsavma Monastery. The ruins of the monastery that was procured in 13th century by the Jacobean St. Barsavma now draws attention with a large indoor water well.
The remains of the walls that surround the town have not lost anything from their resplendence; at sunset they turn into such a colour that it confirms what the Ottomans called it, "Kale-i Zerrin" (the golden castle)...

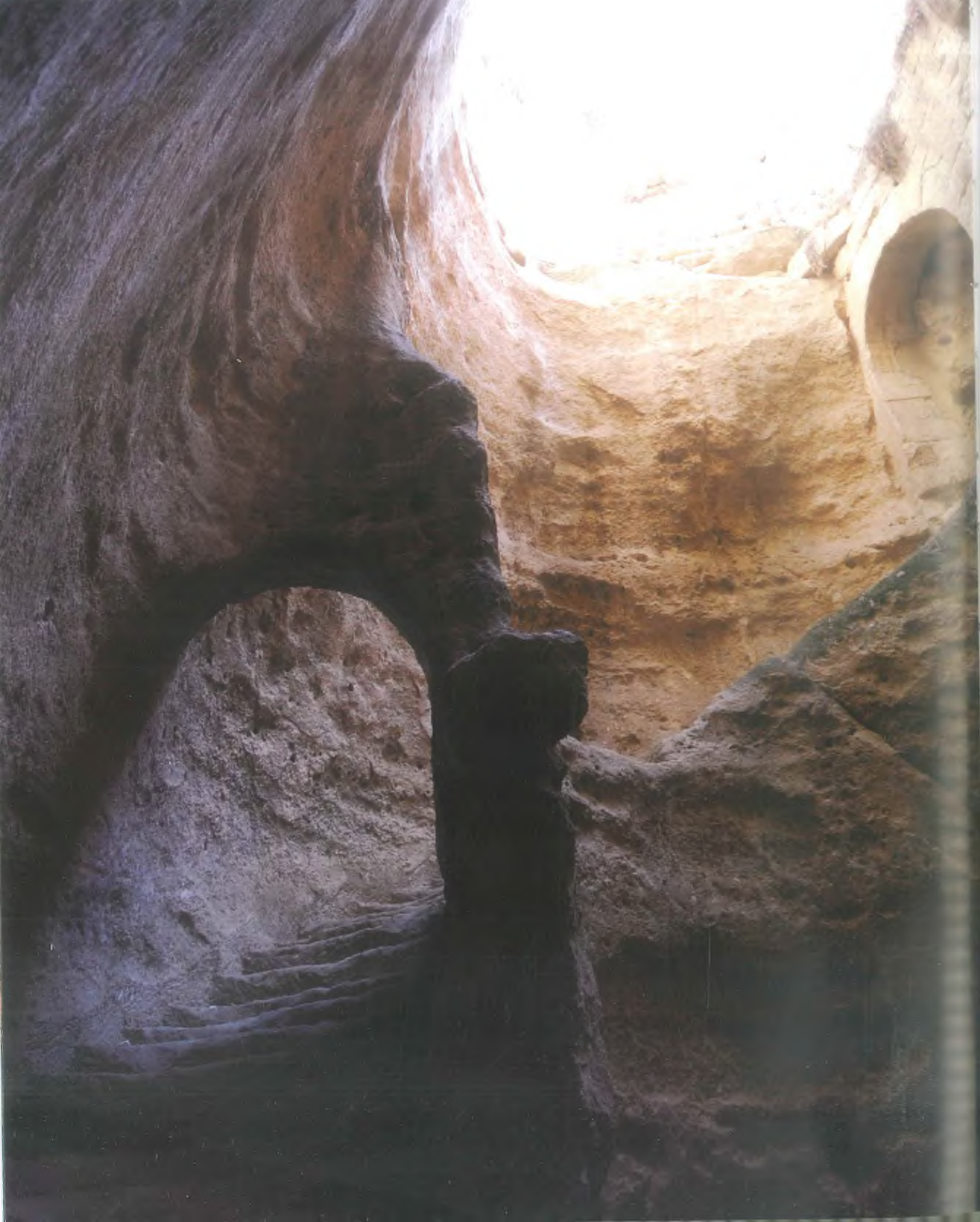

Barşavma Manastırı içindeki su kuyusunun aşağıdan ve yukarıdan görünüşü.
The view of the indoor well of Barsavma Monastery from below and above.

Rumkale'nin tepesindeki kalıntılar.
The ruins at the crest of Rumkale.

Rumkale'nin kale duvarları.
The city walls of Rumkale.

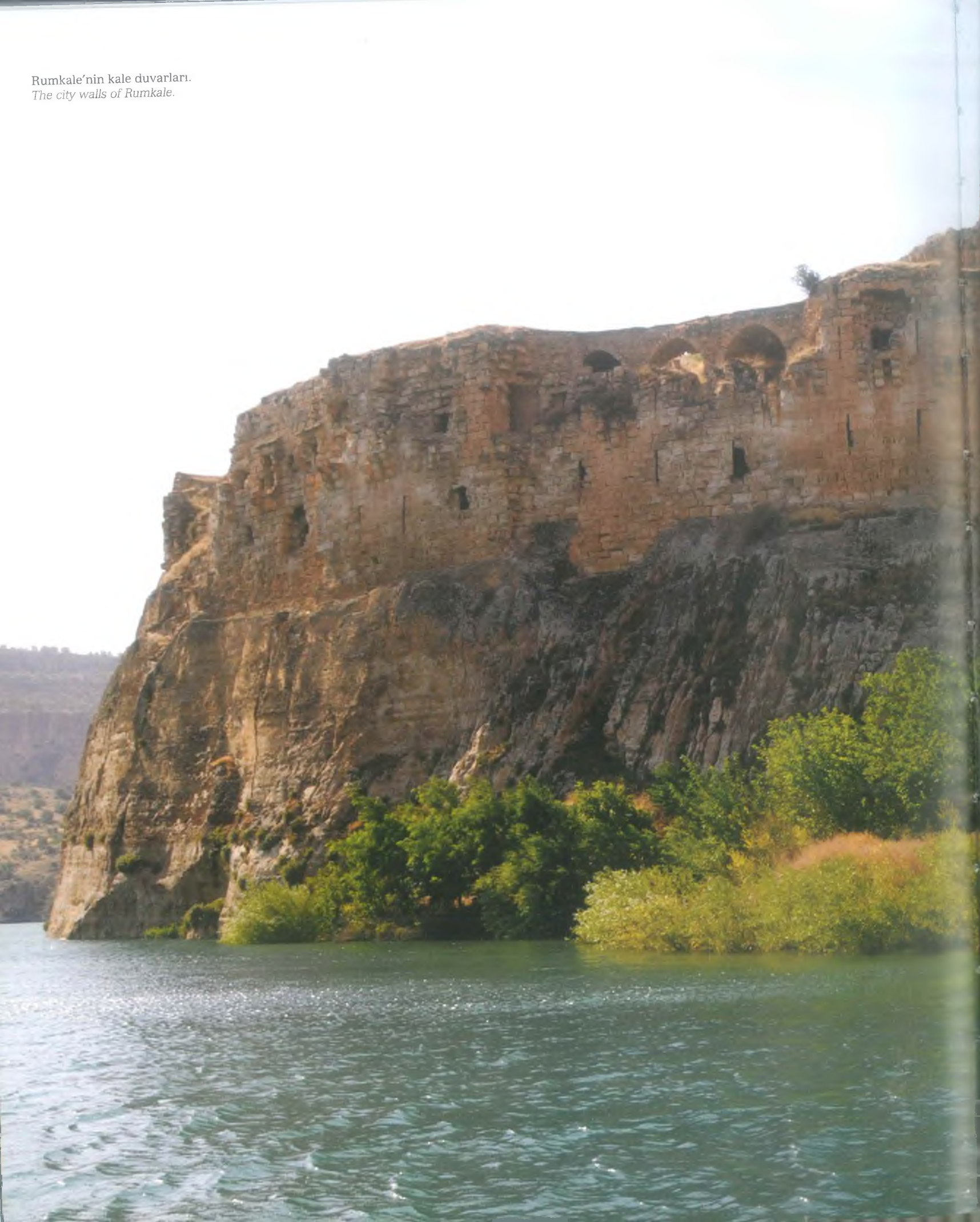

Birecik Baraj Gölü'nün, yarattığı en hazin tablolardan biri, belki de bu fotoğrafta düğümleniyor.
Önce Beresul, sonra Savaşan isimleriyle anılan ve şimdi artık "batık kent" olarak fotoğraflara yansıyan köy yolunun yarım kalmış öyküsü...
Beresul köyünü dünyaya ve umutlara bağlamış; hasreti, kavuşmayı, acıları taşımış, iyi-kötü nice habere sırdaş olmuş bu toprak yol, sözün bittiği yeri işaret ediyor. "Fırat'ın masalı, büyülü nehir, turistik yöre" gibi romantik yorumlar, burada, gerçekle yüzleşiyor.
"Yarım kalmış yaşamlar"a sessizce boyun eğmiş toprak yol; tokat gibi acıtıyor ruhları...

Maybe one of the saddest images created by the Birecik Dam Lake is hidden in this photograph.
The unfinished story of the road to the village that was once called Beresul, then Savaşan and now the "Sunken Town"...
This dirt road that connected the village of Beresul to the world and hope; carried along the yearning, reunion and sorrow, kept secret so many news, good and bad, pointed out to the place where there is nothing to say. Romantic interpretations like, "the tale of Fırat, the charming river, tourist region" face the reality here.
The dirt road that unwillingly accepted these "unfinished lives" hurts the souls like a slap on the face...

Bir bilmecenin eksik parçası gibi öyküyü tamamlayan en klasik fotoğraflardan biri de bu. Alt sıradaki evleri ile birlikte minaresinin yarısına kadar sulara gömülen köy, dünya basınına da yansıyan fotoğraflarıyla, kederli öyküsüne beklenmedik bir şöhret ekledi. Beresul ya da Savaşan Köyü... Şimdilerde Halfeti'den kalkan tekne turlarının vazgeçilmez durağı. Henüz yalnızca çay-kahve ya da mütevazı bir yemekle yetinilen bu turistik mola, gelecek yıllara büyük potansiyel vaad ediyor.
Yamaçlarında dizili ve hemen hepsi boş duran taş evlerinin; yakın yıllarda birer butik otele dönmeyeceğini, manzaralı teraslarda akşam içkilerinin yudumlanmayacağını, sahilinde zarif teknelerin dizilmeyeceğini, ahşap iskelelerden serin sulara atlanmayacağını kim söyleyebilir?..

This is one of the photographs that complete the story like the missing puzzle piece. The house in the bottom row and half of the minaret of the village is sunken: the photograph was published worldwide, drawing unexpected fame to its story full of sorrow.
The village of Beresul or Savaşan... Nowadays the compulsory stop of the boat trips that leave from Halfeti, a touristic stopover where only tea or coffee or a humble meal is served, has a promising future. Who can say that the deserted stone houses at the slopes shall not turn into boutique hotels in a near future, where the evening drinks are taken at the scenic terraces, fine boats lined up below along the shore and people jumping into water from the wooden piers?..

Beresul kıyısında, ağaçlar arasındaki bu kır kahvesi, şimdilik bir tek aile tarafından işletiliyor ve zaman zaman sular daha da yükselen sularla kovalamaca oynuyor. Şerefelerine kadar suya batmış camii minaresi ise hala "en çok fotoğrafı çekilen görüntü" olmaya devam ediyor.
At the Beresul shore, the field café under the trees is run by a family. They have to move things around at the dictate of the occasional tide. The minaret of the mosque that is sunken to the balconies is still the image left in the minds of most visitors.

Şanlıurfa'nın tümünde görülen kaya ve mağara yapısı, Halfeti çevresinde, hele de Fırat kenarlarında daha da belirginleşiyor. Irmak boyu sağlı sollu yükselen duvarlar, mağaraların bolluğu nedeniyle yer yer delik-deşik bir görüntü sunuyor.
Beresul'un karşı yakasında da devam eden bu doku, bir başka özelliği ile benzerlerinden ayrılıyor.
Önünde incir ağaçlarının yükseldiği oyuğun (üstte, küçük fotoğraf), İncil'in nüshalarının çoğaltıldığı mağara olduğu ileri sürülüyor. Bazıları bir kral kızının sarayı, bazıları kutsal oyuk, bazıları da isimsiz kahramanlar olarak tanıtılan bu mağaralar; günümüzde, yırtıcı kuşları ve nesli tükenmekte olan hayvanları barındırıyor.

Rock and cave texture, which is seen almost in all Şanlıurfa, becomes clearer around Halfeti, especially at the banks of Fırat. The walls that rise on both sides along the river, present a spongy image because of the abundance of caves.
This same texture also continues on the banks across Beresul and is distinguished from its similar textures with another characteristic. The niche that is covered by fig tress (above, small photograph) is claimed to be the cave where Bible was duplicated.
Today, these caves that are introduced as the palace of a princess, a sacred niche or devoted to no-name heroes provide shelter to the raptors and almost extinct animals.

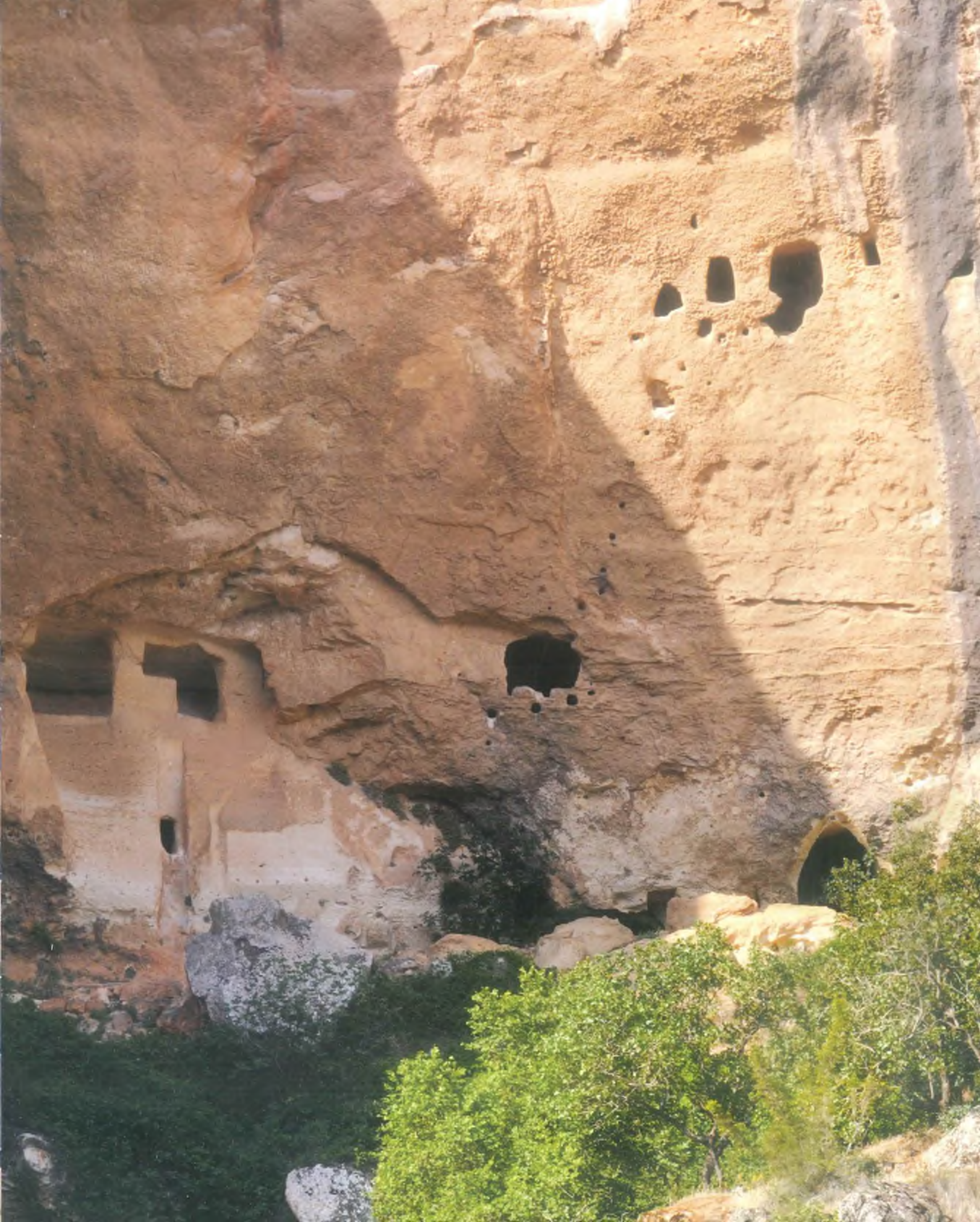

Halfeti'nin üstünde, Yukarı Göklü Köyü'nde yer alan Kanterma Mezrası Hanı, yöre halkı tarafından "Selçuklu Hanı" olarak tanınıyor.
Köyün dışında, hemen yol kenarında yer alan kalıntılar; yuvarlak kemerleri ve taş zeminleriyle yapının mimari özellikleri hakkında fikir veriyor. İzler; kapalı bölümlerin, avlunun ve kemerlerin sınırlarını işaretliyor. Tarihsel geçmişi hakkında kesin bilgiler bulunmayan hanın yapım yılı da bilinmiyor.

Kanterma Hamlet Inn located in the Yukarı (upper) Göklü Village above Halfeti is known by the local folks as the "Seljuk's Inn".
Outside the village the ruins by the roadside give an idea on the architectural features of the edifice with the round arches and stone surfaces. The traces point out the boundaries of the indoor sections, the yard and the arches. The date of construction and the historical past of the inn are still up to debate.

Kanterma Mezrası Hanı.
Kanterma Hamlet Inn.

Birecik
ve
Urfalı Kuşlar
Birecik
&
Birds of Urfa

Atatürk Barajı.
Atatürk Dam.

Eski Çağlar'dan bu yana kutsal sayılan iki önemli nehir; Dicle ve Fırat, Mezopotamya topraklarına cenneti de yaşattı, cehennemi de... Her ikisi de Anadolu'dan doğan bu nehirlerin kenarına ip gibi dizilen şehirler, uygarlık tarihinde derin izler bıraktılar.
Yirminci yüzyıl ile birlikte, kuraklığın ağır bir bulut gibi üzerine çöktüğü Güneydoğu Anadolu Bölgesi, yani Bereketli Hilal'in toprakları yeniden yeşermeye başlıyor. Bölge için kısaca GAP olarak anılan dev proje, Fırat'ın üzerine Türkiye'nin en büyük barajlarını inşa etti. Keban, Karakaya, Atatürk, Birecik ve Karkamış Barajları olarak sıralanan bu beş büyük göl, yöreye bir kez daha bereketi taşımaya başladı. Bunlar arasında en büyük proje hiç kuşkusuz Atatürk Barajı oldu. Enerji ve sulama amaçlı olarak Şanlıurfa ve Adıyaman illeri arasına kurulan ve Avrupa ile Türkiye'nin en büyük yapısı olan Atatürk Barajı, dolgu hacmi açısından dünya altıncısı olarak kabul ediliyor.
Bütünüyle Türk işçi ve mühendisleri tarafından inşa edilen ve 1992 yılında işletmeye açılan barajın 8 türbini var. 169 metre yüksekliğindeki baraj, 2400 MW gücüyle yıllık 8900 GWh elektrik üretim kapasitesine sahip.

The two rivers, Dicle (Tigris) and Fırat (Euphrates) that have been considered sacred ever since the Old Ages, brought the heaven and also the hell to the lands of Mesopotamia... The rivers and the cities, lined up like beads on a string along the banks of waters originating from Anatolia, left deep traces in the history of civilisations. With 20th century, the South-eastern Anatolia Region, in other words the land of the Fertile Crescent, where drought was once a common nightmare, has started to turn green again. A massive dam building project on Fırat (Euphrates) in the region, known by its acronym GAP, brought Turkey its biggest dams. The five great lakes listed as the dams of Keban, Karakaya, Atatürk, Birecik and Karkamış started to bring fertility to the region once again.
No doubt that the biggest project among these has been the Atatürk Dam. Atatürk Dam, the biggest edifice of Europe and Turkey was built between the cities of Şanlıurfa and Adıyaman to supply irrigation water and electricity, is assumed to be the world's 6th largest earthen dam.
The dam, built by Turkish labour and engineers, was inaugurated in 1992 and it has 8 tribunes. The dam has a height of 169 metres and 8900 GWh annual electricity generating capacity with 2400 MW power.

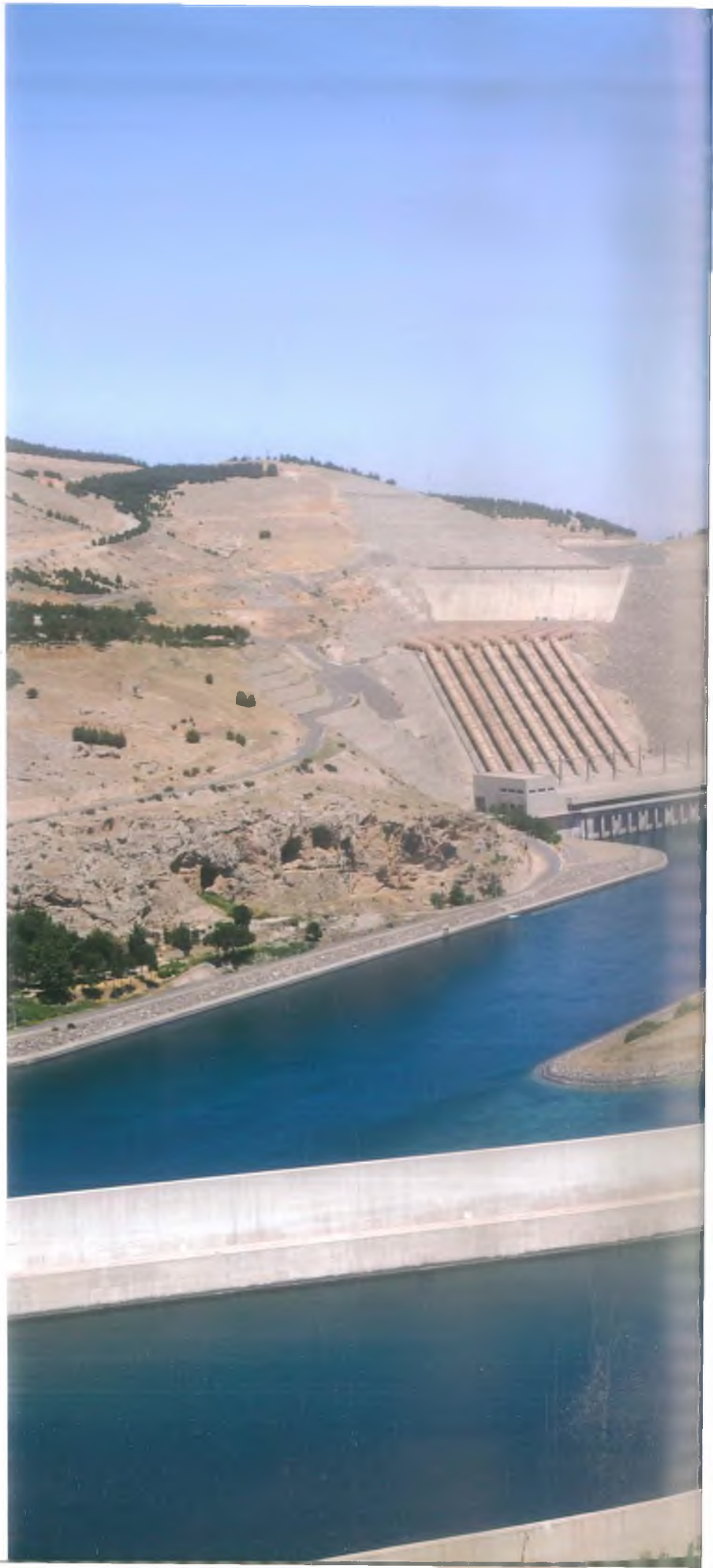

D S İ

Atatürk Barajı.
Atatürk Dam.

Atatürk Barajı'nın hizmete girmesiyle birlikte, devasa bir göle kavuşan Şanlıurfa'nın, özellikle Bozova ve Suruç ilçeleri büyük bir değişim geçirmeye başladı. Yaylak olarak da bilinen Baziki Ovası, tarım alanında Harran'a rakip olurken; bölge insanı yepyeni bir yaşam kültürü ile tanıştı: Su sporları...
Atarük Baraj Gölü kıyısına inşa edilen tesisler sayesinde gençler, suyla, su sporlarıyla kaynaştı. Özellikle hafta sonları Urfalılar için mavi-yeşil bir dünya sunan tesisler, yeni bir eğlenme ve dinlenme merkezi yarattı.

Atatürk Baraj Gölü.
Atatürk Dam Lake.

With the Atatürk Dam put into service, a gigantic lake in Şanlıurfa's districts Bozova and Suruç was formed, bringing significant changes to the area. The Plain of Baziki, known as Yaylak, can now compete in agriculture with the Harran region and the people of the area now enjoy a new activities. Water sports... Using the facilities built by the shore of Atatürk Dam, the youth commingle with water and water sports. The recreation centre brought a new world of blue-green to the people of Urfa, providing entertainment and sports.

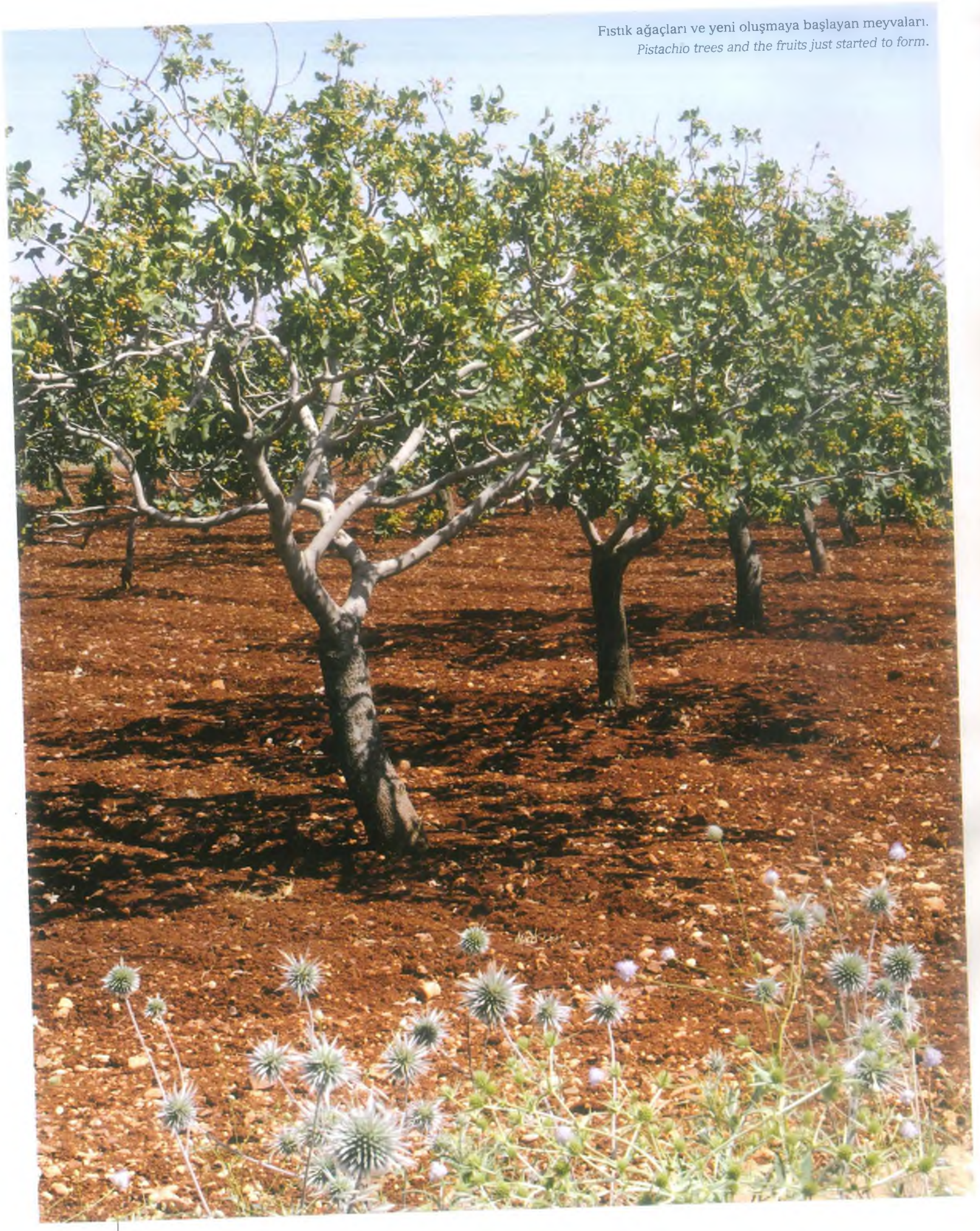

Fıstık ağaçları ve yeni oluşmaya başlayan meyvaları.
Pistachio trees and the fruits just started to form.

Birecik Köprüsü.
The Bridge of Birecik.

Halfeti'nin hemen batısında, gene Fırat'ın kenarına kurulu bir başka önemli merkez, Birecik. İ.Ö. 2. bine uzanan ve Hititler'le buluşan tarihindeki ilk ismi Birthe. Araplar tarafından Bireh olarak anılan kentin adı Türkçe'ye "Küçük Kale" anlamına gelen Birecik olarak geçiyor.
Birecik'in tarihi, 1894 yılında Eski Taş Devri'ne ait bir baltanın bulunmasıyla başlıyor. "Birecik Baltası" adıyla anılan bu alet, bölgede İ.Ö. 10 bin yıl önce insanın var olduğunu kanıtlıyor.
Sonraki dönemlere ilişkin kayıtlar; Hurri-Mitanniler ile buluşuyor ve ardından sırasıyla; Hitit, Asur, Makedonya, Seleukos, Roma, Bizans, Arap, Artuklu, Moğol, Memluk ve Osmanlı egemenliklerini sürüklüyor. Birinci Dünya Savaşı sonrasında İngilizler ve Fransızlar tarafından işgal edilen Birecik, Cumhuriyet ile birlikte Şanlıurfa'nın ilçelerinden biri oluyor.
Birecik'in önemli ticaret yollarının kavşağında yer alması, geçmişindeki çeşitliliği de açıklıyor. Asur döneminden kalma çivi yazılı tabletlerde adı geçen Mezopotamya'nın bu önemli kenti; bir zamanlar tersanesinde inşa edilen gemileri, zeytinyağı, sabun ve kendir üretimi ile şöhretinin doruğundaydı. Milattan önceki dönemlerde, karşı kıyısında kurulu Zeugma Antik Kenti'ne bir köprüyle bağlandığı bilinen Birecik, bu bağlantının sağladığı avantajı bin yıllar boyu kullanmış, böylece ulaşım ve ticaretin geliştirdiği değerli şehirlerden biri olmuştu.
Yıkılan köprünün yerine, uzun yıllar sallarla kurulmaya çalışılan bu bağlantı, çoğunlukla Fırat'ın köpürüp taşmasıyla kesintiye uğradı. 1956 yılında hizmete açılan 720 metre uzunluğundaki bu köprü, bugün Şanlıurfa otoyolunu doğrudan Gaziantep'e bağlıyor.

Birecik is another important centre set by Fırat, right at the west of Halfeti.
The first known name of the town is Birthe, which go back to 2000 BC to the Hittites. The Arabs called the town Bireh and the Turks call it "Birecik," meaning, "Small Castle."
The history of Birecik starts with the 1894 discovery of an axe from the Old Stone Age. This discovery, known as the "Axe of Birecik," proves that human were active in the region since at least 10,000 BC.
The records related to the periods to follow refer to sovereignties; first with the Hurri-Mitanni and then in chronological order with Hittite, Assyrian, Macedonia, Seljuk, Roman, Byzantine, Arab, Artuqid, Mogul, Memluks and Ottoman. Birecik was invaded by the English and French after the First World War and joined the county of Şanlıurfa with the proclamation of the republic.
The dynamic of the past of Birecik originates from the fact that it was in the junction of major trade roads. This important town, which is mentioned in the cuneiform tablets of the Assyrian period, during its peak, constructed ships in its shipyards, produced olive oil, soap and hemp.
Birecik, connected to the Antique City of Zeugma, on the bank across, with a bridge in the periods before Christ, made use of the advantage of this connection for thousands of years and thus became one of the most valuable cities where transportation and trade developed.
With the demolition of the bridge and for many years, crossings were done using rafts but most of the time the raging floods of Fırat would intervene. The bridge came into service in 1956 and it is 720 metres long, connecting the Şanlıurfa highway directly to Gaziantep.

Birecik Kalesi. *The Castle of Birecik.*

Birecik'e girer girmez, bütün ihtişamıyla dikkatleri üzerine çeken Kale, öylesine heybetli ki çevresindeki herşey ve herkesi önemsiz kılıyor. Fırat'ın hemen yanından yükselen kayaların tepesinde oturan yapının yaşı hala tartışmalı.
Altındaki beyaz kalker kayalıktan ötürü Arap dilinde "Kal'etül Beyza" (Beyaz Kale) olarak anılan yapı, 13. yüzyıla tarihleniyor. Romalılar, Franklar, ve Memlükler tarafından üç kez onarım gördüğü biliniyor.
Kalenin altındaki kalkerli yapı, Fırat'a paralel ilerlerken; hem Birecik'e görsel bir zenginlik kazandırıyor, hem de en küçük kanat çırpmaları bile tüm dünya tarafından izlenen kelaynak kuşlarına yuva oluyor.

The Castle, that draws all the attention with all its magnificence as you enter Birecik, is so grandeur that everything and everybody around it seem small. The age of this edifice, which rests on the crest of the rocks just by Fırat, is still not agreed on.
The castle, called the "Kal'etül Beyza" (White Castle) because of the white limestone rocks it stands on, dates back to 13th century. It is known that it had been restored three times: by the Romans, Franks and the Memluks. While the calcareous structure below the castle precede parallel to Fırat, it both bestows a visual opulence to Birecik and is a safe heaven for the rare Northern Bald Ibis birds.

Tüm Orta Çağ kentlerinden olduğu gibi Birecik de kenti çevreleyen şehir surları, büyük bir kale ve görkemli kapılara sahipti. Bunların tamamı günümüze kadar gelememiş olsa da, Urfa Kapı 15. yüzyıl Memlük Mimarisi'nin tüm güzelliğini yansıtıyor.

The walls that surround the city of Birecik, as in all the Medieval Age towns, had a huge castle and gorgeous gates. Although all of these could not survive, the Urfa Gate reflects all the beauty of 15th century Memluks Architecture.

Kesme taşların üzerini boydan boya bir şerit gibi dolaşan kitabedeki yazılar, kapının 1483'de Memluklu Hanı Sultan Kayıtbay tarafından Yunus eş-Şeref'e yaptırıldığını aktarıyor.

The writings on the tablet that circle around the hewn stones from end to end, relays that the gate was built by Yunus eş-Şeref in 1483 on the orders of Sultan Kayıtbay, the Khan of the Memluks.

Memluk Sultanı Melik Eşref Şaban tarafından yaptırıldığı düşünülen ve 12-14. yüzyıl arasına tarihlenen Birecik Ulu Camii, bugün de ibadete açık tutuluyor.
İlçe merkezinde dikkat çeken bir diğer yapı ise 1900'lü yılların başında inşa edilen Tanzimat Dönemi Osmanlı Mimarisi örneği bir yapıdır. Hürriyet Kahvesi ve Oteli adıyla bilinen yapı bugün, kültür merkezi olarak hizmet veriyor.

The Birecik Ulu Mosque, believed to have been built by the Memluks' Sultan Melik Eşref Şaban between 12-14 centuries, is still open for worship.
Another edifice at town centre that draws attention is the one built at the beginning of 1900 and represents the Ottoman architecture during the Tanzimat (administrative reforms) Period. The edifice that is known as the Hürriyet (Liberty) Café and Hotel is serving as a cultural centre today.

Nuh'un Efsanesi'nde bereketi simgelediğine inanılan, bugün bile kutsal sayılan kelaynak kuşları; geçmiş yüzyıllarda Türkiye'yi de içine alan, Kuzey Afrika ve Arap Yarımadası'na kadar uzanan çok geniş bir kuşakta yaşıyordu. Bilimsel ismi "Geronticus Eremita" olan bu kuşlar, modern çağların getirdiği tarım alanlarının yok oluşu, zirai ilaçlama ve avcılık gibi pek çok olumsuz koşuldan etkilenerek, yok olmaya başlamışlardı. 1900'lü yılların ortasına kadar binlerce kelaynağın yaşadığı Birecik, 50'li yıllardan sonra kuşlarının neredeyse tümünü kaybetmişti. Yıllar sonra, bir kaç tane kuşun, yeniden Birecik'e geldiği farkedilince, bilim dünyasının dikkati buraya çevrildi ve 1977 yılında kurulan Kelaynak Üretme İstasyonu ile kuşlar, koruma altına alındı. Hala nesli tükenmekte olan hayvanlar grubuna dahil olan kelaynaklar, bugün dünyada yalnızca Birecik ile Nil Vadisi'nde yaşayabiliyorlar.
Hayvanlar ve insanlardan korunmak amacıyla, özellikle dik kayalıklardaki dar çıkıntılara yumurtlayan kelaynaklar için Birecik ideal bir platform oluşturuyor. Buna; yörenin ılıman iklimi, tarım alanlarındaki haşarat bolluğu ve yumuşak bir jeolojik yapı da eklenince, bu nadide kuşların burayı neden seçtiği daha iyi anlaşılıyor.
Nil'dekilerin aksine Birecik'in kelaynakları, göçmen kuşlar sınıfına giriyor. Her yıl, üremek için Şubat-Temmuz arasındaki 6 ay Birecik'te kalan kuşlar, Ağustos'ta tekrar göç etmeye başlıyor ve yılın ikinci 6 ayını Afrika ve Arap Yarımadası'ndaki ülkelerde geçiriyorlar.

The Northern Bald Ibis birds, that are believed to have symbolised fertility in the Legend of Noah, used to live in the past centuries in a very wide area, which included Turkey, North Africa and the Arabic Peninsula. The birds, known with their scientific name "Geronticus Eremita" see its population decline due to many adverse conditions of the modern era such as, the disappearance of crop fields, agricultural chemicals, and hunting. Birecik that hosted thousands of Northern Bald Ibis birds until the mid 1900 had lost almost all of them after 1950's. When its impending demise was recognised, the world of science paid attention and the birds were taken under protection by the Northern Bald Ibis Breeding Station established in 1977. Northern Ibis Birds that are still in danger of being extinct can only survive in Birecik and in the valley of Nile.
Birecik offers an ideal environment for the Northern Bald Ibis Birds who lay their eggs especially at the narrow extensions of steep rocks so as to maintain protection against the animals and the humans. And in addition, the warm climate of the region, the abundance of insects in crop fields, and the soft geological texture explain better the reason why these rare birds have chosen this place.
On the contrary to the ones that live in Nile, the Northern Bald Ibis Birds of Birecik are classified as migrant birds. The birds that spend the 6-month period between February and July in Birecik for breeding, start to migrate in August and spend the other 6 months of the year in the countries of Africa and the Arabic Peninsula.

Başında tüyleri olmadığı için "kelaynak" ismi taşıyan ve gövdelerindeki simsiyah tüyleri ışıkta; yeşil, turuncu ve mora dönüşen bu kuşların oldukça ilginç özellikleri var.
"Tek eşli" olarak kabul edilen kelaynakların, eşlerine son derece sadık oldukları; hatta bazılarının, eşleri öldükten sonra bir daha asla yemek yemediği ya da kendilerini kayalardan aşağı bırakarak, intihar ettikleri bile biliniyor.
Birecik'e her yıl 14 Şubat'ta göç eden kelaynakların, "Sevgililer Günü" olarak kutlanan bu romantik günü seçmesi, ilginç bir tesadüf olarak yorumlanıyor.
Yöre halkı için aynı zamanda bolluk ve bereketin simgesi olan bu kuşlar için Birecik'te her yıl Kelaynak Festivali düzenleniyor.

They are called "bald ibis" as they lack hair on their heads, the dark black hair of the body turn into green, orange and violet when exposed to light. These birds have rather interesting characteristics.
The Northern Bald Ibid birds are thought to be monogamous and known to be very loyal to their spouses; it is also known that even some of them don't ever eat again after a spouse's death or commit suicide by falling free from top of the high rocks.
It is a welcomed coincidence that the Northern Bald Ibis Birds immigrate every year on February 14 from Birecik, on the romantic day of the year "Saint Valentine's Day." Every year, a "Northern Bald Ibis Bird Festival" is organised in Birecik for these birds that symbolise abundance and fertility for the folks of the region.

Birecik Kelaynak Üretme İstasyonu, bu göçmen kuşların bir kısmını kafeslerde koruyor. Kırmızı et, peynir, havuç, civciv yemi ve haşlanmış tavuk yumurtası ile beslenen kelaynakların tüm davranışları izleniyor ve kayıt altına alınıyor. www.birecik.gov.tr adlı internet sitesine bağlı bir linkten, kelaynakları 24 saat canlı olarak izlemek de mümkün.

Birecik Northern Bald Ibis Breeding Station protects some of these immigrant birds in cages.
These birds feed on red meat, cheese, carrot, chicken and boiled chicken eggs and their behaviours are observed and recorded. It is possible to watch live the Northern Bald Ibis Birds on 24-hour basis at the internet link provided by www.birecik.gov.tr.

Urfalı güvercinler ve bir baykuş.
The pigeons of Urfa and an owl.

Birecik'de Kelaynaklar'ın, insanlarla pek de içiçe olmayan yaşamlarına inat; Şanlıurfa'nın kuşları, günlük hayatın tam ortasında yaşıyor. Kuşkusuz bunun en büyük nedeni, halkın kuşlara olan düşkünlüğü. Kuş sohbeti, Şanlıurfa'da kuş besleyenler için vazgeçilmez bir keyif yaratıyor. İnanması zor ama amatör bir ruhla kuşçuluk yapan meraklı sayısının 300, evlerde beslenen kuş sayısının ise 20 binin üzerinde olduğu konuşuluyor.
Kuşçular için hobiden öte, bir tutkuya dönüşen bu merak, kendi kültürü ve öykülerini de beraberinde sürüklüyor. Meraklıların "mağrur" olarak tanımladığı güvercin; müjdeler getiren, barışı simgeleyen, sevgiyi gösteren bir sembol olmanın ötesinde, İslam inancının da etkisiyle, "en günahsız" yaratık sayılıyor.
Edebiyat, müzik, resim, heykel, mimari gibi pek çok sanat dalının, dünya kurulduğundan beri vazgeçemediği bir figür olan kuş, Türkçe'de de pek çok deyişle, benzetmeler ve taşlamalara köprü oluyor:
Devlet kuşu, gece kuşu, ağzı ile kuş tutmak, uçan kuşa borçlu olmak, kuş sütü ile beslemek, kuşbaşı, kuş beyinli, bir taşla iki kuş vurmak gibi...
Urfalı kuş meraklıları ise bu konuda, "bir taşla çok kuş vuruyor" ve hem eğleniyor, hem öğreniyor, hem de doğanın bu güzel yaratığının üremesine katkıda bulunarak, ülke çapında bir şöhreti sürüklüyor.

In the contrast to the nature of the birds of Birecik, which are not close to humans, the birds of Şanlıurfa live in the centre of daily life. The main reason is the affection people show towards the birds. Talking about birds creates great pleasure for the bird feeders of Şanlıurfa that is addictive. It is hard to believe, but according to the rumour, the number of amateur bird breeders is 300 and the number of birds bred indoors is over 20,000.
This curiosity is far beyond a hobby, a kind of passion that tugs along its own culture and stories.
The pigeon, defined as "proud", by the fans, beyond bringing good news, symbolises peace and love, and is assumed to be the most "sinless" creature with the effect of the Islamic belief. Bird: a figure that can not be avoided by the branches of art such as literature, music, painting, sculpture and architecture since genesis; constitutes a bridge in many sayings, metaphors and satires in Turkish. Like, devlet kuşu (state bird: good luck), gece kuşu (night bird: who spends the nights out), ağız ile kuş tutmak (to catch a bird with the mouth: to achieve something impossible), uçan kuşa borçlu olmak (to owe even to flying birds: to owe to everybody), kuş sütü ile beslemek (fed with bird's milk: to feed with the rarest food), kuşbaşı (bird's head: in small pieces), kuş beyinli (bird brained: stupid), bir taşla iki kuş vurmak (killing two birds with one stone)... The bird fans of Urfa "hit many birds with a stone:" they enjoy themselves, they learn, they contribute the preservation of both the nature and this beautiful creature.

Urfa'da kuşlara olan merak yüzünden mi avlulara "taka" denilen kuş evleri eklendi, yoksa mimarinin kazandırdığı bu küçük odacıklar yüzünden mi ilgi bu kadar büyüdü bilinmez ama evlerdeki görkemli avluların kuşlara ayrılmış bölümleri bu sevdanın en görkemli tanığı.
Her şeyden önce avluların; sessiz, gözlerden uzak konumu ve ideal havası, kuşçuluk yapmak için son derece uygun bir atmosfer sunuyor. Buna bir de damlardaki uygun alanlar ile kuş takaları eklenince, her evdeki güvercin nüfusu kendiliğinden artıyor ve vazgeçilmez tutku da böylece başlamış oluyor...

It is not clear whether the birdhouses called "taka" are added to the yards of the houses because of the local's desires to keep birds or the interest in birds developed because architects have added the birdhouses to beautify the yards. What is clear is that the yards also are reserved for the birds, adding to their charm.
First of all the silence, being situated at a far end and the ideal ambiance present an extremely suitable atmosphere for those who wish to breed birds. And when the appropriate areas in the roofs and the birdhouses are added to these, the population of pigeons in the house rise on its own and the unavoidable passion thus starts.

Ayaklarında renkli takılarıyla Urfa kuşları.
Birds of Urfa with colourful jewelleries at their feet.

Urfalı kuşçular bu güzel hayvanlara büyük bir ihtimamla bakıyorlar. Boncuklarla süsledikleri kuşların ayaklarına "takım" denilen kehribar halkalar, hatta serin havalarda; küçük ziller, gerdanlıklar ve küpeler takıyorlar. Böylesi rengarenk süslerle donatılan kuşlar, yürürken ve uçarken de takılarına göre farklı sesler çıkarıyorlar...

The birdmen of Urfa look after these beautiful animals with great care. They bedeck the birds with beads and place amber rings, called "takım" (set) to the feet even at cool weathers; small bells, necklaces and earrings. Birds that are bedecked with so many colourful ornaments produce sounds according to their jewelleries as they walk or fly...

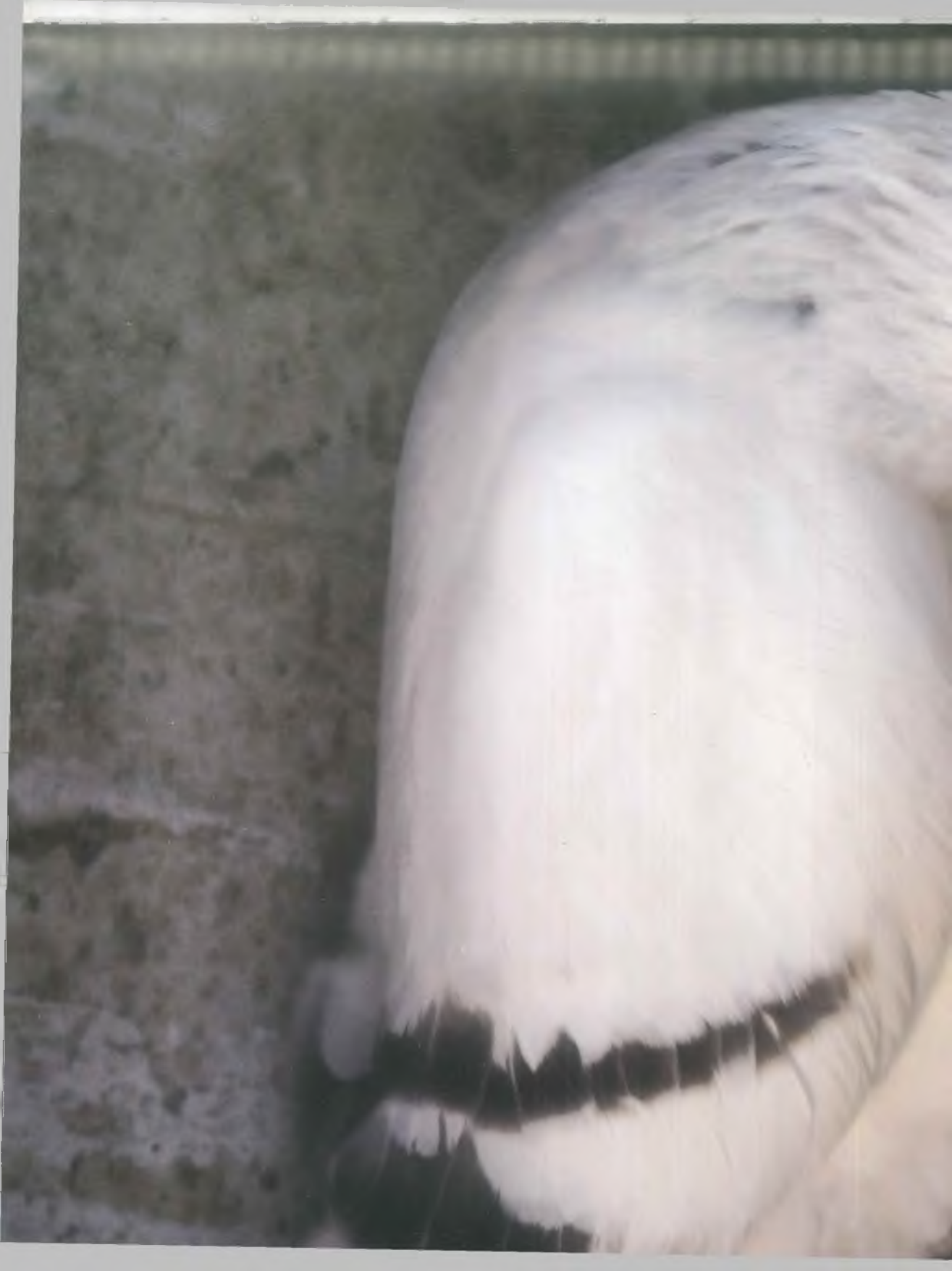

Kuşçuluk deyip geçmeyin; büyük bir özveri ve ciddi zaman isteyen bu uğraş, "kuşçu kahvehaneleri"nde amansız bir yarışa, ciddi bir rekabete dönüşüyor. Akşamları, iş çıkışında buluşan kuşçular; birbirlerinden kuş alıp satıyor, değiş tokuş ediyor, bilgi paylaşıyor ve tabii ki kimin güvercini "tutulduysa" acımasız bir alayın kurbanı oluyor...
Kuşçular için en önemli eylem, "uçurtma" dedikleri, oldukça ustalık isteyen bir iş. Uçurtma; "köme" olarak adlandırılan "grup halindeki kuşları havalandırmak ve grubu eksiksiz olarak geri getirmek" demek. Damda, ucuna bez bağlanmış bir sırık ve ıslıkla uçmaya teşvik edilen ve yönlendirilen kuşlardan biri, başka bir kömeye katılırsa; o kuş "tutulmuş" sayılıyor ve kolay kolay da geri alınamıyor.

Do not ever underestimate bird breeding; it is a hobby that requires great sacrifice and serious time, all turn into a merciless race and a serious competition in the "birdmen cafés." The birdmen who meet after work in the evenings trade birds, exchange them, share information and of course anyone whose pigeon is caught becomes a victim of merciless derision...
The most important exercise for the birdmen is an action they call "uçurtma" (fly) that requires mastering. Uçurtma is to let fly a group of birds called, "köme" (group) and to bring them all back without any missing. If a bird out of the group, that is induced and directed to fly by a whistle and sticks, that pieces of cloths are attached to the tip of it, joins another group then it is considered to be "tutulmuş" (caught) and is not easily got back.

Ayakları tüylü olan kuşlar, "Taklacı" ismiyle anılıyor ve ayrı bir önem görüyor.
The birds that have hairy feet are called as "Taklacı" (Tumblers) and they have different importance.

Şanlıurfa'da kuşlar farklı isimlerle, farklı gruplara ayrılıyor. Angut ve Kumru gibi ev kuşları, evlere alışmış yabani kuşlar, eğitilmiş kuşlar ve tabii takla atarak uçan, ayakları tüylü Taklacı kuşlar...

In Şanlıurfa the birds are assorted to different groups in different names. In Şanlıurfa, domestic birds like ruddy Sheldrake and dove, wild birds that have been accustomed to houses, trained birds and of course the birds that somersault and fly, Tumblers with hairy feet...

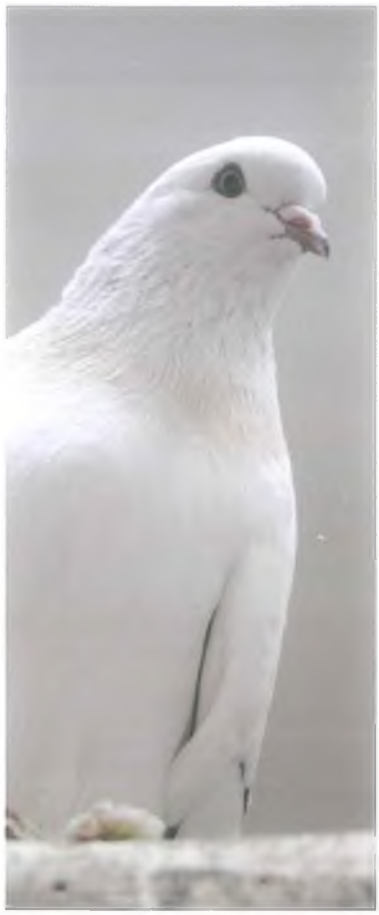

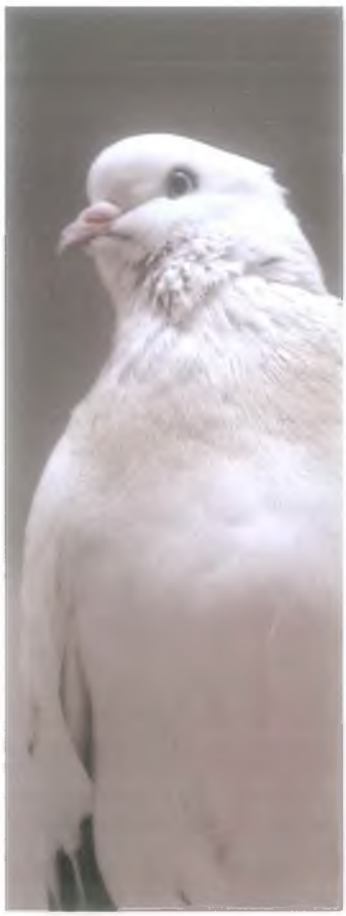

Çevredeki
Tarihi Yapılar
A Short Tour to
the Historical Edifices

Bazda Mağaraları.
The Caves of Bazda.

Çoktanrılı dinlerden tektanrılı dinlere, Peygamber makamlarından türbelere, Harran'dan Halfeti'ye kadar dünyayı kıskandıracak kadar değerli bir kültür birikimine sahip Şanlıurfa'nın hazineleri, bunlarla kalmıyor. İl merkezinin dışında kalan ilçelere uzanan yollar, küçücük köyler, ovalar, tepeler, hani neredeyse dağ-taş tarih dolu...
Kimileri ilçe merkezlerinin tam ortasında, kimileri yol kenarında, kimileri de haritada bile yeri olmayan bir köyün yanıbaşında. Harran'dan Ceylanpınar'a ya da Viranşehir'e, oradan da Birecik yoluna doğru çizilecek dar bir çemberde bile görülecek o kadar çok yer var ki... Yöre halkının zorlu yaşamının arasına sıkışmış; bir anda karşınıza çıkan bu yorgun yapılar, zar zor ayakta duruyor olsa da inatla, azimle, ümitle direniyor yaşama...

From the polytheist religions to monotheist religions, from the places of the Prophets to the turbehs, from Harran to Halfeti; the treasures of Şanlıurfa with rich culture are valuable enough to make the world jealous but there is still more...
The roads that lead to the counties away from the city centre, little village plains, crests and almost under every stone there is history ..
Some are right in the middle of county centres, some are by the roads and some are near villages that are not even marked on maps.
Even within a small circle drawn from Harran to Ceylanpınar or to Viranşehir and from there towards the road to Birecik there are so many places to see... Squeezed among the hard lives of the folks of the region, the tired edifices that suddenly appear in front of you that hardly stay standing but obstinately, with determination and hope, resists against life...

عبد الرحمن البناء

Bazda Mağaraları.
The Caves of Bazda.

Harran'dan Şuayb kentine giden yol üzerinde verebileceğiniz ilk mola, oldukça ilginç görüntüler gizleyen Bazda Mağaraları.
Burası bir saray, bir han ya da antik kent kalıntısı değil. Burası Osmanlı döneminden kalma iki taş ocağı...
Yüzlerce yıl, taş çıkartmak için oyulan bu iki ocağın içinde oluşan büyük boşluklar ve sütunlar, öylesine farklı bir dünya yaratmış ki hayran olmamak elde değil. Küçük bir eşikten geçip de içeriye girdiğiniz zaman, güneş rengi taşların sarmaladığı bir dünyanın içinde buluyorsunuz kendinizi. Gün ışığı ile oyun oynayan duvarlar, tüneller ve galeriler...
Anadolu'da belki de bir benzeri olmayan bu yapının duvarlarındaki Arapça yazılar, sarı dünyanın şifrelerini de çözüyor. Bu tarihi kayıtlar; ocakların Abdurrahman el-Hakkâri, Muhammed Ibni Bakır ve Muhammed el-Uzzar isimli kişiler tarafından işletildiğini açıklıyor ve 1250 yılını işaret ediyor.

The first break you can take on the road from Harran and Şuayb is the Bazda Caves, hiding interesting images.
Here is neither a ruin of a palace, nor of an inn, nor of an antique city, but of two quarries left from the Ottoman period...
The huge cavities and columns in these quarries, mined for stone for hundreds of years, display such a unique space that it is impossible not to admire. As you go in after stepping over a small threshold you find yourself in a world surrounded all over by sun coloured stones. Walls, tunnels and galleries are playing games with daylight. The writings in Arabic on the walls of this unique edifice, maybe the sole sample of its sort, also solve the codes of the yellow world. These historical records dating to 1250AD, point out that the quarries were actuated by Abdurrahman el-Hakkari, Muhammed İbni Bakır and Muhammed el-Uzzar.

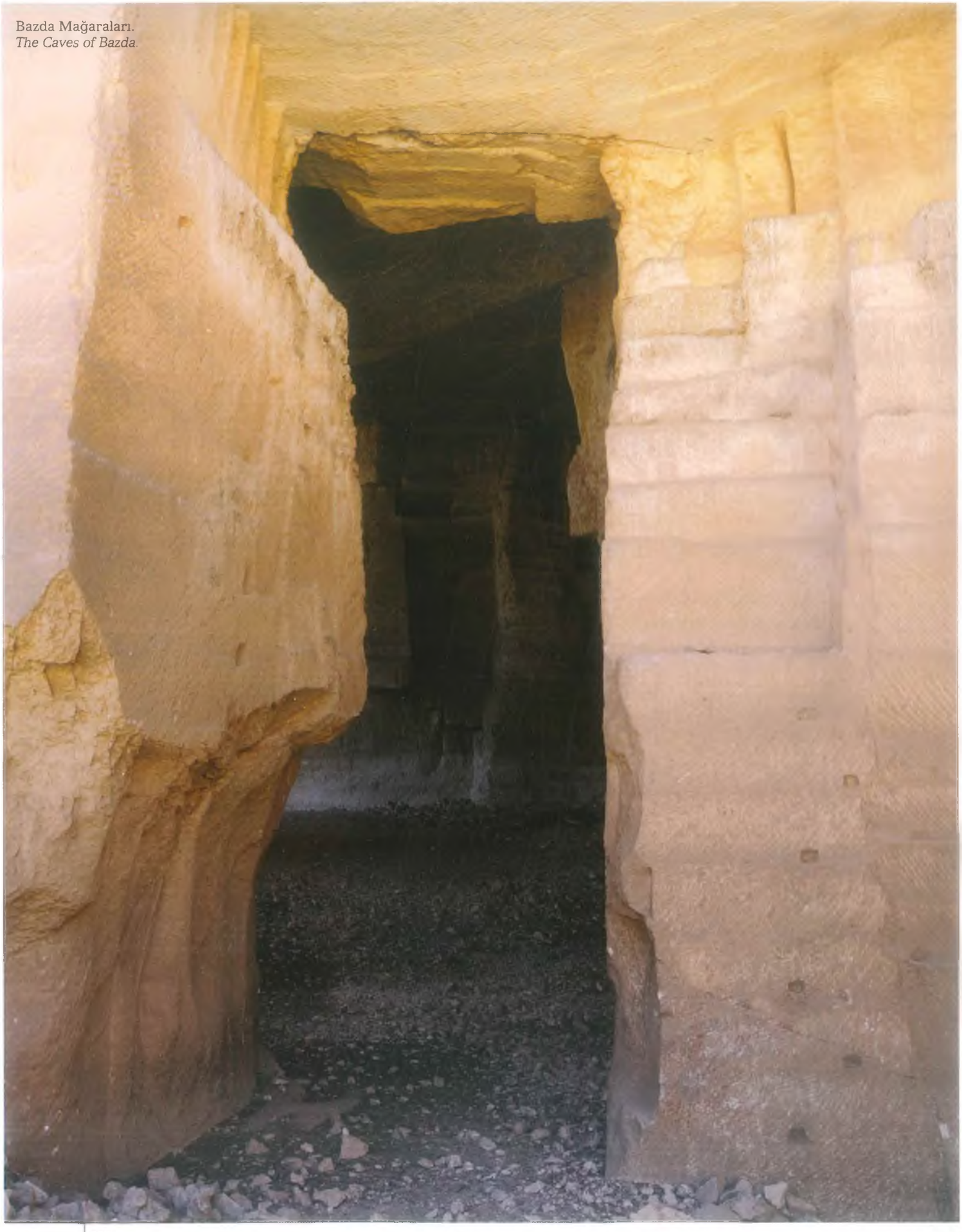

Bazda Mağaraları.
The Caves of Bazda.

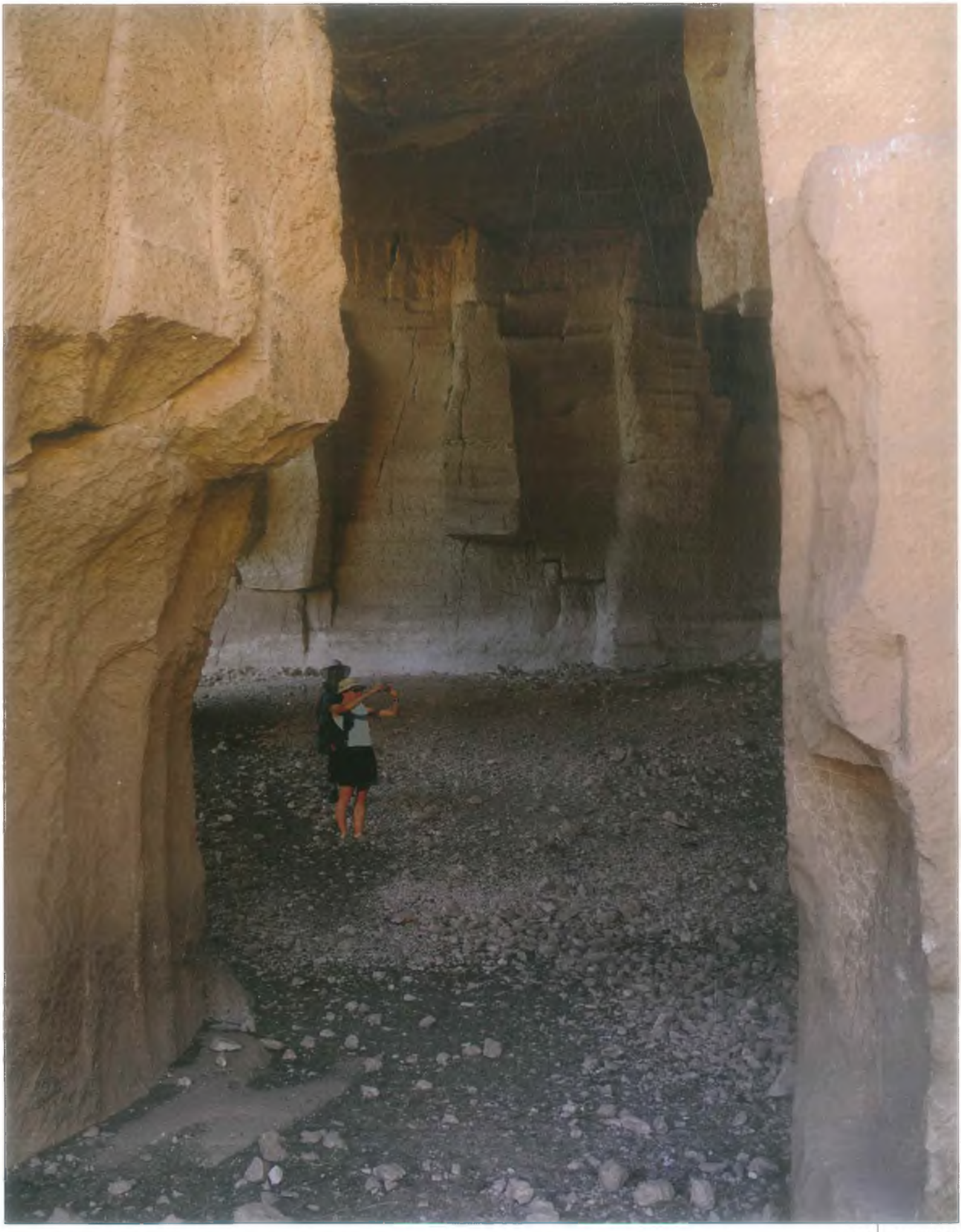

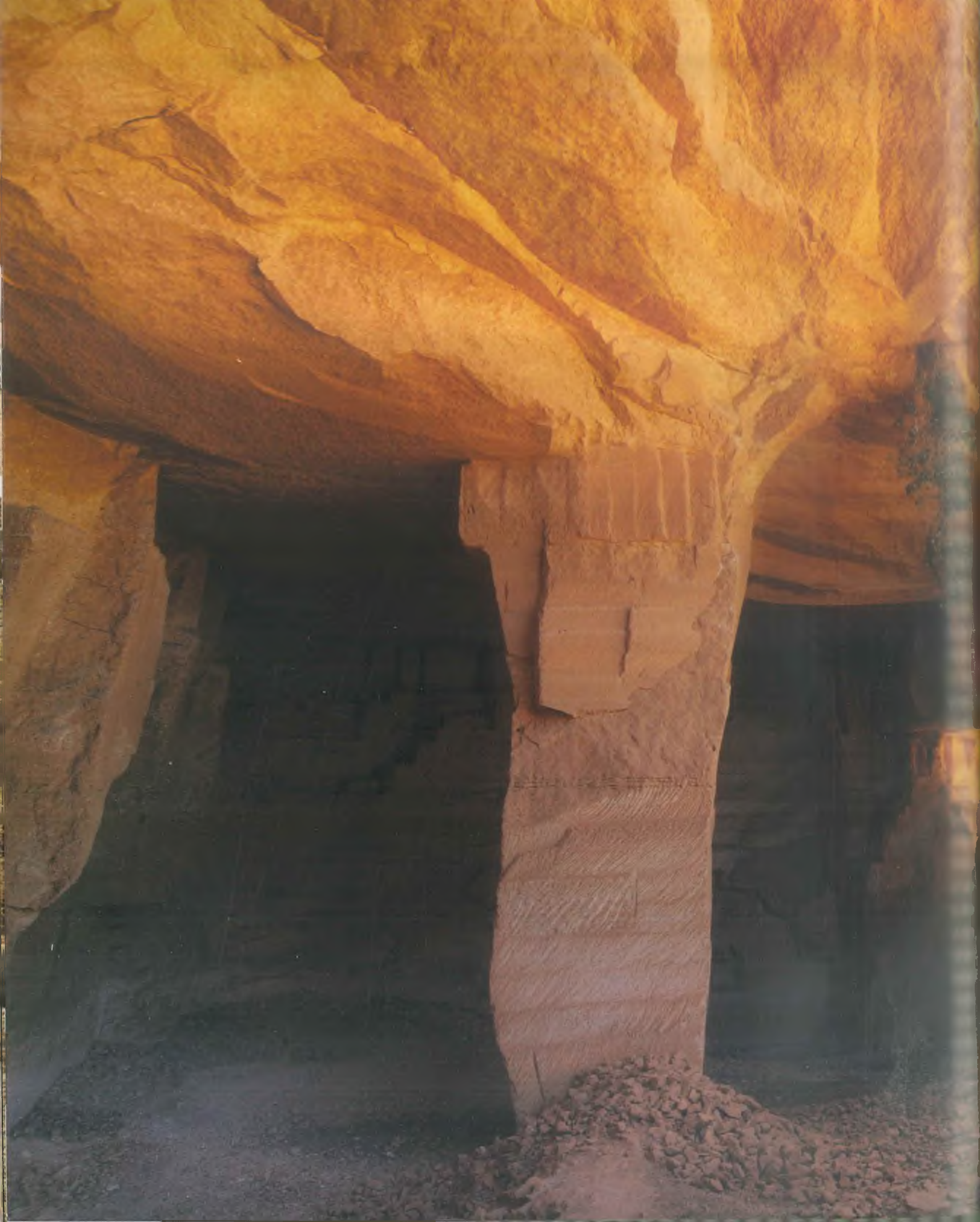

Bazda Mağaraları.
The Caves of Bazda.

Han El Barur.
El Barur Inn.

Harran'ın 20 kilometre doğusunda yer alan Göktaş Köyü'nde; hemen yol kenarında yer alan Han El Barur kalıntıları, tipik bir Selçuklu kervansarayını gözler önüne seriyor. Harran ile Bağdat'ı bağlayan yol güzergahı üzerinde bulunduğu için parlak bir geçmişe sahip yapının kitabesinden, el-Hac Hüsameddin Ali Bey tarafından, 1229 tarihinde inşa ettirildiği anlaşılıyor. Han'ın giriş kapısı, mescidi ve bazı duvarları hala ayakta. Eyyubiler Dönemi'ne ait kervansarayın, ismiyle de ilişkilendirilen çok ilginç bir öyküsü var. Tarihçiler, "Ba'rur" kelimesinin Arapça'da "keçi pisliği" anlamına geldiğini hatırlatıyor ve hikayeyi şöyle aktarıyorlar:
Kervasaray'ın sahibi, depolarına çuvallar dolusu kuru üzüm koyarmış. Kuru üzümleri yerleştirirken "Benden sonra gelenler burayı keçi pisliği ile dolduracaklar..." diye hayıflanırmış. Gerçekten de Han El Barur'un bugünkü durumu bu eski kehaneti doğrular gibi. Köylüler tarafından yıllarca ahır olarak kullanılan hanın her yanı hayvan gübresi ile dolu.

In Göktaş Village, that is about 20 kilometres east of Harran, the ruins of El Barur Inn, right by the side of the road, display a typical Seljuk Caravanserai. On a tablet on the edifice, which had a colorful past as it was on the road from Harran to Baghdad, it was stated that it had been procured by el-Hac Hüsameddin Ali Bey in 1229. The entrance door, the masjid and some of the walls are still standing. There is a very interesting story related to the name of this caravanserai of the Ayyubian Period.
The historians remind that the word "Bar'ur" in Arabic means goat droppings and narrate the story as follows: The owner of the caravanserai used to fill the storage with sacks of raisins. While he was placing the raisins he said, "Those who come after me shall fill this place with goat shit..." In fact the present statute of El Barur today seems to confirm this old prophecy. All the places of this inn that had been used as a stable by the villagers are full of animal droppings.

Han El Barur.
El Barur Inn.

Şuayb Antik Kenti.
Antique city of Şuayb.

Han el-Ba'rür Kervansarayı'nın 10 kilometre kuzeyinde yer alan Özkent Köyü, Şuayb Antik Kent kalıntıları üzerinde yaşıyor. Derinlemesine bir arkeolojik kazı yapılmadığı için hakkında fazla bilgi bulunmayan kalıntıların Roma Dönemi'ne ait olduğu biliniyor.
Antik kentin kalıntıları, aynı rengi taşıyan köyün evleri ile öylesine içiçe ki hangisi geçmiş, hangisi bugün; ayırt edilmesi güç bir sahne yaratıyor. Kalıntılar arasında surlar, kaya mezarları ve kırık dökük duvarlar dikkat çekiyor.
Şuayb kalıntıları bugün daha çok kente adını veren Şuayb Peygamber'in Makamı olarak ilgi görüyor ve bu nedenle sıkça ziyaret ediliyor.

The village of Özkent, 10 kilometres north of the el-Barur Caravanserai, sit on the ruins of Antique City of Şuayb. Since a detailed archaeological excavation has not taken place, there isn't much information about the ruins other than that they belong to the Roman Period.
The ruins of the antique city and the same colour houses of the village are so in one another that which one belongs to the past and which one belongs to the present; they create a scene very hard to differentiate. Among the ruins city walls, rock tombs and ramshackle walls draw the attention.
Today, the ruins of Şuayb draw attention as once being the home of the Prophet Şuayb, who gave his name to so many other towns, that's why it is so frequently visited.

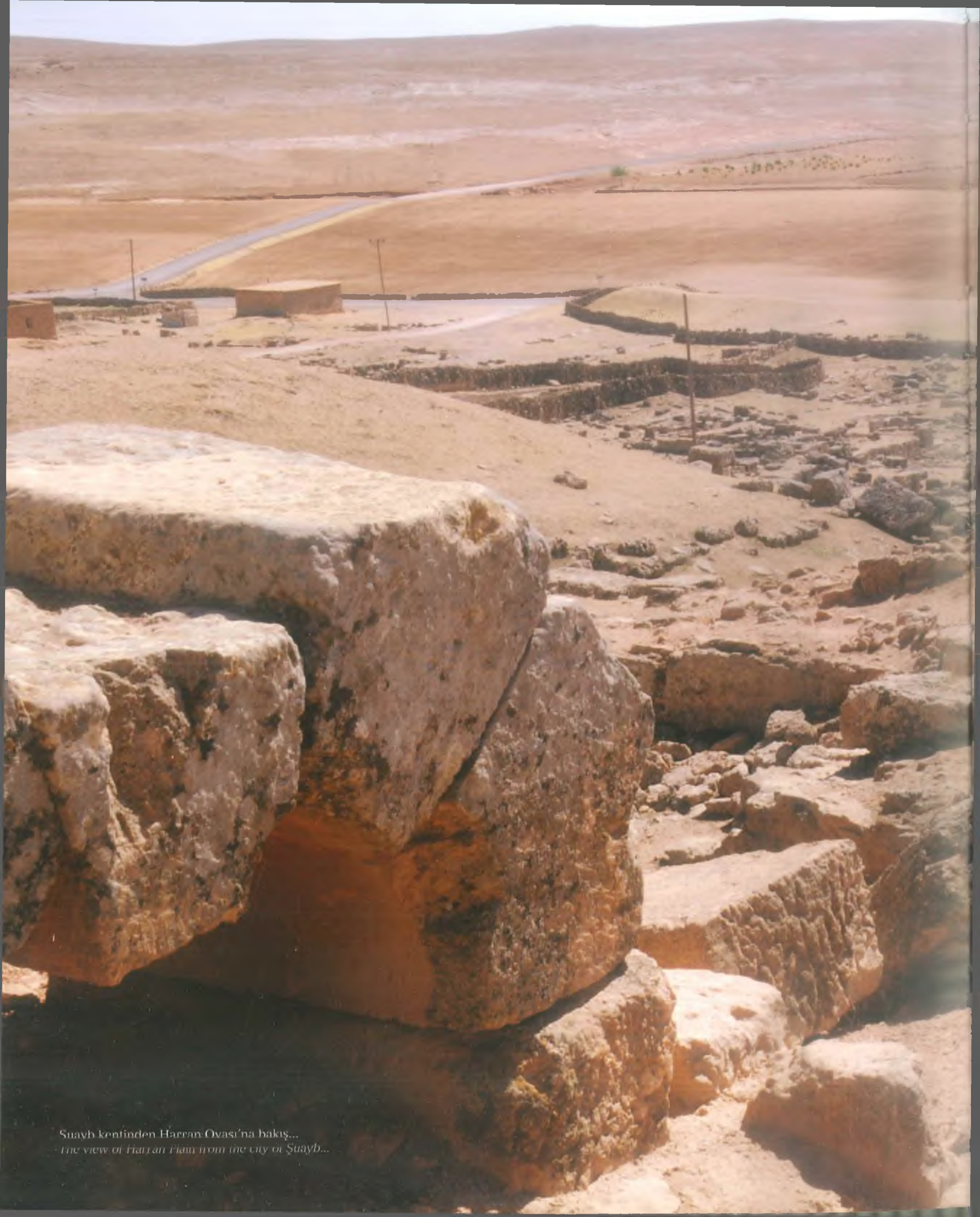

Şuayb kentinden Harran Ovası'na bakış...
The view of Harran Plain from the city of Şuayb...

Bu kez yolumuz Viranşehir'de. Viranşehir'in İslam dünyasında büyük ilgi gören kutsal ziyaret yerlerinin yanısıra, başka tarihi değerleri de var. Bunlardan biri Tella Martirion'u, diğeri ise İbrahim Paşa Konağı. Viranşehir'in ilçe merkezinde yer alan ve çok da bilinmeyen bu uzun, taş sütunun adını oluşturan "tella" kelimesi "tepe", "martirion" kelimesi ise "şehitlik" anlamını taşıyor.
Hurri-Mitanni, Hitit, Asur, Med-Pers ve Keldani uygarlıkları tarafından yönetilen bu topraklar, İ.Ö. 163 yılında Romalılar'ın egemenliğine girmişti. Kent Roma'nın ilk dönemlerinde tepe, yani "Tella" adıyla anılıyordu. Dönemin Tella kentinde, önemli bir aziz adına, şehitlik olarak yapıldığı düşünülen ve 4-5. yüzyıllara tarihlenen yapının; zamanında belki bir manastır, ya da mezarlık ortasında yükseldiği düşünülüyor. Kalıntılar arasında bulunan mozaik parçaları ve süslemeli taşlardan ise görkemli bir mimarinin ipuçları farkediliyor.
Şanlıurfa'daki en büyük Bizans yapı kalıntılarından biri olarak kabul edilen Tella Martirion'unun sekiz devasa paye tarafından taşınan; büyük, taş bir kubbesi olduğu biliniyor. Sekizgen (oktogonal) şekilli bu sekiz ayaktan ne yazık ki yalnızca bir tanesi günümüze kadar geliyor.

Now we are in Viranşehir. Apart from its holy points of interest, Viranşehir has other historical gems. One of them is Tella Martyrion and the other is İbrahim Pasha Mansion. The name of this long stone column in the county centre of Viranşehir is the combination of "tella" meaning the "crest" and the word "martyrion" meaning "war cemetery".
These lands that were governed by the Hurri-Mitanni, Hittite, Assyrian, Med-Pers and Keldani civilisations were gone under sovereignty of the Romans in 163 BC. In the first periods of the Romans the town was called crest, in other words "Tella". In the Tella town of the period, the edifice, which is thought to be built as war cemetery for a saint in the 4-5th centuries, might have risen from the middle of a monastery or a cemetery. The pieces of mosaic and ornamental stones found among the ruins give us hints of its gorgeous architecture.
Tella Martyrion, considered to be the greatest Byzantine ruins in Şanlıurfa, is known to have a great stone dome carried by eight gigantic buttresses. It is a pity that only one of these buttresses forming the octagonal survived.

Çağdaş yaşamın, ne yazık ki hala dokunmadığı Viranşehir'de, bir inci tanesi gibi parlayan İbrahim Paşa Konağı, 19. yüzyılın rüzgarını estiriyor.
Üç cephesinde girişi olan, bazalt taşlarla örülü zarif sütunları, dikdörtgen pencereleri, düz beton damı ve kare planlı yapısı ile dikkat çeken konak, Cumhuriyet'in ilk yıllarından itibaren 17 yıl okul olarak kullanılmış. 1970'den sonra yıkılmaya terkedilen bu dantel gibi yapı, 2000 yılında restore ediliyor ve kültür merkezi olarak hizmete giriyor.
Osmanlı Dönemi'nde, Hamidiye Alayları Komutanı İbrahim Paşa tarafından yaptırıldığı için aynı ismi taşıyan yapının son derece zarif detayları var. Pencere alınlıkları üzerindeki üçgen kabartmalarda karşılıklı su içen ejder figürleri, yuvarlak formlu havalandırma pencereleri ve binayı çepeçevre saran "sıçan dişi" stilindeki motifler, taş işçiliğine mükemmel örnekler oluşturuyor.

In Viranşehir, where the modern life has not yet showed up, İbrahim Pasha Mansion that sparkles like a pearl blow the winds of 19th century. The mansion that draws attention with its entrances at three sides, fine columns laid by basalt stones, rectangular windows, flat concrete roof and its plan in the form of a square was used as a school for seven years during the early years of the Republic. The lace like edifice that was deserted to collapse after 1970 was restored in 2000 and started to be used as a cultural centre.
As it was procured by İbrahim Pasha, the commander of the Hamidiye Regiments in the Ottoman Period, it carries the same name and has extremely fine details. The water drinking dragon figures facing one another in the triangular reliefs on the window facings, round ventilation windows and the rat-teeth motives that surround the building all around are perfect examples of stone work.

Senem Mığar Köyü tepesinde, kalıntılar üzerindeki ev.
The house on the ruins at the crest of Senem Mığar Village.

Sogmatar Antik Kenti'nin 11 kilometre kuzeyinde yer alan Büyük Senem Mığar Köyü'ndeki kalıntılar, bölgedeki Hıristiyan yapılarına bir başka örnek veriyor.
Karşıdan bakıldığında, köyün en tepesindeki taş bir yapı, tüm dikkatleri üzerine topluyor. Aslında, köy sakinlerinden birinin evi olan yapı, iki bin yıllık tarihin üzerinde oturuyor.
Sene, Senem ya da Sanem Mağarası olarak adlandırılan taş kalıntıların; Hıristiyanlığın ilk yıllarında önemli bir merkez, üç katlı bir saray ya da bir manastıra ait olduğu düşünülüyor.

The ruins at the Büyük (Grand) Senem Mığar Village which is located at 11 kilometres north of Sogmatar Antique City, is another sample of the Christian edifices in the region.
When you take a look from across, the stone edifice at the top of the village draws all the attention. In fact, the house that rests on the history of 2000 years belongs to one of the village folks. The stone remains that are called, Sene, Senem or Sanem Cave are thought to belong to an important centre in the first years of Christianity; a 3-storey palace or a monastery.

Köydeki tarihi taş kapı ve mağaranın içi.
The historical stone edifice in the village and the interior of the cave.

Antik kent taş kapısı hala ayakta, tepedeki evin arkasında yer alan derin oyuk ise heyecanlı bir bilmecenin kapısını açıyor. Eşiklerin arasından geçtikten sonra kendinizi birdenbire büyük bir mağaranın içinde buluyorsunuz. Gözleriniz biraz sabreder de, karanlığa alışırsanız; bu olağanüstü görüntüyü algılayabilmek için bir kaç dakikaya ihtiyaç duyacaksınız. Duvarlarındaki izler, iki bin yıl önceye ait. Tarihçiler, Senem Mağara'daki haç motiflerine dikkat çekerek, buranın Hıristiyan Süryaniler için önemli bir merkez olduğunu belirtiyorlar.

The stone gate of the antique city is still standing; the deep hole at the back of the house opens the gates for an exciting puzzle. As you pass through the thresholds you suddenly find yourself in a huge cave. If you are patient enough to rest your eyes until you get accustomed to darkness, you shall then need a few minutes to perceive this extraordinary image. The traces on the walls are 2000 years old. The historians underline the cross motives in the Senem Cave and point out that this place is an important centre for the Christian Assyrians.

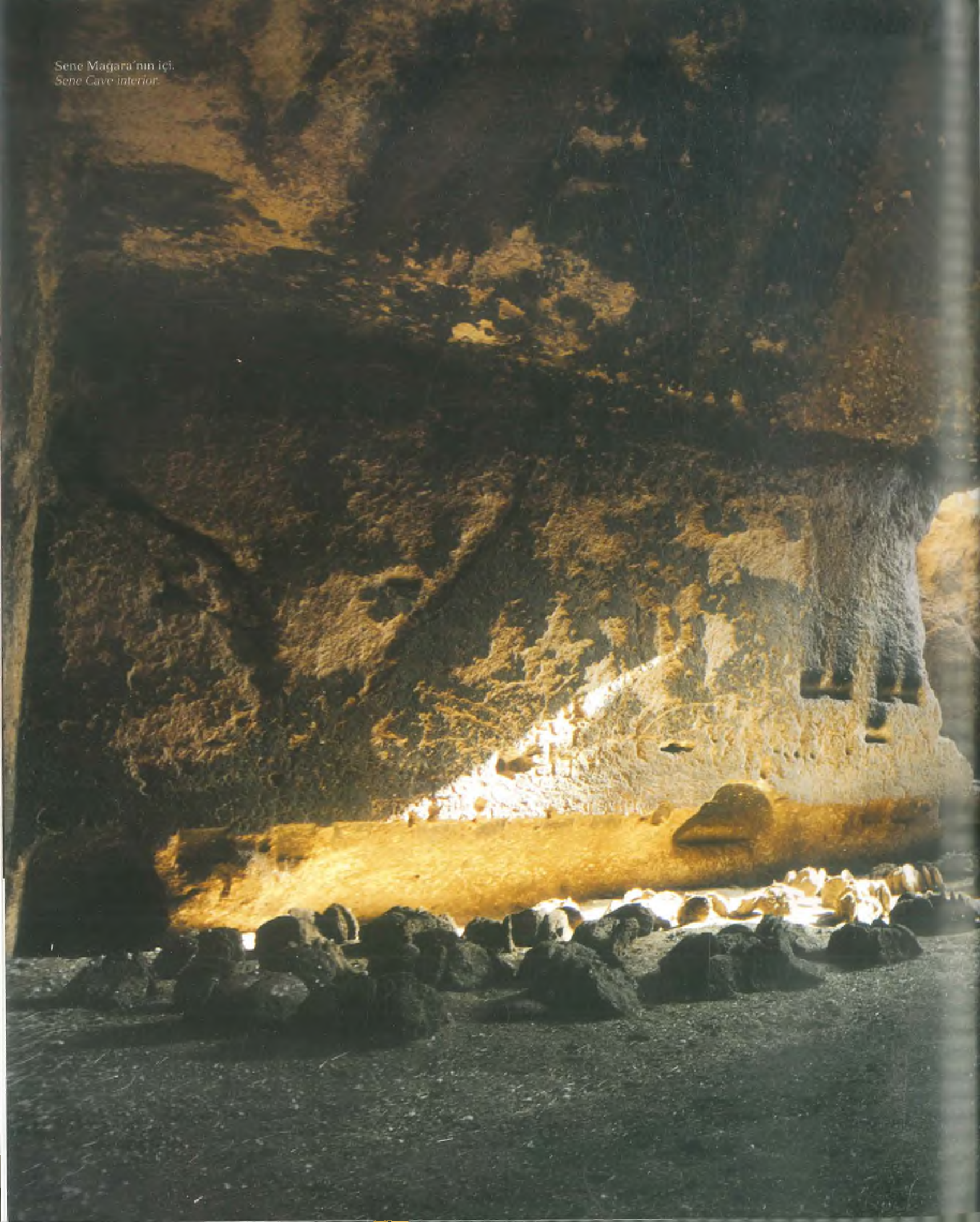

Sene Mağara'nın içi.
Sene Cave interior.

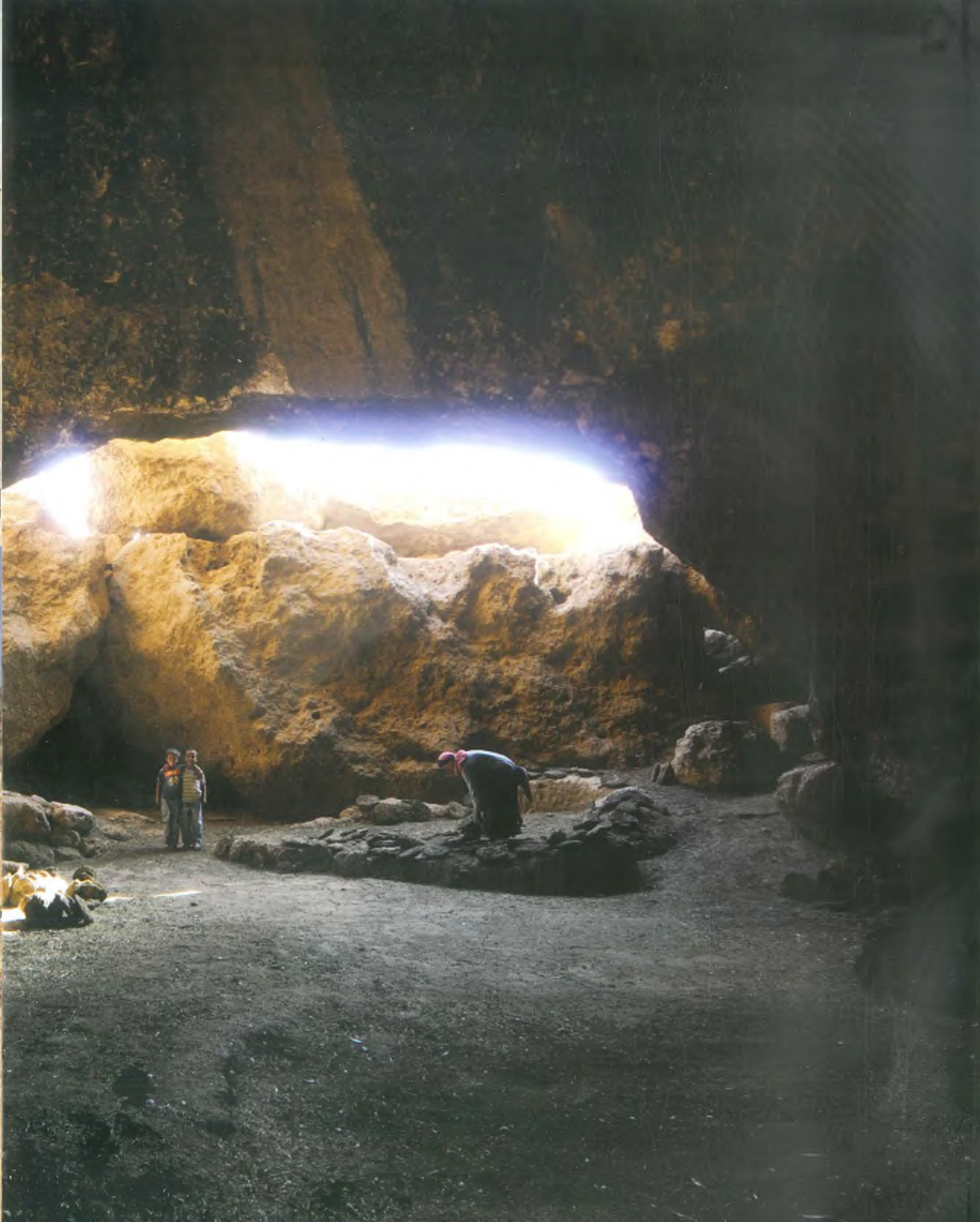

Senem Mığar'da yapılacak sabırlı bir gezinti, sizi başka bir sürprizle buluşturacaktır. Köyün eteklerinde bulunan, ağzı açık bir kuyunun içine dikkatlice baktığınızda; aşağılara kadar inen, dizi dizi, küçük kare odacıkları farkedeceksiniz. Hala güvercinlere ve yumurtalarına kucak açan kuyu, sırlarla dolu kapalı bir kutu gibi...

A patient promenade that will be made in Senem Cave will make you meet another surprise. At the outskirts of the village when you look carefully down at an open-mouthed well, you will notice sets of small square rooms that go down and down one after the other. The well that still hugs the pigeons and their eggs, like a locked box full of secrets...

Senem Mığar köyündeki kuyu ve kuyunun içinden görüntüler. *The well at Senem Mığar village and images from the interior of the well.*

Sogmatar Antik Kenti'nin kuzeydoğusunda yer alan ve Kızlar Sarayı olarak da bilinen Kasr-ül Benat da tıpkı Sogmatar da olduğu gibi taşların, kayaların üzerinde pek çok Süryanice yazıt barındırıyor. Bu yazılar nedeniyle "Yazıtlı Tepe" olarak anılan kayalık mekandaki kalıntılar, 3. veya 4. yüzyıllara tarihleniyor. Buradaki yazıtların, Sogmatar'da yer alan Kutsal Tepe yazıları ile benzerlik taşıdığı düşünülse de bilim adamları, stil açısından pek çok farklılığa işaret ediyorlar. Kaya mezarları ve mağaraların da yer aldığı Kasr-ül Benat'ın çoktanrılı bir Pagan yerleşimi değil; keşişlerin yaşadığı Erken Hıristiyanlık dönemine ait bir merkez olduğu görüşü ağırlık kazanıyor.

Kasr-ül benat located at the northeast of Sogmatar Antique City, is also known as the Kızlar (Girls) Palace, houses many Assyrian tablets on stones and rocks just as in Sogmatar. Because of these writings the rocky land called "The crest with Tablets" houses the remains dated to 3rd or 4th centuries. Although the tablets of this village carry similarities with the tablets of the Holy Crest in Sogmatar, the scholars point out many differences related with the styles.
The opinion that Kasr-ül Benat, where rock tombs and caves are located, is not a polytheist Pagan settlement but a centre for the monks of the Early Christianity, gains dominance.

Kasr-ül Benat.

Bilimsel açıklamalarda; kayalar üzerinde yer alan yazılardaki konturlara dikkat çekiliyor ve bunun Süryâni Kaligrafi Sanatı açısından Urfa'daki tek örnek olduğu belirtiliyor. Araştırmalara göre; yazılarda "Ben Sargis", "Ben Gebar'u", "Ben Keşiş Şim'un" gibi ifadeler yer alıyor, labirent gibi şekillerin anlamı ise hala çözülemiyor...

In the scientific explanations the attention is drawn to the contours in the writings on the rocks, which are believed to be the only samples of Assyrian Calligraphy Art in Urfa. According to the researches; statements like "Me Sargis". "Me Gebar'u" and "Me Monk Sim'un" are found in the writings, but the meaning of the forms like labyrinths are still cannot be solved...

Kayalık tepenin altında yer alan kaya mezarlarından biri hayli ilginç kemer motifleri ile dikkat çekiyor. Köy sakinleri tarafından depo olarak kullanılan ve bu nedenle de tamamının görülebilmesi mümkün olmayan bu büyük mağaradaki yazılarda "Keşiş Abrohom" isminin okunması ve haç motifleri bulunması, Yazıtlı Tepe'nin bir keşiş merkezi olduğu tezini güçlendiriyor.

One of the rock tombs beneath the rocky crest draws attention with rather interesting arch motives. As this great cave is used as storage by the folks of the village it is not possible to see it completely. But observation of cross motives and writings like, "Monk Abrohom" strengthen the thesis that the Crest with Tablets was a centre for monks.

Kasr-ül Benat.

Çimdin Kale.
Çimdin Castle.

Sogmatar Antik Kenti yakınlarında ve gene yüksek bir tepe üzerinde yer alan bir başka tarihi yapı, Çimdin Kale. Hem savunma hem de konaklama amacı ile Eyyubiler tarafından yaptırıldığı bilinen kalenin tarihi 12-13. yüzyıllara uzanıyor. Görkemli kapısının yanındaki duvarlarda Arapça bir kitabe yer alıyor ve kalıntıların altında mağaralar ile bir de su kuyusu bulunuyor.

Çimdin Castle is another historical edifice, again on a high crest, in the vicinity of the Sogmatar Antique City. The castle was procured by the Ayyubians for defensive and accommodation purposes and dates back to 12-13th centuries. A tablet in Arabic on the wall next to the gorgeous gate and there are caves and water well under the remains.

Şanlıurfa il merkezinin 10 kilometre kuzeydoğusunda yükselen Germüş Dağları'nın altına kurulu köyün günümüzdeki adı Dağeteği.
Köy, Germüş Kilisesi'nin yanısıra, başka özellikleriyle de tarihçilerin dikkatini çekiyor. Milli Mücadele yıllarında Mustafa Kemal'e destek veren köy; savaştan sonra, Atatürk tarafından, Üceymi (Sadun) Sümer Paşa'ya hibe ediliyor. Savaş sırasında özellikle Suriye cephesine önemli destek sağlayan Irak kökenli Paşa, savaş sona erince Türkiye'ye geliyor ve bu köye yerleşiyor.
Geçmiş yıllarda bir Ermeni yerleşimi olan köyün diğer özelliği ise tüm evlerinin taş oluşu. Pek çok Türk filmine de set olan köy, bir dönem "Urfa'nın Hollywood"u olarak ün salmıştı. 19. yüzyıla tarihlenen ve Aziz Yakup Kilisesi olarak da anılan bu güzel Ermeni yapısı, dikdörtgen bir plan üzerine oturuyor ve kesme taşları, kemerli cepheleri ile restore edilmeyi bekliyor...

The name of the village today that was set at under the Germüş Mountains, 10 kilometres at the northeast of Şanlıurfa city centre, is Dağeteği (skirt of mountain).
Besides the Germüş Church, the village draws the attention of the historians with other features. The village, which supported Mustafa Kemal during the National Struggle years, was donated after the war to Üceymi (Sadun) Sümer Pasha by Atatürk. Pasha, who was of Iraqi origin, provided important support at the Syrian front and after the war moved to Turkey and settled in this village. The village where Armenians were living in the past has another characteristic: all the houses are made of stone. The village has been a film set for many Turkish movies and in a period it was famously called, "the Hollywood of Urfa". This beautiful Armenian edifice, which is also referred to as the Church of St. Jacob, dates back to 19th century and rests on a rectangular plan, awaiting restoration with its hewn stones and arched facades.

Germüş Kilisesi.
The Church of Germüş.

Çar Melik Han.
Tsar Melik Inn

Suruç ilçesine bağlı Büyükhan köyünde bulunan Çarmelik Kervansarayı'na ulaşmak için eski Bozova yolundan Aligör köyüne sapmak gerekiyor. Köyün evleriyle içiçe yaşayan ve bütünüyle kaderine terkedilmiş bu taşlar, 13. yüzyıl Selçuklu döneminden kalma bir handan geriye kalanlar.
Osmanlı'nın ünlü seyyahı, Evliya Çelebi'nin anılarında da yer alan yapının daha çok Suriye mimarisi özellikleri taşıdığı düşünülüyor.

In order to reach the Çarmelik Caravanserai in Büyükhan Village of Suruç County you have to turn from the old Bozova road to Aligör village. These stones, that live close to the houses of the village and have been completely deserted to their destinies, are what had remained from the 13th century Seljuk period.
It is believed that the edifice, that takes part in the memories of Evliya Çelebi, the famous Ottoman traveller, carries the features of Syrian Architecture.

Yöre halkı tarafından "Nemrud'un Tahtı" olarak da anılan ve il merkezine çok yakın bir tepede bulunan Deyr Yakub'a ulaşmak neredeyse imkansız gibi. Dağcılar, trekking yapanlar ve macera arayanlar için hayli keyifli olabilecek yol, sıradan otomobillere geçit vermiyor.
İ.Ö. 1. yüzyılda burada yaşayan Pagan toplumlar için son derece önemli olduğu düşünülen yapı; hem bir tapınak, hem de Edessa Kralı Abgar'ın aile üyeleri için düzenlenmiş mezarlarını barındırıyor..
Üç katlı anıt mezarda Edessa krallarının, diğerlerinde ise aile fertlerinin yattığı düşünülüyor. Anıtın kitabesi ve blok taşların üzerinde; Grekçe ve Süryânice yazılar ile kadın, erkek ve kuş figürleri bulunuyor. Geçmişin görkemli bir Pagan tapınağı olan yapının çevresindeki keşiş mağaraları, sonraki yıllarda buranın manastır olarak kullanılmış olabileceği ihtimalini güçlendiriyor. İ.S. V. yüzyılda, kehanetleri ile de ünlü olan Suruç Episkoposu Deyr Yakub (Aziz Yakub)'un burada yaşadığı ileri sürülüyor.
Edessa olarak bilinen Urfa, bir Hıristiyan kenti olarak, İ.S. V. yüzyılda özellikle teoloji eğitimi açısından altın çağını yaşıyordu. Bazı kaynaklar, o dönem Tektek Dağları'ndaki dini yapılar ve mağaralarda 90 bin keşişin yaşadığını yazıyor.
Şanlıurfa'da yer alan tüm kalıntılar, bilgi ve belgeler de gösteriyor ki, tarih öncesi çağlardan beri yaşamın var olduğu bu topraklar, çoktanrılı ya da tektanrılı, hemen tüm inananlar için kutsaldı ve vazgeçilmez bir ziyaret merkezi olarak hiç terkedilmedi...

It is almost impossible to reach Deyr Jacob, referred to as the "Throne of Nemrud" by the folks of the region that is situated at a crest very close to the city centre. A rather pleasant trip for mountaineers, trekkers and adventurers but absolutely not for ordinary cars.
The edifice that is believed to be very important for the Pagan folks who lived here in the 1st century BC; it houses both a temple and tombs organised for the family members of Abgar, the King of Edessa. It is thought that in the three storey mausoleum the kings of Edessa and in the others the family members are buried. On the epitaph and block stones of the monument there are writings in Greek and Assyrian, figures of women, men and birds. The edifice that was a magnificent Pagan temple of the past and the monk caves around it strengthen the possibility of the usage of this place as a monastery in the following years. In the 5th century AD it is claimed that the Suruç Bishop Dyer Yakub (Saint Jacob) who was famous for his prophecies had lived here. Urfa, known as Edessa, as a Christian city in 5th century AD, was living its golden era as an important centre for theological education. Some sources state that in those days, in the religious edifices and caves at the Tektek Mountains a total of 90,000 monks were living.
All the remains, information and documents of Şanlıurfa reveal that even from the prehistoric ages, whether polytheist or monotheist, these lands were holy for those who had faith and being an indispensable visit centre it was never abandoned.

Der Yakup.

Müzik, Kültür
ve
Mutfak
Music, Culture
&
Kitchen

Hanları, sarayları, taş yapılarıyla inanç dünyasının tarihini aktaran Urfa toprakları; binlerce yıldır bir başka sanatın; müziğin gelişimine de tanıklık ediyor. Müzik tarihi ile son derece değerli bilgiler barındıran Urfa, özellikle "kilise müziği"nin doğduğu kent olarak önem kazanıyor.
Müzikle ilgili ilk arkeolojik buluntu, Hilvan'daki Nevali Çori kazılarında çıkartılıyor ve üzerinde bir dans sahnesinin yer aldığı çömlek parçası; 9 bin yıl önce, Cilalı Taş Devri'nde yaşayan insanların müzikle bağlantısını ele veriyor.
İnsan-müzik ilişkisinin ipuçları, Hıristiyanlık ile birlikte daha da belirginleşiyor ve 154-222 yılları arasında Urfa'da yaşayan din filozofu ve şair Bardaysan ile büyük bir adım adıyor.
"Dinsel ayinler ile müziği yanyana getiren ilk insan" olarak bilinen Bardaysan'ın yaptığı müziğin, tüm Hıristiyanlığı etkilediği düşünülüyor.
Urfa'nın müzik tarihini zenginleştiren bir başka ayrıcalık da Osmanlı Dönemi'ne rastlıyor. Osmanlı Sarayı'ndan dışlanan pek çok müzisyenin Urfa'ya sürgüne gönderilmesi; bu müzisyenler tarafından yöre halkına pek çok bilginin aktarılmasını sağlıyor.
Tüm bu varsayımlar ne kadar doğru bilinmez ama kesin olan bir şey var ki o da gerçekten de Urfa'dan pek çok müzisyen yetiştiği... Özellikle halk müziği ve "aşık" geleneği açısından zengin bir kent olan Urfa'da saz şairleri, kendi yazdıkları şiirler ve deyişleri bağlama eşliğinde sunuyorlar. Kentin vazgeçilmez geleneği olan Sıra Geceleri'nin de doğmasına neden olan bu etkinliğin yanısıra, halk müziği özellikle bir Alevi yerleşimi olan Kısas'ta doruğa çıkıyor...

The lands of Urfa, with its inns, palaces and stone edifices transfer the history of the world of faith; also witnessed the development of another art for thousands of years: music. Urfa that reserves so valuable information related with the history of music is also especially important as the city where the "church music" was born. The first archaeological finding related to music was excavated from Hilvan during the diggings of Nevali Çori; a part of a pot on which a dance scene is observed relay us the clues of the people and their relation with music who lived 9 thousand years ago in the Neolithic Age.
The hints on the relation of men with music becomes more clear with Christianity and takes a big step with the religion philosopher and poet Bardaysan who lived in Urfa between the years 154-222. Bardaysan is known to be the first human who brought religious ceremonies and music together with his music and affected all the Christianity. Another privilege that enriches the music history of Urfa occurred during the Ottoman Period. The sending of many musicians who were not wanted in the Ottoman Palaces to exile in Urfa, gave way to the dataflow in music, from these musicians to the folks of the region. Nobody knows how much of the hypothesis is true but there is the fact that many Urfa produces a lot of musicians.
Urfa is especially rich in folk music and "aşık" (minstrel) tradition; the troubadours sing their poems and sayings with the accompaniment of their bağlamas (Turkish folk music instrument). This led to the birth of the "sıra geceleri" (nights by turn – a night of entertainment organised in turn by the attendees where live music is played and songs are sang; the main purpose of it is to educate people) and also the folk music reached the peak especially at Kısas, an Alaouite settlement...

İl merkezine 12 kilometre uzaklıkta yer alan Kısas beldesi Şanlıurfa'nın tek Alevi yerleşimi. Bir Türkmen köyü olan Kısas'a ilişkin tarihi kayıtlar 1035 yılına kadar uzanıyor ve Türkler'in 1065 yılında bölgeye geldiğini işaret ediyor.
Kısas'ın çevre köylerinde Arapça hala ağırlıklı bir dil olarak kullanılırken, belde sakinleri oldukça saf ve temiz bir Türkçe kullanıyor. Burada, bölgedekinin aksine, köy ağalığı ya da aşiret geleneği de yok.
Alevi Bektaşi kültürüne özgü figürlerin zenginleştirdiği ve hemen her evde bir bağlamanın bulunduğu Kısas'da müzik, yaşamın baştacı. "Aşıklar Diyarı" olarak tanınan ve 40'ın üzerinde aşık yetiştirmiş olan beldede hala şiir geleneğini sürdüren ünlü isimlerden biri de Aşık Sefâî olarak tanınan Mehmet Acet. 100'ün üstünde şiiri, 30 dolayında bestesi bulunan Aşık Sefâî halen; hem bağlamasını çalıyor, hem kendi sözünü söylüyor, hem de bu geleneğin dünyaya tanıtılması ve gelecek kuşaklara aktarılması için çalışıyor...
Alevi ve Bektaşi toplumlarının inancı gereği, müzik eşliğinde uyguladıkları törensel ibadete semah deniyor ve maddi dünyadan uzaklaşarak, tanrıya yaklaşmayı simgeliyor. Aleviler'in ibadet ettikleri Cem Evleri'nde düzenlenen törenler, bağlama eşliğinde gerçekleşiyor.

The town of Kısas is the only Alaouite settlement in Şanlıurfa and 12 kilometres away from the city centre. The historical records on Kısas, a Turkmen village, go back to the year 1035 and point out that the Turks came to the region in 1065.
In the villages around Kısas a language of more Arabic influence is used whereas the dwellers of the town use pure and clean Turkish. Here, on the contrary to the region, there is neither a tradition of agha nor tribal ruling. Music is very popular at homes in Kısas that is enriched by the figures unique to the Bektaşi culture and almost in every house there is a bağlama.
The town that bred over 40 minstrels is known as the "Land of Minstrels" and one of these famous names that still perpetuate the tradition is Mehmet Acet known as Minstrel Sefai. Minstrel Sefai has over 100 poems and over 30 compositions and still plays his bağlama and sings his own songs and also works for the introduction of this tradition to the world and to the future generations...
As a requirement of the societies of the Alaouite and Bektaşi faith the ceremonial worship applied with the accompaniment of music is called semah which symbolises secession from the physical world and approaching the god. The ceremonies that are organised in the Cem Evleri (Come together houses) where Alaouite worship are exercised with the accompaniment of bağlama.

"Sıra Gecesi" olarak tüm Türkiye'de yaygınlaşan ve Şanlıurfa folklorunun belki de en renkli bölümünü oluşturan bu gelenek özetle; türküyü, yemeği ve dostluğu biraraya getiriyor.
Geçmiş yıllardaki geleneksel disiplini biraz turistik bir gösteriye dönmüş olsa da, Şanlıurfa'ya gidip de Sıra Gecesi'ne katılmamak büyük bir eksiklik olarak görülüyor.
Geleneksel Sıra Gecesi, yakın dostların her hafta sırayla aralarından birinin evinde toplanarak, zengin bir sofra eşliğinde; türküleri, manileri ve sohbeti paylaşmasından kaynaklanıyor. Geçmişin Sıra Geceleri'nde son derece katı kurallar uygulanıyor; başlama saati, oturma sırası, ev sahibinin konumu, sohbetin zamanı bile buna göre ayarlanıyordu. Bir başkan tarafından yönetilen grup üyeleri, kurallara uymadıkları takdirde cezalandırılıyorlardı. Şanlıurfa kültüründe başrol oynayan müziğin böylesine gelişmesi de bu gecelere bağlanıyor. Çünkü geçmiş yılların bu önemli toplantılarında; müziğe yeni başlayanlar ustalardan makam ve nota bilgisi alır, kısacası ciddi bir müzik eğitiminden geçerlerdi.
Bugün peşpeşe restore edilen Şanlıurfa'nın eski konakları, bu değerli ritüelin yaşatılmasına katkıda bulunuyorlar.Yerli ve yabancı turistler için hemen her akşam düzenlenen bu etkinliklerde, Urfa'nın hem müziği, hem de benzersiz lezzetleri tanıtılıyor.

Although, the traditional discipline of the past years has been transformed into a rather touristic show, going to Şanlıurfa and not attend a Sıra Gecesi is considered to be a great loss.
The traditional Sıra Gecesi had originated from friends meeting, organised in a row, each time in a different participating friend's home; held at a rich table by sharing the folk songs, sayings and conversation. In the Sıra Gecesi of the past the rules were extremely rigid; starting time, sitting order, the place of the host and even the conversation time were all prearranged. The members of the group were directed by a chairman and those who did not abide the rules were punished. The development of music that played the main role in the development of Şanlıurfa culture was related with these nights, because in the meetings of the old days the beginners in music were taught the modes and notes, in fact go through a serious music education. Today the old mansions of Şanlıurfa, that are restored one after the other, play an active role in the perpetuation of this valuable ritual. By the organisation of these activities, almost every night for touristic purposes for the domestic and international tourists, both the music and the unique tastes of Urfa are introduced.

...ve işte Türkiye'nin en gözde mutfaklarından biri, Urfa'nın damak tadları. Güneydoğu sofra kültürünün muhteşem örneklerini barındıran Urfa, lezzet ve çeşitliliğinin yanısıra, Türkler tarafından sık kullanılan bir özdeyişe de ev sahipliği yapıyor. Hz. İbrahim'e dayandırılarak kullanılan "Halil İbrahim Sofrası ya da Halil İbrahim Bereketi" deyimleri, konuk ağırlamayı ve ikramda bulunmayı ifade ediyor. Hz. İbrahim'in misafirsiz hiç bir sofraya oturmadığına ve bunun da sofraya bereket katacağına inanılıyor. Her zaman ve herkese kapısı açık olan Anadolu insanının da "yemeğini hesapsızca paylaşan konuksever kimliği"nin, bu inançtan kaynaklandığı düşünülüyor. Hala sürdürülen geleneğe göre Halil İbrahim Sofraları'nda 40 çeşit yiyecek bulunuyor ve dilekler tutulduktan sonra sofraya oturuluyor...

Çiğ köfteden başlayarak büyük bir zenginlik gösteren Urfa Mutfağı'nda et ve sebzenin muhteşem birlikteliği, kebap çeşitlerinde doruğa çıkıyor.

"Hamurlu", "Pıt pıt" gibi ilginç isimler taşıyan çorbaların ardından, mezeler dizilmeye başlıyor sofralara: Bostana ve Lebene'ye; lahmacun, Ağzı Açık, Ağzı Yumuk, Firikli pilav gibi hamur işleri eşlik ediyor.

Sıra kebaplara geldiğinde; Haşhaş kebabı, Balcanlı kebap, Soğanlı kebap, Tike kebabı, Frenkli (domatesli) kebap, Ciğer kebabı, Tepsi kebabı diye başlıyan liste uzadıkça, tercih yapmak da o kadar zorlaşıyor.

Çağala Aşı, İsot Çömleği, Bamya Çömleği, Erik Tavası, Semsek gibi geleneksel yemekler de zengin Urfa mutfağının diğer örnekleri.

Peynirli kadayıf ve katmerden başlayarak; Kuymak, Şıllık, Zerde ve Aşır Aşı gibi tatlılar ise baş döndürücü, unutulmaz lezzetler ekliyor damaklara...

And here is one of the most favourable kitchens of Turkey, the tastes of Urfa. Urfa that houses the magnificent samples of the South-eastern table culture, besides the taste and variety also hosts an aphorism that is often repeated by the Turks.The idioms "Halil İbrahim Table or Halil İbrahim Fertility" are used as a reference to Prophet Abraham and express to feast and treat very hospitably. It is believed that Prophet Abraham never sat at a table without a guest which was supposed to add fertility to the table. It is considered that the hospitality identity of the Anatolian people who always keep their doors and tables open for anyone and share the food without any limits was originated from this belief. According to this tradition that is still exercised there are 40 kinds of food at Halil İbrahim Tables and the people sit at the table after the wishes are held.

The kitchen of Urfa, starting with çiğ köfte (raw meatballs) displays great opulence and climbs the peak with the harmonious unity of meat and vegetables and the variety of kebabs.

After the soups, with interesting names like "Hamurlu" (with dough) and "Pıt Pıt" (tap tap) the mezes (appetisers) are lined up, lahmacun (Turkish pizza), Ağzı Açık (open Mouthed), Ağzı Yumuk (Closed Mouth) and Firikli Pilav (Rice with raw wheat) accompany Bostana (a special dish of the region made by tomatoes, green onion, parsley, mint, pepper, pepper flakes, cherry juice and pomegranate vinegar) and Lebene (a kind of soup with yogurt).

When it is time for the kebabs following Haşhaş kebab, Balcanlı kebab, Onion kebab, Tike kebab, Kebab with tomatoes, Liver kebab, Tepsi kebab as the list gets longer harder it is to make a selection.

Çağala Meal, İsot Pot, Okra Pot, Fried Plum and Semsek are the other samples of traditional dishes of the rich Urfa kitchen.

Starting with peynirli kadayıf (a desert with cheese) and katmer the deserts such as Kuymak, Şıllık, Zerde and Aşır Meal are mind blowing as they add unforgettable tastes to your heart...

Ağzı Yumuk *(Closed Mouth)*, Ağzı Açık *(Open Mouthed)*, İçli Köfte, Söğürtme (Patlıcan Salatası), *Söğürtme (Aubergine Salad)*, Bostana, Lebene

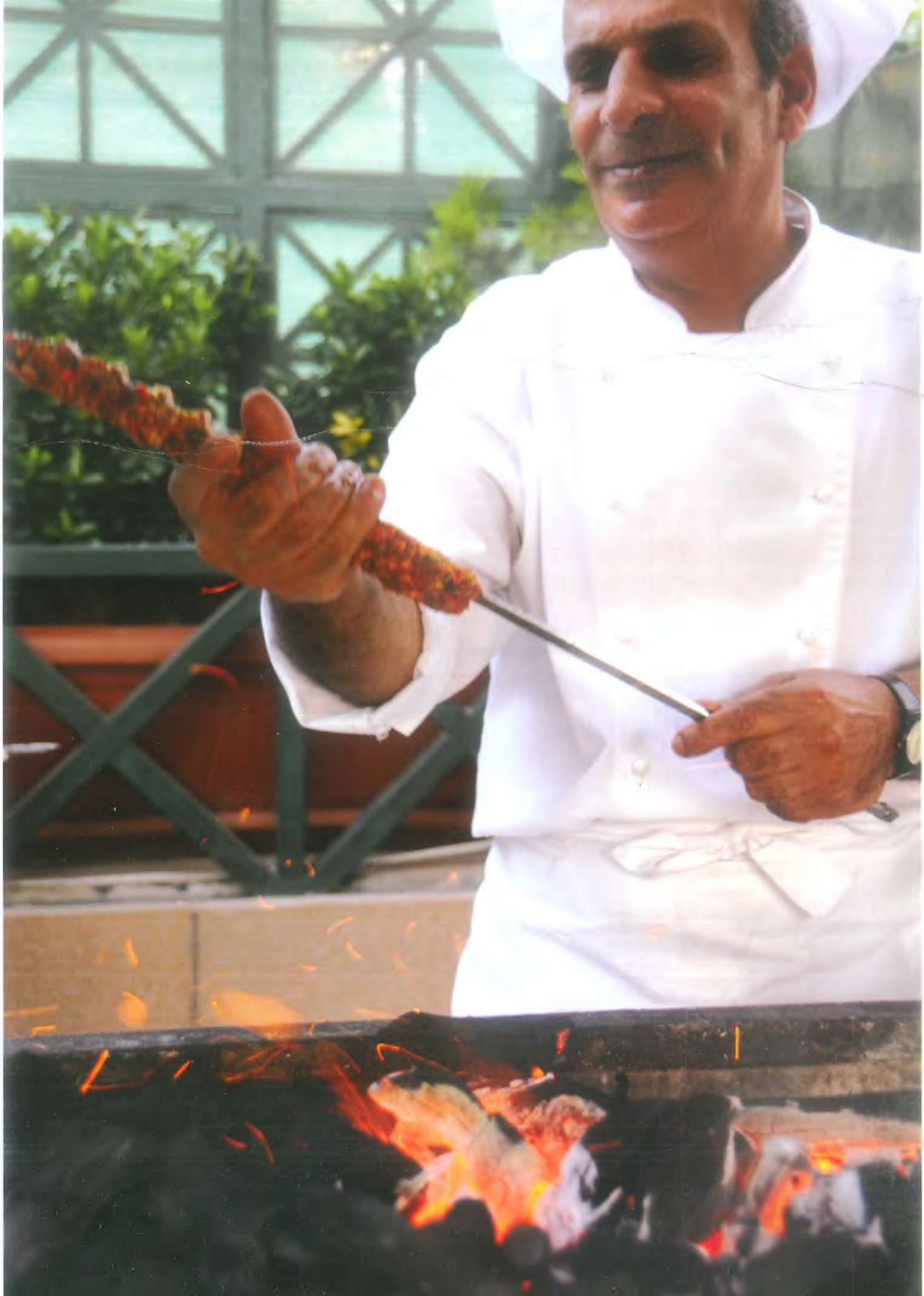

Güneydoğu illerinden; Urfa, Birecik, Gaziantep, Antakya ve Kilis'e özgü bir yemek çeşidi olan kebap, aynı coğrafi bölgede olmalarına rağmen; kentler arasında ince farklılıklar gösteriyor ve sonsuz bir rekabeti tetikliyor. Bu bağlamda; Urfa kebabında ete acı biber eklenmiyor; buna karşılık acılı tatlar, mezelerin içinde ve isotun kendisinde barınıyor. Gene Urfa kebabı, dövme demirden yapılmış ince ve yuvarlak şişlerde pişiriliyor. Hangi şehirde olursa olsun; Güneydoğu kebabının en önemli özelliği, kıymanın makine ile değil, elle parçalanmasıdır. Zırh adı verilen; tek ahşap saplı bu özel demir bıçaklar; yarım ay biçiminde, 60 santime uzanıyor. Yörenin kebap ustası; bir elini bıçağın sapında, diğerini sırtında tutarak, ileri geri hareketlerle ve inanılmaz bir hızla eti kıymaya çevirir. Burada maharet; etin ezilmeden, pirinç taneleri kadar incelebilmesidir. Hazırlanan kıyma, şişlere geçirilir ve kor halindeki ateşin üstünde, döndürerek pişirilir.

Kebab, a kind of meal special to Urfa, Birecik, Gaziantep, Antakya and Kilis, the cities of the South-east and although they are all from the same region they differ slightly from city to city and trigger an endless competition. From this point of view, in the kebab of Urfa no hot pepper is added but the hot tastes are kept in the appetisers and isot (hand made hot red pepper). The kebabs of Urfa are skewed in thin and round skewers hand made of wrought iron.

Whichever the city is, the most important characteristic of the South-east kebab is the making of the mince; never by machine but always by hand with special wooden handled iron knives, called zırh, in half moon shape and 60 cm long. A kebab master of the region, one hand at the handle and the other at the back of the knife turns the meat into mince with back and forth movements at an incredible speed. The mastership is to divide the meat into pieces as small as rice without squeezing them. The mince prepared is placed on the skewers and skewed on the fiery red coal and kept turning throughout cooking process.

Urfa Mutfağı'nın bir başka vazgeçilmezi ise kuru sebzeler. Yaz aylarında, tarladan toplanır toplanmaz içleri temizlenen sebzeler, ipe diziliyor ve günler boyu güneşte kurumaya bırakılıyor. Bu yöntemin en gözde sebzeleri; patlıcan, biber ve domates.

One of the unique features of the Urfa cuisine is its dried vegetables. During the summer months and as soon as they are harvested and cleaned, vegetables such as, eggplants, peppers, and tomatoes, are strung on strings and left the dry for days in the hot sun.

Urfalılar'ın "olmazsa olmaz" lezzeti acı, hiç bir öğün eksik edilmiyor sofralardan. Şanlıurfalılar için günün ilk öğünü, sabahın erken saatlerinde; közlenmiş, acı kırmızı biberin eşlik ettiği ciğer kebabı ile başlıyor. Öğün aralarını çay, yemek sonralarını mırra tamamlıyor. Kebap ve isot ise her sofranın vazgeçilmezi olarak yerini koruyor.

Hot is the 'sine qua non' taste for the folks of Urfa and is never neglected at any meal. The day in Şanlıurfa starts with the first meal: the liver kebab accompanied by hot red pepper cooked in hot ashes over live coal, at the early hours of the morning. Tea fulfils the meal intervals and Mırra, after meals. Kebab and isot keep their regular places as the indispensables of the tables.

Urfa'da acı demek, "isot" demek. Urfalılar için isot ise ekmek demek, su demek. Kuru isot; kırmızı taze biberin ayıklanıp, özel metotlarla kurutulduktan sonra, dövülmesiyle elde ediliyor. İsot, sadece çiğ köfte de değil; köftenin tüm çeşitlerinde, lahmacunda ve diğer yemeklerde de bolca kullanılıyor. Urfa'daki hemen her ev, kendi isotunu kendi yapıyor ve her aile, yılda ortalama 300 kilo isot tüketiyor! İsot evlerde yapılıyor olsa da, çarşılarda, baharatçılarda; rengarenk çuvallar, özel vitrinler ya da sepetlerde gururla sergileniyor ve bolca satılıyor.

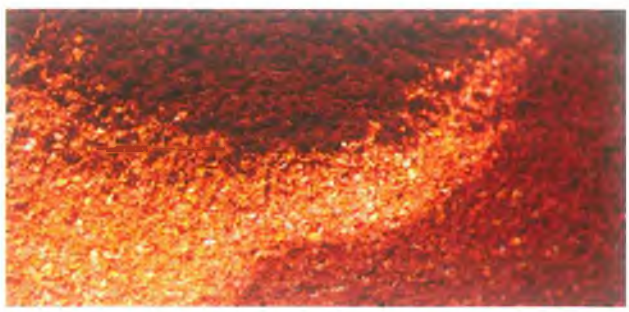

In Urfa hot means "isot". For the people of Urfa isot means bread, it means water. Dry isot; is obtained by threshing the fresh red pepper after expurgating and drying with special methods. İsot is not only used in the raw meatballs, it is as well used amply in all the sorts of meatballs, in Turkish pizzas and in other dishes.
Almost every house in Urfa makes its own isot and each family consumes an average of 300 kilograms of isot! Although isot is made at homes but it is also sold in the bazaars and spice-sellers in colourful sacks, special windows or in baskets, displayed with pride and sold at big quantities.

İsot.

Domatesli kebap.
Kebab with Tomatoes.

Patlıcanlı kebap.
Kebab with Aubergine.

Haşhaşlı kebap.
Kebab with Haşhaş (opium).

Toprağındaki tarım ve iklim koşullarına paralel olarak şekillenen her mutfak, kendine has özelliklerini ait olduğu bölgeden alır. Aynı anlayışla yoğurulan Şanlıurfa mutfağı da bu toprakların lezzetini taşıyor sofralara.
Sıcak ve kurak ikliminin getirdiği zorunlulukla, bulgurlu yemekler ağırlık kazanıyor ve özellikle kurutulmuş meyve ve sebzeler tercih ediliyor.

Every kitchen is shaped parallel to the agriculture in the soil and the climatic conditions and gets the specialities from the region. The kitchen of Şanlıurfa that has been kneaded with the same concept carries the tastes of its land to the tables. With the difficulties created by the hot and dry climate the meals with wheat are in majority and the dried fruits and vegetables are especially preferred.

Urfa Mutfağı ile neredeyse özdeş olmuş iki lezzet: Çiğ Köfte ve Lahmacun.

The two dishes most closely identified with the Urfa cuisine: Raw Meatballs and Lahmacun.

Urfa Mutfağı deyince, akla ilk gelen kuşkusuz, çiğ köfte. Efsaneler kenti Urfa'nın çiğ köfte için de dilerde dolaşan bir öyküsü var, hem de Kral Nemrud dönemine uzanan...

Öyküye göre Zalim Kral Nemrud, Hz. İbrahim'i yakmak için şehirdeki tüm odunları toplatır ve izni dışında ateş yakılmasını yasaklar. Odun bulamayan, bulsa da ateş yakamayan halk, yemek pişiremez hale gelir, açlıktan kıvranmaya başlar.

Bir ceylan avlayarak evine dönen avcının evinde de aynı keder vardır. Avcının eşi, çaresizlik içinde kıvranırken, aklına bir fikir gelir. Küçücük parçalara ayırdığı ceylan etini birbirine vura vura, yoğura yoğura hamur gibi yumuşatır; sonra içine bulgur ve acılı baharat koyar. Çiğ olsa da bu yeni yemek çok beğenilir ve evden eve, elden ele tüm şehre yayılır. İşte o gün bugün çiğ köfte, Urfa sofralarının baştacı olur...

The first dish to recall as the Kitchen of Urfa is mentioned is undoubtedly the raw meatballs. There is a story for raw meatballs in Urfa, the city of legends that circulate around from person to person that dates back to the period of the King Nemrud...

According to the story the cruel King Nemrud had all the wood of the city collected so as to burn the Prophet Abraham and banned lighting fire without permission. The people who could not find wood, those who found wood could not light fires and turned out not to be able to cook food and started craving in hunger.

The same sorrow was dominant in the house of a hunter who had hunted a gazelle. As the wife of the hunter was craving in helplessness, a great idea popped into her mind. She kneaded the meat of the gazelle that she had cut into very very small pieces and after a while, the meat turn out to be soft like dough; then she added wheat and hot pepper to it. The meal was very much appreciated, even though the meat was raw, the recipe quickly spread around the city. From then on, raw meatballs became the crown on the Urfa tables...

Kent merkezinde yer alan Mırra heykeli. *The sculpture of mirra in the centre of the city*

Geldik sofranın renkli finaline. Şimdi kahve, daha doğrusu Mırra zamanı. Güneydoğu illerinin tümünde olduğu gibi, Şanlıurfa'da da Arap kökenli bu acı kahvenin hala uygulanmakta olan özel bir ritüeli ve unutulmaz bir tadı var. Saatlerce kaynatıldıktan sonra "Gümgüm" adı verilen ibriklerden dökülen Mırra; küçük, kulpsuz fincanlarla sunuluyor. Fincanın içine bir yudum kahve konuyor ve misafir onu içene kadar başında bekleniyor. Bitince, bir daha, bitince bir daha... Bu arada aman; siz siz olun, sakın boş fincanınızı masanın üzerine bırakmayın! Bu, ev sahibine büyük bir saygısızlık olarak algılanıyor.
Hani derler ya, "Bir acı kahvenin kırk yıl hatırı var", gerçekten de Mırra, kolay unutulmayacak anılar ekliyor damaklara... Yalnızca Mırra mı? Urfa'nın ardından, benzersiz bir kültürün tadı kalıyor belleklerde...

Now we have come to the colourful finale of the table. Now it is time for coffee, better to say, it is mırra time. As in all the other cities of the Southeast, there is a special ritual still applied for this bitter coffee of Arabic roots that has an unforgettable taste. Mırra is presented in small coffee cups without handles after being boiled for hours through the alembic called "Gümgüm." Only a little coffee is poured into the coffee cup and the server waits until the guest drinks the coffee. When the guest finishes then another, another after the guest finishes... In the meanwhile, please be very careful; don't ever leave the empty coffee cup on the table. This action is perceived as a great insult to the host. You know the saying, "A bitter coffee has sake for forty years," really Mırra gives you a taste that is very hard to forget... Only Mırra? After Urfa, the taste of a unique culture remains in the minds...

İ.Ö. 5000'de, bakırın bulunmasıyla başlayan Kalkolotik, yani Bakır Çağı'ndan bu yana yoğurulan bu maden insanoğlunun elinde hala biçim kazanıyor. Anadolu'nun başlıca el sanatlarından biri olan bakırcılık özellikle, Güneydoğu Anadolu'da önemini hala koruyor. Şanlıurfa'nın Hüseyniye Çarşıları ile Kazancı Pazarı'nda yoğunlaşan bu bakır atölyelerinde, "dövme çekiç" ya da "kabartma çekiç" teknikleriyle elde üretilen binbir çeşit ürün satılıyor.

The discovery of copper around 5,000 BC has heralded the Bronze Age, and this metal is still being formed into different shapes in the hands of craftsmen since. Copper smithing continues to be one of the leading crafts in Anatolia, and it holds an especially important place among the artisans in Southwestern Anatolia. In Şanlıurfa, the copper workshops are concentrated in the Hüseyniye and Kazancı markets and where a wide variety of copper pieces, made using distinct hammer techniques, are sold.

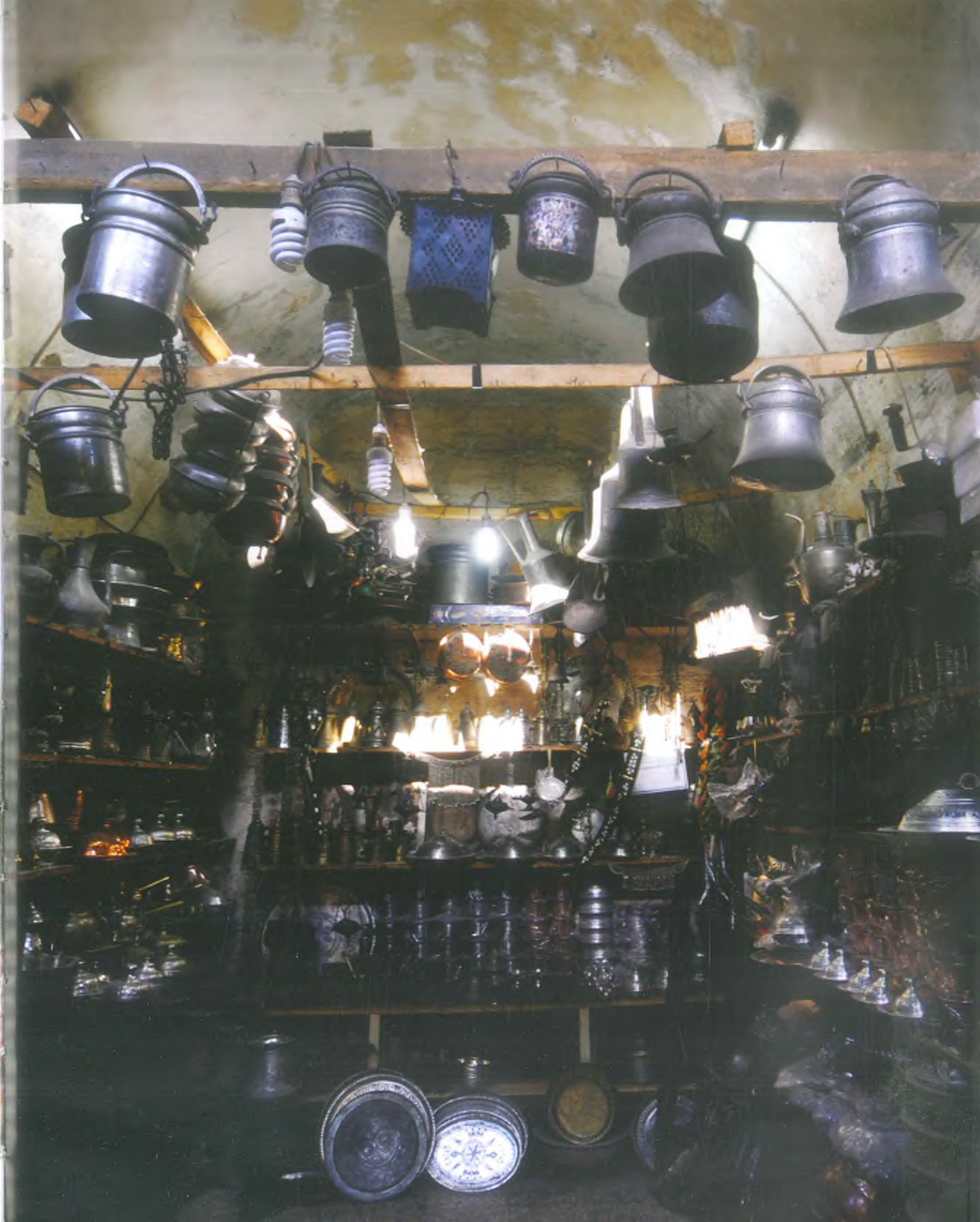

Kentin eski sokakları arasına sıkışmış tarihi hanlar, Osmanlı'nın ruhunu yansıtıyor hala. Geçmiş yüzyılların kokusu, 21. yüzyılın günlük temposunda kaybolmaya başlasa da geleneksel el sanatlarını sarmaya devam ediyor. Şanlıurfa, sahip olduğu sekiz adet kapalı çarşısı ile; Türkiye'de "kapalı çarşı sayısı" açısından İstanbul, Bursa ve Edirne'den sonra dördüncü il olarak sıraya giriyor. Şanlıurfa'nın en önemli tarihi yapıları Gümrük Hanı çevresinde yoğunlaşıyor ve en önemlileri şöyle sıralanıyor: Gümrük Han, Millet Hanı, Kazaz Pazarı (Bedesten), Sipahi Pazarı, Koltukçu Pazarı, Kınacı Pazarı, Bıçakçı Pazarı, Kazancı Pazarı, Neccar Pazarı, İsotçu Pazarı, Demirci Pazarı, Çulcu Pazarı, Çadırcı Pazarı, Saraç Pazarı, Attar Pazarı, Tenekeci Pazarı, Kürkçü Pazarı, Keçeci Pazarı, Kavafhane Çarşısı, Han önü Çarşısı, Hüseyniye Çarşıları.

Hüseyniye Çarşıları'nda Urfalı bakırcılar. *Coppersmiths of Urfa in the Hüseyniye Markets.*

The historical inns that have been squeezed within the old roads of town still reflect the spirit of the Ottoman period. Although the scent of the past years started to disappear in the daily rhythm of the 21st century life, it still embraces the traditional handicrafts. In terms of number of covered bazaars", Şanlıurfa, with eight covered bazaars, is in the top fourth place in Turkey following by İstanbul, Bursa and Edirne. The most important historical edifices of Şanlıurfa are concentrated around the Gümrük Hanı (Customs Inn) such as: Gümrük Han (Customs Inn), Millet Hanı (Nation Inn), Kazaz (silk thread maker) Bazaar, Sipahi (knight) Bazaar, Koltukçu (armchair maker) Bazaar, Kınacı (henna seller) Bazaar, Neccar (carpenter) Bazaar, İsotçu (red pepper seller) Bazaar, Demirci (ironsmith) Bazaar, Çulcu (clothes seller) Bazaar, Çadırcı (tent maker) Bazaar, Saraç (leather goods maker/ seller) Bazaar, Attar (perfumery) Bazaar, Tenekeci (tinsmith) Bazaar, Kürkçü (furrier) Bazaar, Keçeci (felt maker) Bazaar, Kavafhane (low quality place) Market, Han önü (in front of an inn) Market and Hüseyniye Markets.

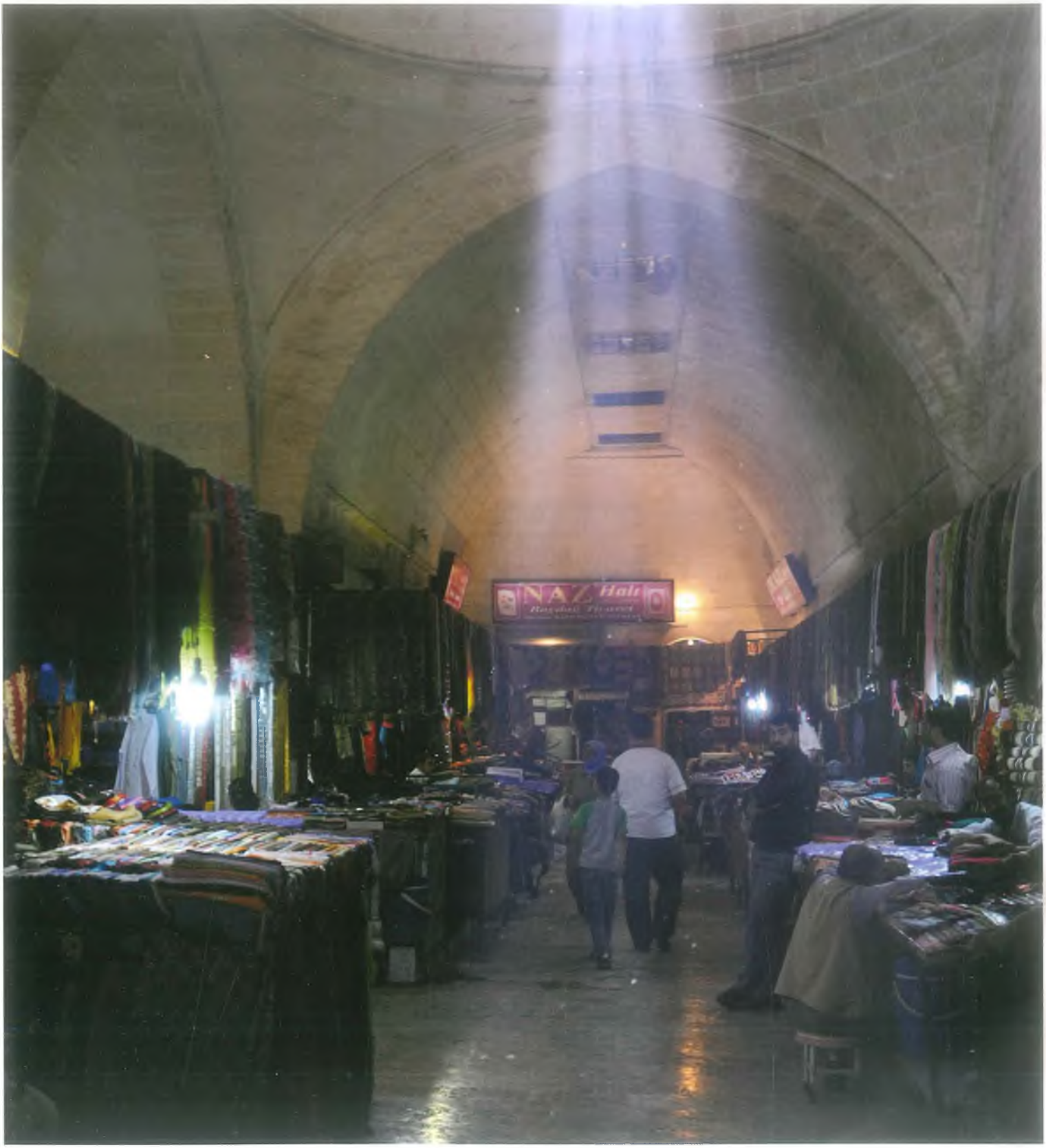

Gümrük Hanı yanında yer alan Bedesten, Kazaz Pazarı olarak da biliniyor ve 1562 yılından beri ayakta duruyor. Kesme taşlarla örülü ve dört kapısı bulunan yapı, bugün Urfa'nın yöresel giysi ve aksesuarlarının satıldığı en hareketli çarşılarından biri olarak şöhretini koruyor.

The antique market (Bedesten), which is next to the Gümrük Inn, is also known as the Kazaz (silk thread maker) Bazaar and still standing since 1562. The edifice that was built by hewn stones has four entrances and still keeps its fame as one of the busiest markets of Urfa, today where regional dresses and accessories are sold.

Haşimiye Meydanı yakınında yer alan Gümrük Hanı, kentin en eski ve en güzel çarşılarından biri. 16. yüzyılda, Kanuni Sultan Süleyman zamanında Urfa Sancakbeyi Halhallı Behram Paşa tarafından yaptırılan bina, dış cephelerini kaplayan renkli taşları ve ağaçların gölgelediği avlusu ile ünlü. Avlusundaki küçük havuzundan Halilürrahman Gölü'nün suyu geçtiği için özel bir öneme sahip hanın alt katı, çay tiryakileri için vazgeçilmez bir durak. İkinci kat ise daha çok terzilerin çalıştığı yan yana odacıklardan oluşuyor.

Gümrük Inn that is close to the Haşimiye Square is one of the oldest and beautiful markets of town. The edifice that was procured by the Urfa Flag Officer Halhallı Behram Pasha in 16th century when Suleiman the Magnificent was on throne is famous for its colourful stones covering the exterior and its yard shaded by trees. It is considered to have a special importance as the water of Halil-ür-Rahman Lake pass through the small pool in its yard and the ground floor is an inevitable stop for the addicts of tea. The second floor is consisted of small rooms lined up next to each other where mostly tailors work.

Gümrük Hanı avlusu (yukarıda) ve Sipahi Pazarı (aşağıda).
Yard of Gümrük Inn (above) and the Sipahi Bazaar (below).

Kentin otantik çarşılarına bir başka örnek, Sipahi Pazarı. Gümrük Han ile aynı yıllarda yapılmış olduğu, hatta Gümrük Hanı'na gelenlerin hayvanlarını bağlamak için inşa edildiği düşünülen yapı bugün, Halıcılar Çarşısı olarak hizmet veriyor. Dört kapısı bulunan hanın tonozlu mimarisini, arka arkaya dizilmiş pencerelerden süzülen gün ışığı süslüyor.

Another sample for the authentic bazaars of the city is the Sipahi Bazaar. This edifice which is believed to be constructed at the same years as the Gümrük Inn is thought to have been built to tie the horses of those who came to the Gümrük Inn and now in service as the Halıcılar (carpet sellers) Bazaar. Daylight that is filtered through the windows that are lined up one after the other embraces the arched architecture of this inn with four entrances.

Şanlıurfa'nın otantik eşyaları arasında keçeler, bakır işleri ve yöresel kumaşlar büyük ilgi görüyor.
Among the authentic goods of Şanlıurfa felts, copperware and regional fabrics draw remarkable attention.

Tıpkı Harran'da olduğu gibi burada da üzerlik otundan yapılma nazarlıklar en gözde turistik eşyalar arasında. Turistik olmanın ötesinde, yerel halkın nazardan koruduğuna inandığı üzerlik otu; kuru karanfil, günlük ve çörek otu ile birlikte yakılarak, tütsü olarak da kullanılıyor. Hititler'den beri çeşitli hastalıkları iyileştirdiği bilinen üzerlik, çağdaş tıp ve boya sanayi için hala önemli bir hammadde.

As it is in Harran, the charms that are made of harmel are among the most favourite tourist items.
Beyond being a tourist item harmel that is believed to keep the regional people away from devil eye, is also used as a fumigant together with dried carnation, storax and black cumin.
Harmel that is known to cure many illnesses since the time of the Hittites is still an important raw material for modern science and dye industry.

Yoğun bir işçilik örneği, altın kolye ve küpesi.
An intense craftsmanship sample, golden necklace.

Şanlıurfa'nın o eski çarşılarında dizi dizi sıralanan kuyumcu dükkanlarının yarattığı gözkamaştırıcı dünyada, dantel zerafetinde işlenmiş, muhteşem takılar sergileniyor.

Mezopotamya kentlerinden beri süregelen takı kültürü, özellikle Osmanlı Döneminde doruk noktasına çıkıyor. İlk çağların minimalist formları yirminci yüzyıla yaklaştıkça; yoğun, süslü, ağdalı ama bir o kadar da ince ve zarif modellere dönüşüyor.

Altın ve gümüşten üretilen takılar, bu bölgede farklı isimlerle anılıyor. Urfalılar, tüm değerli mücevherleri "hışır" ismiyle süslüyorlar. Hışır deyince; bilezik, yüzük, küpe, gerdanlık, iğne, kemer gibi her türlü süs eşyası ifade ediliyor. Buruna takılan küçük küpeciklere ise "hızma" deniliyor. İster gümüş ister altın olsun, hünerli ellerde yaratılan takılar, biçim ve işleniş açısından telkari, kordon gülü, akıtma ve Frenk bağı gibi yöresel adlar kazanıyor.

Kordon Gülü.
Cord rose.

In the sumptuous world of the jewellery shops lined up in rows in the old bazaars of Şanlıurfa, splendid items embroidered like lace are displayed.

The jewellery culture had been popular since the cities of Mesopotamia reached their peak, especially during the Ottoman Period. The minimalist forms of the first ages turn into intense, ornate and viscous but at the same time so fine and elegant models as 20th century approached. The jewelleries made out of gold or silver are called with different names in this region. The people of Urfa bedeck all the valuable jewellery with the name "hışır." When hışır is uttered it means all kinds of ornaments such as bracelet, ring, earring, necklace, broche, belt etc. The small earrings that are carried at noses are called "hızma." Whether be gold or silver, the ornaments created by the talented hands gain regional names such as filigree, cord rose, blaze and European according to their processing and shapes.

Hızmalardan örnekler.
Samples of "hızma".

Akıtma türü altın bilezik.
Blaze style golden bracelet.

Telkari işçiliği ile çalışılmış altın bilezik.
Golden filigree bracelet.

Vitrinlerde sergilenen takılar. *Jewellery displayed in shop windows.*

Takı... Altın ve gümüş... Var olduğundan bu yana insanoğlunun vazgeçilmez sevdası. Güzel görünmek, güzelliği ölümsüz kılmak ve hatta ölümsüzlük... Binlerce yıldır öneminden hiçbir şey kaybetmeyen bu parıltılı madenler, günümüzde de cazibesini koruyor.

Jewellery... Gold and silver... The indispensable love of the humankind ever since the genesis. To look beautiful, to bestow immortality to beauty and even immortality... These glittering metals that have not lost anything from their allure for thousands of years still keep their charm.

Diyarbakır
Adıyaman
SİVEREK
HİLVAN
Atatürk Baraj Gölü
Fırat Nehri
Atatürk Barajı
Mardin
Eyyüp Nebi
İbrahim Paşa Konağı
Tella Martyrionu
BOZOVA
Gaziantep
Rumkale
HALFETİ
Göbekli Tepe
Germüş
VİRANŞEHİR
ŞANLIURFA
Serem Mığar
Çimdin Kale
Kısas Köyü
Deyr Yakup Manastırı
Kasr ül Benat
Car Melik Han
Sogmatar Antik Kenti
CEYLANPINAR
BİRECİK
Fırat Nehri
SURUÇ
Şuayb Antik Kenti
HARRAN
Bazda Mağaraları
Han el Barur
AKÇAKALE
SURİYE
Fırat Nehri

BULGARİSTAN
Bulgaria
GÜRCİSTAN
Georgia
EDİRNE
Karadeniz
SİNOP
Black Sea
KIRKLARELİ
BARTIN
KASTAMONU
SAMSUN
RİZE
ARTVİN
YUNANİSTAN
İSTANBUL
ZONGULDAK
KARABÜK
TEKİRDAG
ARDAHAN
ERMENİSTAN
Armenia
Marmara
KOCAELİ
DÜZCE
ÇANKIRI
AMASYA
ORDU
GİRESUN
TRABZON
KARS
YALOVA
SAKARYA
BOLU
GÜMÜŞHANE
BAYBURT
ÇANAKKALE
BURSA
BİLECİK
ÇORUM
TOKAT
IĞDIR
KIRIKKALE
ERZURUM
AĞRI
BALIKESİR
ESKİŞEHİR
ANKARA
YOZGAT
SİVAS
ERZİNCAN
KÜTAHYA
KIRŞEHİR
TUNCELİ
BİNGÖL
MUŞ
İRAN
Iran
MANİSA
VAN
UŞAK
AFYON
NEVŞEHİR
KAYSERİ
MALATYA
ELAZIĞ
BİTLİS
İZMİR
DİYARBAKIR
SİİRT
DENİZLİ
ISPARTA
KONYA
ADIYAMAN
BATMAN
Ege Denizi Aegean Sea
AYDIN
NİĞDE
KAHRAMANMARAŞ
ŞIRNAK
HAKKARİ
BURDUR
MARDİN
MUĞLA
KARAMAN
OSMANİYE
GAZİANTEP
ANTALYA
ŞANLIURFA
İÇEL
ADANA
KİLİS
IRAK
Iraq
HATAY
SURİYE
Syria
Akdeniz
Mediterranean

Balıklı Göl girişinde bulunan ve camiler ile kutsal mekanların yerini gösteren taş kroki.

The stone diagram at the entrance of Balıklıgöl that shows the mosques and the places of the holy edifices.

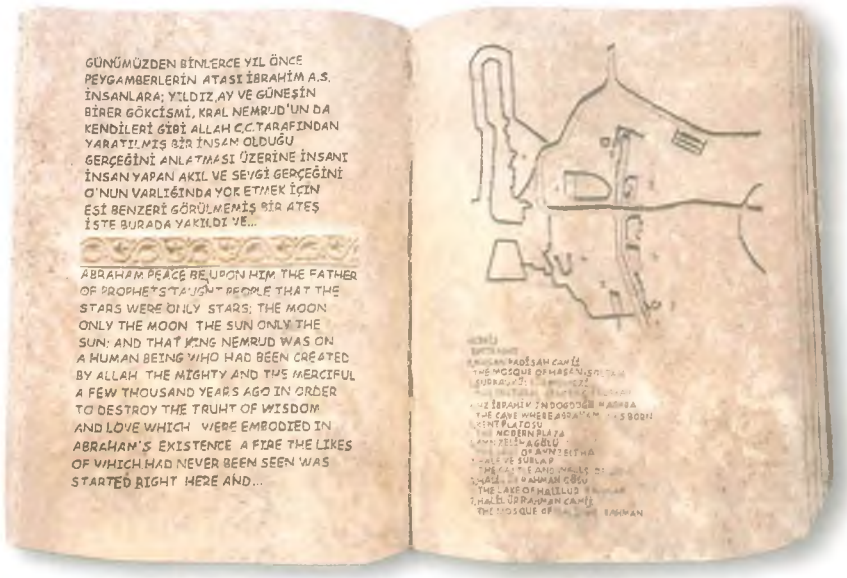

K A Y N A K L A R / *B I B L I O G R A P H Y*

İnternet siteleri / *Web Sites*

www.kultur.gov.tr
http://ekitap.kulturturizm.gov.tr
www.sanliurfa.gov.tr
www.halfeti.gov.tr
www.bozova.gov.tr
www.suruc.gov.tr
www.viransehir.gov.tr
www.sanliurfa.bel.tr
www.halfeti.bel.tr
www.birecik.bel.tr
www.harran.bel.tr
www.viransehir.bel.tr
www.bozova.bel.tr

Kitaplar / *Books*

Taş Çağı Avcılarının Gizemli Kutsal Alanı Göbekli Tepe En Eski Tapınağı Yapanlar Klaus Schmidt / Arkeoloji ve Sanat Yayınları

Adım Adım Urfa / Yard. Doç. Dr. A. Cihat Kürkçüoğlu-Harun Sarıfakıoğulları Şanlıurfa Valiliği Kültür ve Turizm Yayınları

Urfa'nın Etrafı / Remzi Mızrak-Mehmet H. Öcal- Selahattin E. Güler Şanlıurfa Valiliği Kültür Yayınları

Eski Çağ'da Harran / Aynur Rıfat / Arkeoloji ve Sanat Yayınları

Çok Dilli Arkeoloji Terimleri Sözlüğü / Halet Çambel- Güven Arsebük - Sönmez Kantman Arkeoloji ve Sanat Yayınları

Suyla Yeniden Doğan Kent / Şaziye Karlıklı / Garanti Leasing

Edessa'dan Urfa'ya / Işın Demirkent, Şinasi Gündüz, Necati Avcı Mustafa Korkmaz Şükran Yaşar Mehmet Oymak / Atılım Üniversitesi

Edessa Kutsal Şehir / Judah Benzion Segal / İletişim Yayınevi

TÜRSAB